5-170

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 604

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 3 Iulie 1932

„ASOCIAŢIUNEA" SIBIIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

G. Topîrceanu

Scriitor clar, clasic, conştient de mijloacele şi urmările mijloacelor sale literare, d. G. Topîrceanu nu mai poate da unui critic satisfacţiunea de a-l descoperi, mai cu seamă dupăce d. G. Ibrăileanu i-a tras în stâlpi de foc graniţele drepte ale spiritului său. Nouă ne rămâne mult mai modesta obligaţiune de a-i citi opera la lumina unei scheme critice prestabilite şi de a acorda impresiunile personale cu judecata obiectivă.

Dela început însă trebue să constatăm, că deşi i se recunoaşte câte-un simptom liric, d. G. Topîrceanu trece drept un umorist şi această opiniune este atât de înrădăcinată încât însuşi autorul a sfârşit prin a o crede, lăsându-se stăpânit de „umor" ca de un gen propriu. Adesea omul, în glumă, îşi parodiază cele mai sfinte aspiraţii ale sale şi, ironie a soartei, succesul propriului său proces devine sensul de mai târziu al vieţii sale. Frica de răspundere, sau discreţia, împinge totodată pe mulţi să-şi mascheze faţa proprie cu mătasa inocentă a traducerii, adaptării, parodierii producţiilor altora, deşi masca rămâne mască şi sub ea se ascunde cea mai autentică fizionomie.

Nu mi se pare de loc paradoxal să afirm că d. Topîrceanu este congenital şi esenţial un poet liric, nu numai fragmentar ci cu desăvârşire realizat, în ciuda unei popularităţi „umoristice" care ignorează aceasta. Căci ce-are de a face „umorul" cu *Baladele vesele şi triste ?* Umorul presupune o veşnică încordare critică şi baladele sunt *contemplaţii,* unde un fugar element de inteligenţă şi voit prozaism adânceşte şi mai mult sentimentul dependenţei omului de miracolul lumii. Fals umor de acesta, instrument în fond de amărăciune, întâlnim la toţi romanticii, la Musset, la Heine şi la Eminescu, şi d. Topîrceanu este atât de contemplativ încât o stea căzătoare de umor este numai o măsură a adâncimii firmamentului său liric.

Admirabil poet al spectacolului rustic, el ar fi un pastelist dacă priveliştea n'ar fi iluminată dindărăt de o uimire şi de-o apetiţie către duhul pământului care sfărâmă acea nemişcare de dioramă rece, a pastelului.

Iată o auroră, eternă, lentă ca un vis :

Dimineaţa ca un fum
Urcă pe coline.
Svon de glasuri din spre drum
Până'n preajmă-i vine.

Peste vârfuri lunecând
In argint, condurii
Infioară când şi când
Liniştea pădurii....

o iarnă adamantină, fabuloasă:

Sania coboară clinul de pădure
Fug în urma noastră luminişuri sure
Şi'n singurătatea care ne petrece,
Peste vârf de arbori, asfinţitul rece
Străbătând podoaba crengilor subţiri
Luminează'n aer bolţi de trandafiri.

sau un ger selenar :

Astfel, cu mirare, te trezeşti când luna
Luminează somnul unei lumi din basme
Iar omătul umple noaptea de fantasme.

Am bănuiala că spre folosul său, şi în orice caz fără vreun neajuns, d. Topîrceanu a studiat rima şi ritmul unor compuneri în vers scurt ale lui Eminescu postum, cu fondul rural şi fantastic totdeodată, cu care are atâtea puncte comune câte îngădue păstrarea unei stricte individualităţi. Iată de pildă Eminescu:

Nins luceşte câmpul, teiul,
Şi trosneşte cărăruşa,
Când se'ntorc şi văd bordeiul
Şi deschide Muşa uşa,
Când îşi pun copilu'n leagăn
C'un picior încet îl leagăn
L'a lumina din surcică
Şi o vorbă de-alta leagă'n
Planuri mari pe gază mică
(Miron şi frumoasa fără corp)

Din copaci fără de număr
Es copii cu şoimi pe umăr
Şi copile multe iesă
Cu-a lor mânece sumese,
Şi pe umerele goale,
Poartă doniţe şi oale,
Se porneşte atunci un sbucium,
Sună-mi dulce glas de bucium,
Pe cărări fără de urme
Vin cerboaicele în turme.
(Muşatin şi codrul)

Am făcut aceste citate nu pentru a dovedi vreo imitaţie conştientă după Eminescu ci spre a scoate în evidenţă afinităţile d-lui Topîrceanu cu poezia lirică de contemplaţie a naturii, care constitue nodul vital al inspiraţiei sale. Aceeaşi fantezie ritmică, unită cu o cruditate de impresii rustice, familiare, aproape folklorice şi un sentiment de miracol natural, o aflăm răspândită prin cele mai bune balade:

S'au ivit pe rând în soare
Jos, la capătul potecii
Turma albă de mioare,
Noatinele şi berbecii.
Sunet de tălăngi se'ngână
Sub poiana din Fruntarii,
Zăboveşte'n deal la stână
Baciul Toma cu măgarii,
El se pleacă din cărare
Şi tot leagă şi desleagă,
Cumpăneşte pe samare
O gospodărie 'ntreagă:
Maldăr de târhaturi grele
Cu dăsagi, căldări şi pături,
Că de-abea pot sta sub ele
Doi măgari voinici alături.
etc. etc

Cum este cu putinţă ca dintr'un poet de o aşa concentrată contemplativitate, dintr'un melancolic Orfeu păduratec să iasă un „umorist", atentator al celor mai sfinte înduioşări ne-o explicăm, nu prin cine ştie ce filozofică analiză a ideii de humor, ci printr'o împrejurare mult mai simplă dar mai hotărîtoare. D-l Topîrceanu este un extraordinar artist şi umorul său este în fond un derivat al tehnicei. Când un călăreţ a devenit aşa de stăpân pe şeaua armăsarului său el e tentat să facă fel de fel de isteţii: să stea într'un picior pe spinarea calului ori în două mâni, să se ascunză căzăceşte sub pântec, să simuleze căderea şi apoi prins de coadă să revină într'un salt rotund în şea, toate acestea spre uimirea şi hazul spectatorilor.

Umorul d-lui Topîrceanu nu este o atitudine spirituală, ci numai una de inteligenţă formală şi nu este umor decât pentrucă autorul supune producţia parodiată unei acute critici, dar peste criticism există în parodie o adevărată consimţire la vibraţia originalului, care aceasta, este într'adevăr originală. Iată de pildă fragmentul omeric *Chinurile lui Ulisse.* Era cu neputinţă ca sensibilitatea artistică a poetului să nu se lase furată de candoarea lumii fabuloase a epopeei elene. „Umoristul", crează în marginea textului homeric un adevărat fragment de poem serios, care revelă toată consimţirea sa la poezia modelului, precum şi putinţa pe care o are de a desăvârşi şi abate pe căi proprii apele lirice ale obiectului.

...Astfel corabia'n fugă plutea cu uşoarele-i pânze
Doldora pline de vânt, peste noianul de ape.
Singur pe navă prudentul Ulise privea cu'ntristare
Cât ţi-i oceanul de larg, zările fără catarguri.

La un moment dat poziţia tehnică a poetului devine deodată conştientă de mecanica hexametrului. Poetul îşi dă seama că alunecând în gol pe uniformitatea versului poţi simula impresia poetică din cele mai eterogene elemente. Şi iată deodată plesnind în notă comentariul tehnic, în chipul unor prozaice ritmuri

Lucruri expuse pe larg în traducerea d-lui Murnu,
Harnicul nostru tâlmaci care-a tradus Iliada, —
Carte ce fu mintenaş premiată cu premiul cel mare,
Pentrucă suntem un stat eminamente agricol.

La baza „parodiei" stă aşa dar un proces dialectic: o abdicare lirică în faţa textului, urmată de o eliberare, datorită conştiinţei tehnice. Ce altceva decât admirabilă abdicare este *Vis alb,* parodie după Otilia Cazimir, în fond admirabilă compunere lirică serioasă, în care elementul prozaic *spirt denaturat* abia aminteşte că autoru înţelege să glumească.

Adeseori factorul de distrucţie a încântării lirice îl formează nu acuitatea formală, ci întinderea unei imaginaţii care vede posibilităţi de tratări laterale verosimile.

Locuinţa mea de véră
E la ţéră...
Acolo era să mor
De urât şi de'ntristare
Beat de soare.

Iată un exerciţiu inteligent în chip vetust, fără urmă de parodie. Deodată umorul sare în chipul unei constatări higienice fireşti.

Şi pârlit îngrozitor

De aci bine înţeles compunerea merge pe tema insalubrităţii rurale, care, umoristică bine înţeles, încetează de a mai fi parodie, de vreme ce se bizue pe o observaţie şi o sensibilitate proprie. Parodia e o adevărată frescă rurală personală.

Când se ia câte-o măsură
Lumea'njură
Pe agentul sanitar
Şi-l întreabă fără noimă
— Ce-ai cu noi, mă ?
Pentru ce să dăm cu var ?

Tot aşa de originală este parodierea blestemelor argheziene, fiindcă pornind de la tema urii insolubile, se opreşte la pitoreasca şi verosimila mânie a unei prozaice babe, ocărîtoare :

In două surcele de vreasc să se facă
Picerile tale, făptură buimacă,
Plezni-ţi-ar timpanul,
Să n'auzi când trece traivanul.

Intr'un cuvânt d. G. Topîrceanu este un remarcabil poet liric şi un mare artist, care în căutarea formelor corespunzătoare sufletului său se joacă cu degetul mic pe clapele unui pian, pe care, vrând, le-ar putea mişca, într'o repezită şi furtunoasă *Sonată.*

G. CALINESCU

Moartea lui Ioan Vestimie

şi alte fragmente eminesciene

extrase de G. CĂLINESCU

Pe câteva foi de caet dictando aflăm în ms. 2255 ff. 268—280, un proect de nuvelă din epoca gazetăriei, căruia i-am dat titlul de mai sus. Deşi fără vre-o deosebită valoare literară, fragmentul este interesant prin analiza unor stări de conştiinţă ce par a fi fost familiare lui Eminescu în vremea premergătoare boalei. Tema evidentă a compunerii este decesul lui Ioan Vestimie şi existenţa sa spirituală în cele trei zile de veghe mortuară. Pentrucă rezumarea ar dăuna aci inteligibilităţii textului, fără multă descripţie, reproducem fragmentul în întregime :

1. Ioan Vestimie nici era predispus să fie un om mare, nici pretindea să fie. Se poate însă că era mai lipsit de invidie decât alţii, că recunoştea cu multă uşurinţă meritele altora şi nemeritele sale din care cauză lumea-i zicea că e un spirit observator, deşi nu ştim ca fineţa de observaţiune şi reumatismul unit cu bătae de inimă să fi stat vr'o dată în legătură. Avem cu toate acestea să ajungem la halul moral în care justeţea pur şi simplu a vederii să treacă drept spirit de observaţie... dar nu e vorba de asta.

Vorba e de Ioan al nostru, care 'n toate zilele îşi urma regulat drumul de la căsuţa lui la cancelarie, de la cancelarie la o cafenea din colţ, unde citea jurnale ilustrate, de acolo la birt, de la birt acasă, fără ca în această circulaţiune a mersului său să se 'ntâmple vr'o întrerupere sau iregularitate, pe când din contră în pulsaţiunea şi în bătăile inimii sale se 'ntâmpla foarte des iregularităţi.

Fie cauza aceasta, fie altele la mijloc, dar de la [o] vreme încoace Ioan, care avuse o memorie splendidă, începu s'o piardă încetul cu încetul. Astfel s'a întâmplat că 'ntr'o seară voind să scrie o epistolă unei fetiţe blonde pe care o iubea cu credinţă de 16 ani şi mai bine, să-i uite cu totul numele fetei. A deschis un dicţionar de nume proprii, a alăturat terminaţii de nume femeieşti la orice literă a alfabetului, în zadar, numele ei a rămas uitat.

Prima lui idee a fost că poate ar fi fost lovit de o afazie parţială, c'a uitat o literă din alfabet, a doua că în vasele craniului ar fi căpătat o umflătură care-i apasă creerul şi multe alte idei ipocondriace îi veniră lui Ioan Vestimie. Opinia noastră este însă că Ioan închisese prea de timpuriu cahla dela sobă şi că-l durea poate capul.

Dar aceasta nu era, se vede, ideea lui. El se culcase şi 'ncepu a simţi o stranie amorţeală în braţul drept. Deşi era hotărîtor treaz nu-i era cu putinţă să mişte acel braţ. Apoi urmă amorţirea piciorului stâng, apoi adormi însfârşit.

Dar mult n'a ţinut somnul lui. El s'a sculat foarte uşor şi atât de sănătos din patul lui precum nu se simţise nicicând, inima lui îi bătea cu vioiciune şi căldură, pasul era uşor ca acela a unei ciute. Erau 10 ceasuri înaintea miezului nopţii. El se 'mbrăcă repede şi plecă în oraş, intră în cafeneaua sa obicinuită şi începu să răsfoiască jurnalele.

Ceeace i se părea ciudat din cale afară, e că stâlpii de cafenele îi luau jurnalele din mână fără ca să-l mai întrebe, mulţi din ei nici păreau a-l vedea, numai unii şi anume aceia cari se deosebeau prin fineţa palorii lor sau prin ochii prea adânciţi în cap se uitau la dânsul şi suspinau. De ce aceşti oameni îi erau cu deosebire simpatici, nu ştia nici el.

La apropierea miezului nopţii el simţi o uşoară nelinişte. Plecând din cafenea, unde prin escepţie nu avuse nici cafeaua lui neagră, el îşi aruncă privirea pe unul din jurnalele de seară şi văzu cu mirare următorul lucru:

„Aflăm că astăzi la 7 ore de seară, D. Ioan Vestimie a încetat din viaţă în urma unei violente bătăi de inimă. Nu putem decât să deplângem moartea prematură a unui tânăr, care pe lângă un caracter solid şi demn de toată încrederea, mai avea un spirit fin de observaţie şi multă dreaptă judecată".

El nu-şi putea explica cine-i jucase festa ca să-l anunţe drept mort prin ziare.

Eşind pe uliţă, o lună plină de toată frumuseţea împânzea cu razele ei turburi străvezii oriunde găsea loc prin întunerecul uliţelor. Ici bătea într'o firmă de croitor, dincolo prin ferestile închise a unui salon deşert, într'alt loc pe zidurile lungi şi albe a unei curţi de biserică, curat o frumuseţe de lună. El se mira şi de această lumină nepomenit de dulce, dar şi de uşurinţa, cu care îmbla el până ce însfârşit ajunse acasă şi se culcă. Se vede că 'ncepuse a miji de ziuă, căci cucoşii cântau şi el adormi adânc foarte adânc, de astă dată fără să-i pese de cancelaria lui de mâini sau de alte treburi. In somnul lui cel adânc auzea însă mormăind primprejurul [său] ca nişte roiuri de albine, dar foarte trist, foarte melancolic. De mai multe [ori] voise să-şi scuture capul, s'atunci, încordându-şi vederea zărea o mulţime de lumini aprinse, dar apoi recădea repede în somnul lui adânc şi nu mai pricepea nimic [din] acel murmur misterios şi tânguitor de roiu.

2. Când se trezi a doua zi văzu că era târziu seara, iar nişte prieteni de-ai lui jucau cărţi la o masă. El dete „bună seara" c'un glas cam răguşit şi ei deodată veniră toţi şi se uitară uimiţi unul la altul.

Numai unul care era mai obrasnic dintre ei, Alexandru, zise: Măi hoţule! stai acolo şi dormi, doar n'ai poftă să ne strici lands queretul.

Ceilalţi începură a râde, ba unul îl trase de picior.

Ioan nu ştia dece, dar purtarea aceasta era atât de supărătoare pentru el, încât se sculă şi eşi tăcând din casă. Ceea ce-l mira era însă că se culcase desbrăcat şi se trezise îmbrăcat în hainele lui cele mai bune, negre. Astfel eşi pe uliţă. Căzuse cea de'ntâi ninsoare şi pe zidurile de-alungul uliţelor el văzu pe ici colo câte un copilaş îmbrăcat bine, făcând bulgări de omăt şi aruncând unu 'ntr'altul. Erau veseli şi râdeau copiii.

— Măi băete, cum te chiamă, îl întrebă el pe unul.

— N'am nume, n'am fost botezat, zise copilul râzând.

Acelaş răspuns i-l dete al doilea copil.

Astă seară el nu mai merse la cafenea, dar s'aşeză în portalul teatrului, ca să admire femeile cele frumoase, cari eşeau după spectacol.

Incurând văzu [1]) eşind roşie ca o roză şi blondă ca un caier c'un capuşon alb-vânăt în cap princesa B. una din frumuseţile marelui oraş.

Lui îi plăcuse de mult acea princesă înnaltă şi bărbată, tânără şi frumoasă, puternică şi dulce totodată. Dar de unde şi până unde ajunge el la cutezarea de-a se sui alături cu ea în cupè, a-i pune braţul pe după gât şi a o săruta ?

— Şezi binişor, zise ea zâmbind şi prefăcându-se a se apăra. Curând ajunseră la palatul frumos al damei, el îi dete braţul şi se urcă cu ea pe scări în sus, prinţul îi văzu şi nu rămase deloc scandalizat, ba ea îl ţinu de mână pe bietul băiat şi-l trase după sine în budoarul ei, îmbrăcat în vioriu şi alb. Fără nici o jenă ea începu să se desbrace şi cum el îi încunjură grumazul gol şi alb cu braţele, ea zâmbea şi se uita în ochii lui atât de adânc şi cu atâta fericire şi dragoste caşicând l-ar fi cunoscut de zeci de ani.

Dar lui însuşi purtarea aceasta nu-i părea de loc ciudată. Trupul cel dulce şi alb ca zăpada a acestei minunate femei i se părea atât de sfânt, de atâta îngerească curăţie, încât i-ar fi fost ciudă dacă ea s'ar fi ruşinat de a i-l arăta, cu atâta libertate. Ea se uită în oglindă. Apoi se uită lung şi visător la dânsul caşicând ar fi fixat un punct în părete şi zise „haide vin, vin de dormi lângă mine!"

O candelă cu lumină trandafirie răspândea raze slabe pe vioriul părete ornat cu flori de argint, pe cerul violet al patului garnit cu broderii albe şi fine, frumoasa statue vie se urcă în patul ei ca Susana în baie şi bietul băiat se aşeză lângă ea sorbind-o cu ochii şi mângâindu-i sânul.

Ea zâmbea mereu, cuprinsă ca de un vis ceresc se 'ntindea leneş în patul ei moale şi-i şoptea foarte încet: „Ce băiat cuminte şi dulce eşti tu şi cum te-am iubit din momentul în care m'ai privit cu ochii tăi cei suferitori. Şi ce dulce e dragostea când n'o ştie nimeni, nimeni în lume. Tu nici visezi cât te iubesc eu, nu-i aşa? Nici visezi că suspin după tine ca turturelele noaptea, ba nici ai cutezat de a visa. Dar parcă tu ai ştiut vr'odată ce frumos eşti şi că te prăpădeam din ochi de drag ce-mi erai? Numai nu fii nebun, nu te lua după mine ca să te vază alţii.. Aşa.. în taina buduarului, când nimeni nu mă ştie, când sunt numai eu şi cu mine, singuri, atunci te iubesc mult, mult".

Ea-şi subţia buzele şi Ioan o sărută cu foc. Ea îl [ţinea] la piept şi-l strângea până ce adormi în braţele lui.

Sub candela cu lumina trandafirie, el desveli încet acea figură cerească, de-o curăţie şi de-o fineţe ca marmura îi sărută picioarele ei în ciorapi à jour şi se uită ceasuri întregi la ea cum dormea atât de lin încât nu i se auzea răsuflarea de loc şi numai ridicarea regulată a sânului şi o uşoară îmflare a nărilor fine dovedea că ea trăeşte.

Dar cum sosi miezul nopţii îl apucă un frig în spate. El se plecă înc'odat peste faţa ei ş'o sărută lung, lung pân ce i se păru că buzele sângerau, apoi se ridică repede şi plecă acasă,

Ajungând acolo văzu pe amicii lui adormiţi cu cărţile în mână. El se culcă şi adormi iarăşi repede.

3. A treia zi un murmur într'adevăr foarte tare s'auzia împrejurul capului, ba i se păru chiar că-l poartă oameni pe sus. Cu toate astea cu toată voinţa din parte-i nu putea mişca nici braţul din acea cumplită amorţeală, nici piciorul, ceeace simţea însă în suflet era o estremă mulţumire, un sentiment de uşurare a inimei.

Când se trezi acuma, se trezi nu acasă — ci 'ntr'o grădină mare şi frumoasă pe arborii căreia atârna omăt. Vre-o câţiva copii se jucau cu bulgări de zăpadă şi fugeau repede prin grădină, iar într'alt loc văzu [2]) o fată tânără îmbrăcată în alb, foarte foarte palidă cu faţa şi cu ochii pe jumătate deschişi numai. El s'apropie de ea, iar ea-i zâmbi şi-i întinse mâna.

— Mergem amândoi în oraş nu-i aşa?

— Desigur, răspunse Ioan, deşi or să râză oamenii de noi.

— Las să râză — zise ea. Acum râsul lor n'are nici un înţeles. Alaltăeri încă aveau drept să râdă şi râsul lor şi vorbele lor mă dureau, azi...

— Ai dreptate, dar unde mergem?

— Ce fel? Tu nu ştii încă? Dar voiu să-l mai văz odată, el doarme acuma şi visează la mine şi sufletul lui mă atrage, mă atrage ca un magnet...

Ciudat era că Ioan nu se prea mira de întâmplările lui. Mai întâiu avea sentimentul că-şi pierduse în parte memoria, apoi sentimentul că cu uşurinţă poate intra oriunde voieşte, poate face tot ce voieşte, al treilea sentiment, dar cel mai energic din toate era că toate acestea se petrec într'un vis aievea, a cărui raţiune fiziologică este o durere uşoară la tâmpla dreaptă.

De astă dată el se duse întâiu acasă. Alexandru dormea horăind în patul lui. „Măi Alexandre, scoală-te — zise el". Alexandru se sculă speriat şi dibui prin întuneric după un chibrit.

— Ce cauţi chibrit, nu vezi destul de bine?

— Ba văd, dar trebue să-mi ţin mâna la ochi.

Pe Ioan îl trecu atunci un fior de bucurie. El ştia prin inspiraţie că dacă va şopti acum trei cuvinte magice, pe care le ştia cine ştie de unde, Alexandru are să devie ca el.

— Iţi ghicesc gândul, zise Alexandru, dar te 'nşeli. In soare trebue să mă uit cu mâna la ochi pentruca tu să mă poţi face...

Cel din urmă cuvânt Ioan nu-l auzi, căci glasul iubitei lui îl chema.

Ea sosise c'o trăsură la scară:

— Hai la bal, hai la bal, zise ea... toată seara am să gândesc numai la tine.

El se sui alături de ea, îi cuprinse strâns talia şi văzu că ea plânge.

1) în text *văzând.*
2) în text *văzută.*

(Continuare în pag. II-a)

— De ce plângi Anna? întrebă el.
— Doamne, mă mir cum mai întrebi, sărmanul meu amic. Tu nu ştii c~ eu am aflat?
— Ce-ai aflat?
— Şut! Să n'auză nimeni, căci nimeni nu ştie.
El intră în sala de bal. Cântece, vuet, danţ..., dar mai ciudat i se părea că orice femee îi zâmbea, că-l lovea peste obraz cu evantaliul, chiar fetele cele mai ruşinoase nu se jenau de loc de el. Dacă una ajunsese până a-l ruga să-i închee calţaveta! şi cu toate acestea deşi era cea mai veselă, era însă foarte de treabă.
Când muzica reîncepu, el o acompanià cu glasul, mai întâiu încet, apoi tot mai tare. Lumea era răpită, dănţuitorii de vals sburau răpiţi şi fermecaţi, muzicanţii îşi mânuiau c'o demonică măiestrie instrumentele, iar el cânta, cânta când încet, când tare, cu un glas de vânt, trecând prin arfa lui Eol.
Şi cu toate acestea nimeni nu băga de seamă că el cânta. Din contră toată lumea se uita la un violonist beţiv şi ofticos a cărui [vioară] s'auzea într'adevăr ca un melodios ţipet de durere care inspira şi celelalte instrumente.

Visul unei nopţi de iarnă

Sub titlul de mai sus Eminescu a proectat în aceeaş epocă târzie o nuvelă fantastico-erotică din care n'au rămas decât 8 pagini, pierzându-se 7 (ms. 2255, ff. 265-66 şi 242-249). Fragmentul fiind ciuntit şi inconcludent, găsim cu cale să-l rezumăm E de remarcat că atmosfera de ţară, familia cu capelă în ţintirim, boerul din castel cât şi dragostea rurală, duc gândul la Ipoteşti.

Povestirea, pusă în chiar gura eroului, începe cu un bal. Aci tânărul — probabil — erou vine să uite pe o femee frumoasă, Maria, care e~e indiferentă, la dragostea lui. In vreme ce orcheştra cântă *La danse macabre,* el meditează la soarta sa. „In poveştile lui Hoffman unul îndrăgeşte un chip de ceară ce sta într'o fereastră. De geaba se 'nchină la luceafărul dimineţii sale, de geaba la luceafărul serilor... luceafărul era o păpuşă.. coeur de marbre —”. Aci e o întrerupere de cinci pagini, dar din sfârşitul fragmentului înţelegem că spre a-şi descărca sufletul tânărul povesteşte unei doamne vicisitudinile amorului său care datează din copilărie, de când locuia, precum se vede, la ţară. In împrejurimile casei părinteşti era un castel şi pe lângă el, un lac. Intr'o seară ajunge la lac, se sue în luntre şi trece încet prin papură şi stuf spre mijlocul apei; „luna răsărea din pădurile seculare şi dura o cărare de văpae pe valurile scânteietoare”. Era vară şi băiatul adormi în luntre. Deodată din vârful unui copac până la luntre se ţesu o pânză foarte frumoasă şi diamantină şi pe acest pod coborî o fată tânără foarte frumoasă şi foarte blondă. „Cum păşea încet îşi netezea părul despletit cu mâna dreaptă şi venea încet parcă ar fi dormind... Veni lângă mine şi-mi zise: să vii mâini la noi şi să 'ntrebi de mine... şi să ştii că mă chiamă Maria...” Fata era cu vreo zece ani mai mică decât băiatul. A doua zi acesta se apropie de ţărm şi intră, într'o grădină frumoasă şi pustie, peste puţin o portiţă se deschise şi o fată înaintă spre băiatul care sta locului pe o bancă. Era *ea.* Il întrebă: — „A cui eşti tu măi băete? — A mamei, ziseiu, nici nu ştiu cum îl chema pe tata... — Dacă eşti a mamei vin la tata, zise ea, şi mă luă de mâini... Intraiu în nişte odăi frumoase cu covoare pe jos, cu divanuri de jur împrejur... iar un boier bătrân şedea pe divan şi bea ciubuc. — Uite tată, ce-am găsit în grădină, zise ea...” Bătrânul desmiardă pe băiat. Il întreabă de fel de fel de lucruri şi-i dă portocale, iar acesta se desculţă şi se sue pe divan. Bătrânul îl vorbeşte în glumă: „Vezi fată ce voinic a venit să te peţească... Vrei să iei pe Maria? — Mă 'nsor, zic, am s'o iau de sigur”.

După asta băiatul se 'ntoarse acasă fără să spue nimănui întâmplarea, dar în toate zilele mergea la fata din grădină. Venind iarna şi nemai putând merge se îmbolnăveşte de dor. Sta pe cuptor şi doria să moară, când deodată aude zurgălăi de sanie. Mamă-sa intră în casă îmbrăcată în rochie moaré neagră şi cu mănuşi. Se ducea în vecini la nunta unei Marii. „Maria-i a mea, mi-a făgăduit-o tată-său” zise băiatul. Mamă-sa îl întrebă de unde o cunoaşte şi spunându-i-se crezu că aiurează. Apoi: „Mamă, unde-o să dorm eu când voiu muri, o'ntrebaiu?
— Unde dragul mamei? — unde vom dormi toţi... în ţintirim. — Ţintirimul şi biserica noastră erau alături cu grădina”. cum plecă mamă-sa luă o pătură şi merse în ţintirim. „Era multă şi clară lumină de lună... ramurile salcâmilor erau negrii, gratiile dela capela noastră cu vârfurile aurite străluceau şi vântul atingea lin de clopot... Clopotul abia atins dulce, foarte dulce şi melodios...” Deschise portiţa dela gratie şi se culcă pe piatră. In depărtare vedea castelul cu ferestrele luminate. Plânse încet până adormi. A doua zi se trezeşte în pat acasă cu durere de cap, căci mamă-sa, amintindu-şi vorbele sale, îl căutase şi găsise în cimitir. Săptămâni întregi a zăcut în neştire, pân' ce l'au dat la şcoală.
— Frumoasă istorie [zice doamna căreia eroul îi povesteşte aceasta]... dar n'are sfârşit.
— Ba are, Doamnă, un sfârşit insuportabil”.
Peste douăzeci de ani — acesta e sfârşitul — trecând pe o stradă pustie auzi glasul de porumb al Mariei. Făcu cunoştinţă cu femeia care avea numai glasul Mariei fără să fie ea. Avea însă şi un amant aşa încât eroul îndrăgostit şi iritat de răceala femeiei era gelos pe tot ce-l înconjura. Spre a uita acel „coeur de marbre” venise aşa dar la bal.

Părintele Ermolachie Chisăliţă

Am văzut că Eminescu intenţiona să facă în teatru sau în proză un tablou al societăţii contimporane şi constructiv şi satiric. După boierimea dela oraş şi cea dela ţară, avea să urmeze zugrăvirea oamenilor noui ai satelor, noua proprietate şi administraţie (cfr. Gogu Tatii, **M. E.**, opere complecte, *ed. A. C. Cuza, p. 316 urm.). In fragmentul ce urmează facem cunoştinţă cu anume preoţime rurală, întrupată în persoana lui Ermolachie Chisăliţă, nume ce am mai întâlnit. Fragmentul este fără titlu, cu totul inconcludent şi cu unele trivialităţi. De aceea îl rezumăm.*

„Părintele era cam nalt de boiul [lui] nu-i vorbă, dar i se şi şedea — ca popă, vezi Doamne. Trecea stânjenul şi mai bine, îmbla ţapăn din care cauză reaua Omenire îi pusese numele: popa Meleşteu. Avea părul şi barba roşie şi arăta mai mult a tâlhar decât a popă, dar ce-are a face? Cele mai [mari] merite ale părintelui erau că se deprinsese a fi prost şi beţiv. Tatăsău fusese porcar la sat şi fiindcă băetul lui era leneş, rău şi târziu la minte, a găsit că-i bun de popă. Apoi pe lângă toate astea îl mai chema şi Ermolachie Chisăliţă. Evangheliile le ştia pe de rost, unde nu ştia ce să zică, zicea Doamne milueşte, or punea pe palamar să zic'un „tatăl nostru” şi el îl secunda cu gagagaga! Foarte frumos îi şedea potcapul părintelui Ermolachie, cam pe ceafă, pentrucă era lung, da-i şedea nu glumă. Gândeai că-i un Rus cu coadă. Când cetia, potcapu-i cădea peste ochi şi popa suduia urît. In biserică, ne'nbiserică puţin îi păsa... Dee! nu şade!... potcapul dracului!”

Un al doilea personagiu ce ni se presintă este dascălul Pintilie Buchilat „cu totul deosebit în felul său, om cu duh şi cu multă cunoştinţă de ale lumii”. Acesta era supărat pe popă „pentrucă-l suduia'n biserică aşa cum nu se cuvine nici în crâşmă, afară de aceia el zicea că popa nu ştie carte. Şi popa aceiaşi vorbă despre el — şi amândoi aveau drept. E drept că pe lângă părintele, ce s'atinge de-ale trupului, dascălul nu era nimică. Puneţi pe genunchi o pălărie şi vezi dascălul aievea. Dar de'nvăţat apoi să te păzească Dumnezeu. Pân' a nu sloveni vorba n'o citia, măcar să-l tai. Unde nu putea descurca, apoi încurca de-i mergeau petecele.
Câteodată Buchilat greşia la glasuri.
Buchilat! striga popa din altar.
Aud părinte!”
Urmează o ocară groaznică.
Al treilea personagiu este palamarul.
„Insă postul onorific de palamar îl ocupa onorabilul Domn Nicodim Parpalac. Băet cu multă ambiţie, fecior de popă, cam prostuţ nu-i vorbă, d'aţi ştia crezul pe de rost de de de... nu altceva. Altfel trăgea clopotele tot într'o dungă, de gândiai că arde satul, or că s'o aprins pădurea şi căpătase şi bătae dela oameni pentru scandalul ce-l tăcea... s'ar fi şi lăsat bucuros de palamarie, dar de colaci nu. In taină o putem comunica că-i plăcea şi coliva”.
Doi admiratori:
„Dar ceiace făcea ca părintele să fie idolul Pădurarului, moş Iftimie Fedeleş, era glasul său ca şi care nu se mai pomeneşte — de ferească Dumnezeu. Asta era şi ideea văcarului din sat şi aceşti doi oameni găsiră într'adevăr un punct, în care cugetările de altmintrelea eterogene, să fie aceleaşi.
— Hii mă, da grozav mai urlă popa nostru — îl aud tocma'n pădure.
— Ie, răspundea cu sânge rece văcarul”.
Apoi ni se povesteşte o păţanie a părintelui. Popa se afla în altar, Buchilat în strană, Nicodim cu lacătul dela biserică în mână adormise într'o strană şi cânta prin somn „Doamne milueşte” iar în fund lângă pridvor câţiva oameni vorbiau încet... O mânecă dela anteriul lui Buchilat luă foc, dar el gândia că miroase a tămâie.
„Popa mormăia încet în altar fără să se uite măcar pe carte. Cine avea să priceapă. Deodată începu mai tare: Gaga gagaga!
Beh! s'auzi pe fereastra bisericei.
Iacă dracul mă! zic oamenii'n fundul bisericii ş'o tulesc la fugă.
Nicodim cum deschide ochii mirosi putoarea din anteriul lui Buchilat, gândeşte că s'a aprins biserica, urlă groaznic şi fuge.
Buchilat dă peste sfeşnic, îl răstoarnă... Intuneric — Beh, pe fereastră Nicodim urlă, Buchilat simte cum îl frige cineva de mână ş'o rupe de fugă”.
De spaimă popa îşi acoperă capul cu poalele anteriului şi dă să iasă. La uşă Nicodim, crezând că-i dracul, strigă: Uite-l mă — şi-l închide cu lacătul. Popa scutură uşa, oamenii ţin vârtos ca să nu fugă.
— „Vezi mă! Trăsni-te-ar crucea lui Dumnezeu Necurat, cum mi-o fript inima, zice cu spaimă Buchilat.
— D'apoi cum putea în biserică, zice Nicodim, gândeai c'o dat cineva foc bisericii.
— Necuratul! Putoarea iadului!
Chiu! popa'n biserică.
— Ţineţi mă, nu lăsaţi uşa.
In fereastra bisericii — Beh!”
Pintilie e trimis să tragă clopotele, unul merge la crâşmă să cheme oamenii să dea foc bisericii, spre a arde pe Necuratul. Eminescu face aci o invocaţie către muză, parodie omerică, ce aminteşte pe Budai-Deleanu şi indirect pe toţi autorii de epopee burleşti (Pulci, Tassoni, Lippi).
„O musă! învaţă-mă să cânt tragicul * acestei scene, vedeţi-l pe micul Buchilat sărind să ajungă funia dela clopot şi trăgându-l tot în sărituri, vedeţi pe boarul alarmând satul şi trăgându-l cu toaca ca la mânăstire, Popa urla în biserică de cădea tencuiala de pe păreţi.
„Şi cine o musă [nu] cunoaşte numele acele ilustre a acelora, cari pentru ca să dee foc bisericei, se adunase în ţintirim. Innainte merge cu o prăjină lungă viteazul Mitruţă Buruiană. Lui îi urmează cu parii straşnicii şi înţelepţii Ftoma lui Culbeciu şi mărinimosul Toader Zurgălău. Şi pe cine mai zăreşte ochiul meu în strălucitele şiruri. Oare nu-i acela teribilul Damian Cuşmă-lungă. Şi oare cine te întrece în fapte strălucite pe tine de berbeci adunătorule, Curcă ? Şi v'am văzut şi pe voi pe calea mărirei, pre tine între toţi isteţii cel mai cu cap Văsălie Cotcodac şi pe tine Neagule a lui Şolomon!”
In urmă apare şi un tânăr viteaz al cărui nume nu trebue divulgat şi care număra numai „douăsprezece rose” şi se prezenta într'un neglijeu ce-i sta foarte frumos. Aci ms. are lipsuri.
Din câteva rânduri mai jos reiese că părin~ele a scăpat de foc, a bătut pe dascăl pentru întâmplare şi avea de gând să pedepsească şi satul, blestemându-l cu blestemele Sf. Vasile. Din păcate însă el nu ştia să citească.
Ceva despre ignoranţa sa :
„Aducerile sale aminte istorice se resumau în persoana lui Mavrocordat. Ordecâteori vinea cineva din Iaşi, el întreba : Da ce mai face Măria Sa Vodă Mavrocordat? — Hehehei, frunte!... Pe atunci trimisese poruncă dela Mitropolie, ca să-l radă, pentrucă făcuse leturghie cu spirt, în loc de vin”.
Părintele făcea şi stihuri. De pildă :

Căci la preoţească casă
Nici tu popă, nici tu masă
Ş'apoi eu nu-mi dau mălaiul
Să-l mănânce Parpagaiul

sau însfârşit

La un parpagai

Pasăre cu mândre glasuri
Nu eşti tu de-a noastre nasuri.
Ci de nasuri boereşti
Parpagai te potriveşti

Falsificatorii de monede

Pe aceleaşi pagine şi cu aceeaş scriere (ms. 2255 f. 194 şi verso) se află un proect, desigur de nuvelă, în chipul a două scrisori.

Şobolţof (sau poate Şobolţef) scrie unui *Cesar*, că datorită perspicacităţii lui s'a prins banda de monetari falsi, că fabricatele acestora se urcă la valoarea de câteva sute de milioane şi, că toată moneta e rusă. Nu poate descoperi capii şi nu poate alarma publicul spre a nu sdruncina creditul statului. Aşteaptă ideile lui Cesar în această privinţă.
Cesar răspunde lui *Şobolţof* că bănueşte a fi amestecate în afacere persoane din lumea aşa zisă mare. Il sfătueşte să se ferească de a trece pe listele complicilor nume de oameni influenţi. „Amicul meu! lumea-i o pânză de păianjen, muştele mari trec prin ea, muştele mici se'ncurcă vrând a trece *drept* prin ea. Suntem muşti mici”.

Marcu-Vodă

O însemnare cu creionul sub titlul Descriere *(ms. 2255 f. 183 şi verso) este din epoca cea mai veche, pre-studenţească. Amestecul de inaginaţie sinistră şi veleitate istorică este caracteristic acestei perioade. O mică notă autobiografică este evidentă.*

„Fugisem ameţit pe stradele ce vuiau de gurile poporului— din partea oppusă s'auzia trâmbiţele oştirei lui Zamoiski şi Ieremia — noaptea era galbenă ca lumina de lună şi eu [îmi] duceam prin ea tremurele inimei mele — m'apropiai de palat — porţile deschise morţii — ferestrele deschise îmi părea că aşteaptă să esă prin elle sufletul unui omorît — treptele de marmură albă părea că se'negrise p'alocurea de blestemele pasului d'omorîtor — intraiu în palat, nimeni — intraiu în odaia Domnului şi-mi închiseiu ochii de spaimă. Pe lungul [1]) cel alb al patului sta galben ca lumina de lună ce-i cădea în faţă — cu capul şi pieptul atârnat în jos afară din pat, cu pumnalul înmuiat * în inimă, gura deschisă — pe piept şi peste gât şiroae din inimă, sângele 'n gură — galben ca ceara, cu ochii vineţi cu mâinile 'ncleştate, cu ochii holbaţi, şi acesta era Marcu-Vodă”

. . . .

„Ce vrei? sînt visător. Aveam un frate. Amândoi eram visători, amândoi visam de mărirea unui Cesar [care] se rătăcia pe insulele necunoscute decât de imaginaţiune — făcea împărăţii între sălbatecii Americei — a căror împărat era el, împărţia aur la locuitorii pământului şi avea viaţa vecinică ca împăraţii din basme. Intr'o zi frate-meu dispăru... Eu îl căutam nebun şi visător căci îmi lipsia o parte din sufletul meu.... d'odat aud un vuet prin popor, redic ochii şi văd în cocie de aur cu 12 cai pe un Domn cu barba lungă şi neagră ca un codru şi sub muntele frunţii cu doi ochi de vulturi — era Mihaiu cel mare ce gonise pe Ieremia şi intrase'n Iaşi, alături cu el Marcu-Vodă şi era fratele meu.

Umbra mea

Sub acest titlu se cuprinde un proect de nuvelă (ms. 2255 ff. 184-185) care aducând aminte de Peter Schlemihls wundersame Geschichte *a lui Adalbert von Chamisso, nu e în fond altceva decât o primă formă a nuvelei* Sărmanul Dionis, *cu care coincide în mare parte.*

„Adeseori când stau înaintea fumegătoarei lumini galbene a lămpei mele, când mă uit în ochiul ei cel roşu — când deschid câte o carte bătrână plină de nerozii bătrâne, de credinţele unei lumi cu capete îndealtfel ca şi a noastre (lucru ce arată relativitatea adevărului) adeseori zic, conversez cu lampa mea verde şi veche şi mă uit... când fâlfâe fantastică, ca şi când i-ar fi dor de tavan. Când privesc vis-a-vis de mine în păretele rău văruit, văd onorabila mea umbră, cu nasul cam lung şi căciula peste ochi şi-mi fixez ochii la ea şi cuget... cugetarea mea e vorba pentru ea, căci ea mă'nţelege şi-mi răspunde tot în gânduri lungi şi deşirate la ceeace-o întrebasem, fără ca să mă mulţumească acele răspunsuri, căci nu vorbesc în gând decât eu cu mine. *Eu* cu *mine.* Ciudat! Această despărţire a individualităţii mele se făcu isvorul unei cugetări ciudate, care mă făcea să fixez aspra şi lunga umbra mea, astfel încât ea jenată de atâta căutătură, prindea încet încet conture pe păreţi până a deveni clară ca un portret zugrăvit în uleiu, apoi se'ngroşa plastic din părete afară, astfel încât sări din cadru jos şi mă salută surâzând, ridicându-şi căciula din cap.
„Sara bună — Domnul meu — ziseiu eu — şi-i întinseiu mâna dar dedeam în vânt, căci umbra deşi îmbrăcată, deşi frumoasă, nu era totuş alta decât umbră. Ii oferii un scaun şi ea şezu”.
Eroul se învoeşte cu umbra ca ea să-i ia locul câtăva vreme pe pământ, făcând într'un caet însemnări zilnice, pentru ca el să se ducă să petreacă câtăva vreme, în lună, fericit, fără grijă, neînconjurat de oameni. Umbra se întinde pe pat. Eroul îşi ia manta pe umeri şi iese, când „orologiile sbârnâiau răguşit 12 ore”. Priveşte prin borta uşei la fata stăpânei din casă care tocmai se desbrăca, trece prin bucătărie în vârful picioarelor şi închide uşa după el. Merge încet în lumina lunei pe străzile largi ale oraşului cu ferestre şi porţi închise, cu ziduri albe şi gălbenite de lună, cu perdelele lăsate, cu câte-un paznic de noapte înfundat cu mustaţa în gulerul şi gluga mantalei. Era noapte caldă de vară. Trecea fără să-i pese de fetele care dormeau visând vise de aur, de studenţii cari visau ministere şi de proşti cari nu visau nimic, făcând să pocnească pietrele străzii. Avea pălăria trasă pe ochi şi nu făcea umbră, căci umbra o lăsase acasă. „Cam la finea oraşului era o casă galbenă, cu ferestrele lucii argintate de lună, cu perdelele albe. Bătu încet în ea.
Tu eşti — răspunse o voce dragă şi molatecă ca de copil” La fereastră ieşi capul frumos şi palid al unui înger blond. De sub haina de noapte se trădau „boureii sânilor”; mânuţele şi braţele ei albe şi goale se întinseră şi el le încărcă de sărutări şi i se părea „c'o să-i beau viaţa toată din gura ei”.
El îndeamnă pe Onda să-şi lase umbra în pat şi să meargă cu el în lună spre a trăi acolo fericiţi „neconturbaţi de nimeni”. „Hai în lună! Lasă-ţi umbra acasă, culc-o în pat, iar tu vino cu mine prin ninsori de stele şi prin ploi de raze, pân ce departe de acest pământ nenorocit şi negru, îl vom uita, pentruca să nu ne avem în minte decât pe noi... Haide dar, zise ea, încongiurând gâtul meu cu braţele ei albe şi punându-şi gura pe gura mea”. El aruncă manta peste umerii ei, o ţine strâns c'o mână de talie şi cu cealaltă flutură poalele mantalei. Incet încet se ridică prin aerul luciu şi strălucit de razele lunii, prin nourii negri ai cerului, prin roiurile de stele, prin ploaia de raze — până ce ajunseră în lună. Călătoria nu le fu decât o lungă sărutare. El lăsă pe fată pe malul mirositor al unui lac verde şi strălucit şi se'ntoarse spre pământ; „îl băgaiu într'o nucă, iar nuca o făcui un mărgăritar şi mărgăritarul îl aruncaiu în fundul unei mări”. Mărimea fiind numai relativă astfel că ceeace nouă ni se pare mare altora pare mic, se'nţelege că atomii microscopici din acel mărgăritar a cărui margine li era cerul, stropii stele şi lumi şi soare — acei pitici aveau regii lor, purtau răsboae şi-şi închipuiau diferite bazaconii despre închipuita lor mărime.
„Iubitei mele îi făcuiu haine de-un gaz albastru deşi străveziu ca cerul, prin care se ridica albeaţa cea strălucită a rotundelor sale membre. In părul ei blond aşezasem o citadelă de diamante, sânul ieşea vergin rotund şi mic din haina decoletată — astfel ne primblam, ea cu mâna în jurul gâtului şi prin umbroasele şi balsamatele dumbrăvi ale lunei, pe lângă adormitele lacuri, pe lângă plângândele isvoare şi numai privighetoarea cu glas de argint, sbura cântând din creangă'n creangă şi împlea aerul de note divine. Când ne aşezam în luntrea cea aurită, în care iubita sta culcată în mari periní de mătase, iar eu aşezam capul meu în poalele ei şi visam ceeace aveam”. Această viaţă era un basm strălucit şi înstelat.
„Acolo era între dumbrăvi verzi şi între stânci cenuşii şi

[1]) corectat *marginea.*

(Continuare în pagina III-a)

Caleidoscop intelectual

Weygand la Academie

In fotoliul, rămas vacant prin moartea mareşalului Joffre, Academia franceză a primit pe generalul Weygand, fost şef de Stat major al lui Foch şi actual comandant şef al armatei franceze.
In discursul său de recepţie, Weygand a reconstituit figura eroică a fostului generalism şi a arătat rolul, pe care acesta l-a jucat în pregătirea războiului.
Răspunsul l-a dat diplomatul academician Jules Cambon.

Noui academiciani italieni

Printr'un decret regal, Academia italiană s'a îmbogăţit cu 10 membri noi. Au fost numiţi:
Pentru secţia de Ştiinţe morale şi istorice: Carlo Alfonso Nallino, Salvatore Riccobono, Rodolfo Benini şi Alberto de Stefani;
Pentru secţia de Ştiinţe fizice, matematice şi naturale: Gaetano Arturo Crocco şi Giuseppe Pianese;
Pentru Secţia de literatură: Giulio Bertoni;
Pentru Secţia artistică: Ottorino Respighi, Domenico Trentacoste şi Attilio Selva.
Figuri proeminente şi cunoscute în lumea întreagă sunt: *Giulio Bertoni* şi *Ottorino Respighi.*
Primul e cel mai mare filolog al Italiei şi, în acelaş timp, un critic fin şi ascuţit. Respighi e un compozitor vestit, autor al operei comice *Re Enzo,* al comediei muzicale *Belfegor* şi al marelui poem simfonic *Feste romane.*

Premiul mediteranian

La 1 Mai, s'a întrunit la San-Remo, juriul premiului mediteranian, unul din cele mai disputate premii italiene. Invingătorul a fost scriitorul *Marcello Gallian,* care a primit înalta distincţie pentru cartea sa *Pugilatore di paese,* roman apărut în editura Giuseppe Carabba.
Gallian e un romancier foarte tânăr care are la activul său câteva schiţe şi nuvele, publicate prin reviste.

Premii de poezie

Premiul *Petitdidier,* acordat de „la Maison de poésie“, a fost atribuit anul acesta poetului *Vincent Muselli* pentru întreaga sa operă, care cuprinde volumele: *Les Travaux et les Jeux, Les Masques, Les Sonnets à Philis, Les Strophes de Contre-Fortunes.*
Acelaş juriu a mai încoronat pe domnii: *Raymond Genty,* cu premiul Emile Blémont, pentru *Les chansons de la Marjolaine; Charles Grolleau,* cu premiul Verlaine, pentru *L'Etoile et le Cyprès* şi *Léon Decortis,* cu premiul Edgar Poë, pentru *Les heures platoniques.*

Expediţie literară

Revista *„Italia letteraria“* a luat o iniţiativă originală şi interesantă, organizând o excursie colectivă, cu vaporul, pe coastele Sardiniei. Călătoria, făcută în condiţii minunate şi la un preţ foarte redus, va contribui la cunoaşterea locurilor frumoase, dar necunoscute, ale ţării, la împrietenirea şi apropierea oamenilor de litere şi, în plus, la o dispută interesantă, căci revista acordă un premiu de 5000 lire (45.000 lei) celui mai frumos ziar de călătorie.

Un studiu nou al lui Julien Benda

In ultimele numere din *„Revue de Paris“,* autorul lui *Bélphégor* şi al mult discutatei *Trahison des clercs* publică o *„Schiţă a istoriei francezilor în voinţa lor de a fi o naţiune“,* în care se abandonează metoda individualistă şi cronologică de a face istorie şi se adoptă o manieră şi o interpretare colectivistă.
Ca toate lucrările sale, *„Esquisse d'une histoire des Français“* poartă pecetea gândirii profund originale a lui Benda şi suscită, de pe acum, entuziasm şi protest în acelaş timp.

De la Academia de Inscripţii

Charles Picard, un adânc cunoscător al civilizaţiilor antice, fost director al şcolii franceze din Athena şi azi profesor de arheologie la Sorbona, a fost ales membru al Academiei de Inscripţii şi Belles Lettres din Paris, în locul rămas vacant prin moartea lui *Paul Gsell,* autorul lui Rodin.

Centenarul lui Walter Scott

La toamnă se vor comemora la Edinburg o sută de ani dela moartea lui Walter Scott. Se vor reprezenta cu acest prilej numeroase tablouri înfăţişând diferite evenimente din viaţa scriitorului şi scene mai cunoscute din romanele lui. In tabloul final, intitulat „Omagiu lui Walter Scott“, vor deţine roluri toate persoanele din celelalte tablouri. Figuraţia o vor face peste o mie de elevi dela şcoalele din Edinburg, care se îndeletnicesc de pe acum — sub conducerea specialiştilor — cu confecţionarea costumelor istorice necesare.

Scrisori autentice ale lui Goethe

La Viena s'au scos în vânzare scrisorile rămase dela Mariana von Eybenberg, — după descripţiile contemporanilor cea mai frumoasă dintre femeile pe care le-a iubit Goethe. Descendentă a unei familii bogate de neguţători evrei, Mariana era frumoasă, cochetă, inteligentă, spirituală şi la picioarele ei se prosternau numeroşi adoratori. Goethe, la început foarte îndrăgostit, i-a rămas toată viaţa prieten şi admirator. Colecţia scoasă acum în vânzare cuprinde 12 scrisori ale poetului, din care ar reeşi că femeia aceasta l-a inspirat în *Wahlverwandschaften,* căci după apariţia cărţii, primul volum i l-a trimis ei. In această colecţie figurează şi o scrisoare adresată Marianei von Eybenberg de către alt adorator al ei, principele Frederic de Saxa Gotha, tot cu ocazia apariţiei acestei cărţi, pe care principele o califică drept... imorală.

„Cum trăesc Ruşii”

In editura Gilde din Colonia, americanul William White publică o serie de însemnări de călătorie intitulate „Cum trăesc Ruşii“. Interesant este capitolul care redă declaraţiile unui profesor de fizică dela universitatea din Moscova:
„Titlul de profesor avea şi la noi însemnătatea din celelalte ţări culte. Astăzi, profesorii roşii sunt un fel de *haut-parleuri* ai bolşevismului şi nu mai merită numele de savanţi. Indeletnicirea lor de căpetenie este să spicuiască din operele lui Lenin şi Marx şi să le reediteze apoi teoriile, pentru a le răspândi în massele poporului. E foarte rentabil să scrii cărţi ca: *„Ţăranul şi socialismul“, „Lenin despre dezarmare“, „Lenin despre bucătăriile populare“, „Lenin despre...* orice“. (Un medicinist a anunţat o dizertaţie: *„Lenin despre apendicită“).* Unui coleg al meu i s'au făcut mizerii fiindcă a spus la curs că istoria, fiind o serie nesfârşită de tranziţii naturale, nu se poate spune că o orânduire socială oarecare ar putea fi mai bună decât cele anterioare. Bolşevicii încearcă să-şi formeze profesori de-ai lor, dar deocamdată trebue să se mulţumească cu noi. Ai citit inscripţia de pe universitate: „Ştiinţa e a muncitorilor“! Dar ce suntem noi de vină că Dumnezeu le-a dat minte şi celorlalte clase sociale? Inainte de revoluţie, eram radicalist, ca majoritatea universitarilor. Cine nu s'ar fi ridicat contra prostiei şi cruzimii ţarului? Acuma Ruşii au ajuns însă de unde au plecat, numai că au un milion de ţari în loc de unul“.

Pentru pace!

Doumer, fostul preşedinte al Franţei, şi-a pierdut în război toţi copiii. Cu ocazia recentului asasinat, s'au publicat nişte scrisori ale celui mai mic dintre aceştia, adresate de pe front doamnei Doumer. Iată câteva pasaje foarte emoţionante din aceste scrisori:
„La 17 crt. am sosit pe front. Am trecut la atac în zgomotul infernal a 500 de tunuri. Noaptea ne-am adăpostit în poziţiile cucerite; inspectându-mi sectorul, călcam pe morţii şi pe răniţii din ambele tabere. Inima-mi era plină de compătimire pentru toţi... Nu poţi să-ţi închipui, mamă, ce-şi pot face oamenii unii altora. Bocancii mei sunt mânjiţi de intestinele şi creerii omeneşti prin care m'am înfundat până la glezne. Mamă dragă, cu vorbe nu se poate zugrăvi ce ni se întâmplă nouă aici“.
Alta:
„...După ploaia de azi noapte, avem o dimineaţă limpede, splendidă. O atmosferă de pace învălue satele; parcă nu-ţi vine să crezi că sunt toate părăsite — o grămadă de ruini pustiite. Vederea lor îmi aduce în minte o melodie dragă de Haendel, un allegro din concertul nostru pentru orgă: o muzică luminoasă, plină de strălucire şi de viaţă. Scumpul nostru Haendel îmi este adesea o adevărată mângâere aici. La Beethoven mă gândesc mai rar; când îmi vine însă uneori în minte, muzica lui mă copleşeşte cu totul, mi se pare că o mână nevăzută ridică vălurile negre care întunecă astăzi toată firea. Parcă lumea toată răsună de strigătul bucuros: „Toţi oamenii se înfrăţesc“. *Toţi oamenii,* mamă. Poţi tu cuprinde asta cu mintea? Poate pentru asta luptăm. Ce au oare comun maeştrii aceştia mari şi scumpi cu Germanii care au voit războiul ? Ce-are a-face un Schumann cu barbaria măcelurilor? Peisajul de aici a trezit în mine eri amintirea pasajului pe care mi-l cântai odinioară din *Rheingold.* In dorul meu de cămin şi de tine nu se amestecă niciodată dorinţa de confort. Mi-l ţin treaz simţiminte mai înalte şi mai nobile. Nu mă bucură atâta perspectiva revederii cât aceea a efortului comun pentru perfecţionarea eului nostru intim “

Pictura religioasă

La muzeul din Berlin a fost inaugurată o nouă sală consacrată picturii religioase din Rusia şi Orientul creştin.
Alături de câteva picturi bizantine, se pot admira o serie de icoane ruseşti din secolele XIII şi XVII dintre care unele au fost împrumutate de muzeele sovietice şi altele găsite de profesorul Wulff în recenta sa călătorie în Rusia.
Arta rusă din Evul Mediu şi din Epoca Renaşterii e încă foarte puţin cunoscută în Europa occidentală şi pentru prima dată un muzeu european a găsit necesar să-i consacre o sală.

Sub numărul 146 «Biblioteca Dimineaţa» publică un volum de nuvele originale ale d-lui Eug. Boureanul: ***Omul care şi-a pierdut norocul,*** Răsbunarea lui Ali, Apostolul.

un lac cu apa de aur.. Când [ne] scăldam acolo râzând şi sub privirea cea înnamorată a lumilor, [ne] stropiam unul şi altul cu lungi şiroae şi stropi de stele, care rămânând pe sânul ei, străluceau pe albul ei corp până ce uscându-se într'un cerşaf ţesut de argint, corpul ei alb era şi mai neted şi mai dulce, şi mai strălucit".

Uneori ea se prefăcea că se supără, se ascundea prin tufişurile labirinticei grădini şi nu venea decât când el imita glasul privighetoarei.

Ca să petreacă făcură un joc de cărţi. „Regii, reginele şi fanţii de pe cărţi erau toţi chipuri copiate din basmele ce ni le spuneam spre petrecere serile — iar fiindcă nu aveam bani, ea se duse la un lac. Acolo fiecare frunte de val reflecta o stea. Ea intră încet în apa lacului şi prinse încet încet cu mâna din fiecare frunte de val câte-o stea, caşicând ar fi prins albine de aur — apoi punându-le în poală le aduse în casă şi le vărsă pe masă. Astfel jucam cărţi pe o frumoasă masă de marmoră, şi jocul nostru era o poveste lungă şi încurcată, căreia nu-i mai dam de capăt, până ce nu încetam beţi de somn.

„Dar somnul nostru! Braţe în braţe, tolojiţi în perini de mătase galbenă ca aurul — gura mea apăsată pe a ei, visam amândoi unul şi acelaş vis, care nu era decât o reflectare magică a vieţii noastre fără dorinţe. Ne visam în ceruri cu oglinzi de argint, şi cu sale întinse prin cari pluteau îngeri cu haine de aur şi cu aripi de colorile curcubeului, şi 'ncinşi în brâu de curcubeu, iar blondele lor capete erau încadrate de lungi plete de aur şi ochii albaştri se plecau timizi şi senini şi pleoapele şi gene lungi. Portale cu stâlpi nalţi de aur, galerii de marmură albă, stele albastre pe plafondurile de aur a salelor mari, toate pline de un aer răcoros şi mirositor; numai o poartă închisă n'am putut-o trece niciodată. Deasupra ei în triunghi era un ochiu de foc şi deasupra ochiului un proverb în litere strâmbe ale întunecatei Arabii. Era doma lui Dumnezeu — proverbul o enigmă chiar pentru îngeri. Iată viaţa visurilor noastre".

Când se deşteptau aurora celor doi sori culegea mărgăritare de argint de prin grădini şi râzând cu glas de ciocârlie le arunca pe fereastra palatului celor doi. Roua cădea pe umerii iubitei şi ea se trezia înfrigurată.

„Când însă îşi deschidea ochii, sorii răsăreau calzi şi frumoşi iar [noi] ne sculam râzând somnoroşi, unul de altul, apoi spălându-ne feţele în basin de marmură, ieşiam afară în aerul cald şi strălucit a fericitei noastre lumi. Şi viaţa se'ncepea din nou fericită şi lină, o eternă repetiţiune a fericirei de eri".

Comparând citatele noastre cu părţile respective din *Sărmanul Dionis* cititorul poate vedea apropierile şi deosebirile. Construcţiile fantastice făcute în lună de Dan sunt proectate aci în următorul rând: *Apoi făcuiu un palat etc.*

Intâia sărutare

Această compunere (ms. 2255 ff. 250—254) are prin caracterul de idilă tinerească oarecare asemănare cu La aniversara. *Titlul e al lui Eminescu.*

„Ah fiecare a gustat-o care-a iubit — cum este ea ? cine o poate şti spune. Şi cu toate astea ce n'ar da cineva pe ea — tot-tot. Dacă e vr'o plăcere pe acest pământ, pentru care ai sacrifica toate celelalte — apoi e prima sărutare, inocentă, copilăroasă, pedantă chiar, dar o! câtă dulceaţă e tocmai în această copilărie, în această falsă închipuire asupra valorii ei, în această abandonare mută a gurii de copilă. Timidă — pare cu toate astea o cutezanţă, dulce pare un act de violenţă — dăruită, pare răpită şi cel ce răpeşte şi cel păgubaş sunt în aceeaşi măsură fericiţi — adică peste măsură. Câte lucruri în lume se pot întâmpla de două ori, revin — dar intâia sărutare cu toate deliciile rămâne întâia în suvenire — dulce, neştearsă, nepreţuită.

„Era o noapte de iarnă, cu lună, cu nori, cu stele —; un frig aspru şi reîntineritor şi fără vânt. Brumă şi ninsoare se aşezase pe grădini şi zaplazurile de amândouă părţile ulicioarei — lucea albă încă zăpada încărcată pe crenge de o oprea şi pe zaplazuri ca pe nişte bulgări de bumbac şi pe strada îngheţată de trosnea sub paşi trecea el de braţ cu dânsa, el în palton cu gulerul dat în sus, ea în scurteică cu blană, roşie la faţă de frig — capişonul ei de lână lăsa să se vadă fruntea — astă frunte albă încadrată de un păr de aur — şi scurteica oricât de grea ar fi fost totuş desena cu acurateţă * liniile unei talii cum o găseşti numai dela 15 până la 20 de ani.

„El era [cel] mult de 18 ani, — ea de 16. Vorbiau râzând, sau [mai] bine zis râdeau vorbind — era mai mult râs decât vorbă, şi cu câtă fericire râzi în acea etate, de orice prostie ce-ţi trece prin minte. Cine nu-şi aduce aminte de juneţea sa, şi fiecare a avut una — de acele angajamente, de a fi serioşi în amor, că-i pe viaţă, acea defensiune în paragrafe ale copilei, ca să nu-i spue pe cineva, să n'o tutuiască, să n'o sărute — celelalte or fi cum or fi, dar însă guriţa — cum pustia — aşa erau şi ei. De vorbit despre istorie, geografie şi alte lucruri folositoare ! — de! se'nţelege, cât vrei — de o guriţă, un tu, un *pe nume*... dulce — asta ? niciodată ?"

E lună pe cer. „Pe când el perora cu stricteţă o temă de astronomie indiferentă atât lui cât şi ei, adică pe când se chinuiau reciproc, ea se uită la el fără să-l asculte şi s'ar fi aruncat de gât, l-ar fi sărutat de o mie de ori — aşa numai ea cel puţin — dacă — dacă s'ar fi căzut.

„Ah ! că prostu-i — gândi ea surâzând — nu poate vorbi şi el de altceva..."

Ei încearcă cu timiditate să se tutuiască, alternând pe *tu* cu *D-ta*. Se numesc Alecu şi Elisa.

Ceva mai încolo ei sunt la jumătatea vieţii — ea are un fir de păr alb. El a pierdut o bună parte din avere într'un proces, dar ea îl consolează: „Tu te superi c'ai pierdut o parte din averea ta — dar tu uiţi un lucru... Că suntem la jumătatea vieţii noastre şi că jumătatea cea mai bogată e îndărătul nostru. Noi nu mai avem pe ce cheltui". Ei sunt fericiţi.

Mai apoi au un copil cuminte ca tată-său, care îi face fericiţi. Această naivă şi cam inconcludentă povestire se încheie astfel :

„Scriitorul acestor şire ar mai avea de adăogat ceva — nu morala istoriei, cred că-i vădită — ci o întrebare: Oare există fericire fără amor ? Poate, dar nu cred".

Amalia

Cu acest titlu se află printre manuscrisele eminesciene (ms. 2255 ff. 259—262) câteva pagini scrise intenţionat indescifrabil cuprinzând o naraţiune a unei experienţe sexuale din epoca universitară, ce pare auto-biografică. Rezumăm textul crud, trivial chiar, neliterar, numai ca document psihologic.

„Amorul lui cel de'ntâiu fusese foarte sensual. Pierdut pân' atunci într'un platonism deşert şi cufundat cu capul în curiozităţi romantice şi subtilităţi filosofice, se'ntâmplă să ia o odăiţă la o femee măritată, care avea o fetiţă de 12 ani şi un bărbat, ce toată ziua nu era acasă. Amalia o chema pe femee. Era 'naltă, plină la făptură, cu părul blond şi ochi mari verzi". Femeea avea nas graţios, gură asemenea. „El având bani făcea cu dânsa escursiuni în păduri şi pe la birturi de vară, împrejurul oraşului universitar, împreună cu fata, care era numai piedică în cât nu putea vorbi decât cu ochii". Intr'o seară pe când intrau în pădure, el îi spuse c'ar fi având o taină să-i comunice, taina pe care ea o ştia de mult. Apoi se suiră în trăsură, ei în fund, fata pe banca dinainte şi el puse braţul împrejurul taliei ei şi o strânse tare. Ea nu zise nimic. Venind acasă fata plânse puţin în altă odae. In întuneric el cuprinse pe Amalia şi o sărută pe gură.

In curând ea trebuia să plece la ţară. El se topia cunoscând bogăţiile ei admirabile. Având conştiinţa acestor bogăţii ea purta o rochie destul de subţire prin care se întrevedeau nişte sâni de o albeaţă marmoreană, plini şi rotunzi. Inainte de plecarea la ţară el o prinse într'o odăiţă, o ridică în braţe, o aşeză pe o măsuţă înaltă şi... îi dădu nişte dovezi definitive de dragoste. A doua zi ea plecă la ţară cu fetiţa. El îi scrie.

După patruzeci de zile ea se'ntoarse şi încep amândoi o viaţă de delicii. Noaptea în vreme ce fetiţa dormia, ea intra numai în cămaşe în odaia lui şi el în chipul cel mai original... se îmbăta de frumuseţea ei.

De altfel „actul amorului o făcea să tremure, să ţipe şi leşina ceeace-i adăoga şi mai mult feminin".

M. EMINESCU

Citiţi ultimele numere apărute
în „Biblioteca Dimineaţa":
EUG. BOUREANUL
OMUL FĂRĂ DE NOROC

PLASTICA

Biografiile artiştilor noştri plastici se alcătuesc în genere extrem de anevoios din pricina lipsei de informaţii exacte. Istoricul de artă va trebui să depună o muncă de investigaţii supra-omeneşti pentru a putea stabili cu preciziune drumul marcat în trecerea prin viaţă de înaintaşii picturii şi sculpturii româneşti. Dar nici cu contemporanii nu este mai uşor. Dacă artistul nu şi-a scris singur biografia, lămuririle rudelor şi prietenilor vor procura o imagine foarte aproximativă a evoluţiei artistice şi sufleteşti care ne interesează.

Moartea lui *Nicolae Vermont* ne-a dat prilejul să constatăm cât de utile sunt informaţiunile directe şi personale. In autobiografia pe care a publicat-o în 1930, pictorul descrie cu mare bogăţie de amănunte etapele esenţiale ale vieţii sale artistice. Sunt date pe care, cu toată bunăvoinţa colegilor şi a familiei, nimeni nu le-ar fi putut transmite fără a le altera.

Nicolae Vermont s'a născut în 1866 la Bacău. Şcoala primară a făcut-o la Braşov, iar cursul inferior de liceu la Bucureşti.

„Pe când eram în şcoală, povesteşte artistul, s'a descoperit la mine un adevărat talent... vocal. La Braşov, făceam parte dintr'un cor care cânta Duminicile pe la biserici.

Şi la Bucureşti am cântat în diferite coruri bisericeşti şi mai mult mă ţineam de cânt şi de pictură, de cât de carte. Cu chiu, cu vai, am terminat patru clase de liceu şi cu asta am pus definitiv capăt învăţăturii. Tata consimţi în cele din urmă să mă înscrie la şcoala de belle arte...

Cine era mai fericit decât mine, când, în anul 1881, am intrat la şcoala de belle-arte, care pe atunci era condusă de Aman. Nu era propriu zis o şcoală de Stat, şi-mi aduc aminte că Aman susţinea din propriile sale mijloace această şcoală, plătind cheltuelile de întreţinere şi cumpărând toate cele necesare pentru predarea cursurilor.

...In timpul celor cinci ani, cât am urmat cursurile şcoalei de belle-arte, cumnatul meu, regretatul Ventura, mi-a dat un sprijin preţios. El îmi vindea pe la cunoştinţe schiţe şi tablouri .

Cu banii pe care-i pusese deoparte pentru mine, am putut pleca în 1887 la München.

M'am prezentat imediat la directorul Academiei, Ludwig von Loeftz, care nu ştia cum să scape de acea puzderie de candidaţi care se prezentau pentru a fi acceptaţi la cursurile faimoasei şcoli de pictură.

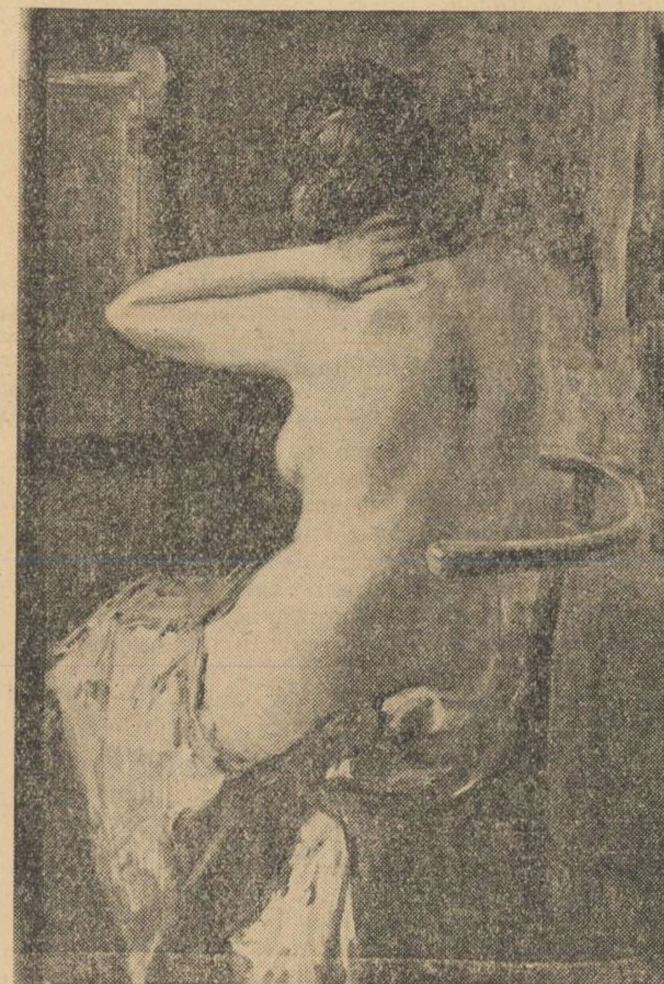
N. Vermont — **Autoportret**

Loeftz m'a refuzat mai întâi şi pe mine, dar apoi, după ce i-am arătat câteva „aquaforte", m'a acceptat la examen şi mi-a pus la dispoziţie un şevalet şi materialul necesar pentru a lucra.

In felul acesta m'am stabilit la München, unde am rămas opt ani de zile, cu unele întreruperi pe care le petreceam în ţară."

Din München Vermont trimitea din când în când în patrie schiţe şi tablouri pe care Ventura le vindea pe la prieteni şi instituţiuni, dându-i astfel artistului posibilitatea să-şi asigure întreţinerea.

După ce-şi complectează studiile la Paris, în atelierul lui Maillard, Vermont se înapoiază definitiv în ţară. Deschide cea dintâi expoziţie personală şi intră în contact cu cercurile artistice dela noi. Face parte din grupul simboliştilor din jurul revistei „Ileana", alături de Iancu Bacalbaşa, Mircea Demetriad şi Ion Minulescu, ia parte la întemeerea „Tinerimei Artistice" şi expune aproape la toate saloanele oficiale ca şi la colectivele de iniţiativă privată din ultimul timp.

N. Vermont — **Nud**

O expoziţie de la Mozart de acum câţiva ani e mistuită aproape în întregime de un incendiu, şi Vermont pierde acolo câteva dintre pânzele sale cele mai preţioase.

Ultima expoziţie personală a avut-o în 1930.

* * *

Evoluţia artistică a lui Nicolae Vermont se contureazâ cu o limpezime remarcabilă sub raportul siguranţei stilistice. Influenţat la început de Grigorescu, după intrarea în cercurile artistice din München artistul se eliberează din maniera grigoresciană şi se apropie de tehnica solidă, agitată şi profundă a picturii rembrandtiene, pe care o cercetase în colecţiile din capitala Bavariei, Vermont se afla însă în Germania într'o vreme când estetica wagneriană cucerise toate domeniile artei. Sub înrâurirea acestui curent, Vermont îşi consacră o bună parte a activităţii sale compoziţiilor eroice, aplicând legendelor româneşti principiile estetice ale marelui poet şi compozitor din Bayreuth.

Inceputurile academice ale lui Vermont se canalizează, după o trecătoare înrâurire socialistă, într'o cugetare picturală creştină, împrumutând picturii de şevalet acel misticism caracteristic al iconografiei ortodoxe.

Compoziţiile religioase alcătuiau, după însăşi mărturisirea pictorului, ţelul său artistic suprem. A ilustrat astfel, rând pe rând, toate episoadele vieţii lui Iisus şi ale mucenicilor credinţei.

N. Vermont — **Compoziţie**

Desenator desăvârşit, Vermont nu ocolea niciodată dificultăţile descripţiei grafice. In aquaforte, el a fixat o serie de figuri şi de privelişti minuţios studiate, care sunt mărturia cea mai elocventă a probităţii sale artistice şi a virtuozităţii la care ajunsese în tehnica de alb şi negru.

In afară de aceste lucrări, Vermont a scris cu penelul său de meşter câteva dintre cele mai frumoase poeme plastice. Ne gândim la acele minunate compoziţii cu ţigănci şi florărese, care i-au stabilit într'un timp o reputaţie de care nu prea era mândru:

„Cred, spunea el, că într'o privinţă nu am fost înţeles de public. Toată lumea mă socoteşte specialist în ţigănci. In realitate, preferinţa mea este compoziţia serioasă, redarea unei idei în pictură. Azi se zice că nu se mai pictează „idei". Eu caut însă în linii şi culori o expresie a simţului meu intim".

Muncitor înzestrat şi fecund, Vermout a pictat nuduri, portrete, naturi moarte, flori, peisaje, a executat plafoane de artă şi panouri decorative la Muzeul Kalinderu şi la palatul Cantacuzino şi a zugrăvit şaptesprezece biserici în cuprinsul ţării.

Fireşte, nu toate operele acestea sunt menite să rămână în pinacotecă. Este însă necontestat că Nicolae Vermont a înfăptuit numeroase lucrări de seamă, care îl aşează definitiv printre fruntaşii picturii româneşti contemporane.

H. BLAZIAN

Sâni

La un torso antic

Sân crud şi mic de piersică pietroasă,
Sân brun bătut cu efigia vieţii,
Obraznic sân de fată sănătoasă,
Sân aplecat pe fuga tinereţii,

Sân nou la joc ce tremură în mână
Ca porumbielul alb prins sub maramă,
Sân otrăvit de-o patimă bătrână,
Sân rece de fecioară, cald de mamă,

Tu, ploscă, unde sugem, prunci, viaţa,
Viaţă, unde bem, bărbaţi, pieirea,
Pieire, 'n care, 'mbătrânind, ghiaţa
Mormântului ne-o sparge iar simţirea;

Rotunde corturi de iluzii, care
Le'nalţă dorul şi le strânge dorul;
Rotunde cupe de nectar, amare
Când le-a golit beţia călătorul;

Voi, piatra amintirii pentru moarte
Voi, pernele uitării pentru vii,
Voi, nebunia celui prea cu carte,
Voi, cuminţenia minţilor pustii;

Dă-mi bustul Amazonei dealtădată
Lipsit de cap, de braţe, de picior...
Dă-mi forma în perfecţie-ancorată
A sânului ce 'nvinge timp şi dor!

ION PILLAT

O luptătoare

— Ce-o fi căutând asta aci?
— Dece?
— Păi e tânără şi destul de drăguţă.
— Vezi să nu te audă Poldi.
— Sunt prietene!?

Dar Poldi nu putea auzi fiind tocmai în prima bancă de unde privea neastâmpărată când cu zâmbetul în ochii mari la oratoare, când cu el în colţul gurii la vecinele sale, când în fine cu toată faţa zâmbitoare, spre grupul celor doi comentatori de lângă uşe. Cu atât mai puţin putuse auzi oratoarea, căreia nici o plăcere frivolă nu-i turburase peroraţia ce se apropia de sfârşit.

...„Or, Doamnelor, trebue să înceteze această stare de barbarie. Femeea e liberă dela natură, e egala bărbatului, cum mai poate rămâne sclava lui în domeniul politic? Egalitatea de atâtea ori afirmată în cămin (domnişoarele bătrâne aplaudară frenetic) trebue să se răsfrângă şi în viaţa publică. La luptă deci, spre a cuceri libertatea totală!"...

O furtună de aplauze sublinie ultimele cuvinte ale oratoarei, şi doamna Maria Lascu, secretara „Ligii pentru drepturile şi libertatea femeii" rămase câteva clipe încă la tribună, agresivă şi emoţionată ca o Victorie ce şi-ar fi regăsit subit capul. Coborî. Ca împinse de un resort ce se dovedise durabil, rezistând timpului, zeci de mâini se întinseră spre mâna oratoarei, care apăru deodată micuţă şi tânără, poate prin contrast, poate pentru că aşa era. Un fior o strânse de spate; strigătul ei de revoltă o izolase pe jumătate din omenire, fără s'o facă să se simtă cald în cealaltă jumătate. Entuziasmul de neofită, aţâţat mai mult de onoarea ce i se făcuse de-a fi aleasă secretară, îi scăzu brusc şi, îndată ce scăpă, se duse să se încălzească lângă Poldi, în ochii căreia luceau şerpii tuturor paradisurilor în perspectivă de a fi pierdute. Lângă Poldi, d-na Maria Lascu redevenise obişnuita Mimi, care nu se mai gândea la drepturi politice. O uşoară enervare o făcea să simtă nevoia de a nu fi singură.

— Poldi, hai la mine să luăm ceaiul.

In fundul ochilor lucea o rugăminte ce desminţea zâmbetul monden cu care lansase invitaţia. Dar Poldi nu avea timp să se uite, în fundul ochilor prietenei sale. Avea ceva mai interesant în fundul sălii.

— Iartă-mă, dragă Mimi... sunt aşteptată.

Şi Poldi îşi sublinie sinceritatea cu o privire drăcoasă, feciorelnic plecată. Mimi ştia ceva mai mult, probabil, căci ochii ei nu porniră după ai lui Poldi să caute în podele secretul, ci drept spre uşe, unde se încrucişară cu un salut. O melancolie nemărturisită îi puse în colţul buzelor tinere surâsul maternel al regretului.

— Ah! da... hai Poldi.

In hall îl întâlniră, singur. Porniră. Poldi îl luase la braţ şi glasul ei răsuna vesel spărgând ceaţa cu nimicuri de îndrăgostită. Mimi tăcea, se simţea de prisos. I se părea că orice ar spune ar fi o prostie, şi prostii n'au voe să spună decât oamenii care îţi sunt dragi. Tăcea cu necaz, un necaz surd ca o revoltă pentru un lucru ce i s'ar fi cuvenit şi pe care i l-ar fi furat alta. Cui era ea dragă? Tony n'o întrebase unde se duce, nu se oferise să vină s'o ia şi nu-i făcea niciodată scandal că a venit târziu. Cum să crezi în dragostea unui om care nu e nici odată gelos?

Trebuia să rupă tăcerea cu ceva. O întrebă pe Poldi: „Dece nu te înscrii şi tu în Ligă?"

— Dece, Mimi? Libertatea seamănă cu singurătatea

El întoarse capul brusc, mirat, ca şi cum abia atunci şi-ar fi dat seama că femeiuşca de alături nu e prea proastă. Mimi tăcu şi se despărţi de ei la primul colţ. Cuvântul o rănise. Dece? nu ştia. Atinsese ceva în fund, ceva de care d-na Maria Lascu, secretara Ligei pentru drepturile şi libertatea femeii se ferea să afle că există. Se opri nehotărîtă la o răscruce; apoi se întoarse hotărîtă înapoi şi intră într'un cinematograf. Voia să întârzie, să nu spună unde a fost, să provoace în fine un scandal. Avea să afle dacă îl interesează pe Tony ceeace face, poate o distra puţin şi ideea de a avea motiv să fie martira cauzei pentru care lupta.

. . . .

— A întrebat Domnul de mine ceva?
— Nu, coniţă, a stat la masă, v'a lăsat un bilet pe birou şi a plecat.
— Bine... du-te şi te culcă.

Mimi intră înfrigurată în birou. In fine, Tony plecase furios deacasă în semn de protestare, biletul probabil conţinea şi o mustrare...

„Dragă Mimi, am spus servitoarei să-ţi oprească mâncare. Eu am o întâlnire cu un prieten şi mă întorc târziu. Nu mă aştepta".

Tony

Mimi mototoli biletul şi se aşeză la birou. Şiruri mari de lacrimi începură să-i curgă. Se uita inconştient înainte, în perete, să-l străpungă cu gândul. Lăsă capul în mâini. Nu se mai gândea la nimic, simţea doar un gol imens, în timp ce lacrimile cădeau în boabe mari pe plicul în care primise invitaţia la şedinţa Ligii şi pe care se răsfăţa scris, în litere caligrafice adresa: „Doamnei Maria Lascu, Secretara Ligii pentru drepturile şi libertatea femeii", acum transformată în-într'un lanţ de pete informe de cerneală de lacrimile doamnei secretare, care plângea pentru că şi astă seară nu se simţea decât propria ei roabă.

ANA DOMINIC

Pădure

Fratelui meu Dimitrie

Lâncedă, ziua de eri, a rămas
Să se scalde 'n şuvoi.
Pădurea — e a miilor de cântece glas.
Mergem. Copacii păşesc peste noi

Aici căprioare,
Şi păsări, şi mistreţi, şi lupi,
Vin să bee asfinţitul din izvoare.

Cărarea gândului cu aur ţi-o astupi.

Noaptea de culoarea ruginii şi-a fierului.
Bâjbie prin noi, ca totdeauna.
Pe minaretul înstelat al cerului,
Stă 'nfiptă semiluna.

Toate crengile dăruesc dezmierdări,
Frunzele — sunt inimi de vânturi crestate,
Cu scripci de poeme şi cu talazuri de mări,
Pământul triumfă în toate.

Vorbele pe care le auzi, iubito,
Sunt ale lui.
Mâna ta caldă tot dela el am primit-o...

Numai sufletele-s ale nimănui.

GEORGE LESNEA

Venea o casă pe Bahlui...

— Din carnetul unui reporter —

Umflat de apele primăverii Bahluiul nostru îngust cât o panglică de mocirlă pe care o săream altădată cu piciorul, a eşit din matca lui fără veste şi a inundat eri noapte tot cartierul de jos.

... Când ajungem la faţa locului, începe să înopteze. Dâre de lumină sângerie din asfinţit, printre copacii goi, alunecă şi joacă în oglinda apelor murdare. Şi peste tot, unde-ţi roteşti ochii, numai apă şi iar apă.

Câţiva oameni cu feţe întunecate poartă cu stângăcie, prin înserarea mohorîtă, o plută improvizată din scânduri vechi, ducând copiilor rămaşi acasă merinde întârziate. Au atârnat fanare oarbe la botul plutei, ca să nu ciocnească vre-o rămăşiţă de gard şi să naufragieze.

De prin cocioabele năpădite de puhoi, s'aud scâncete şi vaete.

Un bordei, mai la o parte, s'a culcat pe-o rână, ca un moşneag în baie. Lângă el, o fată stă răzimată de un stâlp putred, cu picioarele goale în apă, cu privirea încremenită...

Dincolo, sus, în cartierele bogate ale oraşului, unde apa n'a trecut decât pentru un ceas, ca o cucoană mare la plimbare, s'au aprins de pe acum luminile electrice. Aici, în mocirla asta infectă de-abia licăreşte câte un felinar chior, câte un opaiţ care albeşte puţin pe dinăuntru ferestruici opace, ca ochii unui orb.

Departe, spre podul de fier al căii ferate, un semnal ascuţit sfâşie văzduhul de două ori. O locomotivă cu ochi de foc, svâcnind puternic, târăşte cu precauţie în urma ei, pe pod, acceleratul lung şi sclipitor. Apoi, linişte...

Din turnul bisericii lipoveneşti a răzbit o făşie lată de lumină, ca dintr'un reflector, albind cu pulbere de lună o întindere mai mare de apă. Se zăreşte o răchită, ca o mână care întinde degete uscate cerând pomană. Sălciile din cimitirul lipovenesc stau înşirate pe mal — parc'ar vrea să sară în apă şi nu cutează, ca nişte fete de şcoală, în maillot, aduse cu sila la strand.

Luna îşi ridică fruntea, cu frică, de-asupra unui nor şi se uită în jos. De undeva, un fluer de răchită, cu sunet de primăvară, a început să cânte uşor. O harmonică răguşită îi răspunde, cine ştie de unde, peste câmpia Bahluiului acoperită subt cearşafuri de apă...

* * *

Intr'un târziu, când sgomotele au adormit cu totul şi luna s'a ascuns de mult în nori, un suflu de vânt negru trece peste ape, stingând toate luminile întârziate şi lăsând în urmă-i ca o prăpastie de întuneric.

Prin bezna adâncă, apa are reflexe sinistre... Clipocind fără odihnă, ea îşi cântă din mii de fluere melopeea ei de prăpăd şi jale. Tot aşa trebue să fi cântat ea, în nopţile Potopului, cu mii de ani în urmă....

A bătut un ceas, ceasul Palatului de justiţie.

A bătut satanic în noapte, ca un ecou schimonosit al lui San-Marco de-asupra acestei Veneţii sărace, de bordee şi cocioabe ruinate.

Când bătăile orniculuі s'au pierdut departe, peste case şi cotloane, o cucuvaie leşinată începe să se vaite pe un acoperiş, chemându-şi tovarăş în pustiu...

Şi deodată, prin sforul apei întunecate, printre malurile care abia se ghicesc, s'arată plutind la vale, în tăcere, silueta neagră a unei cocioabe, adusă de valuri. E un coteţ de pasări sau o locuinţă omenească? Nu se ştie. O biată epavă fără nume. Valuri mârşave au smuls'o din rădăcinile ei familiare şi acum o poartă la vale, hoţeşte, în inima nopţii, printre cadavre de orătenii înecate şi alte avuţii umile, pe care ochiul nu poate să le distingă. Bucăţi de întuneric, pe valuri de păcură.

* * *

La ziuă, un cocoş ţanţoş suit pe restul unui gard îşi va încorda gâtlejul ca 'n alte dimineţi, aducând copiilor rebegiţi ai mahalalei, soare şi căldură. Şi poate, ca un al doilea Moise, se va ivi cineva care să despartă şi pe aici apele de uscat.

Dar până atunci vor mai trece, poate, la vale, pe apa Bahluiului, şi alte cocioabe anonime.

PAUL LAZAR

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 386
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
H. FR. BLUNCK
FRATE ŞI SORĂ
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Jenny

SIGRID UNDSET

Jenny admira buchetul de crizanteme pe care i-l adusese Gert Gram.

— Imi pare aşa de bine că-ţi plac tablourile mele, zise ea.

— Da, îmi plac. Mai ales, cum îţi spuneam, portretul *fetei cu mărgean.*

Jenny se lăsă, obosită, pe chaise-longue.

— A! Expoziţia asta! Tablourile mele, toate cele noi, amestecate cu celelalte. Mi se pare o eternitate de când le-am făcut. Tabloul din Aventin! I-am făcut schiţa în ziua când l-am întâlnit pe Helge, şi l-am pictat cât am rămas acolo împreună. Portretul Cescăi tot aşa. Tabloul din Stenersgaten l-am făcut pe când îl aşteptam. De-atunci, n'am mai făcut nimic. Helge însă a început să lucreze.

— E foarte natural, draga mea. Femeia e mai adânc însemnată de dragoste.

— Da, da, femeia. Asta-i nefericirea ei. Devine leneşă şi visătoare din cauza unui amor... care nici n'a existat.

— E foarte natural, Jenny. E necesar să treacă o vreme până ce totul se sfârşeşte, căci toate au un sfârşit. In ziua aceea vei înţelege că nici aventura ta n'a fost inutilă. Experienţele îţi îmbogăţesc sufletul.

Jenny râse scurt şi nu răspunse.

— De altfel, multe senzaţii desigur că nu le regreţi. Zilele calde şi pline de soare pe care le-ai petrecut cu prietenul tău, în ţara aceea minunată?

— Răspunde-mi, Gert. In aventurile dumitale, eşti sigur că ţi-ai îmbogăţit sufletul?

El tresări, penibil surprins de brutalitatea tonului.

— Este atâta deosebire, Jenny. In experienţa ta, chiar dacă amorul n'a luat întorsătura fericită, a rămas totuş pur şi inocent cât timp a durat, cât timp ai crezut în el. Nimeni n'a fost înşelat, decât tu.

Nemişcată, Jenny tăcea. Atâtea obiecţiuni îi treceau prin minte, dar avea impresia că Gram nu le poate înţelege.

— Imi aduc aminte ce-mi spuneai în ziua în care a plecat Helge. Greşeai, copila mea, căci nu poţi înăbuşi în germene un amor despre care nu poţi garanta neapărat că o să dureze până la moarte, că o să treacă peste toate piedicile, că va fi gata la toate jertfele... că, într'o viziune instantanee, va înţelege imediat personalitatea obiectului său, că se va arăta numaidecât sub aspectele sale cele mai profunde, mai sacre, în aşa fel că o modificare ulterioară opiniunii ce-ţi făcuseşi despre acel obiect să fie instantaneu expulzată.

— Ba da! răspunse impetuos Jenny.

— Ai cunoscut vreodată simţirea aceasta? întrebă blând Gert Gram.

— Nu, dar ştiu, sunt sigură, că aşa trebue să fie. La vârsta de 28 de ani, aproape bătrână deci, după ce am aşteptat atâta timp dragostea, a venit Helge şi s'a înamorat de mine. Am dat deoparte toate exigenţele fiinţei mele, toate dorinţele şi am luat ce mi se dădea. Până la un punct, am fost de bună credinţă. „O să meargă" — mă gândeam. Dar certitudinea intimă că nimic altceva n'ar mai fi fost posibil, n'o aveam.

„Să-ţi povestesc ce spunea într'o zi un amic al meu, Heggen. El dispreţueşte pe faţă femeile şi poate că are dreptate. Imi spunea că nu ne stimăm pe noi înşine şi că suntem prea leneşe ca să ne creăm fericirea muncind şi luptând. In secret, toate aşteptăm pe bărbatul care va veni şi ne va aduce fericirea pentru care nu vrem să ne obosim. Cele mai feminine dintre noi, pentru care Fericire înseamnă trândavie, găteală, distracţie, se agaţă de bărbatul care poate să procure acestea în cea mai largă măsură. Dacă din întâmplare vre-una dintre noi are sentimente mai alese, dacă doreşte să devie o fiinţă tare şi cultă, speră totuş că un bărbat o va întâlni la jumătatea drumului şi că va deveni tot ce vrea să fie — prin amor!

„Putem munci un timp, în mod onest şi convenabil, putem resimţi bucuria muncii, însă, în taina sufletului, aşteptăm o bucurie mai mare pe care n'o putem cuceri, care trebue să ne vie ca un dar...

„Niciodată n'o să înaintăm, noi femeile, până la punctul unde munca ajunge.

— Crezi că unui bărbat îi ajunge vreodată numai munca?

— Amicului meu îi ajunge. Fii sigur că toată viaţa lui a ştiut să ţie pe femei la locul lor adevărat: ca bagatele.

— Dar ce vârstă are amicul tău Heggen? Pentru binele lui sper că într'o zi va vedea altfel sensul vieţii.

— Nu vreau, strigă Jenny. Sper dimpotrivă că şi eu mă voi învăţa odată să alung amorul la locul său adevărat.

— Vorbeşti ca şi cum ai fi perdut bunul simţ, dar eu ştiu că nu, surâse Gram melancolic. Vrei să-ţi povestesc ce ştiu eu despre dragoste?

„Dacă n'aş crede în dragoste, ce încredere mi-ar mai rămânea în oameni şi în mine? Nu poţi să înţelegi asta, Jenny? Iţi îchipui că numai femeile găsesc viaţa lipsită de sens şi-şi simt inima goală şi îngheţată când n'au de iubit decât munca lor? Nimic decât strălucirea lor, nimic altceva în care să se încreadă? Crezi oare că există vreun suflet care să nu se îndoiască uneori de el însuşi? Nu, copilule, încrederea şi iubirea trebue depuse în altă fiinţă decât tine.

Ţi-am spus într'o zi că am început să iubesc când a fost prea târziu. Femeia aceia mă iubise din copilărie fără ca eu să bag de seamă. Când a aflat că mă însor, a primit şi ea ca soţ un om căzut care-i jura că numai dânsa poate să-l salveze şi să-l ridice. Ştiu că tu îţi baţi joc de încercări de salvare ca aceasta, dar n'ai drept să condamni înainte de a şti ce înseamnă să-ţi vezi iubitul în braţele alteia, înainte de a-ţi fi simţit propria ta viaţă fără valoare, înainte de a fi auzit sufletul rătăcitor cerşind o oarecare viaţă inutilă pentru propria sa salvare.

Ştiu că numai amintirea mea dă Elenei forţa sacră de a lupta şi de a suferi. Căci mă iubeşte ca şi înainte; are încredere în mine, în talentul meu, în dragostea mea... crede că eram demn de un destin mai bun. Insemn ceva pentru ea, nu crezi şi tu, Jenny?

Ea nu răspunse.

— A fi iubit nu-i toată fericirea. Cea mai bună parte a fericirii este de a iubi.

— Oricum, Gert, e o fericire meschin de mică să iubeşti fără să fii iubit.

El tăcu o clipă, apoi, cu capul în jos, murmură:

— Mare sau mică, e o fericire. Să cunoşti pe cineva despre care nu gândeşti decât bine. Pe cineva despre care spui în gândul tău: „Fă-o, Doamne, fericită, căci merită. E pură, frumoasă, talentată şi bună...". Poţi cere lui Dumnezeu să-i dea tot ce n'ai avut tu. Eu, micuţa mea Jenny, găsesc că-i o fericire să mă rog astfel pentru tine. Dar de ce te sperii? Ce găseşti înfricoşător în vorbele mele?

Se ridicase. Ea deasemeni, cu o mişcare ce-i trăda teama de a nu-l vedea apropiindu-se. Dar Gram rămase locului şi zâmbi uşor.

— Cum ar fi putut fi altfel? Credeam că ai înţeles, tu care eşti atât de inteligentă, chiar înainte ca eu să-mi dau seama. Cum ar fi putut fi altfel? Viaţa mea se apropie de concluzie, de bătrâneţe, apatie, moarte. Acum ştiu că niciodată nu voi realiza ceeace am dorit toată viaţa. Te-am întâlnit şi mi-am zis că eşti cea mai delicioasă femeie din câte am cunoscut. Şi doreşti tot ceeace am dorit eu odinioară, tot ce am fost pe punctul de a realiza. Inima mea a strigat: „Doamne, dă-i voe să-şi atingă scopul, ajut-o, n'o lăsa să cadă în drum cum am căzut eu".

Erai aşa bună cu mine, Jenny. Veneai să mă vezi, îmi spuneai despre tine, mă ascultai şi mă înţelegeai, şi ochii tăi frumoşi erau plini de simpatie, blânzi şi calzi. Cum, plângi?

Ii prinse mânile şi le duse la gură.

— Nu, Jenny. Nu trebue să plângi. Tremuri? De ce plângi, Jenny?

— Pentru tot... hohoti ea.

— Şezi. Aici, aşa.

El îngenunche. O clipă, îşi apăsă fruntea pe genunchii ei.

— Nu trebue să plângi pentru mine. Şi nu trebue să tremuri pentru altceva decât pentru fericirea pe care o aştepţi. Căci asta doreşti tu, Jenny, când lupţi ca să devii îndemânatecă şi bună, artistă cinstită. Să întâlneşti pe bărbatul care-ţi va spune că ai luptat bine, şi pentru asta te va iubi?

Jenny aprobă. Gram îi sărută mânile cu respect, pe când ea zâmbea silit.

— Gert, nu sunt vinovată. Imi pare rău, dar ce puteam să fac? Puteam, spune-mi?

— Nu trebue să te mâhneşti pentru asta. Te iubesc fiindcă semeni cu idealul pe care ţi l-ai făcut, cu idealul pe care şi eu mi-l făcusem odată. Să nu te mâhneşti. Chiar dacă mi-ai pricinuit durere. E o durere atât de bună, o durere pe care o binecuvintez.

Ea pângea în tăcere. Gert murmură:

— Pot să mai viu? Din când în când? Chiamă-mă, când eşti tristă. Atât aş vrea să te ajut, fetiţă dragă, micuţă Jenny.

— Nu îndrăznesc, Gert.

— Scumpă prietenă, sunt un bătrân. Aş putea să-ţi fiu tată.

— Nu ştiu, Gert. Du-te acum. Nu mai pot. E grozav. Du-te, dragul meu.

Gert se ridică, încet.

— Mă duc. Adio, Jenny. Dar eşti atât de tulburată, copilo.

— Da, murmură ea.

— Plec. Pot să mai viu? Intr'o zi când vei fi mai calmă.

Ea rămase un moment liniştită, apoi, brusc, îi prinse capul în mâni şi-i atinse obrazul cu o sărutare.

— Acum du-te Gert.

— Mulţumesc. Domnul să te apere, Jenny.

Plecă, şi ea rămase măsurând odaia în lung şi 'n lat. Tremura şi nu înţelegea de ce. Tremura din adâncul fiinţei. Nu era bucurie, cu toate astea găsea atât de plăcut ceeace i se spusese colo, în genunchi.

Il privise pe Gert până atunci ca pe un slab, un învins, un om umil. Şi deodată îşi desvăluise fiinţa intimă, extraordinar de intensă, cu siguranţa bogatului care poate să ajute şi care vrea, în timp ce dânsa, tulburată, se îndoia de tot şi suferea îngrozitor de dorinţă şi de aşteptare, îndărătul armurei de opinii şi gânduri cu care se baricadase.

Il rugase să plece. De ce? Pentru că ea însăşi era peste măsură de săracă, pentru că se spovedise unui om pe care-l credea sărac ca ea, şi deodată el se desvăluise bogat şi vesel şi-şi făcuse pomană cu puţin din bogăţia lui. Umilită, îl rugase să plece. Desigur că acesta era motivul.

Gert nu putuse să meargă pe drumul care-i plăcea, amorul lui nu trăise şi totuş nu era disperat. In credinţă stă fericirea. Puţin importă în ce crezi, dar trebue să ai ceva mai înalt decât tine pe care să te sprijini.

Viaţa nu-i posibilă aceluia care n'are încredere decât în sine, care nu se iubeşte decât pe sine.

Munca nu-i umplea viaţa până într'atât ca să nu mai dorească altceva. Pentru ce ar mai trăi dar? Pentru că se spunea că are talent? Nimeni nu-i admira arta cu mai multă plăcere decât o exercita ea, şi plăcerea aceasta nu era totuş atât de mare ca să o satisfacă deplin.

Nu era numai nevoia amorului, cum spunea brutal, Gunnar. Dacă ar fi fost astfel, remediul era lesnicios. Dar nu îndrăznea, temându-se că va întâlni pe urmă, pe cel aşteptat. Şi ce grozăvie să stai strâns lipită de cineva şi să fii singură în adâncul tău. Nu, nu. Să aparţii unui om, să ai cu el toate intimităţile şi să bagi de seamă într'o zi că nu-l cunoşti, că nici el nu te cunoaşte şi că niciodată vorbele unuia n'au fost înţelese de celalt.

Aşa dar, va trăi, fiindcă aştepta încă. Nu se va da nimănui, deoarece aştepta stăpânul. Nu se va sinucide, deocamdată cel puţin, căci aştepta.

Să încerce din nou să picteze, cu toate că, desigur, n'o să facă ceva de seamă, cât timp are într'însa boala dragostei.

Incepu să râdă. Chiar aşa era. Avea boala dragostei. Obiectul lipsea, dar amorul era într'însa, ca un microb.

Trad. de A. G.

A APĂRUT
FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13
ROMAN — de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE
Desene de I. Anestin
Romanul vieţii de mahala, cu comicul şi tragicul ei.
Ed. „ADEVERUL" LEI 50
De vânzare la toate librăriile.

Primii paşi

Note de toamnă

Şi soarele, din când în când,
Mai străluceşte printre frunze veştede şi late de castan;
Şi norii mai aruncă tremurând,
Fulgi sclipitori rămaşi de an.

MIRCEA FARCAŞ

Intr'o dimineaţă de Iunie

Era o dimineaţă de Iunie cu cer vesel şi aer răcoros

Venisem seara în ajun dela oraş cu vestea bună, că trecusem examenul de clasa şasea şi acum eram băiat mare *intr'a şaptea.* Bucuria părinţilor fusese mare; fericirea şi mulţumirea mea, de nedescris. Şi stătusem în seara ceia, aşa vorbind ba de una, ba de alta, până târziu, când încă ne sătui de vorbă ne despărţirăm.

Intrasem în camera mea, care-mi era dragă, căci ea ascundea amintirile unei întregi copilării sburdalnice, şi vroiam să mă culc; dar deşi obosit de drum şi de emoţii, nu putusem adormi; era pentru mine prea mare mulţumirea sufletească pentru a putea sta liniştit. M'am ridicat din pat şi am deschis geamul. Aerul răcoros al unei nopţi de vară, senină, pătrunse înăuntru înviorându-mă şi razele argintii ale lunei poleiră deodată, în cameră, o cale luminoasă de o frumuseţe uimitoare.

Stătusem aşa multă vreme privind în depărtarea fermecătoare şi aspirând aerul îmbălsămat de mireasma florilor din grădina de sub fereastră.

Şi a doua zi, în dimineaţa ceia răcoroasă de Iunie, mă sculasem de cu noapte şi pornisem prin curte ca să-mi revăd locurile de joacă, vitele, pasările şi tot ceiace făcea farmecul vieţii de ţară.

După ce privii grădina cu florile, care azi mai mult ca oricând îmi trezea în minte vremea copilăriei, când mă jucam cu nisip pe aleile dintre straturi, pornii încet spre grajdul cu caii, care şi ei îmi aduceau în minte amintiri din viaţa mai recentă, de băiat.

In uşe mă întâmpină cu vorbe bune moş Ion vizitiul.

— Să trăiţi, Conaşule; venirăţi să vedeţi pe *Nenea? Nenea* era calul meu de călărie.

— Să trăeşti şi d-ta, Moş Ioane. Da; veni să-l văd pe *Nenea*, şi pe băiatu.

— Poftiţi, Conaşule. Şi moş Ion îmi făcu loc să intru.

Intrai în grajd şi după ce-mi mângâiai caii şi le dădui câte o bucăţică de zahăr, mă 'ndreptai spre uşe.

— Aţi crescut mare, domnişorule.

— Am crescut, moş Ioane. Ce să-i faci; vremea trece.

— Trece, domnişorule, trece. Aşa e... Eu vă ştiu de când eraţi numai atât...

Şi moş Ion arătă cu mâna dreaptă o înălţime de câteva palme dela pământ.

Avea poate dreptate. Eu cel puţin, decând mi-aduceam aminte, îl ştiam tot la cai. El îmi dădea pe furiş în prima copilărie, biciuşca să mă joc cu ea pe capra trăsurii după ce deshăma caii. Mai târziu, el mi-a pus prima dată hăţurile în mână, când în jocurile mele de copil vroiam să mân caii. Tot cu el mă certam, mai târziu, când nu-l lăsam în pace vroind să mă lase pe mine să mân.

— Vă mai aduceţi aminte când ne certam că nu vream să vă las să mânaţi caii? Cât eraţi de mic... şi acum ia uite...

— Aşa e, moş Ioane. Şi dumneata erai mai tânăr pe vremea aia.

— Da, domnişorule, eram mai tânăr... hei eram şi eu... atunci...

Imi dădui repede seama după figura moşului că făcusem rău aducându-i aminte de tinereţe.

— Eram tânăr, domnişorule,... dar acum... abia miaştept ceasul.

— Ce vorbeşti, moş Ioane? Astea sunt prostii. Ţine mai bine un pachet de tutun şi să vezi bine de *Nenea.*

Ii întinsei un pachet ce-l aveam în buzunar, luat de-acasă într'adins pentru moş Ion.

— Să trăiţi, domnişorule... Ei ce să las că aşa este. Nu mai pot... sunt ca şi dus, credeam că nici n'o să vă mai văd.

— Taci, moş Ioane. Ce? Nu vrei să joci la mine la nuntă?

— Ei, domnişorule...

Şi din ochii bătrânului se scurseră două lacrimi care-i brăzdară obrajii şi căzură jos plămădindu-se în tină.

Mă prefăcui că nu bag de seamă. Moş Ion se întoarse şi intră grăbit în grajd.

Eu rămăsei multă vreme, privind la cele două pete negricioase, lăsate de lacrimile bătrânului pe nisipul din faţa uşei.

Şi gândul meu sbură departe... spre alte lumi în urmă, când eu eram copil fără nici o grije, iar moş Ion era tânăr şi mă certa să-l las în pace să-şi mâne caii.

RADU VOINEA

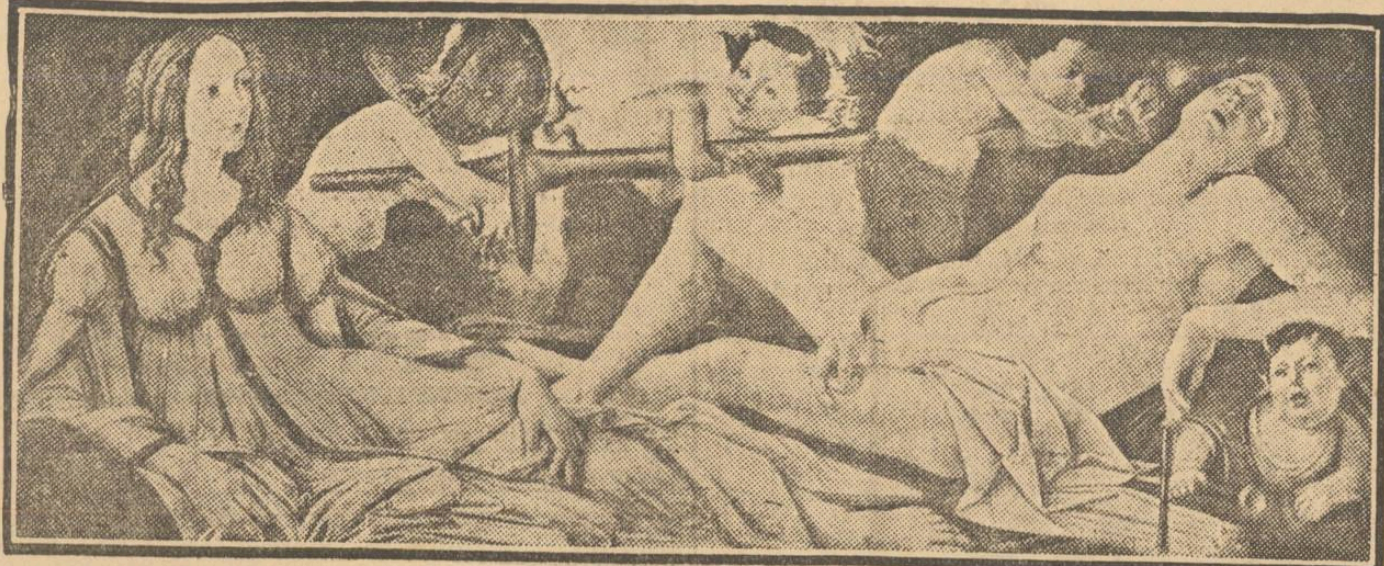
Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă sttăruitor următoarele cărţi interesante în jurul chestiunilor actuale:

CRIZA ECONOMICĂ—ŞTIINŢI SOCIALE—FINANCIARE

Octawe Homberg: S. O. S.: essai de synthèse et d'explication de la crise. *Patenôtre:* La crise et le drame monétaire: une solution imédiate. *Pierre Lucius:* Faillite du capitalisme: le capitalisme devant un monde nauveau. *Llyod George:* La vérité sur les réparations et les dettes de guerre. *Ferdinand Fried:* La fin du capitalisme. *Carl Steuermann:* La crise mondiale: vers un capitalisme d'état. *E. H. Massa:* Pourquoi la crise? (Théorie rationnelle des crises économiques). *Albert Rivaud:* Les crises allemandes. *Pierre Dave* (editorul admirabilei reviste „Plans"): L'Europe en morceaux (...maintenant, il faut recoudre!). *Knickerbocker* (autorul minunatelor reportagii asupra Rusiei): Allemagne: fascisme ou communisme ?. *Victor Alter:* Comment réaliser le socialisme ?. *A. Labriola:* Au delà du capitalisme et du socialisme. *Mario Pistochhi:* Le destin de l'Europe. *Victor Méric:* La guerre qui revient: fraîche et gazeuse! *Sylvain Ache:* La défense nationale et ses conditions modernes. *Lucien Laurt:* Economie planée et économie enchaînée. *Elemer Hantos:* L'Europe Centrale: une nouvelle organisation économique. *Lucier Laurat:* Un système qui sombre. *Victor Serge:* Littérature et revolution. *Vladimir Pozner* et *Luc Durtain:* U. R. S. S. *Siemens:* Russie: pour et contre! *Silvain Asch:* Monnaie et finances. *Hanns Kelsen:* La démocratie: sa nature et sa valeur. Société des Nation: Les causes et les phases de la dépression économique actuelle.

Volumele de mai sus le trimetem şi'n provincie socotind francul cu 6,50 — 7 lei, — dacă ni se remite un acont anticipat prin mandat — restul ramburs.

AMBROSE BIERCE

Omul şi şarpele

— *Nuvelă americană* —

„Este un adevăr netăgăduit şi recunoscut de mulţi oameni de ştiinţă, acela „că ochii unor anumiţi şerpi sunt înzestraţi cu o aşa putere magnetică, încât cineva care cade în raza privirii lor, oricât de mare i-ar fi împotrivirea, e atras către reptilă şi moare curând în chinuri tragice, victimă a muşcăturii veninoase".

Lungit pe un divan, în pijama şi pantofi de casă, Harker Brayton zâmbi citind cuvintele acestea în *Minunile Ştiinţei,* opera vestită a bătrânului Morryster.

Singura minune în povestea asta cu şerpi — îşi zise el — este aceia că savanţii contimporani cu Morryster au putut să dea crezare unor asemenea prostii pe care în zilele noastre le-ar respinge şi omul cel mai profan!...

Totuşi pe Brayton îl hărţui câteva clipe gândul acesta, mai ales că era un om pururea dornic să cugete şi, inconştient, lăsă cartea în jos, fără ca să-şi întoarcă privirea din direcţiunea unde era aţintită. Luarea-aminte îi fu repede atrasă de ceva ce crezu că deosebise deodată în semi-întuneric. Intr'adevăr, în umbra de sub pat, se ivise două mici puncte luminoase, la o mică depărtare unul de altul. De bună seamă, era vorba de răsfrângerea razelor soarelui pe capătul vre-unui cui. Brayton nu făcu prea mult caz şi-şi continuă lectura...

La un moment dat, reamintirea frazelor din text îi trezi un gând care-l făcu să tresară atât de brusc, încât cartea îi căzu jos. Aplecându-se, Brayton se sili din toate puterile să răzbată cu privirea întunericul de sub pat, acolo unde punctele luminoase scânteiau cu o splendoare vie. De rândul acesta, atenţiunea-i fu cu totul absorbită; privirea i se pironi într'acolo, pătrunzătoare... Desluşi atunci, aproape dedesubtul patului, inelele unui şarpe. Punctele luminoase erau ochii lui. Infricoşătorul cap, dela inelul cel mare din urmă, era îndreptat către Brayton; contururile fălcilor grosolane şi fruntea turtită arătau direcţiunea privirii blestemate. Ochii nu erau numai nişte puncte luminoase şi neînsemnate, ci îi fixau pe acei ai lui Brayton cu un înţeles diabolic...

...Un şarpe, într'o cameră, în mijlocul unui oraş modern, este din fericire un fenomen rar care merită o explicaţie. Harker Brayton un bărbat de treizeci şi cinci de ani, literat, iubitor al sportului, bogat, cu o sănătate robustă, se întorsese de curând la San Francisco dintr'o călătorie de explorare în Africa ecuatorială. Din cauza multor lipsuri şi suferinţi îndurate, gustul lui pentru lux se deslănţui, deodată, cu furie; de pildă, părându-i-se neîndestulător şi rece dichisul celui mai de seamă hotel de acolo, el primise cu bucurie ospitalitatea oferită de doctorul Druring, prietenul său, un renumit om de ştiinţă. Bătrâna locuinţă a lui Druring, avea o aripă, lipsită de orice rânduială din punct de vedere arhitectonic cât şi practic, care adăpostea laolaltă, laboratorul, sera şi muzeul. Aci, doctorul îşi satisfăcea în tihnă pasiunea pentru ştiinţele naturale, studiind formele felurite ale vieţii animale şi mai cu deosebire ale şerpilor...

„Serpentariul" înfăţişa o simplicitate severă, potrivită de alminteri umilelor fiinţe ce adăpostea, dintre care cea mai mare parte nu putea să guste bucuriile libertăţii, având privilegiul supărător de-a fi vii. Totuşi, în apartamentul lor privat, nu îndurau nici o lipsă, afară de aceia cerută de interesul personal, dat fiind că aveau obiceiul urît de-a se mânca între ei...

Intâmplător, Brayton aflase de câţiva şerpi care se aventuraseră până în unele încăperi ale casei, unde cu greu ar fi putut să-şi justifice prezenţa... Dar, cu tot „Serpentariul" şi desgustătorii lui pensionari, Brayton socotia că viaţa lui Druring Mansion precum şi gusturile acestuia erau minunate...

II

Trecută uimirea care-i smulsese un ţipăt abia înăbuşit, Brayton îşi reveni în fire. Prima lui mişcare fu să sune clopoţelul şi să cheme camerista; dar deşi cordonul era la îndemână, nu se încumetă să-l apuce. Işi închipui că mişcarea aceia ar fi însemnat slăbiciune şi el nu era omul căruia să-i fie frică... Era turburat mai mult de ciudăţenia situaţiei decât de primejdia pe care ea putea s'o aducă. O situaţie revoltătoare, absurdă. Reptila aceia făcea parte dintr'o specie necunoscută lui Brayton. Nu putea să-i aprecieze lungimea; în partea eşită la iveală, şarpele părea să aibă grosimea antebraţului unui om. Era periculos şi până la ce punct? Era veninos? Era un boa *constrictor?* Tânărul n'ar fi putut s'o spună, fiindcă ignora caracteristicile acestui soi de reptile...

Aşa dar, Brayton se ridică cu gândul să se depărteze încet-încet de şarpe, dacă era cu putinţă fără să-l întărîte — şi să iasă pe uşă.

— Ştiu că sunt curagios — îşi zise el. Cu toate acestea, dece să-mi lipsească acum curajul şi orgoliul? Pentru că nimeni nu va fi martor al ruşinei mele, trebue să bat în retargere?

Stătea nemişcat, cu o mână pe spătarul scaunului şi un picior în aer.

— Haidem! — murmură el. Nu sunt atât de fricos ca să mă tem să stau faţă'n faţă cu mine însumi!...

Ridică în sus piciorul drept, îndoind uşor genunchiul şi-l puse pe pământ, la vre-o două palme *înaintea* celuilalt. Nu putu să înţeleagă cum se întâmplase asta. O încercare la fel cu piciorul cellalt avu acelaş rezultat: piciorul stâng se aşezase înaintea celui drept. Mâna se sgârcise pe spătarul scaunului, iar braţul sta întins ca să nu părăsească mobila. S'ar fi spus că Brayton se temea să piardă acel punct de sprijin... Şarpele îşi proecta necontenit capul lui înfiorător. Nu se mişcase din loc, dar ochii îi erau acum două scântei electrice, impestriţate cu o puzderie de ace luminoase. Faţa omului se învineţise. Făcu iarăşi un pas înainte, apoi un altul, târîndu-se în urma scaunului pe care îl dădu în lături la un moment dat. Mobila se rostogoli cu un zgomot înfricoşător. Omul scoase un geamăt. Şarpele sta locului, tot nemişcat, însă ochii îi erau acum doi sori orbitori. Corpul însuşi se eclipsase de splendoarea aceia. Ochii parcă se lărgiau, formând cercuri viu colorate, care îi atingeau obrazul, iar uneori se afundau în depărtări nesfârşite. Auzi într'o parte, ceva ca uruitul unei tobe, un uruit neîntrerupt, smuls din ecoul unei muzici îndepărtate, de o dulceaţă negrăită asemenea sunetului unei harpe eoliene. Recunoscu melodia statuii lui Memnon, în revărsatul zorilor, şi-i se păru că se află pe malurile Nilului, ascultând cu simţurile exaltate imnul acela nemuritor, străbătând tăcerea de-a lungul veacurilor...

Muzica încetă, sau mai bine zis se stinse treptat-treptat: iureşul surd al unui uragan care se îndepărtează. Un peisaj de soare şi ploaie se aşternu înaintea lui Brayton; un curcubeu aprins îl mărginea pretutindeni, încercuind pe bolta nesfârşită sute de oraşe. La mijlocul drumului, un şarpe uriaş, purtând o coroană, înălţa capul de-asupra inelelor voluminoase şi se uita la Brayton cu ochii mamei lui moarte. Pe neaşteptate, panorama aceia se ridică asemenea cortinei unui teatru — şi pieri în spaţiu. O lovitură năprasnică îl izbi pe tânăr în piept şi faţă. Căzuse jos. Sângele îi eşia pe nas şi dintr'o tăetură la buză. Ameţi şi rămase lungit, cu faţa la pământ. Se trezi după câteva clipe şi-şi dădu seama că întorcându-şi ochii dela reptilă, ar fi risipit toată vraja aceia. Dacă izbutia să ocolească privirea subjugătoare, putea să scape. Dar gândul că şarpele era la câţiva paşi de el şi putea să se arunce asupră-i ca să-i încercuiască gâtul în inelele lui, îl hărţuia cumplit. Ridică capul, fixă iarăşi ochii aceia aducători de groază şi leşină...

III

Şarpele nu se mişcase: aproape că pierduse orice putere în închipuirea lui Brayton, ne mai repetându-se iluziunile de adineauri. Sub fruntea turtită, ochii negri şi rotunzi continuau să ardă cu o expresie de răutate neînchipuită. Ai fi crezut că, singură de triumf, desgustătoarea creatură renunţase să se mai folosească de vicleşuguri ademenitoare. Se petrecu atunci o scenă înspăimântătoare. Omul, cu faţa la pământ, la un metru depărtare de vrăjmaş, se sculă în coate, cu capul dat pe spate şi picioarele întinse în toată lunginea lor. Chipul lui se vedea şi mai palid printre petele de sânge; ochii se dilataseră peste măsură, iar de pe buze i se prelingea afară un fel de spumă. Tot corpul îi era frământat de convulsiuni asemănătoare ondulaţiilor şarpelui. Se sculă pe jumătate, aruncând picioarele în lături; şi orice mişcare îl apropia tot mai mult de şarpe. Işi încleştă mânile în pardoseală ca să se tragă înapoi, şi cu toate acestea înainta mereu...

Doctorul Druring şi soţia lui erau în bibliotecă. In ziua aceia, savantul era mai bine dispus ca oricând.

— Am căpătat în schimb, dela alt colecţionar, zise el, un exemplar minunat de *orphisphagus.*

— Ce-i asta? întrebă alene doamna.

— D-zeule, ce ignoranţă! Draga mea, un bărbat care după căsătorie descoperă că soţia lui nu cunoaşte limba greacă, are tot dreptul să ceară divorţ. *Orphisphagus* e un şarpe care mănâncă alţi şerpi...

— Sper că nu-i va mânca pe toţi câţi ai!... rosti ea aprinzând lampa. Dar cum îi atrage la el? Fermecându-i, îmi închipui...

— In privinţa aceasta se aseamănă femeilor, draga mea, adause doctorul cu o vioiciune afectată.

Conversaţia fu întreruptă de nişte ţipete îngrozitoare care răzbiau prin liniştea casei ca vocea unui demon eşit din mormânt. Amândoi se ridicară deodată: bărbatul îngrijat, femeia palidă de spaimă. Mai înainte ca ecoul primului ţipăt să se fi risipit, doctorul se repezi afară din cameră, urcându-se pe scara principală. Pe coridor, în faţa camerei lui Brayton, întâlni servitorii care alergaseră dela etajul de sus. Toţi se îndreptară spre uşa care, nefiind închisă cu cheia, se deschise fără greutate. Brayton zăcea întins pe pardoseală, mort. Capul şi braţele dispăreau în parte sub întunericul de sub pat. Cei sosiţi scoaseră corpul afară, întorcându-l cu faţa în sus. Peste tot era murdar de sânge şi bale; ochii holbaţi, erau îngrozitori.

— E mort! — zise savantul, aplecat înainte, cu mâna pe inima care încetase să mai bată.

Şi cum sta aşa, privirile-i alunecară pe pardoseală.

— D-zeule! exclamă el! cum de se află asta aci?

Vârî braţul sub pat, trase afară şarpele şi-l asvârli în mijlocul camerei. Reptila căzu cu un sgomot sec şi, alunecând pe parchetul ceruit se opri, sbătându-se de peretele opus, rămânând apoi nemişcat.

Era un şarpe împăiat. Ochii erau două capse de ghete.

Trad. de G. RADULESCU

Curcanul lui Mahomed

Intr'un orăşel turcesc, era un simigiu al cărui cuptor era renumit de bine ce cocea, nu numai plăcintele făcute de el, dar şi cataifurile şi tăvile cu fripturi, ce-i trimiteau muştirii lui.

Intr'o zi trecând Cadiul pe la prăvălia lui, vede un curcan rumen, pe care tocmai îl scotea din cuptor, şi fără să întrebe măcar al cui este, zice simigiului să i-l aducă acasă.

— Dar, Efendi Cadi, răspunde simigiul, curcanul este al lui Asan, nu este al meu, că l-aş da bucuros.

— Ce-mi pasă mie al cui este, zice Cadiul, tu să mi-l aduci acasă!

— Dar ce o să spun eu lui Asan? mai întreabă simigiul.

— Să-i spui ce-i vrea, dar să aduci curcanul! fără multă vorbă!

— Efendi Cadi, mai îndrăzni bietul simigiu; Asan este om arţăgos şi vai de capul meu, ce o să-mi facă, dacă nu ştiu ce să-i spun când o veni să întrebe de curcan.

— Să-i spui că a sburat; şi de o vrea să-ţi facă ceva, să veniţi la mine să vă împac; nu degeaba sunt eu Cadiu!

Bietul simigiu, ce să facă? Frică îi era de Asan, dar mai frică de Cadiu, pe care necăjindu-l, putea să-l bage la închisoare şi atunci adio simigerie.

Aşa dar, luă curcanul şi-l duse la Cadiu, având grijă să ceară tava îndărăt; întorcându-se la prăvălie, o trânti sub tarabă, iar el punându-şi capul în palme, se puse pe gânduri.

Era aşa de dus de pe lume, că nici nu băgă de seamă când veni Asan să ceară curcanul.

— Da' unde mi-e curcanul? strigă el.

Simigiul sărind în sus, începu să îngâne:

— Curcanul... curcanul... era aici dar nu mai e.

— Cum nu mai e, întrebă Asan încruntându-se.

— Apoi, uite, să vezi, încurcă simigiul, scoţând tava de sub tijghea; îl pusesem colea pe tarabă, şi până să mă uit în cuptor de s'au copt plăcintele, când întorc capul, tava goală.

— Ce basm e ăsta? pezevenghiule! se răsti Asan; spune ce s'a făcut curcanul, că cu mine nu te joci!

— O fi sburat, zice bietul simigiu, cu gura pe jumătate şi cu ochii într'o parte.

Asan nici una nici două, pune mâna pe pistolul dela brâu, dar simigiul o şi tulise pe uşa din dos; Asan după el. Simigiul ajungând în fundul curţii, sare peste uluci, care dădeau spre piaţă, unde era lume multă, fiind zi de târg; Asan după el, dar cum simigiul se amestecase printre lume, Asan se opri să-l caute din ochi. Simigiul ajunsese în partea cealaltă a pieţei, voind a merge la Cadiu.

Asan zărindu-l iar, fuga după el, şi cum lumea văzându-l cu pistolul în mână, se dădea într'o parte, repede ajunse pe fugar.

Simigiul văzându-se ajuns, şi mai fiind mult până la Cadiu, cum trecea prin faţa geamiei, intră înăuntru; ştiind că Asan, ca bun credincios, nu putea să intre cu pistolul înăuntru; dar se înşelă, căci acesta turbat de mânie, nu mai ştia ce face. Atunci simigiul văzând uşa turnului deschisă se repede sus pe scară, dar Asan îl ajunge.

Bietul simigiu, când văzu iar pistolul îndreptat spre el, închise ochii şi sări jos din turn. Ochise el însă jos o căruţă cu pae, acoperite cu nişte velinţe şi nimeri drept în ea.

— Aăău!... m'ai omorât, strigă un biet bătrân bolnav, ce era sgriburit sub velinţa din căruţă; şi într'adevăr până să sară lumea dinprejur să vadă ce s'a întâmplat, bietul bătrân îşi dete sufletul.

Căruţaşul era fiul mortului; se luă după simigiu, care se depărtase binişor.

Asan dându-se jos din turnul geamiei, se luă şi el după ei.

Simigiul speriat mai rău de năsbâtia nouă ce făcuse, în loc să apuce pe uliţa ce ducea la Cadiu, greşi pe alta alăturată, care era înfundată.

Când văzu pe cei doi că se apropie, de frică se repezi într'o casă, a cărei uşă era deschisă, şi sări pe fereastra ce da tocmai în curtea cadiului.

Dar în faţa ferestrei era o sofa, şi pe ea culcată o cadână, pe care simigiul zăpăcit, nu o văzuse, şi cum se repezise să sară, pusese piciorul tocmai pe pântecele ei.

— Aaah!... ţipă cadâna, şi cum era însărcinată, lepădă copilul.

Bărbatul ei, ce era afară, auzind ţipătul şi aflând ce se întâmplase, se ia şi el după simigiu, şi-l ajunse odată cu ceilalţi doi, tocmai când intrau deavalma pe uşa judecătoriei.

— Ce e asta, nebunilor?! strigă Cadiul la ei; cum îndrăzniţi să intraţi aici cu zorobaua?!...

— Efendi Cadi! ăsta mi-a omorît copilul!

— Efendi Cadi! ăsta mi-a omorît pe tata!

— Efendi Cadi! ăsta mi-a mâncat curcanul!

— Staţi, bre, nu vorbiţi toţi odată! Care a intrat întâi pe uşă să spue ce plângere are!

— Eu, răspunde turcul cu cadâna; am cheltuit o grămadă de parale cu cadâna şi când nădăjduiam sămi facă un băiat frumos, nebunul ăsta a sărit pe fereastră, lovind-o cu piciorul în burtă şi ea a lepădat. Aşa dar ca judecător drept ce eşti, să mi-l dai pe mână, să-l omor şi eu pe el.

— Bine, aşa să fie, aprobă Cadiul.

Bietul simigiu, îngheţase de frică; dar căruţaşul şi cu Asan încep să strige:

— Nu se poate, nu se poate, că atunci nu ne mai poate plăti la unul pe tata şi la altul curcanul.

— Staţi! zice Cadiul, că vă împac eu pe toţi.

Dacă nu vreţi să-l omorâţi, la carte zice că el trebue să dreagă ce a stricat. Aşa dar, dă-i tu cadâna, s'o ţie la el pe cheltuiala lui, până o face-o iar cum a fost.

Când auzi bietul păgubaş, puse nasul în jos şi plecă pe uşă.

Simigiul mai prinse niţică inimă.

— Care a intrat al doilea pe uşă să vorbească! zice Cadiul.

— Eu, răspunde căruţaşul; bietul tatăl meu! om bun şi credincios; era bolnav şi venisem cu el în căruţă, la geamie, ca să se roage; şi nebunul ăsta sărind din turn peste el, l-a omorît. Nici cu toată simigeria lui nu poate plăti aşa om ca tata!

— Bine!... întăreşte Cadiul; dacă nu poate plăti, să-i dăm o pedeapsă mai mare. La Coran zice: ochiu pentru ochiu şi dinte pentru dinte; aşa dar fiindcă el sărind din turn a omorît pe tat'tău, tot aşa să-l omori şi tu pe el, să-l pui pe el în căruţă şi tu să sări din trun peste el.

Când auzi asta, căruţaşul rămase cu gura căscată, şi înţelegând cum Cadiul părtineşte pe simigiu zise:

— Alah este mare! las în grija lui să-l pedepsească, eu îl ert; zicând acestea eşi pe uşă.

Simigiul văzând cum îl scăpase Cadiul şi de cel mai mare bucluc, prinse curaj, şi aştepta să vază, cum o să-l scape de curcanul lui Asan.

In momentul acesta însă, Hogea eşise în minaretul geamiei şi chema pe credincioşi la rugăciune:

— Alah! il 'Alalah! Mohamed resul Alah!

Cadiul şi toţi împricinaţii, eşiră afară, îşi lăsară papucii şir pe sală, şi-şi făcură rugăciunea.

Cum însă era aproape de prânz, Cadiul nu mai intră la judecată, ci la el în odae; mâncă o bucată bună de curcan, bău o cafea şi fumă o narghilea; apoi se culcă şi îi trase un somn sdravăn.

Asan, care văzuse cum l-a scăpat Cadiul pe simigiu de ceilalţi doi, se încrunta la el, arătându-i pistolul dela brâu şi zicându-i:

— Pentru curcan n'are cum să te facă scăpat, şi eu n'am nevoe de parale; vreau numai să te învăţ minte, să-ţi mai baţi joc de oameni.

Bietul simigiu iar o băgă pe mânecă.

In sfârşit, Cadiul se scoală, mai bea o cafea, trage un ciubuc, apoi intră în sala de judecată, şi prefăcându-se că i-a uitat, îi întreabă:

— Dar ce pricină mai aveţi voi de aţi stat până acu?

— Efendi Cadi, începe Asan; pezevenghiul ăsta, are îndrăsneala să spue, că curcanul pe care i l-am dat să-l frigă, a sburat din cuptor.

— Nu e adevărat, zise simigiul, care mai prinsese inimă dela venirea Cadiului.

— Cum nu e adevărat! strigă înfuriat Asan; nu mi-ai spus că a sburat?

— Staţi! strigă Cadiul; vorbiţi cu rândul. Tu, Asane, ai vorbit; lasă-l şi pe el să spue ce zice că nu e adevărat.

— N'am zis că a sburat din cuptor, am zis că o fi sburat de pe tarabă.

— Asta e altceva, zice Cadiul, pe când Asan se uita încruntat la simigiu.

— Astfel de plângere n'am auzit de când sunt eu Cadiu; dar să vedem dacă spune la carte aşa ceva. Şi punând mâna pe coran, începe să întoarcă foile una câte una, şi făcându-se aci că se miră, aci dând din cap că nu e, până ajunse la sfârşitul cărţii. Atunci lovind cu palma pe masă strigă:

— Aha!... Iată ce scrie la ăl din urmă stih, chiar pe scoarţă: la o mie de curcani fripţi, unu sboară la Mahomed, pentru desfătarea lui.

Tu Asane, să fii bucuros de aşa noroc, că s'a întâmplat că tocmai al tău să fie al o mielea curcan, ca să sboare la Mahomed.

Asan ca bun credincios, luă de bună tălmăcirea Cadiului şi închinându-se până la pământ, mulţumi lui Alah de cinstea ce i-a făcut, deşi în sufletul lui, o fi rămas cu vreo îndoială. Dar nu putea să se pue rău, nici cu cadiul nici cu Coranul.

Iar simigiul rămase cu ochii sgâiţi de admiraţie pentru iscusinţa Cadiului, şi închinându-se înaintea lui zise:

— Să trăeşti, Efendi Cadi, pentru înţelepciunea ce ne-ai arătat, din care am învăţat că trebue să fac până la o mie de răboaje, ca să ştiu când vine rândul ălui de al o mielea, să pun un curcan al meu în tavă, ca să sboare pe urma celui de azi, să fiu şi eu împărtăşit de cinstea lui Mahomed; aşa că nu o să mai am bucluc cu neştiutorii, care m'au făcut să cad în atâtea păcate azi.

Iar Cadiul, zâmbind şiret, adaogă:

— Acum duceţi-vă împăcaţi amândoi, cinstiţi-vă la cafenea, şi nu mai faceţi pricină pentru un curcan; căci Alah a dat destul lui Asan, şi tu, ca simigiu, o să frigi încă multe mii de curcani în viaţa ta.

Această poveste pe care o auzisem în copilărie, dela tatăl meu, sunt acum vreo 40 de ani de atunci, aproape o uitasem; când acum câtva timp aflându-mă în oraşul P. am intrat într'un restaurant să dejunez. Aproape odată cu mine intră şi colegul S. ca să ia un aperitiv. Patronul, venind să se intereseze personal de ce dorim, colegul îl întrebă: ţi-a trimis tava Nae?

Bietul om răspunsce da, cu o faţă înciudată, încât înţelesei că păţise ceva.

După ce se depărtă, întrebai:

— Dar ce-a păţit Nae? Nene Ghiţă!

— Ce să paţă?! deunăzi, scosese un curcan frumos din cuptor, şi-l pusese pe bufet ca să iasă aburii din el; când iată că intră pe uşă medicul şef al oraşului, urmat de un agent sanitar, şi-l apostrofează pe Nae:

— Ce va să zică asta? de ţii friptura descoperită, să cază microbi asupră-i şi apoi să otrăveşti clienţii cu ea? Ia-l agent şi-l du la cancelarie (pe curcan bineînţeles, nu pe Nae), şi să-i dresăm proces-verbal de dare în judecată (lui Nae, nu curcanului).

Bietul Nae se rugă să fie scutit de judecată, că n'are nici o pretenţie pentru curcan, numai tava să i-o dea înapoi, că era de aramă.

— Intrând peste puţin şi eu, zice d-rul S., şi văzând pe bietul Nae abătut, îl întreb, şi aflu cauza. Scot portofoliul din buzunar şi scriu: Dragă Colega, dacă nu-mi trimiţi jumătate din curcan, te reclam la Direcţia Generală, căci curcanul era comandat de mine.

Iar colegul răspunde:

Dragă Ghiţă, am avut mosafiri mulţi la masă şi n'a rămas nici o bucăţică de curcan; dar la a doua ocazie te invit şi pe tine.

Spuneţi dacă auzind întâmplarea arătată, nu v'aţi fi gândit şi d-voastră la curcanul lui Mahomed?

DRAGUS

PENTRU CINE ARE NEVOE
DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile
Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

Mare bal cu tombolă

Visam...

Par'că eram învăţător într'un sat oarecare. Ce-mi trece prin gând? Să fac un bal.

Trebue autorizaţie. Fuga la oraş, cu jalba 'n proţap:

— Domnule..., un bal!

— Nu se poate, căci ne opreşte legea!

— Ei, asta-i! Ia să vedem ce scrie legea şi pe ceaialtă parte! Suntem „de-ai noştri“, ce Dumnezeu!

— Dar să nu ştie nimeni, căci autorizaţie nu putem să dăm!

— Nici pământul.

Treaba s'a făcut.

Sub al cui „patronaj“ să dau balul? Fuga la domnul... Se poate să nu primească? Doar l-am servit în alegeri. Imi răspunde că primeşte, cu toate că nu va putea veni la bal.

In urmă, la tipografie. Comand bilete, roze şi scrise frumos: „Mare bal cu tombolă, în ziua de x, la şcoala din y,... preţul atâta de căciulă“... şi toate celelalte, după obicinuitul calapod.

Mai cumpăr „ilustrate”, confetti, serpentine şi tot miş-maşul trebuitor la bal.

Mă'ntorc în sat şi dau de veste. Tuturora le pare bine: fetelor că se vor mai schimonosi, băeţilor că le vor mai ciupi, babelor că vor mai ofta după anii din tinereţe, bărbaţilor că vor mai avea prilejul unui chef iar copiilor că vor sta şi ei în salon, ascunşi prin colţuri, pe la spatele altora, ca să nu-i văd eu. Mă rog, bucurie generală!...

Chem pe membrii comitetului şcolar, să ne sfătuim cu toţii.

— Ce facem cu „bufetul”, cine-l ţine?

Unul se repede:

— Il ţinem noi, — „comiteţii” — domnule.

— Bravo, ştiam eu că sunteţi oameni de ispravă!

S'a aranjat. Doi „comiteţi“ se duc la oraş şi aduc: vin, sifon, limonadă, bomboane şi prăjituri. Dar „comiteţii“, ca oamenii care se respectă, s'au cam întrecut cu gluma, sugând din „sângele Domnului”, iar la înapoere, unul din ei, mai practic, a stat pe cutia cu prăjituri. Când au despachetat cumpărăturile, au găsit câteva sticle sparte şi prăjiturile... prăjituri... Le-au mai îndreptat puţin strâmbăturile, le-au mai curăţat de pae şi...

— Lasă că, la bal, se vând ele şi aşa!

Ei, dar ne trebue lucruri pentru „tombolă“. Iau cu mine unul dintre „comiteţi“ şi plec prin sat după căpătat. Intrăm la o casă:

— Bună ziua, mătuşă.

— Mulţăghim 'mneavoastră.

— Uite, poate c'ai auzit despre balul dela şcoală. Nu ne dai ceva pentru tombolă?

— D'apoi ce-i „tomboala“ aia, maică?

Tura-vura, o făcurăm pe bătrână să 'nţeleagă. Se duce'n casă şi vine c'un pahar hârbuit:

— Apoi, dela mine atât şi dela Dumnezeu mai mult!

O luăm înainte. Căpătăm şerveţele prost lucrate, caere de lână, ceşti şi fel de fel de nimicuri. Doar de pe la negustori dacă ne mai cârpim cu câte ceva.

După ce deşertăm totul la şcoală, facem bilete numerotate, în dublu exemplar: unele lipite pe lucruri, altele pentru vânzare.

Vine şi seara balului.

„Bufetul“ l-am aşezat în cancelarie; iar în salonul de clasă, — măturat, scuturat şi dichisit, — s'au instalat lăutarii. Ţing-ţing, zing-zing, zdrânga-zdrânga, hop-hop, cântă ţiganii de zor.

Unul dintre „comiteţi“, la uşă, vinde bilete de intrare, altul, prin salon, din cele numerotate pentru „tombolă“; unul serveşte la „bufet“, iar altul umblă dintr'o parte'ntr'alta, cu multe rosturi şi fără nici unul.

Vine lumea. Fetele din sat, — ţepene, date cu roşu şi cu pudră în straturi groase, — se îndeamnă una p'alta. Uite şi pe Leana lui Făsui, — mândră că tatăsău e „conţălier“, — pe Chira lui Sgârbete, care a fost servitoare la oraş, iar acum umblă „la modă“, cu părul tăiat şi rochia scurtă, că le-a'nvăţat pe toate să umble la fel... Mai văd pe moş Cleampă şi pe baba Riţa (unii-i zic Râţa, alţii Raţa), pe...; dar ai timp să-i mai 'numeri? Copiii de şcoală vin mai la urmă, strecurându-se unul câte unul.

A!... dar uite şi colegii tineri din împrejurimi: unii au serviete la subsuoară, iar unele poartă părul tăiat şi rochia scurtă.

Incepe balul.

Unii se reped la joc, alţii la bufet.

Ia să vedem: ce-i în salon?

Ţing-ţing, zdrâng-zdrâng, lăutarii cântă. Văd pe anii, perechi-perechi, bălăbănindu-se şi strâmbându-se, par'c'ar fi niştc automate sentimentale. Joacă şi dăscălimea şi Leana lui Făsui şi Chira lui Sgârbete...

Intreb pe unul care stă de-o parte:

— Ce joc este acesta?

— Shimmy, — îmi răspunde el.

— Ba e Charleston, — adaogă un altul.

— Da' de unde? Nu vedeţi că este Foxtrot? sare un al treilea.

Un flăcău de colo, nu tace nici el:

— E dans modern!

— Da, toţi aveţi dreptate! — le răspund şi eu.

Ce fericire că nu sunt expert în arta coreografică!

Dar la bufet? Bărbaţii beau vârtos şi fac socoteala câştigului balului, pe care-l prevăd destul de mare.

Din când în când, după câte un „damiş-valţu“, — cum îi zic lăutarii şi cei din sat, — vin flăcăii, aducând la „sbranţetă” fetele ca să le „trateze“ cu prăjituri, limonadă, bomboane sau vin; dar, oricum, tot prăjiturile li se par mai bune!

Prin toate părţile, câteva perechi vând ilustrate, confetti, serpentine şi alte boclucuri. Ilustratele sunt ştampilate, dar un flăcău şi-a cumpărat şi el din târg altele mai eftine şi le-a ştampilat cu un mosorel de aţă, ca să le poată strecura.

Un alt flăcău, cu o cutie de carton în mână, strigă din loc în loc:

— Poşta, domnilor!

Ilustratele, scrise cu „plaivasul“ muiat în gură, au adrese ca acestea: „Drăguţei domnişoare Leana Fasolescu“ sau „Frumoasei domnişoare Chira Sgârbescu“; iar drept cuprins: „Amintire“ sau „Ghici?“

Unul vine la mine şi mă'ntreabă:

— Nu scoatem şi regina balului?

— Ba da!

— Apoi, uite ce-i, domnule: ar trebui să nu-i mai zicem „regina balului“ ci „miss bal“.

— „Nu se poate“, — îi răspund eu flăcăului.

— Cum să nu se poată? — riposteză el. In toate „gazeturile“ scrie de „miss“ şi tocmai noi...

Până să-i mai spun ceva, el se repede în salon şi strigă:

—— Ascultaţi! Acum, s'alege „miss bal“.

Un chefliu, la spatele meu adaogă:

— Apoi, dacă-i bal, bal să fie!

Pe la tombolă, îngrămădeală, ghionteală, păruială. Unul primeşte un pahar ştirb, altul un caer de lână şi aşa mai departe. Toţi se'ntreabă curioşi ce-au câştigat şi-şi arată lucrurile eşite la sorţi. Numai câţiva au rămas cu biletele numerotate în mână, dar fără lucruri. Cei dela tombolă au însă grijă ca'n locul celor „dispărute“ să le dea altele.

Fuga 'n salon. Se strigă „poşta“. Toţi ascultă. Lucrurile sunt aranjate. Flăcăul cu ilustratele „ştampilate“ cu mosorelul, le-a trimes pe toate Chirei lui Sgârbete; iar învăţătorii au hotărât ca să scrie câte una sau două colegei dela şcoala noastră, ca s'o scoată „regină“.

După ce se face numărătoarea, auzim:

— Ascultaţi! Domnişoara Chira Sgârbescu este „miss bal”, iar domnul învăţător este „regele“ balului.

In spatele meu, aud pe Chira lui Sgârbete zicând către Leana lui Făsui:

—Ce credea „domnişoara“ c'o să fie regina balului? Iată, că sunt eu! Nu mă rămâne ea pe mine.

Ţiganul începe „valsul reginei“; iar eu sunt obligat să dansez cu Chira lui Sgârbete. Ba încă, să mai fac şi „cinste“ în calitate de „rege“.

După miezul nopţii cei bătrâni, chirchiliţi, o şterg spre casă. Salonul se mai goleşte.

Cineva aruncă apă pe jos „ca să se mai înmoae praful“. Până la ziuă, tropa-tropa, jocul continuă. In revărsatul zorilor, se mai joacă o „chindie“, o „spoitorească“ ori o „ciocârlie“ şi se retrag cu toţii.

Ies afară să mai răsuflu. De jur-împrejurul şcoalei, calci în bălţi. Mă uit la ferestre: vreo patru geamuri sunt sparte. Intru'n clasă: pereţii sunt dărâmaţi în mai multe locuri, vopseaua luată, geamurile dela tablouri crăpate, hărţile rupte; iar pe jos, confetti, serpentine, plicuri rupte şi grămezi de coji de seminţe, amestecate cu un strat gros de praf năclăit cu apă. Ce-a fost aici?

Aud gălăgie 'n cancelarie. Ce-o mai fi şi acolo? Să văd. Hărmălae. Toţi se acuză:

— Dece nu iese socoteala bufetului?

— Dar a „tomboalei“ par'că iese?

— Nici a „beletelor“ nu iese!

— Hoţilor!

— Ba voi sunteţi hoţi!

Unul îndrăzneşte să mă acuze pe mine de nereguli, deşi n'am umblat cu nici un fel de miere.

Gălăgia continuă. Ţiganii îşi iau instrumentele şi o şterg pe uşă, de frică să nu încaseze vreo trânteală în loc de bani. Ştiu ei că-şi vor primi plata după ce se vor mai limpezi capetele şi se vor mai linişti lucrurile.

„Comiteţii“ încep se se'njure între ei.

Apoi, jart, pac...

I. DUMITRESCU-FRASIN

Dorothea-Constanţa, 20 Iunie 1932.

„Aş vrea să ştiu”

P. POSTELNICU—CÂMPINA.

Care este tendinţa romanului „Thaïs” de Anatole France ?

In „Thaïs” Anatole France aduce o critică necruţătoare concepţiei ascetice a creştinismului medieval. Practica ascetică, oricât de perseverentă, nu reuşeşte să înfrângă pasiunile naturale, ci numai le refulează. Aceste pasiuni isbucnesc însă mai curând sau mai târziu sub o formă violentă nimicind zăgazurile unei morale rigide, convenţionale şi pricinuind sguduiri şi diformaţiuni, care alterează cu desăvârşire personalitatea aparentă. O lege morală, care guvernează evoluţia pasiunilor în genere şi a concupiscenţei sexuale în special şi pe care Freud a evidenţiat-o magistral în teoria psichanalizei (libido refulat în subconştient reapare deghizat şi provoacă turburările conştiinţei).

In „Thaïs” Anatole France pune faţă în faţă două destine: pe de o parte Pafnuce, anahoretul chinuit de dorinţe fireşti, pe care încearcă să le înfrângă şi în cele din urmă, sub povara lor, este înfrânt, iar pe de altă parte, curtezana Thaïs, care deşi a dus o viaţă de libertinaj, are un suflet curat şi neîmpotrivindu-se impulsurilor fireşti, ajunge în mod spontan şi fără nici o cazně la seninătatea mistică pe care anahoretul a râvnit-o în zadar o viaţă întreagă.

„Natura n'o poţi stăpâni decât supunându-i-te”, iată morala operei.

Aceiaşi temă a fost de altfel tratată în piesa în versuri „Appolonius din Tyane” a d-lui Adrian Verea, de curând reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Capitală.

A APĂRUT ŞI SE AFLĂ IN LIBRĂRII

H. SANIELEVICI

ALTE ORIZONTURI

Studii şi polemici literare şi ştiinţifice, în cea mai mare parte inedite. — **Un volum elegant de 334 pag. cu numeroase ilustraţii.** — Edit. «Adeverul» S. A.—**Preţul 60 Lei**

Cronica Şahului

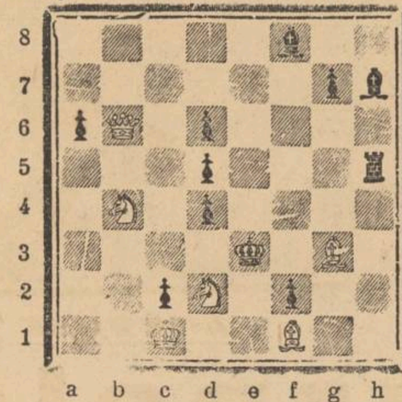
PROBLEMA No. 466

de **H. Weenink †.**

(«Wiener Schachzeitung» 1932)

Negru :

Ré3, Th5, Nf8 şi h7, Pa6, c2, d4, d5, d6, f2 şi g7 (11).

Alb ;

Rc1, Db6, Cb4 şi d2, Nf1 şi g3 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

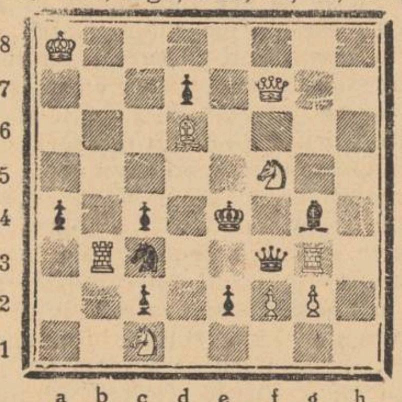
PROBLEMA No. 467

de **J. Valladan Monteoro**

(«L'Echiquier» 1932)

Negru :

Ré4, Df3, Cc3, Ng4, Pa4, c2, c4, d7 şi é2 (9).

Alb :

Ra8, Df7, Tb3 şi g3, Cc1 şi f5, Nd6, Pf2 şi g2 (9).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 218

Jucată în match, la Amsterdam în ziua de 2 Aprilie 1932.

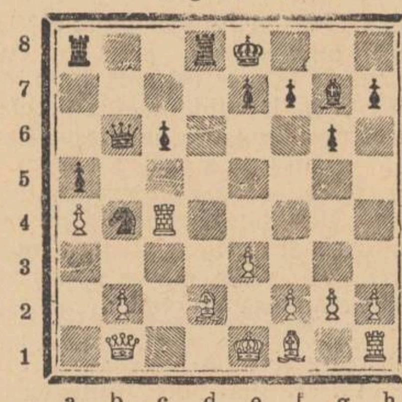
Alb : Dr. M. Euwe. **Negru : S. Flohr.**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, c7—c6; 3. Cg1—f3, Cg8—f6; 4. Cb1—c3, g7—g6; 5. Nc1—f4!, d5×c4; 6. a2—a4, mai bine ar fi fost é3, ceeace ar fi dat avantaj albului. 6...., Cf6—d5; 7. Nf4—d2, acuma la é3 negrul ar fi răspuns cu C×f3, é×f; Ng4! 7...., Cd5—b4! 8. Ta1—c1, şi acum ar fi fost mai bine é3, ceeace ar fi dus la egalizarea partidei. 8...., Nf8—g7; 9. Cc3—b1, a7—a5; 10. Cb1—a3, c6—c5!; 11. Ca3×c4 mai bine ar fi fost T×c4. 11...., c5×d4; 12. Cc4—b6, Dd8×b6; 13. Tc1×c8+, Ré8—d7; 14. Tc8—c4, la T×h8, N×h8; é3, Cc6, alb rămâne cu un pion în minus. 14...., Th8—d8!; 15. é2—é3, Rd7—é8; 16. Cf3×d4, dacă ar fi luat cu pionul, negrul ar fi jucat Cb8—c6 şi pionul nu s'ar fi putut menţine mult timp. 16...., Cb8—c6!; 17. Cd4×c6, 18. Dd1—b1, ameninţă N×b4, a×b; T×c6, dar negrul

Situaţia partidei după a 18-a mutare a albului.

Negru : Flohr.

Alb : Dr. Euwe.

răspunde cu o frumoasă contra-combinaţie. 18...., Ng7×b2!; 19. Tc4×b4, prin aceasta alb câştigă în adevăr două figuri pentru un turn, dar situaţia sa slabă iese curând la iveală; mai bine ar fi fost N×b4, Na3!; Né2. N×b4+; Rf1 ameninţând din nou T×c6. 19...., a5×b4; 20. Db1×b2, Ta8×a4; 21. Nf1—c4, b4—b3!; 22. Nc4×b3, forţat, căci negrul ameninţă Ta2; negrul recâştigă astfel un nebun. 22...., Td8—b8; 23. 0—0, sau Dh8+, Rd7; D×b8, Ta1+!; Ré2, D×b8: T×a1, D×b3, etc. 23...., Db6×b3; 24. Db2—h8+, Ré8—d7; 25. Dh8×h7, Ta4—a1!; 26. Nd2—é1, la T×a1, ar fi urmat Db1+ şi apoi mat. 26...., Db3—c4; 27. Dh7—h3+, f7—f5; 28. Dh3—g3, Tb8—b1; 29. f2—f3, Dc4—é2 şi alb abandonează, căci la Df2, negrul câştigă prin D×é1!

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

NOU ! **A apărut**

FĂRĂ COPIL

de **IGNAT HERRMANN**

(TRADUCERE DIN LIMBA CEHĂ)

în „BIBLIOTECA DIMINEAŢA“

No. 147

70 pagini **Preţul lei 6**

JOCURILE LITERARE ale Adeverului Literar

7

Să se compune o strofă cu următoarele rime:

. . . . fag
. . . . teacă'n
. . . . sarcofag
. . . . mesteacăn

Curiozităţi

Alimentele care excită secreţiile digestive

Se ştie că sunt două categorii de excitante ale glandelor digestive: psihice şi chimice. Cele dintâi acţionează direct asupra ramificaţiilor secretorii ale nervilor. Vederea, mirosul sau numai ideia unei mâncări savuroase fac „să-ţi lase gura apă”, şi determină secreţia gastrică câteva minute.

Excitantele chimice cuprind cele mai multe alimente care se introduc în gură, în stomac şi în intestin. Aceste alimente conţin substanţe chimice care acţionează asupra celulelor glandulare.

Alimentele care provoacă cea mai mare secreţie gastrică sunt: *laptele, gelatina, carnea, supa de carne* şi *peptonele.* Pâinea, amidonul şi albuşul de ouă au o influenţă aproape inexistentă. Grăsimile alcătuiesc chiar un obstacol serios al secreţiunii chimice.

Consultaţii medicale prin radio

Ministerul Sănătăţii din Canada a inaugurat un serviciu medical *sui generis.* După cum se ştie, Canada are regiuni arctice aproape pustii. In caz de îmbolnăvire sau accident, Eschimoşii din acele ţinuturi, precum şi vânătorii de blănuri şi funcţionarii erau lăsaţi la voia întâmplării. Acum trei ani s'au instalat vreo şapte posturi de radio de unde scurte, la care au fost ataşate servicii medicale speciale. Acestea tratează de la distanţă cazurile mai uşoare, primind prin radio descrierea simptomelor şi emiţând apoi prescripţiunile potrivite.

O închisoare model

O inovaţie izbitoare a Spaniei republicane e aducerea în fruntea închisorilor a unei femei. Victoria Kent a introdus în conducerea închisorilor nu numai bunătatea caracteristică sufletului feminin, dar şi o concepţie justă despre rostul pedepsei. Pentru dânsa, închisoarea nu urmăreşte decât privaţiunea de libertate şi reeducarea morală a deţinuţilor. In curent cu rezultatele psihiatriei, Victoria Kent ţine să se distingă printre deţinuţi, elementele adaptabile, normale, care trebuesc educate în mod ştiinţific, prin muncă şi prin distracţii sănătoase şi cele inadaptabile, anormale, care pot munci, dar care trebuesc încredinţate şi medicilor.

Inchisoarea în care se experimentează concepţiile Victoriei Kent e *carcel modelo.* Celulele acestei închisori sunt spaţioase, curate, aerisite şi luminoase. Mobilierul lor constă dintr'un pat cu somieră şi saltea, o masă, un scaun şi un lavabou.

Deţinuţii politici ocupă o aripă deosebită, cu celule asemenea unor modeste camere de hotel. In timpul liber, deţinuţii fac sport, ascultă conferinţe şi emisiuni radiofonice, asistă la spectacole de cinematograf sau citesc în bibliotecă.

Inchisoarea din Madrid nu este nici singura nici cea mai frumoasă închisoare-model. Cele dela Bilbao şi Malaga întrec în confort închisoarea celui mai uman penalist.

Trotuarul a împlinit 150 de ani

In 1872 s'a construit cel dintâi trotuar în Rue de l'Odeon din Paris. In curând celelalte străzi ale capitalei au fost prevăzute cu trotuare, iar peste câţiva ani — majoritatea oraşelor din Europa. Gravurile de acum 200 de ani arată înfăţişarea oraşelor mari din acea vreme. Străzi înguste, întortochiate, nepavate, care gemeau subt povara murdăriilor, erau traversate pe... catalige. Persoanele de marcă erau purtate de servitori, în litiere. Când ploua, cataligele alunecau pe terenul ud. La Berlin, până la 1750, ţăranii care aduceau provizii, erau obligaţi la plecare să-şi încarce cu gunoi carele şi să le deşerte dincolo de raza oraşului. La Paris, Ludovic al XIV-lea şi-a mutat reşedinţa la Versailles nu numai din cauza frondei, ci şi pentru a scăpa de miazmele din jurul Luvrului, unde în timpul verii nici nu se mai puteau deschide ferestrele. Necurăţeniile se aruncau pur şi simplu în stradă şi trecătorul se putea pomeni cu un potop de lături în cap. In secolul al XVIII-lea, adică în vremea celui mai frumos stil rococo, lumea n'avea habar de preceptele higienei. La 1780, o ordonanţă poliţienească oprea, sub pedepse aspre aruncarea pe fereastră a anumitor murdării. Strada era tăiată în două; la mijloc curgea un fel de pârâu, în care înotau gunoaiele şi pe care nu-l puteai trece decât prin câteva locuri prevăzute cu podeţe. Pe vreme de ploaie, acest pârâu devenea torent, pe care-l alimentau şi streşinile caselor.

Precum se vede, trotuarele au constituit la origine un mare progres, nu atâta pentru că fereau pe pietoni de vehicule, cât pentru că asigurau trecerea străzii.

Nicotina

După părerea doctorului Ernst Waser, toxicitatea nicotinei e superioară puterii otrăvitoare a morfinii.

Doza mortală pentru un începător variază între 50 şi 60 mgr. — ceiace reprezintă cantitatea de nicotină conţinută de cinci ţigări sau de o singură ţigare de foi.

O ţigară de un gr. produce aproximativ doi litri de fum.

Felul de a fuma are o mare importanţă — deoarece, dacă fumezi încet, poţi ajunge să suprimi aproape complect nicotina din fumul aspirat. In cel mai prost caz se strecoară în fum numai a treia parte din nicotina conţinută de tutun. O mică parte e distrusă, iar cealaltă, cea mai importantă, se depune la capătul ţigării sau pe pereţii ţigaretei.

Intrebuinţarea moderată a tutunului provoacă o acţiune excitantă urmată de o stare analoagă — în mic — celei provocate de orice narcotic. In orice caz, e bine să nu depăşeşti cantitatea de tutun cu care eşti obişnuit

Organele care sunt nefast influenţate de tutun sunt inima, căile respiratoare, nervul optic, etc.

Cărți și Reviste

JVETTE GUILBERT: La passante emerveillée

Mes voyages, Edit. B. Crasset, Paris

Numele Jvettei Guilbert, necunoscut generației de azi, își are rezervat un loc în galeria artiștilor străini care au trecut prin țara noastră.

Pe vremea când Bucureștiul abia își bătătorise câteva drumuri practicabile și-abia își înălțase unele edificii cu aspect occidental, intitulându-se orgolios „micul Paris", stelele teatrelor și varieteurilor parisiene, vrăjite de renumele Capitalei noastre, descindeau la noi în fiecare iarnă, să ne farmece auzul și să ne minuneze văzul cu spectacole puțin obișnuite la noi.

Tot ce Bucureștiul avea mai distins își dădea întâlnire la aceste gale artistice, făcând coadă pentru a putea obține un loc în seara reprezentanției.

Aflați la răscrucea dintre Occident și Orient, ne-am bucurat decenii de-arândul de geniul artistic al altor popoare și în special al Franței. Dacă nu ne-am putut deplasa noi în străinătate, am avut în schimb mângâierea turneelor artiștilor străini la noi în țară, turnee pline de peripeții și de pitoresc.

Acești oaspeți ne-au cultivat gustul artistic și au pregătit drumul gloriilor noastre naționale. Și poate numai astfel se explică în mare parte simțul rafinat al Românului pentru adevărata artă și critica lui ne'nduplecată față de diletanți.

Cartea d-nei Guilbert, scrisă cu mult bun simț și un colorit sugestiv, trece în revistă două turnee prin țara noastră. Unul la București, în anul 1894, iar celalt la Iași, în 1912.

Sunt impresii care ne desvălue o stare de lucruri din trecutul nostru apropiat și care aruncă o umbră tristă asupra Iașului lăsat tot mai mult în părăginire.

„Prima oară când am fost invitată la București, trebuia să inaugurez teatrul de Varietăți. Știrea venirii mele atrase atâta lume, încât a fost nevoie să se utilizeze Marele Pavilion rămas dela o expoziție într'un parc al orașului.

Era iarnă. In sală fură instalate sobe, iar intrarea pavilionului fusese împodobită cu ghirlande și ramuri de brad. Un drum făcut din scânduri, lung de câteva sute de metri, permitea pietonilor să evite noroiul din parc și să ajungă la control.

Numărul imens al trăsurilor înșirate ca într'o procesiune interminabilă făcuse ca reprezentația să înceapă abia la ora 10!

M'am îmbrăcat, tremurând și clănțănind din dinți, într'o cabină înzestrată cu o sobă care mă afuma fără să mă încălzească.

Intrând în scena înaltă de câteva palme, am simțit venind spre mine, din sala tixită de lume, un val de căldură înăbușitoare. Mă obseda gândul cum să scap de moartea care mă pândea în ghețarul în care trebuia să reintru după ce voiu termina de cântat.

Tot timpul concertului nu mă gândisem decât la asta. Căci, ca întotdeauna, dacă se poartă grijă publicului, nimeni nu se îngrijește de artist.

Eșind din scenă plină de sudoare nu știam cum am să ajung la hotel. Dar bărbații și femeile aflați până aproape de scenă mă liniștiră; de sigur că mă vor înveli cu păturile călduroase ale echipajelor și mă vor duce acasă în blănurile lor.

Cu inima ușurată am început să cânt, să cânt, fără a-mi mai păsa nici de ora târzie, nici de oboseală! Ce seară admirabilă! A fost prima oară în viața mea că am cântat la lumina sutelor de lumânări. La sfârșitul concertului, lumânările fură luate de spectatorii care mă escortară până în oraș; era un spectacol pitoresc și totodată măreț.

. . . .

Niciodată n'am văzut un oraș asemănător. Un târg pitoresc, în care țăranii purtau pieptare cu nasturi de aramă și căptușite cu blănuri enorme de vulpi roșii atârnate ca niște cozi lungi de femeie. Eu am fost cea dintâi care am purtat la Paris o scurteică căptușită cu acest fel de blană roșietică. Révillon, fermecat, îmi ceru s'o expun o săptămână în vitrina sa.

Bărbații purtau cizme și căciuli înalte de astrahan și cămăși lăsate peste pantaloni. Aveau haine brodate cu fluturi, pieptarul din piele și mânecile din postav verde, violet, galben... Femeile purtau fuste înflorate, pestelci brodate și o coafură curioasă, împodobită cu bijuterii de aur și argint. Fetele, frumoase, brune, cu ochi de foc și părul negru ce bătea în albastru, forfoteau încălțate cu cizmulițe, iar noroiul le ajungea până la coapse.

In acest târg li se ofereau cumpărătorilor lucruri ciudate: Pieptare de satin verde, căptușite cu blană de oaie albă, poame uscate, mălai, legume pe care nu le-am mai văzut niciodată, cizme, basmale, păr fals, piepteni, săpun, vacs, paturi de fier. Când paturile erau perechi, unul purta portretul regelui, celalt al reginei; primul era înconjurat de cireși, celalt de căpșuni! In oraș se vedeau case zugrăvite pestriț și fațada împodobită cu portrete. Un măcelar e zugrăvit surâzând, dat cu unsoare pe păr, în cămașă mauve, cravată rose, iar masa mânjită cu puțin sânge pentru a dovedi că face treburi bune. Un bărbier, cu pieptenele înfipt în păr, e zugrăvit cu o înfățișare impunătoare, strâns în talie cu un veston trandafiriu: poftiți, vă rog! Pentru a arăta că în „salon" se coafează și cucoanele, el ține într'o mână fierul, iar în cealaltă mână foarfecele (pentru părul și mustățile domnilor).

Există și o cofetărie-restaurant unde se adună „toată Capitala": e Capșa. Aci vin ofițerii țanțoși, pudrați și spilcuiți, cu femeile din lumea mare și curtezanele orașului să mănânce prăjituri admirabile, înghețată, sau să-și bea cafeaua. Se mănâncă foarte bine, aci luam și eu masa.

Acum 38 de ani, Bucureștiul făcea impresia unui oraș locuit de oameni educați aiurea și veniți numai în trecere pe aci.

. . . .

Mai târziu, când am revenit în România, am dat concerte în superbele săli ale Ateneului unde venea regina cu principele Carol și încă o principesă.

România și Ungaria sunt țări care pot fi vizitate, însă nu pot oferi, individual, ca Austria și Germania, un public atât de numeros care să-ți permită o serie mai lungă de spectacole.

Iași 1912

Iași! Orientul, Asia, tot ce doriți afară de Europa!

Zăpada cade de opt zile 'n șir, zi și noapte. Prin aer se aud clinchete de zurgălăi răsunând vesel și ne'ncetat. Sunt sănii, trase de mârțoage și care alunecă și saltă peste nămeții de zăpadă murdară și înghețată.

Moină! Glod, băltoace, lapoviță .Vai! această chiseliță cafenie, întinsă pe pământ, în care cizmele se înfundă plescăind și împroșcând dughenele.

„Doamnă, îmi spunea un bătrân distins, dacă ați fi văzut Iașul acum 60 de ani, când era Capitala Moldo[illegible]i! Ce bogăție! Femeile noastre purtau rochii lungi de velură, încheiate de sus până jos cu perle enorme sau cu diamante cât unghia dela degetul cel gros! Mama mea purta diademe în care erau încrustate adevărate comori de pietre prețioase... Și acum zac răspândite prin muzeele europene bogatele orfevrerii de aur și argint care împodobeau mesele și polițele noastre. S'au dus pomenile făcute sărăcimii în fiecare săptămână, acele mese de câte o sută de tacâmuri ale Domnului! făcute din evlavie și credința care te'nvață să'mparți altora bogățiile tale.

Și cu glasul stins, bătrânul înălță capul, copleșit de amintirile lui frumoase.

Iașul! Nu e curios că în mijlocul lui se afla un teatru de toată frumusețea, de care s'ar mândri Parisul dacă l-ar avea?...

. . . .

Dar, suntem fericiți că putem părăsi această atmosferă tristă de ruină. Cu toate acestea, atâți oameni citesc și vorbesc curent limba noastră, încât te întrebi dacă plictiseala de a trăi în această murdărie nu caută o compensare în cultul literelor și artelor, și dacă acest oraș nu e cumva binecuvântat să-și lase în părăginire trupul în folosul minții și sufletului său".

AD. BYCK

B. TRAVEN: Der Schatz der Sierra Madre

Buchmeisterverlag - Berlin *)

Căutători de aur. Un roman ca din copilărie, cu aventuri, cu bandiți, cu crime, cu personagiile antipatice pedepsite și cu cele simpatice salvate ca prin minune. Ce importanță are, față de o astfel de povestire, dacă ea are sau nu valoare estetică? E de ajuns că copilăria o parfumează cu amintirea emoțiilor ei, că Jules Verne și Fenimore Cooper pe care îi credeai de mult morți pentru tine, îi simți miraculos reînviați.

Intr'adevăr, deviza artei literare ar putea fi: „unde dai și unde crapă". E probabil că Traven a vrut să scrie un roman de oameni mari, cu teză pesimistă și pretențioasă („morala e un moft social și superficial care cedează la prima ocazie" sau ceva în genul acesta) și când colo a ieșit un roman delicios, pentru oameni mari retransformați în copii pe câteva ceasuri. La mine cel puțin retransformarea a fost complectă și savuroasă. Ași fi curios să știu dacă și cu alții s'ar petrece la fel sau dacă lucrul se datora unei orientări personale și trecătoare spre trecut.

Subiectul? Dar țineți minte doar că pe vremuri nu vă mai plăcea povestea când știați dinainte „ce are să vie". — *g.*

MARC CHADOURNE: L'U. R. S. S. sans passion

Librairie Plon - Paris — 15 fr.

Rusia a fost totdeauna, dela descoperirea ei piesa de muzeu a Europei. Până mai ieri se vorbia, în legătură cu Rusia, despre „spiritul slav". Orice european care se respectă trebuia să arate, dacă nu că-i este cunoscut acest „spirit", cel puțin interesul de a-l cerceta.

Astăzi se pare că „mistica rusă" — soră bună cu „spiritul slav" — a pierit în bezna epocelor țariste. Astăzi ne interesează (și neapărat trebue să avem o opinie în această privință) transformarea politică a Rusiei, revoluționarea vechilor forme sociale și realizărilor noui ale revoluționarilor ruși.

Englezi, Germani, Francezi și Români s'au dus să vadă la fața locului punerea în practică a concepției noui de viață socială și economică, să cunoască actuala situație politică și morală a acestui colos ciudat care își trâmbițează existența nouă prin cele patru litere *U. R. S. S.* Marile cotidiane occidentale și-au trimis reporteri speciali, cu sau fără atitudine politică, cu sau fără opinii dinainte stabilite. Unii s'au întors plini de entuziasm pentru cele văzute, alții au reprobat cu înverșunare nouile moravuri, iar alții s'au mulțumit să facă un simplu tablou obiectiv și sincer, deslegat de prejudecăți și concepții preconcepute, din care reieșiau și scăderile și virtuțile marelui proces de reconstrucție al Rusiei actuale.

Cartea lui Marc Chadourne — recent apărută — are un loc aparte în literatura, abundentă în ultima vreme, despre Rusia sovietică. Mai întâiu, nu este un reportaj comandat; apoi, nu este lucrarea unui scriitor care ține să demonstreze al său *pro* sau *contra*. Iar pe deasupra, este o carte perfect literară.

„La plecare — spune d. Chadourne — ignoram U. R. S. S. dela U până la S sau aproape. M'am dus în Rusia ca să mă instruesc și nu ca să-mi întăresc vre-o opinie".

Dintr'odată avem de-a face cu un scriitor sincer mai întâiu cu sine. Dar sinceritate în cazul acesta nu înseamnă că tabloul făcut de d. Chadourne ar fi colorat numai în roz, cum ar crede un comunist de treabă, nici exclusiv în negru cum ar crede un aprig dușman al sovietelor.

D. Marc Chadourne știe să vadă latura bună a transformărilor sociale și morale pe care, din primele zile ale instituirii noului regim, cerințele adevăraților revoluționari au știut să le impună. Iar pe de altă parte nu se sfiește să arate că subt comica denumire de „dictatură a proletariatului" se ascund mârșăvii tot atât de respingătoare cât cele ale oricărei dictaturi burgheze.

Spune d. Chadourne, ca o caracterizare generală a cărții sale: „...amintirile și notațiile pe care le-am adunat aici nu pretind câtuși de puțin să înfățișeze despre U. R. S. S. un tablou complect. Câteva fapte, câteva impresiuni a căror sumă au format în cele din urmă nu o opinie ci un sentiment, iată bagajul meu la întoarcerea din Rusia".

Un sentiment. Cred că în legătură cu ceiace se petrece în Rusia, punctul de vedere sentimental își are o mare importanță. Stăpânii de azi se socotesc revoluționari, exponenții dorurilor de mai bine ale mulțimii până mai ieri oprimate. Dacă metodele lor de stăpânire, fie că unele fapte sunt în favoarea lor, nu diferă cu nimic de brutalitatea și viclenia interesată a stăpânilor de ieri — acest lucru rănește nu numai și mai întâiu nevoile mulțimii dornice de libertate și bună stare, ci și sentimentul uman, tras pe sfoară.

Viclenia dictatorilor ruși e admirabil ilustrată de d. Chadourne, chiar în primul capitol al cărții sale. Plecat „ca să se instruiască" — după propria-i mărturisire —, ca un simplu turist, la isprăvitul călătoriei de-alungul și de-a latul Rusiei, oamenii regimului i-au pus subt ochi un chestionar ce se numia: *U. R. S. S. în două cuvinte*.

„Acest interogator — spune d. Chadourne — care acoperia cinci sau șase file dactilografiate, debuta cu această întrebare prealabilă:

„Este posibil unui grup de străini întorși din U. R. S. S. să-și rezume impresiile printr'un *da* sau *nu?*

„Iar întrebările următoare, presate, presante, persuasive chiar: — „Pe străzile marilor orașe gloata v'a făcut *impresia* că este *fiziologicește* mizerabilă"?

„Ați avut *impresia* că în U. R. S. S. lucrătorii sunt prost îmbrăcați, prost încălțați?"...

„Termenul „impresie" este în sine din cele mai vagi; răspunsul ce trebuia dat era dintre cele mai categorice; era *da* sau *nu*".

Și continuă d. Chadourne să arate că la toate întrebările se putea răspunde în acelaș timp și cu *da* și cu *nu*, dar oamenii regimului țineau numai la una sau cealaltă. Incheiere: „Faci o călătorie în U. R. S. S. La întoarcere, ți se pun întrebări. Ți se cere să răspunzi cu un *da* sau cu un *nu* unor chestionare în aparență inocente. Cedezi ispitei. Și mâine, în favoarea unei anchete strălucitoare, te pomenești că ai manifestat *pentru* sau *contra*. Ai admirat totul sau ai blestemat totul. Ești catalogat reacționar și rusofob sau partizan roșu de cea mai roșie culoare. Răspunde prin *da* și *nu*, ești Normand".

Desigur că această viclenie este din cele mai puțin vinovate. De altfel, d. Chadourne nici nu insistă. Dar oricum, este destul de semnificativă pentru un regim al deplinei libertăți, fie ea numai proletară.

*) De vânzare la librăria Hasefer.

PEȘTERA DURERII

Din tainele mormintelor din Barcelona. — Misterul Mânăstirii Santa Cecilia. — Ingropată de vie. — Organizația Inchiziției. — Nevinovăția în fața călăilor. — Victimele inchiziției. — Povestea Carmencitei. — Diavolul din Catalonia. — Delir. — Torquemada. — Planuri bestiale. — Călugărul spionează. — Urmărirea și judecata îngrozitoare. — Mumia starețului. — Amvonul diavolului. — Secretul din Peștera Pisicii. — Dragoste sălbatică. — Izolați de lume. — Clipe de groază. — Un strigăt de ajutor. — Auto-da-feul-După supliciu. — Cortegiul inchizitorial. — Sărutul fecioarei. — Schingiuitorii la lucru. — Scene de teroare. — Borgia. — Plăcerile lui Alexandru al VI-lea.

„CRIMELE INCHIZIȚIEI"

apărut într'un mare volum extraordinar ilustrate. 1.100 pagini 100 lei, la toate librăriile și depozitele de ziare.

Stilul lui Knut Hamsun

Pan, cel mai cunoscut din romanele lui Knut Hamsun începe astfel:

„In ultimele zile m'am gândit într'una la ziua veșnică a verii nordice. Stau aici și mă gândesc la ea și la o colibă în care locuiam și la pădurea din dosul colibei, și m'am apucat să scriu unele lucruri ca să-mi treacă vremea și pentru că îmi face plăcere. Timpul trece foarte încet, nu mai vrea să curgă atât de iute cum ași dori, deși n'am dece fi trist și cu toate că duc viața cea mai veselă. Ce-i drept, sunt mulțumit în toate privințele și treizeci de ani câți am nu înseamnă bătrânețe. Acum câteva zile au primit niște pene de pasăre, trimise de departe dela cineva care nu mi le datora, dar erau două pene verzi într'o coală de hârtie de scris care purta o coroană. Mi-a făcut chiar plăcere să văd două pene de pasăre de un verde atât de îndrăcit. Și'n afară de asta nu mă supără nimic decât, uneori, puțină gută în piciorul stâng, din cauza unei răni vechi care s'a tămăduit de mult."

Am citat întreg începutul acesta căci e caracteristic pentru stilul lui Knut Hamsun. Toată maniera lui stilistică o putem recunoaște aci.

Ceiace frapează în primul rând e lipsa de înlănțuire logică. Sunt oameni — nesuferiți de obicei — despre care se spune că vorbesc „ca din carte". Stilul lui Hamsun nu e de loc „ca din carte"; e tocmai opusul așa numitului „stil caligrafic" (o expresie de curând creată și foarte exact evocatoare). Dar dacă nu e „ca din carte" nu e nici „cum se vorbește". Trecerile lui neîncetate dela o ideie la alta nu se potrivesc cu vorbirea obicinuită. La prima vedere ai crede că acest stil anarhic are aceiași intenție ca cel al lui Proust; să imite instabilitatea gândirii omului singuratec, a omului care nu gândește nici măcar pentru un public imaginar. Dar nu e asta sau, în orice caz, nu e numai asta. Săriturile sunt prea brusce, nu seamănă cu cursul unduios al gândirii obicinuite, și la fel putem zice de unele insistențe și sublinieri inutile. Stilul lui Knut Hamsun imită mai curând gândul unui om nebun sau măcar foarte surexcitat. Doar când ești scuturat de friguri mintea îți trece tam nisam dela gândul că n'ai decât treizeci de ani la acel al unui dar primit cu câteva zile în urmă; tot numai atunci o aceiași ideie, spre pildă ideia că n'ai dece fi nemulțumit, revine cu atâta insistență.

Acesta e stilul; felul de a vorbi și faptele eroilor sunt în armonie cu el. Iată cum se poartă în Knut Hamsun un om amorezat: „Am ajuns în pădure și mă gândeam: dacă are să fie a mea am s'o servesc mai neobosit decât oricine; și chiar dacă s'ar dovedi nedemnă și chiar dacă mi-ar cere lucruri imposibile totași face orice mi-ar sta în putință și m'ași bucura. M'am oprit, am îngenunchiat și, plin de speranță și de umilință, am lins câteva fire de iarbă din marginea drumului, după care m'am ridicat iarăși." E, îmi pare, un fel original de a exprima speranța și umilința.

Acest amator de iarbă își manifestă gelozia astfel: „M'am dus lângă baron, m'am aplecat peste el făcându-mă că ași vrea să-i șoptesc ceva, și când eram destul de aproape l'am scuipat în ureche. A sărit în sus și s'a uitat la mine ca un idiot, uimit de purtarea mea." Uimire explicabilă! — Și am mai putea cita multe alte fapte tot atât de absurde.

Care să fie originea acestei maniere literare care s'ar putea numi maniera prin absurd? Una din explicații e influența lui Dostoiewski asupra lui Knut Hamsun. Deși stilul autorului rus e cuminte, eroii lui sunt mai totdeauna țicniți și se poartă absurd. Astfel în romanul „Posedații" un tânăr apucă din distracție pe un domn bătrân de nas și-l trage astfel câțiva pași. Și se știe că Hamsun admira foarte mult pe Dostoiewski.

Dar afară de aceasta s'ar mai putea încerca, cred, o explicație și anume: Prima carte cu mare succes a autorului de care ne ocupăm a fost „Foamea". E vorba aci de un scriitor, care e probabil autorul însuși, și care nu mănâncă decât la intervale nu prea obicinuite. Din când în când încasează 5 sau 10 coroane pentru un articol, dejunează strașnic și începe o nouă perioadă de post. Evident că un așa regim are drept urmare o iritabilitate, o nervozitate extraordinară; și într'adevăr, nimic mai bizar decât faptele lihnitului scriitor: „...pe când mă întorceam am ajuns din urmă două doamne... De odată, printr'un capriciu inexplicabil gândurile mele iau o direcție stranie, mă simt cuprins de dorința să inspir frică uneia din doamne, să o necăjesc într'un fel sau altul. Le ajung din urmă, le întrec, mă întorc și le ies înainte, ca s'o observ. O privesc în ochi și inventez pe loc un nume pentru ea, un nume pe care nu l-am auzit nici odată: „Ilaiali". După ce se apropie destul îi zic insistent: „Domnișoară, îți pierzi cartea." Auzeam cum îmi bătea inima când am zis asta. „Cartea mea?" o întreabă dânsa pe tovarășa ei. Și merg înainte... După câtva timp mă opresc în fața unei librării, aștept cucoanele și repet: „Domnișoară, îți pierzi cartea". „Ce carte?" întreabă ea speriată. „Ințelegi despre ce carte vorbește?" N'avea nici o carte și se uita uimită la mânile ei, căuta prin buzunare, întoarse capul și se uită de-alungul străzii."

Din astfel de fapte stranii e compusă toată povestirea și stilul ei e la fel de straniu. Dar aci stilul acela ca al unei minți chinuite de friguri și acțiunile absurde sunt justificate. E vorba doar de un om într'o stare de nervi anormală. Și e singura operă a lui Hamsun în care „maniera prin absurd" e justificată. Am spus că e prima lui carte cu mare succes. Pare deci probabil că încurajat de succes, a adoptat definitiv ca manieră stilul și felul purtării din „Foamea".

Adoptarea acestei maniere literare a fost un mare noroc. Ea nu reușește să-l împiedice pe autor de a da impresia profundă a realității sufletești. Intr'o operă de artă o dificultate învinsă nu ni se prezintă totdeauna ca [illegible]are. Ea poate să-și piardă individualitatea pentru noi, să se topească în impresia totală și să-i confere o nuanță specifică de frumusețe; tot astfel armonicele contopindu-se cu sunetul principal nu mai sunt sunete ci nuanță, „timbru". Așa faptul că Hamsun reușește să deformeze realitatea lăsând-o totuși asemănătoare cu ea însăși, te încântă chiar dacă nu-ți dai seama explicit de ce.

Lucrul e paradoxal. E uimitor ca, cu toată țâcneala de care e pătrunsă orice povestire a lui Hamsun, să te recunoști totuși, om normal fiind, într'însa. Simți, fără să știi cum, că dacă ai fi țicnit cam așa ai proceda. Opera lui Hamsun e o oglindă curbă în care imaginea caricaturată seamănă totuși cu originalul.

Faptul că așa ceva e posibil pare a dovedi că între normal și nebunie e o diferență de grad nu de natură. In fiecare din noi e un nebun avortat. Intr'adevăr cu toții am simțit dorinți, impresii, acțiuni născânde tot atât de absurde ca cele din Hamsun, dar nu le dăm atenție pentru că le avem în stăpânirea noastră și nu le permitem să treacă de starea embrionară. Hamsun le scoate din umbră și le desvoltă.

Glahn, eroul romanului „Pan", e pe punctul să se îndrăgostească de Edvarda. Dânsa i-a făcut o vizită de câteva minute și a plecat. „Mi-a trecut prin gând, povestește Glahn, că ași putea alerga după ea să o rog să-mi împrumute puțină mătase de cusut ca să-mi dreg sacul de vânat. N'ar fi fost un pretext, ași fi putut să-i arăt sacul. Ajunsesem la ușă când îmi adusei aminte că aveam și eu mătase. Și m'am întors trist și descurajat pentru că aveam și eu mătase". Fapta lui Glahn e absurdă : Edvarda n'ar fi putut controla dacă avea sau nu mătase. Și totuși cred că toți putem găsi în trecutul nostru tendințe spre fapte asemănătoare.

Dar uneori Knut Hamsun renunță cu totul, sau aproape cu totul, la bizarerie, anume în descrierile de natură. Iată o furtună marină văzută din munți: „Uneori, când se schimba vântul, munții din depărtare dispăreau aproape, venea furtuna din sud-vest, o reprezentație la care asistam. Totul era ca în fum. Cerul și pământul se amestecau, marea se sbătea în dansuri aeriene și desmățate, forma oameni, cai, steaguri zdrențuite. Și nici un strigăt, nici o vorbă omenească, nimic nu se auzea, numai vâjâitul greu în jurul capului meu. In larg se vedea o insulă mică și singură".

Dovadă că țicneala nu e la Hamsun decât manieră literară, e că judecățile lui despre oameni și lucruri sunt foarte „normale", sunt ale unui om deștept, spiritual și, cum se zice, „cu mult bun simț". Spre pildă:

„Mă gândesc la Tolstoi și nu pot goni bănuiala că în viața acestui mare poet s'a strecurat ceva impur, o falsitate; un om mare trebue să născocească ceva, și pentru că se blazase de bunătățile lumii s'a apucat cu energia lui obicinuită de bigotism. De sigur, la început se mai prefăcea dar era prea mare ca să înceteze și astfel bigotismul i-a ajuns o a doua natură. E periculos să începi un joc. Ibsen a ajuns să facă pe sfinxul ani de zile, la un ceas anumit, pe un scaun anumit, într'o anumită cafenea din München. Și a trebuit să continue; ori unde ajungea trebuia să facă pe sfinxul, căci la asta se aștepta lumea. Poate că uneori era foarte jenat; dar era prea mare ca să înceteze. Ah! ce oameni mari au fost Tolstoi și Ibsen. Și totuși poate că s'ar fi dovedit și mai mari dacă ar fi încetat la vreme cu jocul. Uite, eu și mulți alți oameni obicinuiți râdem acum de ei. Să stai într'un picior e poză, poziția obicinuită e în amândouă picioarele".

I. D. GHEREA

ÎNSEMNĂRI

O poveste în versuri a lui Tolstoi

E cunoscut în literatura povestirilor populare anecdotice ciclul nerodului (Păcală, Pepelea, Dedu-Ivan), care le face toate pe dos şi suferă urmările inconştienţei sale nevinovate. Lazăr Şăineanu a arătat în *Basmele române* răspândirea acestui element, citând pe lângă versiunile româneşti, o versiune rusească, una săsească şi una siciliană. Toate aceste variante având un fond comun, vom rezuma una singură.

In versiunea rusească (Leger, *Recueil de contes populaires slaves)*, nerodul, sfătuit de mamă-sa să se mai frece cu oamenii, ca să capete minte, se duce în sat şi, văzând doi ţărani care vânturau mazăre, aleargă la dânşii şi se freacă când de unul când de altul. Ţăranii se supără şi-l pisăgesc cu îmblătătorile. Atunci mamă-sa îl învaţă că nu trebuia să facă aşa, ci să fi zis: „Dumnezeu să vă ajute, oameni buni! Vreţi să v'ajut a vântura?" Şi nerodul văzând nişte oameni cari duceau un mort, le zise vorbele învăţate dela maică-sa. Bătut din nou, mamă-sa îi spune că trebuia să zică: „Dumnezeu să-i odihnească sufletul!" Şi nerodul rosteşte aceste cuvinte la o nuntă. „Trebuiai să râzi şi să joci cu ei", — îi zise mă-sa. Şi nerodul se pune pe jucat, când ardea un şopron din sat.

In ultimul număr al revistei „Societatea de Mâine" (Anul IX, nr. 7), d. Pandele Ionescu publică o altă variantă rusească, în versuri, datorită lui Lew Tolstoi. Iată cuprinsul ei:

Plecând de-acasă să vadă lumea, nerodul dă în subsolul unei case pustii peste o bandă de tâlhari. „Domnul v'ajute, suflete bune!" — le zice el.

Răilor însă
Vorba de bine
Nu le convine.

Ei se năpustesc asupra prostului şi-l bat zdravăn. Se'ntoarce prostul acasă şi se jeleşte. Sora, nevasta, maică-sa îl ceartă. „Să fi zis: pieriţi voi diavoli, eu sunt cu Domnul", — le zice el. Fireşte că iar mănâncă bătaie. nişte flăcăi la treerat. „Pieriţi, voi diavoli, eu sunt cu Domnul", — le zice el. Fireşte că iar mănâncă bătaie.

— „Nerod eşti, maică!
Ce-ai zis, neroade?
Ai spus iar vorbe
Ce nu se cade.
Să fi zis astfel:
Domnul voiască
Pe zi cu suta
Să vă sporească".

Incântat de sfatul ce i l-a dat maică-sa, nerodul pleacă şi, zărind o înmormântare, rosteşte vorbele învăţate. Nici de data asta nu i-a mers. „Pământu 'n sânu-i să o primească şi Dumnezeu s'o odihnească, trebuia să zici", — îl sfătueşte mamă-sa. Nerodului îi iese o nuntă în cale şi nu găseşte prilej mai nimerit ca să spună ultima frază învăţată. Altă bătae şi altă ceartă acasă. „Să vă dea Sfântul în căsnicie copii iubire şi bogăţie, se cuvenia să zici". Vorbele astea, nerodul le adresează unui stareţ, care-i frânge oasele în bătaie. „Blagosloveşte, sfinte egumen, trebuia să-i spui", — îl învaţă iar maică-sa. Trecând prin pădure, nerodul se pomeneşte cu un urs. „Blagosloveşte, sfinte egumen", — îi zice el ursului, dar acesta îl strânge în braţe şi abia scapă nerodul cu viaţă. „La urs se strigă, se chiueşte, se huidueşte", — îl ceartă maică-sa. Intâlnind în cale o oştire, nerodul începe a chiui şi a huidui, iar soldaţii se repede la el cu puşti şi săbii şi-l ucid.

Traducerea în versuri a d-lui Pandele Ionescu e deosebit de reuşită. Astfel, d-sa ne-a adus un îndoit serviciu, amintid cercetătorilor o variantă folklorică şi dând la iveală, în acelaşi timp o operă literară de valoare. — *Bc.*

Bibliografie

La Facultatea de litere şi filosofie din Bucureşti s'a trecut un examen de docenţă în specialitatea: bibliologie. Titularul ei este d. N. Georgescu-Tistu, autor a numeroase lucrări într'un domeniu neglijat până acum la noi, dar căruia i se făgădueşte locul cuvenit printre diversele discipline ştiinţifice. Căci bibliologia constitue evident o disciplină, ea urmărind „studiul cărţii" din toate punctele de vedere. Ca să ne dăm seama de importanţa acestei specialităţi, e suficient să arătăm că o ramură a ei este bibliografia, adică alcătuirea după diverse criterii a unor liste de cărţi.

Cercetătorii diferitelor domenii ştiinţifice îşi dau bine seama de dificultăţile ce le stau în cale, fiindcă nu pot cunoaşte *toate* scrierile referitoare la o problemă urmărită. Câte lucrări — şi dintre cele fundamentale — nu rămân ignorate, deşi au fost răsfoite cu trudă sute de volume şi s'au cercetat toate bibliotecile la îndemână! Bibliografia e menită să înlesnească omului de ştiinţă cunoaşterea literaturii unei probleme, economisindu-i timpul şi energia pe care o poate plasa mai cu folos în ajungerea ţintei dorite. Ea devine astfel un auxiliar de cea mai mare valoare, şi cel care i se consacră merită toată recunoştinţa noastră.

D. N. Georgescu-Tistu se numără printre cei care au înţeles rostul acestei discipline şi au slujit-o cu o stăruinţă remarcabilă. De curând, d-sa a publicat, în colecţia „Studii şi cercetări" a Academiei Române, o lucrare care ilustrează cu prisosinţă competenţa d-sale şi, în acelaşi timp, ne scoate în evidenţă rosturile bibliografiei.

Studiul e intitulat *Bibliografia literară la Români.*

Deşi şi-a propus să ne dea o „bibliografie a bibliografiilor" publicate la noi, d. Georgescu-Tistu depăşeşte cadrul cuprins în titlu şi ne înfăţişează aspectul general al problemei bibliografiei, precum şi evoluţia acestui gen de preocupări atât în străinătate cât şi la noi.

Necesitatea bibliografiei s'a simţit o dată cu răspândirea tiparului. La începuturile, ei, pe vremea când oamenii de ştiinţă nu ajunsese încă la o strictă specializare, şi bibliografia era enciclopedică. Ea cuprindea lista tuturor cărţilor de care avea cunoştinţă autorul. Specializarea în ştiinţă a dus şi la restângerea domeniului bibliografic, şi, odată cu această limitare, s'a dat o mai mare importanţă analizei operelor catalogate, ajungându-se astfel la ceiace numim „bibliografie critică".

Ocupându-se de lucrările întreprinse la noi, d. Georgescu-Tistu observă că începuturile bibliografiei româneşti datează din a doua jumătate a secolului trecut, când s'a tipărit cea dintâi bibliografie generală (Dimitrie Iancu, *Annale bibliografice române...* Bucureşti, Imprimeria Statului, 1865). Dela această lucrare remarcabilă — deşi caracterizată prin numeroase erori şi omisiuni — până la *Bibliografia românească veche* de I. Bianu şi Nerva Hodoş (1898—1912), adevărată operă de erudiţie şi de artă, metoda bibliografică a făcut progrese surprinzătoare.

Astăzi, când revistele de specialitate consacră capitole întregi bibliografiei, ba avem şi publicaţiuni închinate exclusiv acestei preocupări, ne putem bucura, împreună cu d. Georgescu-Tistu, că şi la noi „se ţese o solidă organizare a informaţiei literare".

Sugestiile d-lui Georgescu-Tistu, izvorîte dintr'o adâncă observaţie şi întemeiate pe un bogat material, merită o discuţie amănunţită. De aceia, vom reveni asupra excelentei d-sale lucrări, care, pe lângă însuşirile istorico-literare, are o valoare practică indiscutabilă. — *Bc.*

In jurul unei noui invenţii

Nu se poate spune că obiceiurile mai vechi ale omului dispar cu vremea. Petroniu a ştiut, la vremea lui, să bea *en connaisseur,* cam aşa cum a ştiut în zilele noastre Raoul Ponchon. Cleopatra a iubit cu aceiaşi înverşunare cu care a iubit lady Chatterley. Socrate gândea tot atât de profund, precât gândeşte Bergson.

In forma lor doar, obiceiurile se schimbă puţin. Şi asta, datorită aplicaţiunilor practice ale unor invenţiuni omeneşti.

Se pare că obiceiurile de azi ale scrisului şi cititului, în forma lor, se vor schimba. Cel puţin aşa au intenţia oamenii pricepuţi din studio-urile cinematografice ale Parisului, care se străduesc actualmente să pună la punct o nouă invenţie ce se chiamă: *cartea sonoră.*

In privinţa aceasta, citim, printre altele, în ultimul număr al revistei *Cinema:*

„Ideia aceasta continuă, fără îndoială, drumul bun deschis de „jurnalul sonor". Decât că întâmpină mai multe greutăţi în realizarea ei.

N'am încă la îndemână detalii asupra acestei invenţii. Adică nu ştiu în ce măsură va sluji *ecranul* textul unei cărţi. Fiindcă — fără îndoială — nu este vorba de o inscenare cinematografică pe un text literar, ceiace nu-i o invenţie nouă. Este vorba de *cartea sonoră,* adică de prezentarea în faţa publicului, în întregime, rând cu rând, a unui text mai vechiu sau mai nou, cunoscut sau necunoscut. Se vorbeşte chiar de editarea cinematografică a autorilor clasici.

Cum asta ? — rămâne perfecţionarea invenţiei să ne-o arate.

In tot cazul, ne putem lua îngăduinţa să cântărim avantajele şi dezavantajele acestei invenţiuni.

Cred mai întâiu că, aşa cum filmul sonor nu va putea niciodată înlocui teatrul, nici cartea sonoră n'are să ţină vreodată locul cărţii tipărite. Există o tovărăşie intimă ce se leagă între carte şi cititor, şi care are parfumul singurătăţii. Apoi *a asculta* citită de altul şi *a citi* tu însuţi o carte, nu este acelaşi lucru. Sunt cititori care obişnuiesc să întârzie asupra cutărui pasaj sau, chiar în cursul lecturii, să recitească. Aceste bucurii secrete ale cititului, le respinge invenţia franţuzească.

Totuşi cele două feluri de-a avea contact cu cartea nu se exclud şi sunt amândouă posibile.

Cartea sonoră nu poate fi decât cartea popularizată, — popularizarea fiind, în acest caz, cât mai largă, cât mai adâncă, în massele publicului cititor, adică auditiv cititor, dacă se poate spune. Lucrările literare, de artă sau ştiinţifice care rămân a se sonoriza, trebue ele însele să aibă un caracter popular şi să fie cât mai scurte.

Nu orice fel de carte s'ar putea sonoriza. De-o pildă cele opt sau zece — nu mai ştiu câte — volume din *Traité de sensations* al lui Condilac, sunt improprii din punctul de vedere al sonorizării. Tocmai fiindcă e o lucrare lungă şi grea. Dar totuşi o lucrare uşoară de sonorizat: *Don Quijote,* al cărei text nu se va sonoriza totuşi în întregime (şi atunci ce ne facem? cartea nu mai e carte!), din pricina lungimii ei. Iată o lucrare scurtă: *Teoria relativităţii* a lui Einstein, care nici ea nu va putea fi sonorizată, din pricina — de data aceasta — a profunzimii ei şi a caracterului ei special.

Aşa dară, cartea sonoră nu va putea fi decât o carte esenţialmente populară şi foarte scurtă. La cărţile clasice va trebui să se renunţe. Dacă se va putea totuşi sonoriza *Manon Lescaut, Adolphe, Atala* — ce vom face cu *Gargantua et Pantagruel,* cu *Les Misérables,* cu *Le Rouge et le Noir?*

Se spune însă că noua invenţie va sluji cursurile universitare, conferinţele şi discursurile. Asta, da!

Oricum, invenţia trebue urmărită. Dar să nu ne fie teamă: cartea tipărită nu va suferi nimic".

Goethe şi astrologia

Se ştie că Goethe se interesa de toate ramurile ştiinţei. De astronomie nu se prea ocupa însă, din cauză că studiile astronomice implică manipularea de instrumente, şi lucrul acesta îi displăcea. In schimb, se interesa de astrologie, deşi nu se număra printre adepţii ei necondiţionaţi. In *Faust* şi în celelalte opere, întâlnim numeroase reflexii şi cugetări inspirate de astrologie. Astfel, în însemnările „Din viaţa mea", citim: „Soarele se afla în semnul Fecioarei. Jupiter şi Venus se priveau cu prietenie, Mercur nu se împotrivea, Saturn şi Marte erau nepăsători; numai Luna plină se împotrivea; şi până n'a apus ea, naşterea mea nu s'a putut săvârşi. Această conjunctură favorabilă a astrelor mi-a fost probabil salvarea, căci din pricina unei neîndemânări a moaşei am venit mort şi numai în urma multor osteneli am putut fi adus să văd lumina zilei."

In *Teoria Culorilor:* „Astrologii a căror ştiinţă se întemeiază pe observarea neobosită şi plină de credinţă a cerului, au presimţit teoria reflexului luminii. Luna plină nu-i este protivnică soarelui, ci-i trimite înapoi lumina primită dela dânsul. E Artemis, care priveşte plină de dor spre fratele ei".

Intr'o scrisoare către Schiller, Goethe spune: „Superstiţia astrologică se întemeiază pe presimţirea universului fără sfârşit. Experienţa ne arată că astrele mai apropiate de noi au o influenţă hotărîtoare asupra climei şi vegetaţiei. Aşa, făcând câte un pas înainte, ne dăm seama că putem spune unde încetează influenţa. Filosoful e silit să admită influenţe asupra lucrurilor mai depărtate. Omul, scrutându-se pe sine, poate să aplice această credinţă în influenţa astrelor. extinzând-o asupra moralităţii, fericirii şi nefericirii lui. Nu pot să numesc asta superstiţie; e o credinţă tot atât de apropiată de firea noastră, tot atât de logică şi de naturală ca orice altă credinţă."

Un congres al cântăreţilor de stradă

Poeţii şi cântăreţii străzilor revendică, în Germania, o veche şi nobilă tradiţie: aceea a trubadurilor. Strămoşul lor este Walter von der Vogelweide, care trece drept primul poet liric al Germaniei.

Corporaţia aceasta numără încă, se pare, un oarecare număr de reprezentanţi care formează o elită: nu vor să fie confundaţi cu cei ce se mulţumesc să cânte în stradă cântecele altora, acompaniindu-se din ghitară sau armonică. Ei sunt adevăraţi poeţi care-şi debită şi cântă singuri operele, aşa cum se făcea în evul mediu.

Unii dintre ei sunt foarte populari, ca poetul vagabond Karl Wassmann, personaj pe care toată lumea din Francfurt şi împrejurimi îl cunoaşte, sau Gregor Gog, poreclit *basma.*

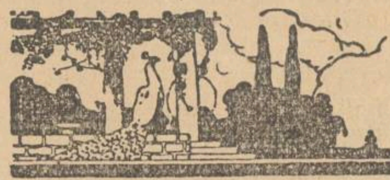
Acum de curând, aceşti poeţi cântăreţi ai Germaniei au organizat la Francfurt un congres în toată regula, care s'a întrunit — fireşte — într'o tavernă.

Patronul tavernei a primit un cadou din partea oaspeţilor săi, care au ajuns la el după o retragere cu torţe.

Congresiştii şi-au dat apoi întâlnire într'o piaţetă publică, veche de 650 de ani, pe care au împodobit-o cu ghirlande, flamuri şi semne cabalistice. Unul dintrânşii ţinu un discurs prin care arătă importanţa culturală a artiştilor vagabonzi.

S'au executat apoi vechi şansonete cu acompaniament de ghitară şi, ca încheere, *Preislied* al lui Walter din *Maeştrii cântăreţi.* Cântecul acesta a fost încredinţat spre executare unui tenor de la Opera din Wiesbaden, ceeace pare să arate totuşi că însişi vagabonzii n'au decât o încredere limitată în capacităţile lor artistice.

Nu se poate spune însă, că acest congres nu-şi are o semnificaţie destul de interesantă.

SUB TIPAR

Şocolată (roman din vremea revoluţiei ruse) de Tarassof Rodionoff, traducere de Ana Canarache.
Evreul de Honoré de Balzac, traducere de Maior A. Locusteanu
In preajma revoluţiei roman de C. Stere Vol. III.
3 şi cu Rezeda 4 de Ion Minulescu.

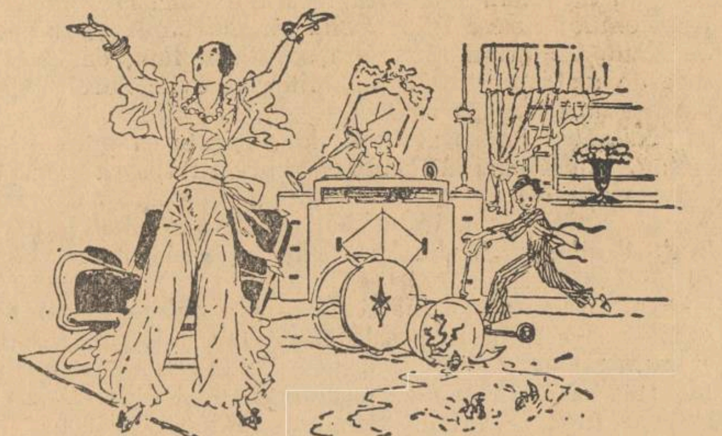

Bolnavi de plămâni!
Mii de bolnavi vindecaţi
Cereţi imediat cartea mea despre
„NOUA ARTĂ DE NUTRIŢIE!"
care a salvat pe mulţi. Aceasta se poate adapta în orice mod de trai, şi ajută a doborî boala mai repede. Sudoarea rece noaptea şi tusa dispar, greutatea corpului creşte iar suferinţele boalei încetează cu totul.
Bărbaţi serioşi
din ştiinţe medicale, confirmă eficacitatea metodei mele şi sunt de acord pentru întrebuinţarea ei. Cu cât mai de vreme Dvs. începeţi cura mea de nutriţie, cu atât mai bine. Vă trimit carte mea interesantă cu **totul gratuit şi franco.** De oarece editorul meu expediază în total numai
10.000 bucăţi gratuite
Scrieţi imediat o cartă poştală. Adresa pentru scrisori:
Georg Fulgner, Berlin-Neukölln
Ringbahnstrasse No. 24, Abt. 586

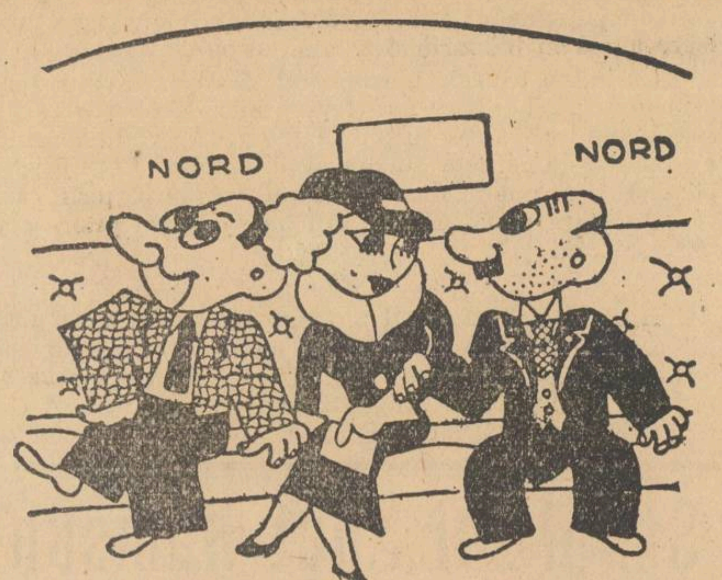
D. Nichifor Crainic în Ţara de peste veac.

Disperare

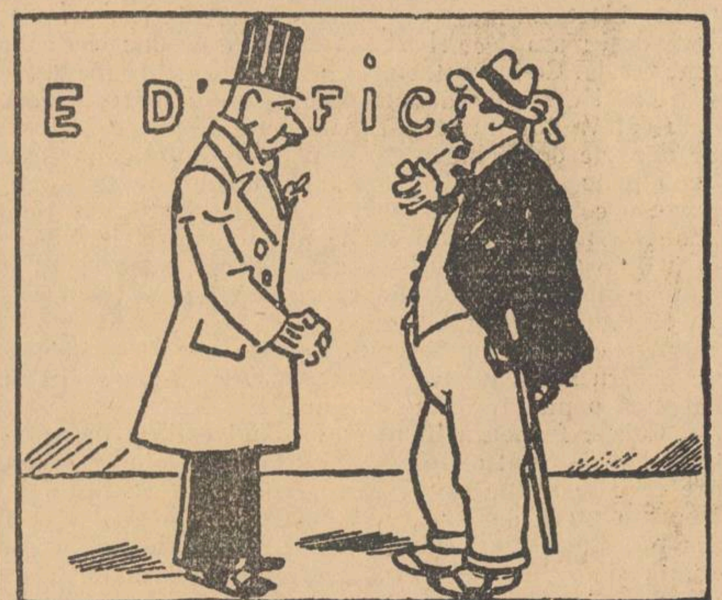
— Doamne, cum nu vine un gangster să te răpească!...

Prin tunel

— Dacă aş fi ştiut, domnişoară, că tunelul e aşa de lung, te-aş fi sărutat.
— Vra-să-zică, n'ai fost dumneata...

Nuntă

— Nu-i deloc plăcut să mergi la o nuntă!
— Atunci de ce te duci? Cine te sileşte?
— Ce pot să fac?... E nunta mea!...

Pentru tot ce priveşte „Adeverul Literar" (predarea manuscriselor, informaţii asupra lor, aducere de cărţi, reviste, etc.), a se adresa d-lui M. Sevastos, la redacţie, numai Joi, Vineri şi Sâmbătă, 5—6 d. a.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 605

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 10 Iulie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

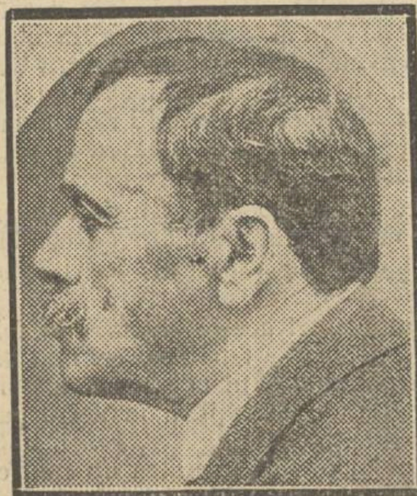
FONDAT IN 1893

Caragiale, pe scurt

Douăzeci de ani dela moartea lui

Nu toţi oamenii sunt egal de vii. Niciodată nu am simţit atât de tare acest fapt, cum l-am simţit la moartea lui Caragiale. Nevoit să petrec în locuinţa lui, a doua noapte după aceea în care murise, am veghiat decuseară până la ziuă fără să-mi pot lua ochii dela draperia care ascundea o jumătate a camerei de cealaltă. Draperiile pot fi mult mai rafinat perfide decât pereţii sau uşile; se pot mişca uşor.

Nu am nici cea mai mică vocaţie pentru înregistrarea supranaturalului; însă anularea unei fiinţe cu vitalitate excepţională este, la început, adânc neverosimilă. E o răsturnare violentă a unei experienţe prea bogate, ale cărei elemente poartă accente puternice de sentiment, anume acordate şi sistematizate. E un învăţ greu. Nu se putea să nu aştept, noaptea întreagă, să iasă Caragiale de după covorul care-mi atârna în faţă, şi să vorbească. Indeosebi, cu tăcerea definitivă a lui Caragiale, nu vroiau să mi se deprindă aşteptările urechii, şi aşteptările spiritului. Câţi îl cunoşteam de aproape, ştiam bine că omul nu mai avea mult de trăit. Dar ce putere au asemenea convingeri abstracte faţă cu perturbarea bruscă a unei experienţe perceptuale neobişnuit de intense!

I. L. Caragiale

Medicul care, din oficiu, a făcut autopsia, îmi spunea că încă nu văzuse creer atât de frumos desvoltat; însă nu văzuse nici o arterioscleroză atât de perfectă, în cât aproape nu se înţelegea cum putuse maşina să nu se oprească încă de mult. Puţini dintre prietenii lui Caragiale rezistase ispitei naive de a interveni cu sfaturi, ca să-l hotărască a trăi, însfârşit, mai higienic... Fapte pioase, perfect inutile. Inţelegeau oamenii, la urmă, că un asemenea predestinat există cu preţul cu care este, aşa cum e. Caragiale fumase în ultima după amiază a vieţii sale optzeci de ţigări. A murit, foarte probabil, în unul din groaznicele accese de tuse tabagică, care, în fiecare noapte răsunau până departe de camera lui de culcare. S'a întâmplat aceasta în noaptea de 21 spre 22 Iunie 1912, în Berlin-Schöneberg, Innsbruckerstrasse Nr. 1.

S'a întrebat adesea lumea noastră de ce se aşezase Caragiale în Berlin? Din trebuinţă de ordine şi de confort, pot spune eu, după câte am auzit de la dânsul. Confortul era deplin, şi, pe atunci, mai ieftin mult decât în orice alt oraş mare european, inclusiv Bucureştiul. Iar ordinea îl încânta pe Caragiale, pur şi simplu. In adevăr gospodăria prusiană, publică şi particulară, trebuia să fie ca un delicios răsfăţ omului care îmbătrânise în o ţară ce, în acest punct, contrasta eclatant cu Prusia.

Insă, dela început, cumintele Gherea îi repetase lui Caragiale că Bucureştiul şi România au să-i fie, acolo, foarte de lipsă; şi pe Caragiale îl irita semnificativ acest pronostic pe care-l respingea aproape indignat. S'a văzut apoi că, fiecare ocazie, mai drept: orice pretext, îi era bun ca „să se repează" pentru o zi, două, trei, şapte — la Bucureşti. Totuşi l-am găsit, într'o vară, la Friedrichroda, în inima Pădurii Turingiene, popular cum ar fi fost în Braşov sau la Sinaia. In piaţa minusculă a târguşorului german, îl interpelau, pe întrecute, zarzavagioaicele, ceasornicarul şi librarul, şi aproape îl aclamau, atât de mult suplinea cu puterea lui de comunicare, cu humorul şi fantazia lui, slaba sa cunoaştere a limbii germane. Fusese mult adevăr în prezicerea lui Gherea, dar şi în pornirile instinctivului Caragiale.

Dac'ar fi fost vorba de cuminţenie pură, Caragiale nu se îndărătnicea să rămână până'n capăt scriitor român. „Inţelegi tu că, dacă societatea nemţească ar fi fost ca cea română, Wagner murea prim-procuror la Breslau".

Fără supunere consecventă la viaţa politică şi fără vre-o carieră civică din acele prin care tot politica operează, viaţa lui n'a putut fi bine aşezată şi plăcută decât pe apucatele. Pe atunci artistul, şi mai întâi acel literar, era încă, aici în ţară, fenomen intempestiv. Insă orice talent bine hotărît înseamnă un grad mare de fatalitate; individul care-l poartă este, în o măsură oarecare, un sacrificat. Pe Eminescu şi pe Caragiale îi numea deunăzi: nişte simpli rataţi, — un bărbat politic proaspăt, plin de sgomot şi de succese. De sigur rataţi, însă nu chiar simpli: e obiecţia unică pe care o putem ridica sentinţei omului politic în această materie. Obişnuit, are dreptate omul de piaţă, când judecă pe oricine vreţi din punctul de vedere al pieţii. Destul de curios e că oamenii de piaţă se amestecă a judeca pe artişti, de exemplu, şi din punct de vedere al artei respective. Acesta e, probabil, efectul unui obicei propriu vocaţiei politice, al cărei nerv este, hotărît, numai îndrăzneala, nu totdeauna de calitatea cea mai fină. Se zice că odată, pe când se discuta în o comisiune a Camerei o lege industrială plină cu amănunte de specialitate, un politician, cunoscut ca întrerupător hazliu, a aruncat, de astă dată serios, o observaţie asupra materiei în desbatere. Un coleg plictisit îi taie vorba: Bine, omule, nu vezi ce prostie spui? — Ba văz; dar de ce să n'o spun? răspunde omul cu eterna lui prezenţă de spirit. Acum omul nu fusese spiritual numai; fusese şi profund: formulase filisofia întreagă a politicianului din statele încă crude.

Caragiale trebuie să fi supărat pe mult prea mulţi oameni nu numai decât de piaţă, ci şi mai mărunţi, însă în care practicismul se luptă complicat cu vanităţi prea depărtate, de exemplu cu vanitatea de a avea păreri despre artă. Prea am întâlnit, şi întâlnesc încă, lume care nu vrea să vorbească decât despre cusururile lui comun umane. Avem Români care-l judecă pe Caragiale cu o asprime minunat calvinică, şi absolut caşicum în omul acela natura n'ar fi pretins a realiza decât un slujbaş model şi un impecabil om de afaceri. Pe asemenea cetăţeni severi nu face să-i întrebi, ca cel de adineaori: „nu vezi, omule, ce prostii spui?" — fiindcă pe acest fel de oameni niciodată nu-i poţi face să vadă că au spus o prostie. Sunt virtuoşi, îndărătnici şi foare mândri. Sunt şi aceea ce s'a admis a se numi oameni folositori societăţii.

Caragiale a fost artist cu orice preţ, şi, precum am observat, întâmplarea aceasta, la locul şi timpul dat, era intempestivă. Fixaţi asupra acestei relativităţi istorice, ar fi potrivit să nu se mai mârâie după fiecare constatare a unei vocaţii atât de evidente, ci, sau să se condamne în general acest tip de activitate, ca atare, sau să ne rezervăm a o înţelege şi a-i clasa manifestările numai cu bună cunoştinţă a lucrului, fără priviri şaşii către imperativul categoric care, nu ştiu cum, în lumea sudosteuropeană se prezintă în erupţii adevărat curioase.

PAUL ZARIFOPOL

Inserare

Se macină când nici nu prinzi de veste
Tot învelişul nostru din afară:
Ninsoarea pe la tâmple însoţeşte
Tic-tacul sur al orelor de seară!

Sunt ochii înveliţi tot mai în ceaţă
Urechea uşa strâmtă 'şi-a închis:
A 'ncremenit tăcerea ca o ghiaţă
Şi gânduri aţipesc în prag de vis.

Mai bâjbâe o dâră de-amintire
Spre zările trecutului feeric...
Dar peste luminoasa-i fulguire
Inaintează păcuri de 'ntuneric...

Când noaptea-a cotropit încet fereasta
Şi ca un fur pătrunde pas cu pas,
Ferice cui în linişte aceasta
O candelă 'n perete i-a rămas!

D. NANU

Cuceritorii de aur

— după José-Maria de Hérédia —

Ca nişte vulturi trufaşi din cuibul lor natal,
Sătui de lungi necazuri orgolios purtate,
Condottieri cu nume străvechi şi pungi secate
Plecau mânaţi de-un cuget eroic şi brutal.

Mergeau să cucerească acel vestit metal
Ce-l coace Eldorado în mine'ndepărtate.
Şi vânturi alizee cu-antenele 'ncordate
Se înclinau spre-ascunsul tărâm occidental.

Sperând în orice seară zori de triumf şi fală,
Azurul nins de fosfor din marea tropicală
Le fermeca visarea cu-al aurului mit.

Sau, aplecaţi la prore de albe caravele,
Priveau cum urcă'n zare, pe-un cer nebănuit,
Din fund de oceane necunoscute stele.

AL. A. PHILIPPIDE

Secretul dezamăgitelor

Cu dublul unei fantome despre ea şi despre alte umbre

Străluciri apuse — Ultimul roman „trăit" al lui Pierre Loti — Cum se scrie uneori o carte — Intre patetic şi mistificare — De vorbă cu Marc Hélys

Djenane n'a murit.

Djenane trăeşte încă.

Fiindcă Djenane a existat într'adevăr — aşa cum au existat şi există încă şi Zeyneb şi Melek — şi în fiecare dimineaţă străbate, cu metro-ul Nord-Sud, distanţa ce desparte modestul ei apartament dela Porte de Versailles de somptuoasa redacţie a Figaro-ului, după cum, în fiecare seară, acelaş Nord-Sud o aduce din Montmartre — dela *Théâtre de Dix Heures, dela Coucou* sau dela *Moulin de la Chanson* — la aceeaş Porte de Versailles. Dar poate astăzi nu îşi mai reaminteşte nimeni cine este Djenane şi nici chiar cine era acela care i-a dat toată incomparabila-i strălucire.

De aceea e mai bine poate să încep povestea altfel.

A fost — deci, — odată, un marinar care într'o bună zi a început să scrie. Aşa cum, relativ de curând, un tânăr aristocrat sportsman şi om de lume a început şi el să scrie. Aproape aceleaşi lucruri dar în tonalităţi uşor — şi mai mult aparent — diferite. Primul se numea Pierre Loti, cel de al doilea Henry de Montherlant.

Cel dintâi a fost academician, cel de al doilea va deveni cu siguranţă — dacă nu pensionar al răposatului Richelieu, cel puţin al defuncţilor Goncourt. Primul a cunoscut pe vremuri — mai puţin îndepărtate decât s'ar crede — celebritatea şi chiar voga de care se bucură astăzi cel de al doilea care mâine va cunoaşte aceeaşi uitare ce a înveşmântat pe cel dintâi. Până ce se va scurge perioada de inevitabil purgatoriu literar după care, dela sine, le vor reveni locurile ce le merită în egală măsură. Cu alte cuvinte când cele mai cald omeneşti pagini din „*Azyadé*" şi din „*Figures et choses qui passèrent*" vor fi recunoscute ca fiind surori bune cu paginile esenţiale din „*Aux fontaines du désir*" şi „*Pour une vierge noire*". Pagini în care clocoteşte acelaş lirism, tragic prin spiritualitatea-i torturată de propria sa complexitate.

Dar aceasta este o altă poveste.

Pierre Loti, Zeyneb şi Melek

(Fotografie luată de Djenane)

Povestea care interesează pentru moment este doar aceea a „*Dezamăgitelor*" şi a eroinei romanului care ne-a vrăjit pe toţi la vârsta la care snobismul este o otravă fără putere faţă de spontaneitatea admiraţiilor şi repulsiilor fără măsură.

Mai mult ca oricare altele din făşiile de viaţă împletite de Loti dealungul paginilor sale, cele depănate în „*Les Desenchantées*" dădeau impresia emoţionantă, a unui roman cu adevărat trăit.

Trăit, da. Dar într'un fel cu totul altul decât ne-am fi închipuit şi decât însuşi Loti ar fi putut să bănue.

De aceea, când acum şapte, opt ani — după moartea marelui romancier — mi-a căzut în mână volumul revelator al senzaţionalului secret, nu m'am putut apăra de amărăciunea profanului care se rătăceşte pentru prima oară în culise, în dezordinea heteroclită din dosul decorurilor.

Ştiam, sau mai precis, presimţisem din prima clipă, că Djenane a existat, că a dat viaţă întregului roman, pe care se poate spune că ea l-a creat — căci nici cel mai mic episod nu a fost inventat.

Dar Djenane nu era Djenane. Nu era o musulmană. Ci o jurnalistă pariziană care, în trecere prin Constantinopol, la epoca la care se afla acolo şi Loti, împreună cu două prietene — acestea musulmane — l'a făcut pe autorul lui „*Aziyadé*" să trăiască „*o aventură adevărată*". Aventură ce nu a fost totuşi o mistificare, aşa cum voise la început să fie, căci autoarea s'a prins în propriul ei joc. Aventură dramatică, până la urmă. Intr'adevăr, cu riscul de a se descoperi altfel realitatea şi a-i prilejui lui Loti cea mai mare durere din viaţă, totul a trebuit să se mărginească la un străveziu dans de umbre şi apoi să se considere, una pentru alta, moarte, două făpturi cărora profesiunea şi obligaţiile mondene — ori cât de reduse erau ele de Loti — aveau să le încrucişeze drumurile ani de zile, fără nici un fel de speranţă.

Detaliile nu importă, deşi, luate în ansamblu, ele constituesc un roman — scris cu o rară discreţie şi eleganţă sufletească — poate mai patetic, în fond, decât celalt. Ceeace nu împiedică însă ca ultima pagină din „*L'envers d'un roman*" [1]) să-ţi lase un gust de cenuşe şi ideea ce te urmăreşte multă vreme, obsedantă:

— Djenane n'a murit, Djenane trăeşte încă.

* * *

Firesc a fost, deci, să reprim cu greu o involuntară tresărire în seara când, în vestibulul teatrului „*De dix heures*", fiind prezentat autoarei spiritualelor cuplete, pline de vervă, cu care tocmai se terminase spectacolul, mi-am reamintit dintr'odată:

— Marc Hélys? Dar bine... e Djenane!... Şi primul lucru pe care ochii l-au căutat instinctiv, a fost privirea, privirea aceea într'adevăr impresionantă, supremă ofrandă lui André Lhéry în clipa în care vasul ridica ancora pentru ultima oară pe Bosfor. Privire însă care lui Loti nu i-a fost dat nici odată să o vadă.

Sunt făpturi care pentru noi, pentru imaginea pe care ne-am făcut-o, odată pentru totdeauna despre ele, nu pot avea o vârstă, mai ales o vârstă trecătoare, ele fiind absurd situate, de aceeaşi imagine, în afară de timp. Uitând cu desăvârşire că s'au scurs 27 de ani dela apariţia *Dezamăgitelor* şi că atunci Marc Hélys — redactoare la *Figaro* şi alte periodice importante, deci jurnalistă deja „en vogue" — trebuia să aibă cel puţin 25—30 de ani, iluzia mea a fost salvată mai ales datorită pălăriei elegante, de feutru negru, ce încadra liniile pure ale figurei de o extremă tinereţe, nelăsând să se vadă nici o şuviţă de păr, precum şi mantoului de blană ce înfăşura silueta înaltă şi bine făcută.

Demain Samedi, entre 2 h ½ et 3 heures dans la tenue prescrite, j'arriverai devant la porte aux deux poignées de cuivre, me mettre aux ordres des trois fantômes noirs

Leur ami

P. Loti

De aceea impresia a fost mai mult decât deconcertantă când, două sau trei săptămâni mai târziu, invitat cu o prietenă comună să luăm seara cafeaua „*en petit commité*", în pragul apartamentului dela Porte de Versailles, m'am găsit brusc în faţa unei femei cu resturi de rară frumuseţe dar o femee bătrână cu părul în întregime alb.

Dacă prietena comună nu m'ar fi însoţit, aş fi crezut poate că mă aflu în faţa mamei sau bunicei adevăratei Djenane.

Impresia deconcertantă a luat pe nesimţite o nuanţă de penibil, greu de definit, la care a contribuit — pe lângă ideea cu care nu mă puteam obicinui — atmosfera apartamentului în care, în timpul cât am luat cafeaua, am fost incapabil să fiu atent la ceeace se vorbea şi la ceeace eu însumi trebuia să spun din când în când, obsedat de contrastul, nu atât între aspectul real al lucrurilor care mă înconjurau cât între sufletul lor şi parfumul paginilor de altă dată ale lui Loti.

Un apartament de fată bătrână, mai precis: de burgheză pariziană celibatară. O frază din trilogia lui *Jules Romains* — şi anume din primul volum: *Lucienne* — mi-a revenit în minte. Frază ce caracteriza admirabil atmosfera camerei de culcare a fetelor Barbelenet: „*il se degageait de tout cela une si désolante odeur de sagesse*"... (citez din memorie).

Un salon şi o cameră de culcare. Mobile disparate şi fără nici un caracter. Mesuţe, etajere, fotolii „modern style" englezesc alături de o garnitură vag japoneză. Bibelouri, fotografii în cadre demodate. Mărunte detalii reamintind călătoriile reportericeşti: covoare turceşti, porţelanuri olandeze... In camera de culcare un pat şi un imens şifonier Louis Philippe.

O ordine desăvârşită şi ceva auster, desesperant de perfect echilibrat, infinitesimal cântărit, în atmosfera ce rămânea glacială în ciuda primirii extrem de cordiale şi a atitudinilor destinse, de naturală camaraderie, a trei făpturi pe care o aceeaşi meserie le apropie pe deasupra deosebirilor de vârstă şi chiar de mentalitate. Când după un timp s'a făcut o tăcere, în care nu se auzea decât foşnetul caloriferului şi apa ce clocotea în ibricul înalt de cafea, am pus întrebarea pentru care, în fond, venisem.

Marc Hèlys

Intrebare pe care am încercat-o ca pe un reactiv. Marc Hélys nu a devenit însă dintr'odată alta, aşa cum speram. A surâs simplu şi continuând să adune ceştile goale, înlocuindu-le cu păhăruţe de liqueur, a adăugat.

— Un moment, te rog.

Când totul a fost în ordine pe măsuţa de lac ce reamintea japoneriile al căror farmec Loti nici odată nu l-a înţeles, Marc Hélys s'a îndreptat spre şifoniera Louis Philippe de unde a scos o casetă şi un vraf de caete cu coperte uzate. Şi în timp ce, cu mâni în care se strecoară pe nesimţite emoţia, a deschis caseta, răspândind pe masă fotografii, clişee, scrisori cu cerneala decolorată, un buchet de violete veştede, coupuri din jurnale şi primele pagini de corectură din „*Les Désenchantées*", m'am simţit dintr'odată cuprins şi eu de o emoţie „*à rebours*" însă. Un uşor miros de închis, de plante medicinale parcă, de lucruri vechi, de bătrâneţe, se ridica din vârful acela de sărmane resturi. Aceasta era tot ce a rămas din feeria visului înfiripat pe ţărmurile Cornului de Aur, din aventura mai neverosimilă, fiindcă mai periculoasă, decât s'ar putea crede, şi cu

1) Ed. Perrin. 1 vol.

(Continuare în pag. II-a)

atât mai fermecătoare? In atmosfera rece a austerului şi bătrâniciosului apartament, am evocat, cu sete, lumina incomparabilă care va fi scăldat minaretele şi cupolele îndepărtate, în amurgul în care cele trei fantome negre şi marinarul fără odihnă rătăceau printre chiparoşii şi stelele funerare dela Eyoub. Şi o clipă am înţeles, am încercat până la suferinţă, spaima instinctivă, repulsia lui Loti faţă de moarte, de vremea care macină şi prăfueşte totul. O teamă copilărească de ridicol m'a făcut să mă ridic brusc. Aprinzând o ţigare am întrebat, cu un surâs pe care l-am vrut cât mai degajat.

— In fond, pentru ce aţi început toate acestea? Din plictiseală, din curiozitate, sau, mai simplu, împinsă de demonul ce stăpâneşte orice om de litere?

— Din nimic din toate acestea. Nici chiar — cum s'ar putea bănui— din dorinţa maliţioasă de a juca o farsă unui confrate ilustru. Cred că am făcut-o, în primul rând, din dorinţa de a-mi distra cele două prietene. Nu sunt o femee de litere decât în sensul strict că îmi câştig viaţa cu condeiul. In spiritul meu, în felul meu de a vedea şi de a simţi, nu intră nimic literar. De altfel aţi văzut cât de precis, chiar sec este stilul în care e scris *„L'envers d'un roman"*. Da, am început, în primul rând pentru a-mi distra prietenele. A ! A fost un moment în care ne-a atins o intenţie maliţioasă: între prima scrisoare şi prima întâlnire. Fusesem jignite de atitudinea distantă şi sarcastică a lui Loti. Mai în urmă am continuat din dorinţa ferventă de a aduce cel mai mare serviciu femeii musulmane în general.

— Numai din această dorinţă?

Marc Hélys nu răspunde. După o clipă de tăcere, răspunzând unei nevoi interioare fireşti, reîncepe povestea pasionată care însă nu mă mai interesează cunoscând-o în toate detaliile din volumul pomenit. Ceeace aş vrea să luminez, sunt unele dedesubturi, rămase fatal în umbră. Neputând însă pune întrebarea prea precisă pe care aş fi dorit-o, mă mărginesc să cer un fel de concluzie, grăbită, povestirii.

— Romanul acesta trebue să fi avut o importanţă, o influenţă considerabilă asupra vieţei dvs.?

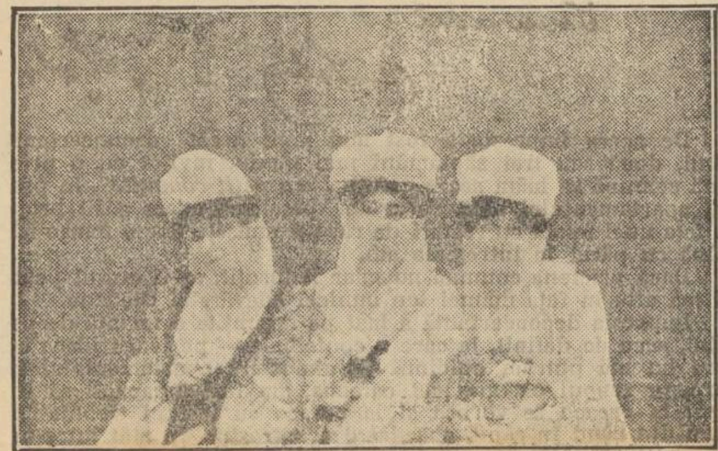
— E foarte curios, dar... nu. Cunoaşteţi desigur „Procurorul Hallers"? Ei bine, totul s'a petrecut în acelaş fel. Din momentul în care Djenane a început să trăiască până în acela în care a murit, eu am avut o viaţă dublă. Intre Marc Hélys şi între Djenane-Marc-Hélys, însă, absolut nici o legătură. Poate pentru că viaţa mea de întotdeauna era prea perfect organizată.

— Poate pentru că totul a început în străinătate şi încă... în Orient. Aţi remarcat cum, dincolo de hotare, orice burghez îşi permite luxul de a nu mai fi el însuşi?

— Nu cred. Cea mai mişcătoare parte a rolului meu, am jucat-o fiind la Paris. Gândeşte-te: eu scriam dela Paris — am scris odată şi din Suedia, dela Upsola — lui Loti care era la Rochefort. Or, scrisorile mele trebuiau să poarte ştampila poştei din Smyrna. Iţi închipui ce complicaţie şi ce întârzieri. Viaţa Djenanei — pentru mine personal — era astfel întreruptă, uneori, mai mult de o lună. Când însă luam tocul să răspund lui Loti, nu mă mai recunoşteam. In seara în care am scris scrisoarea de adio, am plâns cu aşa convulsiuni încât Loti — ah, nu a fost deloc literatură! — nu a minţit scriind că rândurile din urmă ale Djenanei erau ilizibile de tremurarea mânii şi aproape spălate de lacrimi.

A doua zi, însă, traversând Parisul pentru a mă duce la Figaro, odată în redacţie, în biroul familiar de atâţia ani, totul mi se părea un vis neverosimil.

— Il întâlneaţi des pe Loti ?

Djenane Zeyneb Melek

— Cât mai rar posibil. Il evitam. In primul rând îmi era teamă că mi-ar recunoaşte vocea — căci figura nu mi-o văzuse niciodată sub *„cearseaf"* şi *„feredjea"* — şi apoi...

— Şi apoi?

Marc Hélys ezită.

— Ei bine... Loti în ultima vreme oferea un spectacol penibil, mai ales pentru cine îl înţelegea. Omul acesta avea o atât de mare oroare de urâţenie, de decrepitudine, de bătrâneţe încât, urmărit de ceeace devenise pentru el o obsesie, cădea în exagerări ce frizau ridicolul. Eşea foarte puţin şi numai când nu putea face altfel. Şi atunci, pentru a păstra iluzia unui Loti tânăr şi frumos, se farda aşa cum se fardează, din cu totul alte motive, Maurice Rostand. Un Loti cu păr, sprâncene, gene, mustăţi, buze şi unghii pictate ca ale unei stele de cinematograf... o nu, nu era un spectacol prea vesel.

După o altă tăcere Marc Hélys reia:

— Nu, viaţa mea reală nu a fost influenţată de cea dublă. Nu este însă mai puţin adevărat că secretul şi amintirile pe care le-am purtat în urmă, au fost ca o comoară preţioasă, ca o provizie, dacă vrei, de romanesc, de visare, pentru tot restul vieţei. Datorită acestui secret am cunoscut emoţii subtile şi stranii. De pildă în 1914, când Pierre Loti a ţinut o conferinţă la care au asistat câteva mii de persoane. Nu o să uit niciodată ceasul acela. Revăd — întocmai ca din fundul lojei unde mă aflam singură — pe Loti, pe scenă, într'un fotoliu, cu capul ascuns în palme, ascultând vocea patetică a Iuliei Bartet care citea, după textul original, scrisoarea mea de adio. Fiindcă toate scrisorile lui Djenane sunt scrise de mine. Loti nu a schimbat decât numele şi unele mărunte detalii. Oh, seara aceea....

Marc Hélys are ochii plini de lacrimi. Mânile îi tremură nervos.

— Despre ce a vorbit Loti? întreabă prietena pentru a rupe tăcerea.

— Despre femeea turcă. Femeea turcă pe care a cunoscut-o datorită nouă. Căci *Aziyadé* era departe de a fi un tip reprezentativ. *Aziyadé* era o femee din popor, o mică sclavă circaziană. Pentru prima oară Loti a intrat în inima adevăratei vieţi orientale de o mie şi una de nopţi. Cadrul în care îl primeam pe Loti era princiar. In modesta şi discreta căsuţă, din mijlocul Stambulului, a doicei lui Zeyneb, am transportat, pentru vizita lui, un adevărat bazar, luat din somptuosul conak al prietenelor mele: mătăsuri brodate cu aur vechi, draperii şi covoare persane, porţelanuri de ispahan, tăvi caucaziene de aur cizelat, ceşti în filigrană de argint, cupe în cristal de Veneţia cu reflexe de pietre preţioase. Fără să mai vorbesc de spiritul celor două autentice prinţese musulmane, aristocrate până în vârful unghiilor. Extrem de interesante aceste două femei care reprezentau cea mai desăvârşită şi în acelaşi timp bizară împreunare a occidentului cu orientul.

— Deci nu reprezentau adevărata femee turcă.

— Desigur că nu. Dar numai până la un punct. In orice caz, adevărata femee turcă am reconstituit-o noi trei, prin instinctul nostru feminin şi printr'o enormă şi extrem de serioasă documentare. Aşa cum se desprinde din roman, *Djenane* este tipul cel mai veridic al musulmanei din societatea turcă din acea vreme.

— Şi cele două prietene musulmane Melek şi Zeyneb?

— Adică Neyr şi Zenur? Repet: extrem de interesante. Ambele, de origină jumătate franceză, jumătate circaziană. Origina franceză urca însă la o depărtare de patru sau cinci generaţii. Până la urmă, de altfel, tot Orientul a fost mai puternic în ele. De o inteligenţă sclipitoare, de cultură vastă, vorbind unsprezece limbi, înzestrate în toate direcţiile — îmi amintesc că Zenour compusese un lied admirabil pe versuri de d-ra Văcărescu — erau de un rafinament prodigios. Cred însă că tocmai din pricina acestui rafinament spiritual şi sufletesc şi-au ratat amândouă viaţa. Prima greşală de neertat — pe care nu am înţeles-o niciodată — este fuga lor din Constantinopol, fugă ce a distrus o întreagă familie, a produs un scandal ce nu a fost deloc oportun cauzei femeii turce, ruinând aproape tot ce împreună cu Loti, încercasem să facem pentru ea. Desigur, alte musulmane aveau dreptul să ia o astfel de hotărâre disperată. Ele nu, fiindcă duceau o viaţă complect europenizată şi lucrurile pe care le visau ele, aveau numai decât să le obosească, să le copleşească. Au fost victima propriei lor fantezii, propriei nevoi de aventură, de libertate nesfârşită, de a alerga în lumea largă, nevoe pe care nu am înţeles-o niciodată.

Involuntar, schimb o privire cu prietena noastră şi ne dăm seama că amândoi am avut acelaş gând şi am reţinut un acelaş surâs.

— Venite la Paris, au început să ducă o viaţă absurdă. Patronate — bine înţeles — de Loti şi de soţia sa şi datorită înrudirii lor cu cele mai strălucite nume din Franţa au fost primite, cu tot entuziasmul, în cea mai bună societate. In ele, însă, veghea Orientul. Intr'o zi, m'am dus să le văd. Locuiau în splendidul hotel particular pe care un mare duce rus, îl construise în Avenue Kléber, la un pas de Etoile, pentru o celebră dansatoare. In centrul clădirei se afla o roondă vastă, cu coloane de bronz imitând tulpine şi foi de palmier, cu mozaicuri rare şi pereţi de marmură neagră. In rotonda aceasta dansatoarea îşi crea altă dată dansurile ei. Ei bine, prietenele mele transformară rotonda în iatac oriental. Divane imense şi profuzie de perne moi pe care lâncezeau zile întregi fumând narghilele şi sorbind nenumărate cafele turceşti. Am fost cuprinsă de furie:

— Dar e posibil, să deslănţuiţi o adevărată revoluţie, să sdrobiţi cariera şi viaţa tatălui vostru, să faceţi ca, în urma scandalului fugii voastre, femeile turce să piardă mai mult de jumătate din libertatea pe care o aveau înainte, şi toate acestea pentru ca, odată la Paris, să duceţi exact viaţa dela Constantinopol? Au ridicat din umeri.

— Aş fi crezut că un asemenea roman, trăit în comun, a creat între „cele trei fantome negre" o legătură indisolubilă.

— Eu însumi am crezut-o la început. Realitatea a fost însă alta. Trebue să vorbesc despre lucruri triste pe care aş fi preferat să nu le desvălui. Dar le ştie acum atâta lume! Curând au început să aibă nevoe de bani. Apoi din ce în ce mai mult. Familia nu le mai putea ajuta. Au apelat la generozitatea lui Loti care a fost nemărginită. Atunci au început însă să mă suspecteze pe mine, crezând că aş putea formula şi eu pretenţii pentru partea mea de colaborare. Se temeau mai ales de documentele pe care le păstram. Publicarea lor ar fi fost catastrofală, căci Loti nu ar mai fi voit să audă de ele. Au fost scene penibile. A venit apoi războiul. Loti a murit...

— Ce au devenit astăzi?

— Nu ştiu. Şi nici nu vreau să ştiu, de teamă de a nu afla lucruri prea triste. Am auzit că una din ele ar fi vânzătoare la *„Printemps"* sau la *„Samaritaine"*. Cealaltă s'ar fi întors după război în Turcia, s'ar fi măritat cu un emigrat, un conte rus; apoi, prinsă în vârtejul tragic al vieţei refugiaţilor din Constantinopol, s'ar fi sinucis. Repet, sunt lucruri pe care le spun cu toată rezerva, lucruri pe care le fac să circule svonuri ce aş fi fericită să nu fie întemeiate căci, în ciuda a tot ce s'a petrecut, am păstrat fostelor mele prietene, mai multă afecţiune decât ar crede.

* * *

Eşind din apartamentul dela Porte de Versailles, de comun şi tacit acord cu prietena, egal de deconcertată, ne-am repezit la primul cinematograf din cartier să apucăm ultimele episoade ale unui film cu bandiţi americani.

I. IGIROŞIANU

JOCURILE LITERARE ale Adeverului Literar

8

La următoarea strofă inedită de Eminescu să se complecteze golurile

Nenorocit noroc de . . . . . . iubit
. . . . . în veci să nu i-o . . . tu spune
Singur să' . . . . tu braţele nebune,
Să le'ncleştezi pe . . . . . ostenit.

Cronica sportivă

Sporturi bestiale

Zilele trecute, într'un *match* de box, la Arenele Romane, un tânăr boxeur Gh. Dumitrescu, izbit cu putere de adversar în vre-o parte mai sensibilă a trupului s'a prăbuşit pe podeaua ringului, în urletele de satisfacţie ale mulţimii. Asta se chiamă în termeni tehnici a fi *knock-out*-at. După ce i s'au numărat cele zece secunde regulamentare de către arbitru, lovitul s'a ridicat clătinându-se şi s'a târît până într'un colţ. Câteva ore mai târziu murea într'un spital. Avea numai douăzeci de ani şi 56 de kgr.

Profesioniştii boxului nu fac mare caz de aceasta deoarece socotesc moartea drept un accident firesc în unele cazuri. Totul este că spectacolul a fost animat şi violent iar nu o „parodie". Bunăoară publicul a huiduit pe *Beasley* şi *Călinescu* că în loc să-şi umple fălcile de sânge, „s'au luat de gât, s'au sărutat şi au plecat la braţ, sfidând lumea" şi coşciugul. Şi un cronicar sportiv face astfel de observaţii.

„Incă vre-o câteva matchuri de acest fel şi boxul va avea la noi soarta luptelor greco-romane, care au pierit din cauza trucajului". Cu alte cuvinte hazul boxului este, ca în luptele de gladiatori, însângerarea adversarului şi uciderea lui, pentru ca publicul să nu huiduiască de „plictiseală".

Accidentul de zilele trecute este în realitate mult mai semnificativ şi este momentul să punem problema aşa zisului „sport". Ce este oare sportul ? Practicarea metodică — zice enciclopedia — a exerciţiilor fizice în vederea perfecţionării corpului uman, ba se pretinde — indirect chiar şi a spiritului. Aşa fiind putem înţelege interesul pe care se pare că-l arată oficialitatea pentru manifestaţiunile sportive mai mult decât pentru cele intelectuale. Sportul sporeşte vitalitatea rasei şi-i consolidează existenţa. Numai în acest chip putem scuza gazetele că umplu coloane întregi cu chipuri strâmbe de boxeri în vreme ce abia se găseşte o notiţă prizărită să anunţe apariţia unei cărţi.

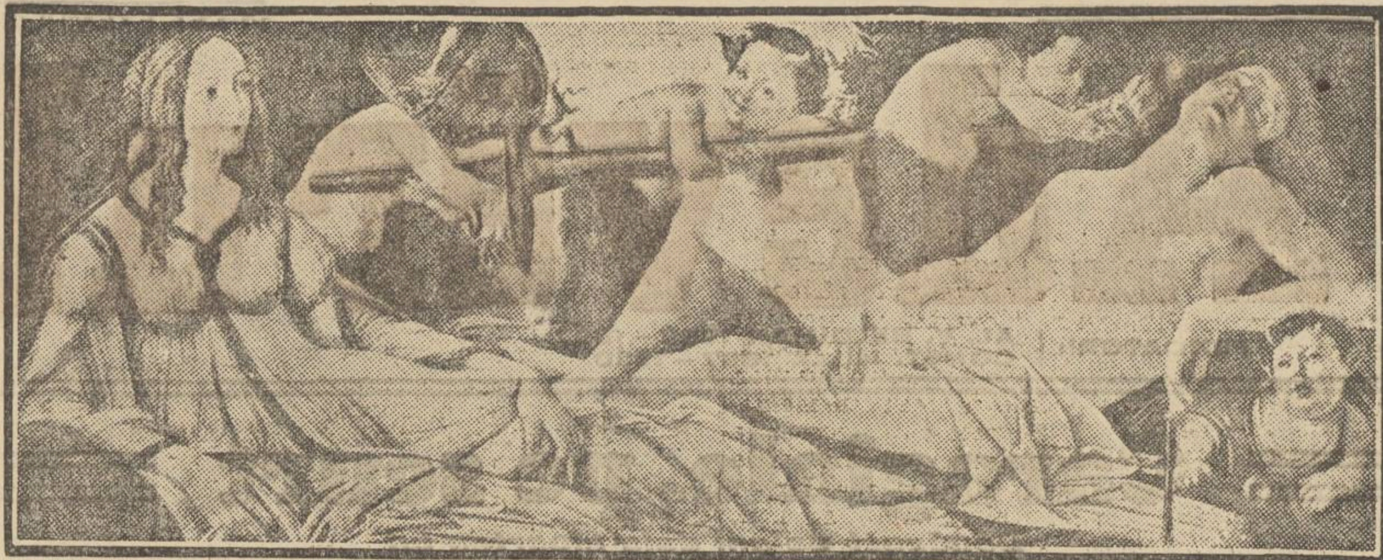
Dar este boxul un sport în înţelesul acesta? Fără îndoială că nu, după cum nu este lupta de tauri, chiar dacă am admite paradoxul că aceasta din urmă ţinteşte îmbunătăţirea rasei.... boilor. Boxul nu poate fi îmbrăţişat de oricine ca exerciţiu fizic folositor, iar boxerii sunt profesionişti, care urmăresc câştigarea existenţei şi probabil şi notorietatea, înrudiţi cu atleţii de bâlciu şi cu omul-şarpe. Nimeni nu va pretinde că publicul spectator profită ceva din punct de vedere fizic. Boxul e numai un *spectacol* (rareori psihologeşte şi esteticeşte interesant) şi singurul lui efect este că aprinde şi înjoseşte imaginaţiile, îngroaşă şi animalizează vocile şi naşte o nerăbdare şi o cruzime de esenţă bestială.

Acest sport ce n'are nimic de a face cu gimnastica adică cu clasicul cult al nudului, este o importaţie anglo-americană şi formează un spectacol iritant şi plin de delicii pentru şomerii încruziţi de rachiu. Ori de câte ori aud în filmele-jurnale urletele spectatorilor de box mi se pare că văd turme de vite alergând în pulberea drumurilor.

Şi românii care sunt mari importatori de toate americanismele au importat şi acest „sport" cu care au înnebunit pe elevii de şcoli secundare de nu-şi mai văd de carte, când „trânta" românească era suficientă la un colţ de uliţă să dea amatorilor deliciile nasurilor picurătoare de sânge şi a ochilor încleiaţi şi vineţi.

GYMNAST

N.R. — Publicăm acest articol ca simplă discuţiune fără ca cronicarul acestei rubrici, *Sportiv*, să-l împărtăşească.

Caleidoscop intelectual

Plante cântătoare

La Goettingen se fac experienţe interesante cu un aparat complicat, cu ajutorul căruia plantele pot fi... auzite crescând. Inainte vreme, pentru a analiza metodele menite să intensifice rendementul culturilor, se făceau experienţe de ani de zile cu culturi paralele, neinfluenţate, pentru a se stabili rezultatele prin comparaţie. In cursul analizei îndelungate, culturile sufereau însă numeroase influenţe lătralnice, aşa că rezultatele erau oarecum îndoelnice. Cu noul aparat nu numai că se aude iarba crescând, dar din tonalitatea sunetelor produse se constată, în câteva secunde numai, *viteza* de creştere a plantei examinate. Se face astfel foarte multă economie căci nu mai e nevoe de sute de pueţi şi de ani îndelungaţi de experimentare. In câteva minute se poate stabili precis, cu o singură plantă numai, gradul de eficacitate al oricărui sistem de cultură

Uciderea văduvelor în India

Printr'o lege promulgată acum un veac, Englejii au interzis în India uciderea văduvelor după moartea bărbatului.

E o greşală să crezi că acest obiceiu barbar a fost practicat numai de Indieni. Aproape toţi sălbatecii cred că viaţa de dincolo nu diferă cu nimic de viaţa pământească şi gândesc chiar că morţii au nevoe de hrană, vesminte, mobile, unelte şi arme. De aceea toate aceste lucruri sunt îngropate în mormânt odată cu mortul.

Herbert Spencer scrie în ale sale *Principii de Sociologie* că urmarea logică a unei asemeni concepţii primitive este ca, în afară de obiectele folositoare şi animalele domestice, să se dea mortului tovărăşia omului şi a servitorului. De aici obiceiul de-a ucide nevestele, sclavii şi prietenii.

Uciderea nevestelor nu era practicată de către primitivii ce locuesc în Ţara de Foc, de către Andamani, Australieni şi Tasmanieni, deoarece aceştia nu aveau încă o concepţie precisă despre lumea de dincolo. Câtă vreme uciderea era, dimpotrivă, un obiceiu stabilit printre popoarele mai înaintate din Polinesia, printre locuitorii din Noua Caledonie, cei din insulele Figi şi în parte printre locuitorii mai puţin barbari din insulele Tonga; în America, printre Cinuki, Caraibi şi Dagotaizi; în Africa, printre locuitorii din Congo, negri dinlăuntru şi de pe coaste şi mai ales printre negri Dahomé.

Spencer afirmă că de cele mai multe ori prizonierii de războiu erau ucişi ca să servească un mort. „Hinduşii — spune el — ucid pe slujitorii Regelui. Negrii din centrul Africei ucid pe eunucii Regelui ca să servească nevestele moarte. Negrii de pe coaste decapitează pe cei mai credincioşi servitori regali. In insulele Figi se sacrifică cel mai bun amic al unei căpetenii moarte, ca să-i ţină tovărăşie".

Spencer adaogă că preparative şi mai complicate în vederea viitoarei bune stări a morţilor se făceau cu deosebire la popoarele cele mai înaintate din America.

„In Mexic era ucis preotul oricărei căpetenii decedate, pentru ca în lumea de dincolo să-i celebreze ceremoniile religioase. Indianii din Vera Paz, în timp ce o căpetenie se află pe moarte, ucid toţi sclavii lui ca să-l întâmpine şi să-i pregătească locuinţa. In Peru, la moartea unei căpetenii, au fost ucişi pe mormânt peste o mie de inşi printre care sclavi şi concubine".

Schrader atribue acest obiceiu dorinţei de a face ca mortul să aibă cu el tot ceeace i-a fost scump în viaţă şi de a-l face mai departe obiectul de atenţie şi continue îngrijiri, al familiei.

Valoarea vieţii şi personalităţii unei femei nu pot fi pierdute, dacă ea rămâne văduvă. După moartea soţului, personalitatea femeii poate continua să se desvolte şi să fie folositoare familiei şi societăţii. Interzicerea aceasta de-a mai ucide văduvele în India reprezintă nu numai abolirea unui obiceiu barbar şi crud, ci şi recunoaşterea valorii personalităţi unei femei considerată în sine.

Poezia de mâne

Poezia de mâne va izvorî din transmutaţia ştiinţifică, care se desăvârşeşte sub ochii noştri.

Marele războiu, ultimul sau penultimul, cu căderea capitalismului şi a imperialismului, îşi aşteaptă încă epoca. N'are decât să se înarmeze deci cu răbdare.

Urmările spirituale ale evenimentelor şi nu înseşi evenimentele îndeamnă pe inspiraţi .

Revoluţia rusească ar vrea să creeze, pentru orice manifestare, trubadurul.

Dar nu se poate chema la viaţă, prin aplicarea mecanică a unei doctrine materialiste, o ordine socială nouă, cu atât mai puţin un poet.

„O nouă mistică se elaborează care — plecând de la baze ştiinţifice încercate — pare, străbătând o metafizică nouă, că trebue să ajungă la dogmele vechi şi să recunoască, pătrunsă de o intuiţie carteziană (căci „raţionalismul" lui Descartes e unul din strămoşii intuiţiunii moderne) alfa şi omega Raţiunii pure.

„Forma poeziei noi va fi fără îndoială aceia a Bibliei: o vastă proză modelată în versete..." (M. O. V. de L. Milosz în „Journal des Poètes).

Muzică populară şi muzică savantă

Madeleine Vamos publică în „Nouvelle Revue de Hongrie" o convorbire foarte interesantă cu Béla Bartok. Sunt interesante observaţiile foarte semnificative ale compozitorului ungur asupra muzicii populare şi relaţiile sale cu muzica savantă modernă.

„Muzica savantă modernă — nu numai în Ungaria — datorează cunoaşterii muzicii ţărăneşti o sumă de particularităţi caracteristice, care surprind spiritele înapoiate. Mulţi au fost derutaţi de aceleaşi particularităţi înainte de-a observa raportul lor cu muzica populară.

Frazele melodice ale muzicii ţărăneşti din Europa orientală au condus către noi concepţii armonice. Dacă septa a luat rolul de asonanţă, motivul e uşor de înţeles deoarece în cântecele noastre populare cu melodie pentatonică, ea constitue un interval, joacă un rol de talia terţei sau quintei. Această egalitate în succesiune, pe care-a perceput-o atât de des urechea noastră, am fost ispitiţi s'o recunoaştem deasemenea în simultaneitate.

„Cu alte cuvinte am reunit cele patru tonuri într'un acord asonant. In acelaş mod, frecvenţa pasagiilor în quartă din vechile noastre melodii ne-a făcut să creiăm acorduri în quartă: ceiace se succeda în plan orizontal, am proectat în plan vertical.

„Faptul că melodiile ţărăneşti de exemplu nu sunt construite după sistemul stereotip de combinaţii de acord triplu, a dat totdeauna armoniei posibilităţi cu totul noi şi libere.

„Am putut lămuri aceste lucruri în felul cel mai variat şi prin acordul de tonalităţi cel mai divers.

„Apariţia politonalităţii în muzica ungurească şi în opera lui Stravinsky, se explică în mare parte prin această posibilitate.

„Trebue notat că toate acestea nu sunt efectul unei întâmplări arbitrare şi accidentale ci rezultatul unei evoluţii organice având origina în muzica populară.

„Marele succes al muzicii moderne e datorit puternicei impulsii a melodiilor populare, expresia sufletului naţional. De acolo a venit şi continuă să vină întinerirea.

„In epocile creatoare, preocupate să interpreteze sentimentele colectivităţii — e natural ca artiştii să vină să se inspire dela marea sursă comună.

„Dar pentruca muzica populară să capete toată însemnătatea sa artistică — e necesar să devină, în mânile adevăratului talent creator, capabilă de a exercita o acţiune asupra muzicii savante.

„Acesta-i adevărul: Cei ce vorbesc de sărăcie, de sărăcia melodiei — greşesc.

„Cu tot secolul mecanismului puternicul curent muzical în care palpită ritmul etern al vieţii, nu va seca niciodată.

„Şi sursa acestui curent, mai cu seamă în ţările în care nu există tradiţie muzicală, e muzica populară.

Literatura proletariană

Maxim Gorki se ridică în „Isvestia", care apare în Moscova, contra tendinţei din ce în ce mai afirmată în U. R. S. S. de a scobori nivelul cultural şi intelectual al literaturii pentru a-l face accesibil proletarului.

„Ritmul activităţii noastre comune nu îndreptăţeşte întru nimic lucrul făcut în grabă şi pe apucate.

„Tendinţa de a simplifica la culme îndatorirea scriitorului nu poate duce decât la un naturalism fără suflet, la o fotografie posomorită a lucrului atotputernic, care face pe lucrător să renască, să se libereze de sclavajul său secular.

„Acei care predică simplificarea tind să legalizeze ruşinoasa obişnuinţă de a lucra negligent.

„Teoriile „scăderii nivelului cultural" sunt ostile proletarului şi culturii. Intre simplificarea nelimitată şi adevărata simplicitate nu e în adevăr nimic comun şi numai simplitatea adevărată e demnă de artă.

„Adevărul viitorului e simplu şi clar. Scriitorul proletar trebue să tindă înainte de toate către această simplitate şi claritate. El lucrează pentru viitor şi e răspunzător faţă de generaţiile care-l vor urma.

„Sentimentul acesta de răspundere e puţin desvoltat la noi, iată ce explică majoritatea erorilor şi slăbiciunilor noastre".

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 387
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
VLADIMIR LIDIN
MARINA VENIEVCIEFF
— ROMANUL UNEI FETE UŞOARE —
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

TABLETE ACTUALE

O muncă

D-l inginer I. Sterian era necunoscut cum este publicului amator de celebrităţi sonore, un eminent inginer, a căruia rezervă şi aplicaţie n'au avut niciodată nicio adiacenţă cu publicitatea. Tovarăşi de promoţie mai fericiţi în ceeace priveşte zarul trist al notorietăţii, nu-i lipseau totuş câtuş de puţin. Poetul Gala Galaction işi tocise pe băncile aceloraşi clase de liceu, cu inginerul, nişte coate, pe care în momentul de a comanda croitorului o redingotă de bacalaureat, a preferat să le caute mai largi şi să-i fie puse la o reverendă. Iar cu viitorul şef al partidului liberal (cel autentic), d-l I. G. Duca, nervosul lui concurent la media generală, lăsat de şapte ori al doilea după el, împărtăşea o singură pasiune permisă inteligenţei matematice, hipodromul. Moştenitorul lui Ion I. C. Brătianu mai creionează poate că şi azi vecinicul crochiu de cap de cal, pe care l-a desinat toată viaţa, când se gândea la cal sau la jocheu sau la cu totul altceva: grave funcţiuni politice şi sociale şi momente constelate cu mistere, îl opresc să mai apară, de câteori ar dori, în tribunele dintre grajduri, ca să se febrilizeze, urmărind cu puşca binoclului, herghelia din firma Socec & Cie a d-lui Schwarz, urmaşul lui Alexandru Marghiloman. Inginerul Sterian e însă relativ la hipodrom mai fericit: el se duce şi azi, în carne şi oase, încins cu o jumelă Zeiss pe după umăr, ca să vadă alergările şi să repipăie emoţiile pubertăţii aplicate la armăsari.

Intrebam acum câteva zile:

— Nu ştiu unde l-aş putea găsi pe Sterian. Aş avea treabă cu el şi i-am pierdut urma, de 20 de ani.

— Il găseşti negreşit la curse, răspunse colonelul Felix...

L-am găsit pe d-l Sterian într'altă parte, la meşteşugul d-sale, la Bazarul Şcolilor de Meserii şi Atelierelor şcolare, deschis în localul fostei „Monetării" din muzeul d-lui Tzigara-Samurcaş, dela Şosea.

Expoziţia sau Bazarul — aceste două designaţiuni stau alăturate cu o trăsură de unire barbară pe coperta Regulamentului — este un rezultat, un rezultat depărtat atât de mult de origini, încât e nevoie să fie coordonat.

Acum vre-o 27 de ani, mi se pare, Inginerul Sterian, care bătuse, după o expresie didactică sportivă, vre-o 20 de generaţii de elevi şi studenţi, putea să-şi aleagă un loc de evidenţă şi să-şi aşeze titlurile şi situaţia în mijlocul vitrinii. Maturitatea lui vremelnică l-a determinat să se simtă mulţumit cu singura îndatorire care nu se găsea în linia modei şi în bagajul schematic al unui diplomat bine clasificat. Inginerul preferase oricărui post meritat, însărcinarea de conducător al Şcolii de Meserii din Bucureşti, singura de natura ei, în toată ţara, pe atunci şi ca şi inexistentă. Când unui băiat nu-i mai rămânea nimic de făcut, după ce ratase toate meseriile şi rămăsese repetent chiar la Şcoala de Belearte, de Ştiinţe de stat, de Marină sau la Conservatorul de Artă Dramatică, tatăl disperat al băiatului, mai făcea o ultimă tentativă, înainte de a-şi goni progenitura de-acasă, înscriindu-l la Şcoala de Meserii... Candidatul avea de altfel toate şansele să iasă din Şcoală om politic, după cum din facultatea de Drept ies adeseori inginerii.

Şcoala de Meserii rezida într'un imobil frumos, construit în epoca bugetelor excedentare fără reformă financiară şi fără mari specialişti — şi poseda o instalaţie felurită, inspirată de la faimoasa Şcoală din Mittweida, unde lucrătorii germani calificaţi îşi pot însuşi filosofia şi intelectualitatea meşteşugului fiecăruia din ei. Şi avea un regulament, şi nişte „maeştri", care, supăraţi că denumirea lor oficială trece şi la advocaţi, literaţi şi artişti, şi-au schimbat-o mai târziu, adoptând pentru treapta lor pedagogică şi aproape universitară cuvântul mai doctoral şi mai molieresc de „profesori". Dar şcoala nu avea elevi, profesorii fiind aproape mai numeroşi decât elevii.

După 25 de ani, d. inginer Sterian este acum inspectorul şi animatorul unui număr de 150 de şcoli de meserii, fără să socotim atelierele şcolare, aninate de licee, nici cele 63 de şcoli profesionale de fete. După 25 de ani, şcoala de meserii afirmă energii constructive într'o expoziţie fără precedent. E o expoziţie permanentă, o sală de desfacere a mărfurilor lucrate cu mâna şi cu inteligenţa băeţilor noştri, din epoca sportivă, îndrumaţi pe un pământ călcat cu talpa întreagă şi cu mintea întreagă.

Toate expoziţiile de pictură, desen şi carte, semnate cu nume propuse criticii admirative şi posterităţii, sunt lăsate în urmă de bazarul mărfurilor, obiectelor şi uneltelor individual anonime, creeate de o şcoală dintr'o regiune — dela Şosea. Orice se poate afirma, dar un zăvor, desluşit din materie cu ciocanul pentru o poartă de stejar, face mai mult decât o povestire mediocră şi colaborarea la cultura generală a unui flăcău anonim, care a pus definitiv în formă invariabilă doagele massive ale unui poloboc, frumos ca o anforă şi util, e mai apreciabilă decât a unui literat anemic, împădurit între urechi, estetic, dureros şi nul. O casetă cu scule, de la dorn până la compas şi de la potricală până la cleştele mops şi ciocanele exagonale, e o panoplie de bijuterii. Olăriile cu o ţinută de conture şi culori aristocratice, sunt inspirate şi agreabil complectate de mobilierele fine şi puternice ale acelor şcoli şi ateliere, unde domină lemnul, încrustarea şi lustrul, şi, atât lucrurile de metal, de aţă, de lână şi mătase cât şi cele de piatră şi piele, poartă pretutindeni acel caracter, minuţios satisfăcător, pe care meşterii francezi l-au numit *fini*. Căptuşala şi faţa, dedesubtul ca şi latura de de-asupra, interiorul cât şi exteriorul vădesc disciplina morală armonică a tinerilor şi a dascălilor, care au tot atâta respectuoasă grijă de ceeace nu se vede cât şi de ceeace este menit să se considere în industria comercială numai dintr'un punct.

Nimic nu e dat peste ochi, nici un „fuşerai" ca să vorbim în limba uzinei, nici o neglijenţă, nici un artificiu... Materialul este epuizat până la limita lui morală, onest şi logic. Lipitura, cu clei sau cositor, este perfectă, sudura e dusă până în atomi, îmbucarea pieselor e la centimilimetru, aproape magnetică; nu e loc între blocarea organelor constitutive nici cât între *ce* şi *de ce*. Desenul artistic e precis, desenul tecnic e matematic, execuţia e fără greş, ca o reacţiune invariabilă în eprubetă, între milicantităţile dozate exact.

Un sentiment de certitudine şi de izbândă îţi rămâne, domnule Cititor, când ai închis uşa bazarului şi ai plecat pe drumul dintre trei Muze...

T. ARGHEZI

Ingropare

La groapa de curând săpată,
Patru ciocli — aduc o fată,
Imbrăcată ca mireasă,
Moartă, galbenă, frumoasă.
Strânge-ţi psalmii, popă hâd,
Nu-i cânta, că 'ncep să râd!

Au lăsat sicriul jos.
Fata asta va să 'nvie,
La venirea lui Hristos,
Când sfârşitul lumei fie.
Până-atunci, gropar zurliu,
Pune frânghii subt sicriu,
Scoborâţi-l mai degrabă,
Căci ni s'a urât, de când
Peste el boceşte-o babă,
Par' c'ar vinde-o pe tarabă,
Unui muşteriu de rând.

Zvârliţi bulgări pe cosciug:
Morţii, câte odată fug.
Ies din lut şi vin la noi,
Plini de viermi şi de noroi.
Fata asta — sau mireasă,
S'ar putea şi ea să iasă.
Astupaţi-i groapa bine,
Să nu vie după mine.

Groapă 'nchisă. Bolovani.
Aveai optsprezece ani.
Cruce sus. Pe cruce scrie,
Ia, un nume de Marie...
Spune, ce faci dedesupt?

Plângi cu ochiu 'nchis şi supt?
Cerci să te desbari de gânduri?
Te-ai trezit şi baţi în scânduri?
Vrai vecia să ţi-o sfermi?
Simţi pe pleoape primii viermi?
Te căzneşti să scuipi din gură,
Banul de argint, de vamă?
Sau ţi-i scârbă, sau ţi-i teamă,
De-a ta ţeapănă făptură?

Nu. Tu n'ai murit — să ştie.
Ţi-ai ascuns numai de vânt,
Trupul fraged subt pământ,
Dar eşti tânără şi vie.
Nu te vede nimeni, însă
Umbli printre noi domol,
Iţi pândim privirea plânsă
Şi surâsul stins şi gol.

Haide pleacă, căci din veac,
Nouă morţii nu ne plac.
Pleacă suflete stingher,
Du-te 'n glie, du-te 'n cer.
N'ai decât să râzi, să sângeri,
Printre draci sau printre îngeri.
Totul între noi s'a frânt,
Tu 'n pământ, noi pe pământ.
Te-am lăsat în ţintirim,
Printre cruci şi printre morţi.
Ce solii cu tine porţi?

Pleacă, sau te-afurisim.

GEORGE LESNEA

Strada

Intre cele două dâre de soare solid — trotuarele, — locul din mijloc, inundat de ploaia primăriei de câte şase ori pe zi, îţi sileşte un gând recunoscător spre casa cu turnuleţe îngâmfate de la capătul străzii sau spre cele două fără turnuleţe de pe la mijlocul ei, după cum cutare partid sau altul se întâmplă să fie la putere. Strada mea stă sub dragostea a trei adverşi ajutori de primari şi vrajba lor politică omite străzii răstimpurile de opoziţie în care ar aştepta înfierbântată sau măcinându-se.

Spre seară, răcoreala apei se îmbină cu a vântului, înviorând plimbarea. Strada îşi păstrează încă boeria de odinioară, fără zarva plebee a tramvaiului, a bodegilor şi a vânzătorilor de mărunţişuri puse piedică în calea clienţilor, naive gropi de lup în care nu mai cade nimeni.

Lume e puţină şi ai timp să priveşti de la douăzeci de paşi pe trecătorul cu care te vei încrucişa.

Iată unul în dublu exemplar. Pentru ce domnul înalt şi brun şi doamna pitică, durdulie şi blondă formează menajul cel mai frecvent şi mai unit? Au trecut, şi enigma perfectei potriviri în contraste va rămâne deocamdată în suspensie.

Domnişoara care vine săltând pe stâlpii tocurilor, n'o cunosc oare? Ar fi midineta care mi-a servit eri mănuşi, dacă n'ar impune azi un aer „din nori" chipului ei saturat de tejghea şi de rouge eftin. Tânărul care gâfâe puţin la câţi-va paşi îndărăt, o urmăreşte sau merge în drumul lui? Odată ce au trecut pe lângă umărul meu stâng, au intrat în altă lume care nu mai interesează. Când priveşti de la geam, strada se desfăşură în amândouă părţile, cât cuprinde miopia ochiului prin aerul des orăşenesc. Când mergi, strada se întinde numai în faţă, şi abia poţi încerca, încetinind pasul, să întârzii înfăşurarea ei la loc.

— La mine, se bat covoarele în fiecare Vineri, declară sentenţios o doamnă galbenă şi cu ochii exorbitaţi care conduce în capot, o musafiră tânără până la poartă.

— Dar... de ce Vineri? întreabă doamna aceasta pe care o văd mai mult din spate, întinzând un gât alb şi un vârf de nas care parcă râde.

Aceeaşi întrebare îmi venise şi mie, cu aceeaşi nuanţă în glas, ironică, şi fac doi paşi mici aşteptând răspunsul care mi se cuvine.

— Pentru că Sâmbătă, totdeauna, se deretică subsolul. decretează galbena. Iar Joia...

Să supui zilele şi orele siguranţei acesteia: Vinerea, Joaia, totdeauna, ca şi cum chiar boala de ficat a femeii cu obraz galben îşi orândueşte crizele la timpuri fixe. Ea întoarce pământul în jurul gospodăriei în care nici un fir de praf nu trebue să se mai afle la ora 10 şi un sfert şi unde nu-i îngăduită fantezia unei cuverturi întinsă afară în altă zi decât cea fixă.

Am mai făcut un pas şi strada a înghiţit orgoliul şi existenţa ei, născând în schimb alt interes şi altă existenţă la zece metri mai sus, de unde înaintează o doamnă tânără cu jumătate de cap de pai negru şi jumătate de păr oxigenat, cu un zâmbet care singur mai aduce aminte ceva pe un chip de fabricaţie nouă.

— A! domnişoara Valescu.

E o cunoştinţă pe care o întâlnesc numai întâmplător, după capriciile străzii.

— Doamna... corectează ea.

Ochii îmi reconstitue atunci un dreptunghiu de carton alb pe care câte-va nume proprii, cu majuscule gotice, au avut la timp „onoarea de a-mi face cunoscut"...

— Da, mă căesc îndată, zdrobindu-mi memoria ca să-mi scoată deasupra acele nume proprii, doamna... Mihăescu?

Tânăra se uită în sus şi aspiră mai mult aer decât ar trebui pentru o afirmare sau o negare.

— Am fost doamna Mihăescu numai un an. Nu ne-am putut înţelege.

— Divorţată, atunci? grăbesc eu formele ca să nu mai ascult obişnuitul rechizitoriu conjugal postum.

Cunoscuta mea le grăbeşte încă mai mult.

— Remăritată cu inginerul Moşoi.

— Aşa. Atunci, doamna Moşoi?

Din nou aspiră prea mult aer.

— Vai, nu ne-am putut înţelege.

Şi deastădată nu scap de rechizitor, necazul fiind recent şi încă pendinte la o secţie de tribunal. Mă despart de doamna cu trei nume consecutive, având siguranţa că peste un an-doi, când strada va binevoi să ne reunească iarăş pentru câte-va momente, voi avea ca şi azi surpriza unei femei noui, cu chipul schimbat, cu nume schimbat, şi abia păstrând în surâs acel imponderabil neartificial care o divulgă. Eram s'o întreb de acum: „Părul oxigenat este preferinţa ex-ului sau viitorului? Dar n'am răutatea indiscreţiilor formulate verbal şi ne despărţim, rămânând să interpretez jumătatea unui inoportun început de salut din partea unui comisionar de stradă în faţa căruia cunoscuta mea a devenit excesiv de ţeapănă.

Se apropie capătul, centrul, matca spre care tind şuvoaele mai potolite sau mai iuţi ale circulaţiei oraşului. Nu-i încă gâtuirea Căei Victoriei, ci, deocamdată, albia largă şi aerată a bulevardului paralel. Aşteptând pe marginea trotuarului, cu pretextul unui spaţiu între vehicule, aspiri suflul Duminicii pline de ora şase, admiri ritmul a ceeace pare nebunie asurzitoare şi forfoteală fără rost celor novici: vârtejul automobilelor, peisagiul de furnici pestriţe al trotuarelor, ciocanul metalic cu care tramvaiul îşi punctează curba, huruitul pe un singur ton, melancolic, al ultimelor trăsuri bucureştene, ţipătul pe două tonuri, biruitoare, al clacsoanelor, zarva de bâlci elegant şi disciplinat în care sbuciumul şi sgomotul au fluxul şi refluxul la aceleaşi ore bizilnice, în care graba şi goana ţin totuş seamă de indicatorul vitezei, iar libertatea a mii de vehicule şi pietoni o poate răpi gestul simplu al agentului de la răspântie. Cu timpul, toată deslănţuirea aceasta capătă în atenţia silitoare ritmul unei melodii, devine cântecul cu refren repetat până la silă al Cetăţii, şi poate că repetarea e numai ceeace displace omului care se declară iubitor de linişte, displace omului general pe care tiparul-cătuşă al civilizaţiei îl provoacă să reacţioneze.

Imi închipui oare pe oameni reacţionând contra regulei şi repetării numai din pricină că, jumătate de ceas mai înainte, siguranţa profetică a unei femei oarecare m'a iritat? Dar nu-i oare pretutindeni o răzbunare vizibilă contra stabilităţii, chiar greu câştigate?

Domnul cel cărunt şi buhav din maşina care trece, mai are deci încă automobil? Desigur că nu, căci stă în dreapta, pe locul de onoare şi de jenă al invitatului, acolo unde timp de câţiva ani şi-a urcat pe vehiculul propriu duşmanii, ca să-l distreze. Azi nu mai are duşmani, şi el e acela care animă cu sforţări conversaţia plimbării la şosea, în loc să pufăe pe locul din stânga cu nobleţa plictisită a unui porte-feuille umflat.

Iată pe fostul industriaş A care nu se sfieşte să se odihnească pe banca neocupaţilor bulevardului, pe B moşierul, probabil şi el fostul, căci epoca lucrului la câmp îl află în promenada calmă a unui ameţit de după chef, pe C, omul politic, fost în toate partidele, pe fostul bogătaş D, îndoindu-se sub un sacou uzat şi o servietă grea de comis-voiajor, o colecţie întreagă de *foşti* pe care cunoscuta mea de adineauri şi atâtea semene foste Mihăescu, Moşoi şi altfel, o complectează, înfrumuseţând-o cu seria nouă a rochiilor şi a surâsurilor de seară de vară.

Agentul împovărat cu trese şi fireturi de vechi războinic, a oprit, cu morişca sa ridiculă, torentul de Nord-Sud, şi drumul de trecere până la trotuarul opus s'a întins neted şi sigur ca altădată şuviţa de uscat pe Marea Roşie, la un simplu gest de om cu puteri divine.

Traversăm prin faţa zeului străzii, supuşi şi credincioşi măcar ritualului acestei religii fără succes a disciplinei şi ordinei stabile.

ALICE GABRIELESCU

Biblioteca Dimineaţa

Literatură — ştiinţă — artă

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare

Iată lista ultimelor numere apărute :

138. — INCERCARI DE PRECIZIE LITERARĂ de Paul Zarifopol . . . . 8.—
139. — SOCIETATEA VESELĂ de Schalom Alechem . 8.—
140. — CE-AM VĂZUT IN OLANDA de Eduard S. Konya 6.—
141. — SCENE NOCTURNE de Nicolae Nicandrov . . 5.—
142. — NUVELE de Em. Gârleanu . . . . . . 7.—
143. — ATITUDINI CRITICE de Ion Sân-Giorgiu . . 7.—
144. — D-ŞOARA BOURRAT de Claude Anet . . . 5.—
145. — PAVILIONUL No. 6 de A. Cehov . . . . 7.—
146. — OMUL FĂRĂ DE NOROC de Eug. Boureanul . 8.—
147. — FĂRĂ COPIL de I. Herrmann . . . . 6.—
148. — SYNNÖVE SOLBAKKEN de Björnstjerne Björnson . . . . 8.—
149. — AMINTIRILE UNUI STUDENT SĂRAC de Jules Vallès . . . .
150. — APOLLONIUS DIN TYANE de Adrian Verea .

Fiecare volum cuprinde 70—300 pagini.

Eminescu traducător al lui Shakespeare

In pag. 338 a *Vieţii lui M. E.*, am pomenit de o schiţă de piesă cu acţiunea la Atena în care apar ca personagii Timon, atenian nobil, Alcibiad, general, Lucius, Lucullus, Sempronius. Această piesă se află în ms. 2254 la ff. 183—192. Paginile ms. fiind cusute în dezordine n'am putut atunci examina de aproape piesa. Mai apoi izbit de titlu şi de stângăcia textului am înţeles că este o traducere şi cum personagiul principal aducea aminte de o piesă a lui Shakespeare, am putut îndată constata că e vorba de o încercare de traducere a tragediei shakespeariene *Timon din Athena*. Că Eminescu avea o mare înclinare pentru Shakespeare este neîndoios. La *Burgtheater* în Viena, mergea bucuros când se reprezenta *Regele Lear* pe care îl citează în *Impărat şi Proletar*.

Trecea cu barba albă — pe fruntea'ntunecată
Cununa cea de pae îi atârna uscată —
Moşneagul rege Lear

Pentru ca poetul să traducă o piesă aşa de puţin cunoscută a lui Shakespeare, trebue neapărat să-l fi cunoscut de aproape şi în ediţie completă. Alegerea piesei mi se pare însă determinată de următorul motiv. *Timon din Athena* înfăţişează un caz acut de mizantropie. Ruinat de linguşitori când era bogat şi părăsit de toţi când sărăceşte, Timon prinde silă pe oameni şi pe aur şi fuge să moară la marginea mării. Această temă înrudită cu pesimismul, întrucât demonstrează o faţă a egoismului uman, îi este scumpă lui Eminescu şi într'adevăr în nuvela pe care am intitulat-o *Avatarii faraonului Tla*, Marchizul Alvarez de Bilbao, după ce cu risipirea imensei sale averi speră să câştige prietenie şi iubire, se vede, la ruină, părăsit de toţi. Influenţa lui *Timon Atenianul* este aşa dar evidentă. Această temă îşi are reciproca ei în exaltarea tipului de pustnic ca Euthanasius, Iosif cari, întocmai ca Timon care se hrăneşte cu rădăcini ,posedând totuş aur, găsesc în sobrietate un mijloc de a combate vanităţile vieţii. Reproducem ms., fără să respectăm aşezarea în ordine de versuri a unor pasagii. Traducerea pare făcută după un text german, cu ajutorul însă şi al unei versiuni franceze, ţinând seamă de cuvintele germane şi franceze notate pe alocuri *(malice, feigner, Bengel, Zufluchtsort, aufzuwarten)*.

PERSOANELE

Timon, un atenian nobil
Lucius, Lucullus, Sempronius } boieri şi linguşitori ai lui Timon
Ventidius, unul dintre prietenii făţarnici ai lui Timon
Apemantus, un filosof pervers
Alcibiad, general atenian
Flavius, vătaf de curte al lui Timon
Flaminius, Lucilius, Servilius } slugi ale lui Timon
Caphis, Philotus, Titus, Lucius, Hortensius } slugi de-ale creditorilor lui Timon

Două slugi ale lui Varro şi una a lui Isidor, creditori ai lui Timon.

Cupido şi măşti. Trei străini, un poet, un zugrav, un giuvaergiu, un negustor.

Un moşneag atenian. Un paj, un măscăriciu.

Phrynea, Timandra } ţiitori ale lui Alcibiad

Alţi Boieri, senatori, căpitani, oşteni, pungaşi şi suita

Scena se petrece în Atena şi în pădurile din împrejurime

ACTUL I. Perdeaua întâia.

Scena I. Cortu'ntâiu.

Atena. O tindă în casa lui Timon.

Intră poetul, zugravul, giuvaergiul, negustorul şi alţii pe uşi deosebite.

POETUL. Bună ziua Domnule!

ZUGRAVUL. Imi pare bine că te văd sănătos.

POETUL. De mult nu te-am văzut. Cum mai merge lumea?

ZUGRAVUL. Se ponoseşte [toceşte] crescând.

POETUL. Ştiut lucru. *(Dar nu-i vorba de asta)*. Ce lucru mai cu samă rar ori straniu, care să nu se potrivească cu ceea ce se ştie prin multă povestire? Dar ia te uită — O magia belşugului! Puterea ta au conjurat toate spiritele astea [*aufzuwarten*]. Pe negustor îl cunosc.

ZUGRAV. Eu îi cunosc pe amândoi; cellalt e giuvaergiu.

NEGUSTOR. De treabă boier.

ZUGRAVUL. Fără 'ndoială.

NEGUSTORUL. Om fără samăn; dăscălit cum am zice ca să fie pururea bun [*surprise*].

GIUVAERGIUL. Am un giuvaer.

NEGUSTOR. Arată-mi-l, rogu-te. Pentru Timon Domnule?

GIUVAERGIUL. Da, dacă l-o plăti, dar cât despre asta.

POETUL *(citindu-şi poezia)*

Dacă lăudăm pentru plată pe un mizerabil
Pătăm şi gloria versului isbutit
Care i se cuvine celui nobil.

NEGUSTORUL *(uitându-se la piatra scumpă)*. Frumoasă formă.

GIUVAERGIUL. Şi de preţ! Ce apă! Ia te uită numai!

ZUGRAVUL. D-ta eşti în stare s'o faci... O scriere, de sigur vr'o dedicaţie pentru D[u]m[ne]alui boerul.

POETUL. Hm! Aşa ş'aşa... am scuturat-o din mânecă. Poezia noastră-i ca un copac cu răşină care picură, de acolo de unde-i hrănită. Scânteia nu sare din cremene, decât dacă scaperi, dar flacăra noastră blândă isvoreşte de sine şi ca puhoiul fuge de orice stavilă care i se 'mpotriveşte. Asta ce-i?

ZUGRAVUL. O icoană Domnule. Dar cartea D-tale când ese?

POETUL. Cum voiu prezenta-o, îndată. Ia arată-mi pânza.

ZUGRAVUL. Bună icoană.

POETUL. Aşa e. Minunat şi frumos reese [în relief].

ZUGRAVUL. Aşa ş'aşa.

POETUL. Admirabil. Graţia icoanei vorbeşte de sine. Câtă putere de înţelegere sclipeşte din ochii aceştia! Cât de mult se mişcă fantezia de buza aceasta! Ai şti să tălmăceşti în cuvinte fisionomia asta mută.

ZUGRAVUL. Nu-i vorba, binişor e maimuţată viaţa. Iată o 'ncondeiere; bună-i? Cum o găseşti?

POETUL. Eu? Aş zice de ea că dăscăleşte natura. Intrecerea cu natura care trăeşte în văpselele acestea [e] mai vie decât viaţa chiar.

(Intră mai mulţi senatori şi trec peste scenă).

ZUGRAVUL. Ce de oameni se ţin de dânsul!

POETUL. Senatori atenieni? Ferice de ei.

ZUGRAVUL. Uite şi alţii.

POETUL. Curg musafirii.

POETUL. In această plăsmuire încă crudă [*necioplită, negeluită, nelustruită*] am închipuit pe un om pe care lumea noastră pământeană îl cuprinde în braţe şi-l giugiuleşte cu toate petrecerile [*ample*]. Iar libera-mi pornire nu se împiedică de nimic singular ci se mişcă mai departe pe întinsa tablă cerată. Nici o răutate [*malice*] josnică nu se lipeşte de-o coamă a drumului pe care am apucat. Ea sboară cu-al vulturului sbor, îndrăzneţ şi pururea'nainte, nu lasă'n urmă-i nici [o pârtie].

ZUGRAVUL. Adecă, cum s'ar prinde asta?

POETUL. Ţi-om discoase-o. Nu vezi cum toate treptele de oameni, oricum ar fi de soiul lor, atât cei superficiali şi mlădioşi [*netezi, linşi*] precum şi aceia de o natură trează şi austeră, îi oferă lui Timon serviciile lor. Vezi bogăţia lui cea mare, care atârnă de natura sa bună şi milostivă, birue şi câştigă sub stăpânirea [*sa*] tot soiul de inimi; dela linguşitorul cu o-

(Continuare în pag. IV-a)

braz de oglindă, până la Apemantus, care iubeşte puţine lucruri, atât pe cât se *(abhorează)* pe sine; chiar el îşi pleacă genunchii 'naintea lui şi se'ntoarce'n pace, simţindu-se îmbogăţit când Timon îi face semn cu capul.

ZUGRAVUL. I-am văzut vorbind unul cu altul.

POETUL. Domnule. Pe un dâmb înnalt şi plăcut am închipuit [feigner] pe Fortuna, stând pe tron; la poalele dealului stau grămadă ticsiţi oameni cu fel de fel de merite şi fel de fel de firi, cari se opintesc ca pe rotunzirea acestei sfere încearcă a-şi îmbunătăţi poziţia [*sic*]. Intre toţi cari privesc cu ochii ţintă la stăpânitoarea femee, personific pe unul de făptura lui Timon, pe care Fortuna îl chiamă c'un semn ce-i face cu mâna ei de fildeş, iar favorul ei învederat *(present)* preface numaidecât în sclavi şi slugi pe cei, care-i fusese rivali.

ZUGRAVUL. Minunat ai isvodit-o. Acest tron, Fortuna aceasta şi acest dâmb, cum văd, cu acel [*un*] om căruia numai i se face [*semn*] dintre toţi să meargă cu sine, plecându-şi frun tea spre piezişul munte spre a-şi urca norocul, s'ar putea reprezenta bine şi prin meşteşugul [*breasla*] nostru [*de zugrav*].

POETUL. Nu, nu, ia ascultă mai departe prietene. Toţi cei care cu puţin înainte îi fusese încă tovarăşi şi de-o samă cu dânsul, ba unii chiar mai de neam [*mai urcaţi, mai de preţ*] decât el, din clipa aceasta-i urmează paşii lui, îi umplu tinzile şi-i fac alaiu; îi picură în urechi şoptiri preamăritoare [*în ureche*], numesc sfânt până şi scara dela şea şi numai prin el sorb aerul liber.

ZUGRAV. Ei... şi ce-i cu ăştia?

POETUL. Iar ea Fortuna tonatecă şi schimbăcioasă, îi dă cu piciorul, dă brânci celuia pe care l-a iubit [*îndrăgise, favorit*] pân acuma; toţi cei cari atârnă de el şi care se opintesc în urmă-i spre vârful dealului, târîndu-se în genunchi, ba chiar în patru [*labe*] îl lasă să lunece şi nici unul din ei nu însoţeşte piciorul lui ce poticneşte în jos [*poticile*].

ZUGRAVUL. Aşa se'ntâmplă de regulă *(E cam asta)*. Mii de icoane morale [*şi pilduitoare*] pot să-ţi arăt care demonstrează [*tâlcuesc*] aceste repezi loviri ale norocului mai pregnant [*cu tipar*] decât vorba. Totuşi bine faci că arăţi lui Timon, că ochi de rând au văzut piciorul mai sus decât capul.

(Trâmbiţe. Timon intră cu alaiu, un servitor al lui Ventidius vorbeşte cu dânsul).

TIMON. Spui că-i arestat?

SERVITORUL. Da, Domnule şi cinci talanţi e datoria lui, averea foarte [*scurtă*] creditorii foarte asupritori *(strâmtorează, asprii)* — doreşte o slovă scrisă *(să pui vorbă bună)* la cei cari l-au închis; dacă-i va lipsi cuvântul d-tale, i se mântue mângâierea *(i se 'nchee nădejdea)*.

TIMON. O nobile Ventidius! Bine! Eu nu sunt de soiul acelora de a mă scutura de amicii mei, tocmai *(când)* le trebuesc eu lor. Ştiu că-i om *(gentleman)* care-i vrednic de ajutor, pe care-l va şi avea. Voiu plăti datoria şi-l voiu libera.

SERVITORUL. Măria Ta l-ar îndatora de-apururea.

TIMON. Spune-i închinăciuni din parte-mi. Voiu trimite curând bani de răscumpărare şi cum va fi liber, îl rog să vie pe la mine. Nu-i destul să-l ridic în picioare pe cel slab, trebue să-l şi sprijin. Mergi cu bine.

SLUGA. Tot noroc, Măria Ta *(ese)*.

Un atenian bătrân *(intră)*

ATENIANUL. Timon, ascultă-mă.

TIMON. Vorbeşte liber tată *(moşule)*.

ATENIANUL. Ai o slugă pe care o chiamă Lucilius.

TIMON. Am. Ce-i cu el?

ATENIANUL. Nobile Timon, chiamă-l pe omul acela înaintea ta.

TIMON. E'n suită? Ei Lucilius.

LUCILIUS *(înaintând)*. Iată-mă, porunciţi Măria Ta!

ATENIANUL. Omul acesta *(Bengel)*, nobile Timon, această creatură a ta, frecventează *(vizitează)* serile casa mea. Sunt un om care de tânăr încă *(dela 'nceput)*, am căutat să tind mai sus, iar moşiile mele merită un moştenitor mai de seamă decât pe unul care prezintă tava.

TIMON. Bine. Şi... ?

ATENIAN. Am o singură fiică şi nici o altă rudă şi ei îi las toată strânsura mea. Frumoasă-i fata, tocmai în vârstă de măritat. Crescutu-o-am cu multă cheltuială şi'n chipul cel mai bun *(cu cele mai bune 'nvăţături)*. El om de casa ta i cată amorul. Te rog dar nobile Doamne fii de-o părere cu mine şi opreşte-l de-a mai intra în casă *(zufluchstort)*... Eu am vorbit *(de)* geaba.

TIMON. E cinstit băiat.

ATENIAN. Bine să fie atunci Timon. Onestitatea lui să se mulţumească cu sine însăşi. Nu trebue să-i aducă fiica mea.

Aci se opreşte ms. Din cartea lui *Th. Rötscher, Arta representărei dramatice*, pe care a tradus-o pentru Pascali, pe când era sufler (ms. 2254, ff. 310—446) Eminescu a luat cunoştiinţă de toată dramaturgia, antică şi modernă, şi de Shakespeare fireşte. De acolo a luat numele actorului Garick, interpretator al marelui dramaturg englez *(mieunând în ode nalte, tragic miorlăind* un Garrick). Tot în această vreme îl surprindem plănuind o piesă *Alecsandru Lăpuşneanu* (ms. 2254, f. 301), imitând pe Macbeth.

„Din Alecsandru Lăpuşneanu s'ar putea face un Macbeth românesc cu întrebuinţarea mai ales în ultimul act a novelei lui Negruzzi".

Dar despre aceasta ne vom ocupa cu alt prilej.

G. C.

Din poezia africană

Umbre în harlem

Claude Mc Kay

Aud mereu aceiaşi paşi sărmani
Când peste Harlem noaptea grea coboară.
Şi-aceleaşi umbre văd cum se strecoară,
Dar toate, toate numai pentru bani.
O, fete brune, tinere, iscoditoare,
Ce rătăciţi în sus şi'n jos pe trotuoare.

O, veşnicie, până'n zori de zi!
Paşi făr' astâmpăr, paşi fără de tihnă.
Când oare cerul s'o milostivi
Lăsându-vă o clipă de odihnă?
O, voi ce'n vântul vieţii staţi tremurătoare
Şi rătăciţi în sus şi'n jos pe trotuoare.

Tu, lume rea, le-ai pângărit pe toate,
Le-ai alungat pe străzi şi le-ai hulit,
Picioarele lor sfinte le-ai mânjit
Şi-ai şters sfiala celor întinate.
Vai mie, istovitelor picioare
Ce rătăciţi în Harlem pe trotuoare.

în rom. de AD. BYCK

PLASTICA ANULUI 1931

de H. BLAZIAN

un volum de 140 pagini, tipărit pe hârtie chromo, cu 125 clişee în text şi în afară de text, şi cuprinzând un studiu introductiv în limba franceză asupra evoluţiei artei româneşti moderne şi o prezentare critică a tuturor manifestărilor artistice din cursul anului 1931.

Executată în atelierele Soc. „Adevĕrul", lucrarea d-lui H. Blazian este, atât din punct de vedere tehnic cât şi sub raportul utilităţii artistice, singura în felul acesta la noi.

ARCADI AVERCENKO

Prăjiturile lui Dodi

Lui Dodi îi place tot ce e înveselitor şi fuge cu desgust, cu ură de tot ce e neplăcut. E entuziasmat de tot ce e dulce; urăşte tot ce-i amar. Ii place orice fel de zgomot, făcut de oricine, din orice şi de orice natură; instinctiv i-e teamă de tăcere, simţind desigur în ea începutul morţii... Plin de entuziasm, el se mânjeşte cu praf şi cu noroi din cap până'n picioare; se apropie cu groază de baie. E foarte indignat ori de câte ori e pedepsit, în schimb nici mângâierile rudelor apropiate nu-i fac prea mare plăcere.

Odată se aflau doi musafiri la părinţii lui Dodi: o tânără şi frumoasă doamnă Nina Borisovna şi un tânăr Sergiu Mitrofanovici a cărui privire încântată nu părăsea faţa doamnei. Apoi lucrurile s'au petrecut aşa: tânărul domn pironind ochii ţintă şi îndelung pe chipul doamnei, a luat maşinal o bomboană din care a început să muşte, distrat, iar doamna întorcându-se l'a observat pe Dodi. L'a luat în braţe, l'a îmbrăţişat cu putere şi l'a acoperit de o adevărată grindină de sărutări fierbinţi.

Dodi s'a smuls din această mângâiere cu energia unui marinar gata să se înece în luptă împotriva valurilor. S'a sbătut între mânile mici şi catifelate, a îmbrâncit-o pe doamnă în piept şi a strigat cu glasul unui om înjunghiat:

— Laaa-săăă-mă, proasto! Isprăăăveşte, proasto!

Dorea straşnic să scape de „proasta" pentru a-şi întoarce toată geloasa atenţie spre felul în care tânărul înghiţea cu un aer distrat bomboana. Şi tare ar fi dorit să fie în locul tânărului, dar tânărul ar fi vrut şi mai mult să fie în locul lui Dodi. Şi primul, smulgându-se din îmbrăţişarea cea fierbinte, iar celălalt ronţăind bomboana, priveau cu grozavă invidie unul la celălalt.

In acest fel, orbeşte şi fără socoteală împarte norocul, darurile lui.

Totuşi, spre a fi drepţi, trebue să remarcăm că în cele din urmă Sergiu Mitrofanovici primi dela Nina Borisovna aceleaşi mângâieri de care avusese parte Dodi. Tânărul însă se purtă cu totul altfel; nu se împotrivi, nu strigă: „Stai, proasto!", ci în linişte, fără să murmure, cu o umbră de mulţumire chiar, se lăsă învins în voia veşnicei soarte a bărbatului.

In afară de trăsăturile de caracter zugrăvite mai sus Dodi mai are una: e grozav de hrăpăreţ. Această trăsătură e o taină, el n'o trădează. Dar dacă vede de pildă vre-o casă frumoasă îşi şopteşte: „Vreau să fie a mea casa!" Dacă vede un cal sau prima zăpadă căzând în curte sau îi place gardistul mormăie încet, numai pentru sine: „Vreau să fie al meu calul!" Vreau să fie a mea zăpada!" Vreau să fie al meu gardistul!".

Felul obiectului dorit n'are însemnătate. Odată, când mama lui Dodi i-a spus tatălui său: „Ştii, doctorul i-a găsit pietre la ficat Marinei Condratievna!", Dodi numaidecât şi-a mormăit încet: „Vreau şi eu pietre la ficat!"

Minunat copil dezinteresat.

* * *

Odată mama lui Dodi îi mângâie ceafa mătăsoasă şi îl vesti:

— Mâne vom avea blini [1]).

El nu se putu împiedeca de a gândi: „Vreau să fie ale mele blinele!"

Tare zise însă:

— Ce e asta bline?

— Măgăruşule! Nu-ţi aduci aminte de blinele pe care le-am avut anul trecut?

Proasta de mama nu înţelegea că, pentru copilul de cinci ani, anul în curs era ceva atât de grozav, de măreţ, ceva, care, ca Mont-Blanc acoperă în ochii lui cei patru ani trecuţi. Şi cu anii aceşti munţi se micşorează, se micşorează mereu, devin dealuri, care nu mai pot ascunde vederii ascuţite a omului matur bogatul lui trecut şi tot mai scunde ajung deluleţele până ce nu mai rămâne din fiecare decât o moviliţă împodobită cu o placă de piatră şi o cruce strâmbă.

Anul în care trăia îi ascundea lui Dodi blinele de anul trecut. Ce însemnau aceste bline? Se mănâncă ele? Te poţi plimba în ele? Poate sunt un popor aceste bline. La urma urmei totul e cu putinţă.

Când pe seară bucătăreasa Maria plămădi coca, Dodi o privi cu uimire evlavioasă şi, fiindu-i teamă ca atot puternica bucătăreasă să nu se răsgândească şi să nu mai facă bline, netezi linguşitor cu mânuţa poala rochiei negre murdărite de făină.

Dar asta tot nu-i păru de-ajuns.

— Te iubesc, Mario, — zise el cu voce tremurătoare.

— Bravo! Bravo! Ia te uită ce băeţel cuminte!

— Vrei să fur de la tata ţigări pentru tine?

Maria a tăcut diplomatic ca să nu se observe că ia parte la înfăptuirea fărădelegei, dar Dodi a alergat ca o furtună în birou şi a adus cinci ţigări. Le-a pus pe marginea plitei.

Şi din nou Maria cea diplomată s'a prefăcut că nu bagă de seamă bunul şterpelit. A spus însă mângâietor:

— Şi acum du-te, Dodi, în odaia ta. Aci e cald, frăţioare.

— Dar... bline o să fie?

— Pentru ce fac coca doar?

— Ei vezi! Asta este!

Ieşind, Dodi a adăogat pentru orice eventualitate:

— Eşti frumoasă, Mario!

* * *

Punând bărbia pe marginea masei, Dodi rămase vreme îndelungată în mută admiraţie.

Ce farfurii frumoase! Ce minunate icre negre! Ce scrumbie fermecătoare, garnisită cu ceapă verde, cu sfeclă, cu masline! Ce frumos stau aceste sardele uriaşe!

Iar în farfuria cea mare în care se află un peşte necunoscut de un trandafiriu dulce, Dodi a muiat chiar degetul şi a băgat numaidecât acest deget în gură cu o prefăcută nepăsare. (Hm!... e sărat!)

Dar mai înainte de toate blinele, — această mâncare tainică şi ciudată, pentru care s'au strâns musafirii, s'au făcut atâtea pregătiri şi s'a iscat atâta tevatură.

— O să vedem, o să vedem, — gândeşte Dodi, învârtindu-se împrejurul mesei. Ce e în blinele astea ceva atât de grozav?

Au venit musafirii...

Astăzi, pentru prima oară, Dodi stă la masa celor mari, astfel încât are un câmp larg de observaţie.

Il uimeşte purtarea musafirilor.

— Anna Petrovna, puţin somon! — spune mama cu hotărîre.

— Ah! Vai de mine, draga mea, — oftează Anna Petrovna. E prea mult. Jumătate din bucăţica asta. Nu, nu, nu pot mânca tot.

— Proasta! — hotărăşte Dodi.

— Spiridon Ivanici! Un păhărel de lichior! Dulce, da?

— Nu, mai bine aşi bea un păhăruţ amar!

— Ce dobitoc! — se miră în sinea lui Dodi.

— Simion Afanasici, într'adevăr nu mâncaţi nimic!

— Minciuni, — zâmbeşte cu ironie Dodi. El a mâncat mai mult decât toţi. Am văzut eu bine.

— Sardele? Vă mulţumesc, Sipiridon Ivanici. Eu nu mănânc.

— Un fel de nebună, — suspină Dodi. Vreau să fie ale mele sardelele.

Maria Kondratievna, chiar aceea căreia doctorul i-a găsit pietre la ficat, ia în vârful cuţitului o porţie microscopică de icre.

— Ia te uită! — gândeşte Dodi. Desigur i-e frică să ia mai mult. Mama e în stare să-ţi dea şi peste mână pentru aşa ceva. Sau poate se îngâmfă fiindcă numai ea are pietre la ficat. Tâmpita!

Se servesc îndelung aşteptatele, faimoasele bline. Toţi se aruncă cu lăcomie asupra lor. Se aruncă şi Dodi. Dar imediat lasă capul în farfurie şi îmbăindu-şi părul negru în untul topit, plânge amar.

— Dodik, iubitule, ce-i cu tine? Cine te-a supărat?

— Bli-ne-le...

— Ei şi ce e? Ce-i cu blinele? Ce nu-ţi place la ele?

— Aşa... rotunde...

— Dumnezeule! Am să le tai. Vor fi pătrate...

— Si cu smântână...

— Se poate şi fără smântână, cârcotaşule...

— Şi sunt aşa... de cocă...

— Dar cum ai fi vrut să fie? De hârtie?

— Şi... nu-s dulci.

— Vrei să-ţi presar zahăr pe ele?

Plânsul liniştit se schimbă în hohote sgomotoase.

Cum nu vor să înţeleagă aceşti nerozi că blinele nu-i plac lui Dodi, că Dodi a fost desamăgit de bline după cum oamenii mari sunt desamăgiţi de viaţă. Şi nici un zahăr din lume nu-l poate linişti...

Plânge Dodi.

Dumnezeule! Cât de frumos, cât de minunat a început totul, în cap cu coca şi cu gustosul miros al blinelor, şi cum s'a isprăvit de umilitor şi de banal: l'au luat pe Dodi dela masă.

* * *

Musafirii au plecat.

Obosit, Dodi a aţipit pe divanul cel mititel. Găsindu-l, mama ia în braţe corpul îngreuiat de somn şi murmură cu drag:

— Ei, prostuţule, te-ai săturat de plâns?

Şi imediat, întorcându-se spre tata, trece la altă ordine de idei.

— Ştii, se spune că Antonovschi a primit dela Mrazici o jignire grozavă.

Ridicând genele grele, Dodi, urmărit de instinctul de acaparare, se căzneşte să murmure:

— Vreau şi eu o jignire grozavă.

Lampa roşie luminează liniştit odaia lui Dodi. Şi încă mai pluteşte în aer mirosul de bline, care a pătruns peste tot...

Din ruseşte de OLGA MONTA

[1]) Un fel de clătite.

Noapte de Mai

Clair de lune

Iubesc tristeţea şi fraza cu ritm de valuri lente,
Iubesc tăceri şi şoapte şi cântece decente,
Iubesc mlădieri calde şi purităţi de linii
Şi ondulări ca braţele de elegante-actinii.

Iubesc insula mică şi abea locuită
De două-trei familii de bieţi pescari săraci,
Cu'n far — o luminiţă din zări abea zărită —
Şi plase de prins peşte întinse pe haraci, —

Unde demult se cântă aceiaşi melodie
Cu voci tărăgănate când bărcile pornesc
Şi fetele visează, când vântul cald adie,
Că va veni pe ape un tânăr prinţ domnesc.

Şi dragi îmi sunt copacii fără de frunze iarna,
Când pădurea este un cimitir tăcut,
Unde — roşie — vezi în fund doar lucarna
Colibei ce din bardă un pustnic şi-a făcut.

Iubesc poveşti cu zâne — crezute 'n Evul-Mediu.
Iubesc naivitatea legendelor de-atunci,
Ca un copil iubesc — pentru spleen bun remediu —
Uriaşii şi piticii ce-şi duc războiu prin lunci.

Iubesc mult nostalgia şi ritmurile lente
Şi cântecele triste, adânci şi indolente
Şi dansurile suple cu voluptoase linii
De corpuri ce-ondulează în undele luminii.

ALEXANDRU I. PLOUR

Citiţi ultimele numere apărute
în „Biblioteca Dimineaţa":
EUG. BOUREANUL
OMUL FĂRĂ DE NOROC

Primii paşi

Teză la Drept

Hotărît lucru: Dreptul nu-mi place! E o materie plicticos de aridă şi inutilă în şcoli. In van ne tot spune d. profesor că-i o materie, ce ne va folosi în viaţa practică — eu nu voiu adera la părerea domniei-sale. Afirmaţia domniei-sale este desminţită de însăşi viaţa practică. Intr'adevăr, aţi văzut dv. vreun advocat, (reprezentanţi prin excelenţă a pasionaţilor de Drept Roman, Constituţional, Administrativ, Comercial, Maritim) care să pledeze după cărţile, pe care a studiat la şcoală? Nu. Intr'o pledoarie un advocat nu face decât să se refere şi să interpreteze anumite articole din Codul Civil sau Comercial, după cum e cazul. Or, aceste Coduri se găsesc ori şi unde şi când vrei. La ce atunci să ţi se mai bată capul în şcoală cu asemenea bazaconii? Iată ce nu pricep eu.

Dar revolta mea n'are nici-un efect. Dreptul continuă să fie menţinut în programa analitică, iar cele trei teze anuale („teze" e impropriu spus, căci nu ne dăm doctoratul — dar aşa se obişnueşte a se spune în şcoală) trebuesc date neapărat. De pildă, mâine avem teză pe trimestrul al 3-lea. Eu însă n'am să învăţ nimic!

Domnul profesor a intrat de vreme în clasă.

— Să ştii că o să ne dea mult, ne şoptim noi.

Presupunerea ni se adevereşte: subiectul dat este desvoltat în carte în cinci foi. Cum poţi să rezumi în gând cinci foi în 40 minute şi apoi să le scrii? E o imposibilitate! Să citeşti repede pe carte şi apoi să rezumi, mai merge... Dar scrie în art. 13 din Codul Infracţiunilor şcolare, că deschiderea cărţilor de Drept în astfel de cazuri, este strict interzisă. In caz contrar şi dacă te prinde profesorul eşti expus la corigenţă. Prin urmare e rău. Dar şi dacă nu ştii e rău. „Intre două rele alegi pe cel mai bun", sună un proverb românesc. Il pun în aplicare şi aleg răul cel mai bun: voiu scoate cartea pe genunchi.

In clasă e rumoare — ceeace dovedeşte că tratarea subiectului va întâmpina reale dificultăţi din partea băeţilor... Cei care nu ştiu întreabă pe cei ce ştiu — câţi or fi? — dar consultul lor este întrerupt de d-l profesor, care intervine după catedră:

— Linişte! Stai bine, Badea, şi întoarce-te la Niculescu!

Lipsiţi de această posibilitate, băeţii recurg la acelaş mijloc ca şi mine. Şi întocmai ca licuricii noaptea, cărţile ies din serviete şi se stabilesc pe genunchii proprietarilor, luminându-le de acolo întunerecul neştiinţei din cap.

Rezultatul fericit se vede imediat: băeţii se aştern cu spor la scris... La mine deasemenea treaba merge minunat. Dar deodată se aude sgomot la catedră: d. profesor s'a plictisit să stea pe scaun. Cu viteză de 120 km. pe oră cărţile reintră la locul lor. D. profesor n'a prins pe niciunul în flagrant delict. S'a plimbat odată dela catedră până în fundul clasei, a revenit la catedră şi apoi s'a oprit definitiv lângă sobă. Mizerabilă poziţie! De aici poate observa perfect toată clasa. Natural, activitatea noastră încetează şi acum suntem ocupaţi cu deslegarea problemelor juridice...

Dar timpul trece, ce ne facem? Suntem condamnaţi să nu mai scrim un rând? Genialitatea lui Vulpe Mihai însă ne scoate din încurcătură. A şoptit ceva vecinului lui, Iordan, acesta lui Sorescu... şi după trei minute toţi ne ştiam rolurile.

Tăcerea din clasă este mormântală. Deodată se aude din partea lui Vulpe — stă în partea opusă a sobei, lângă fereastră — un vag fâşâit de hârtie, perceptibil totuş pentru urechea vigilentă a d-lui profesor, care întoarce ochii într'acolo:

— Şşşst!

Dar fâsâitul se aude din nou, persistent. Atunci, enervat, d. profesor se transportă la faţa locului.

— Ce faci Vulpe, copiezi?

— Nu copiez, d-le profesor.

Lângă sobă, de unde a plecat d. profesor, se observă o activitate febrilă. Rânduri noui sunt aşternute pe caiete. Lângă Vulpe interogatoriul continuă:

— Cum nu copiezi? N'am auzit eu cum ai întors foaia din carte?

— Nu era foaia din carte, d-le profesor. Am întors foaia caietului.

— Ia ieşi afară din bancă!

Vulpe se execută şi d. profesor caută cartea de Drept.

O găseşte, fireşte, în ghiozdan. Vulpe este destul de iute de mână...

— Şezi jos şi scrie. Să nu mai aud încă odată...

Un nou fâşâit se aude clar, de data asta lângă sobă. D. profesor sare ca ars şi se 'ndreaptă spre locul cu pricina.

— Cine umblă cu cartea?

Nu răspunde nimeni.

— Nu spuneţi? Bine, vă dau 1 la toţi ăştia de aici!

— Nu ştiu, d-le profesor, răspunde slab Gregorian. Am auzit, dar nu m'am uitat să văd cine umblă cu cartea, pentrucă scriam.

Aceeaş activitate febrilă desfăşurată de cei dela sobă în timpul interogatoriului lui Vulpe se observă acum la cei dela fereastră, inclusiv Vulpe.

La sobă se aude vocea indignată a profesorului:

— Cum nu ştii? Cine a umblat la carte? N'am auzit eu cum a fâşâit?

— Nu, am mototolit cu o foaie, pe care am rupt-o că am greşit— îi explică în fine Sandu Ion, unul din preferaţii d-lui profesor.

Explicaţia pare să-l satisfacă, deoarece închide „dosarul afacerii".

Tezele au fost cele mai bune dintre toate celelalte clase. D. profesor ne-a spus că e fericit de a avea o astfel de clasă silitoare. Iar mai fericit decât d. profesor sunt eu, că am trecut şi clasa asta, fără să mă omor cu „tocitul" Dreptului!...

GEORGE VRANCEA. — *Buc. 22 Mai, 1932*

CRONICA LITERARA

Morbul eminescologic

Fenomen nemai întâlnit în nici o altă literatură, există la noi o suferinţă acută ce cuprinde pe cei mai mulţi din cei care se ocupă de marele nostru poet naţional şi pe care o putem numi *morbul eminescologic*. A căuta să scrii ceva despre Eminescu, atunci când cel din urmă poetastru contemporan are o colecţie importantă de articole asupră-i, s'ar părea un lucru foarte firesc. Ei bine! 44 de ani au trecut dela moartea poetului şi afară de dd. Ibrăileanu şi Tudor Vianu nimeni nu a îndrăznit să-şi dea o opinie critică asupra operei, aşa cum atâţia şi-au dat-o despre Ilarie Voronca sau Fundoianu, poeţi modernişti. Şi cu toate acestea lucrul era foarte simplu şi nu cerea, fiind vorba de un poet aproape contemporan, cercetări imense şi pregătiri grozave. Orice critic era dator să definească întâiu şi întâiu poezia eminesciană, pentru ca apoi să treacă, după acest examen, la alte studii mai actuale.

Intocmai cum după o lipsă îndelungă de acasă găseşti în duhoarea încinsă a odăilor pânze multiple de păianjen, gângănii hirsute, molii, găuri de şoareci şi culturi de mucegaiuri alburii pe suprafeţele umede ale pereţilor, tot astfel în lipsa criticilor, s'au cuibărit în problema eminesciană tot felul de paraziţi ai istoriei literare, care de ani de zile, trag şi ţes în umbră pânza lor fetidă. Ei au legat uşile şi ferestrele în rugini şi în cleiuri încât nimeni nu mai poate pătrunde în opera lui Eminescu fără scârţâituri grozave şi bâzâit de muşte pe gunoi.

Cei atinşi de *morbul eminescologic* sunt de trei soiuri. In prima categorie intră bolnavii care într'adevăr au cercetat cu oarecare competenţă unele puncte eminesciene, fără să ajungă la vreo sinteză şi dovedind o lipsă desăvârşită de gust, unită cu un fanatism atroce. Tăcuţi atâta vreme cât nimeni nu s'a atins de prada lor, ei s'au ridicat deodată într'un roiu compact şi muşcător, atacând cu o violenţă rară opera nefericitului care a îndrăznit să se atingă de Eminescu. Cazul d-lui Tudor Vianu atacat de eminescologi este încă recent.

In a doua categorie intră aventurieri de felul d-lui Octav Minar, om cu desăvârşire incult în scrierile sale, falsificator de documente eminesciene şi caragialeşti, om care în orice altă literatură ar fi eliminat cu ruşine, necrofor sinistru al scriitorilor defuncţi, şi a cărui suferinţă este îngrozitoare. Spre a da un exemplu de aceasta vom destăinui cititorilor că numitul necrofor s'a năpustit cu prilejul apariţiei *Vieţii lui Eminescu* în biroul editurii „Cultura Naţională", a făcut un scandal enorm editorului că a tipărit cartea, ameninţându-l cu darea în judecată şi cu acelaş tărăboiu a admonestat pe funcţionarii librăriei Alcalay că expuseseră în vitrină opera. Ură ? Delir ? Nu ! *Morbul eminescologic.*

Dar cea mai interesantă categorie este aceea a eminescologilor amatori, a celor care din senin se trezesc eminescologi şi decretează cu autoritate ce este bun şi ce este rău în această materie. Dar şi aci sunt două soiuri de suferinzi: aceia care mărturisesc că n'au putinţa să se informeze asupra izvoarelor respective, dar se pronunţă totuş cu autoritate asupra lor şi aceia care, tot aşa de ignoranţi, îşi iau aere de erudiţi.

O carte ca *Viaţa lui Eminescu* nu are nimic extraordinar; ea nu merită nici excesele de amabilitate ce i s'au oferit cu prisosinţă, dar nici injuriile dosnice şi necompetente. Ea este o carte de informaţie şi atâta tot şi dacă din întâmplare i se găsesc şi unele merite literare —aceasta n-are de a face cu scopul modest şi precis al operei. Nu este o dovadă de hiper-sensibilitate, ca într'o ţară unde nu există o critică a lucrărilor de informaţie literară şi unde Universitatea nu pregăteşte de loc pentru asemenea fel de studii, să apăr de furoarea eminescologică o lucrare ce nefiind literară în aspectul în care e atacată se poate apăra ca şi onoarea.

Las la o parte atâtea observaţii absurde — semn al inculturii contemporane — ca fiind îndreptate către *forma* cărţii, pe care n'am dreptul ca autor, s'o apăr. Unul găseşte că biografia faptelor exacte este inutilă, ba chiar vătămătoare şi mă acuză că n'am „închipuit", dar totdeodată că am romanţat (în loc să exprim „pur şi simplu momentele emoţionale ale vieţii eminesciene") punând *unele* date exacte. Eroare! Nu *unele* ci toate datele sunt exacte, nu dramatizare ci expunere pur şi simplu a momentelor vieţii. Numai nefamiliaritatea cu izvoarele şi faptul că s'a scos orice element nesincronic şi de discuţie din text poate da iluzia „romanţării". Cine ar fi atât de onest încât să urmărească pas cu pas unele pagini, s'ar convinge numaidecât că toată cartea nu este de cât o coordonare metodică de isvoare cu unele comentarii critice şi atâta tot. Obsedaţi de moda vieţilor romanţate un gazetar vedea în chiar titlul capitolelor o tendinţă de romanţare, când în realitate ele derivă din natura însăşi a lucrurilor şi sunt adoptate astfel de toţi. Aceste observaţii vor cădea însă de la sine când un alt eminescolog, căzând în extrema contrară, va căuta să dovedească pe două coloane şi cu multă cheltuială de bani că toată lucrarea mea e *furată.*

Las prin urmare încă odată la o parte aceste semne de dezorientare şi mă opresc asupra unui caz neobicinuit şi recent de *morb eminescologic.*

Instigat probabil de banda cernăuţeană (reprezentată la Bucureşti prin tipograful Torouţiu) şi furioasă că în această revistă am făcut o critică aspră unei cărţi tipărite de sus pomenitul, noul eminescolog (de la *Secolul)* mă aşează cu gravitate „pe masa criticii" şi cu nişte aere grozave de savant mă diseacă metodic. E pentru ultima oară când, părăsind alte lucrări mult mai folositoare, mă cobor la discuţii inutile cu oameni inutili, dar o fac aceasta pentru a arăta cititorilor cum se scrie în revistele noastre şi câtă încredere trebue să se pună pe criticile criticilor improvizaţi şi alimentaţi de uri ascunse.

Eminescologul începe cu *bibliografia.* Cât este de uşor să ataci o bibliografie şi-o poate închipui orice om de bun simţ. Nimeni nu poate spune vreodată că a epuizat un capitol, când însăşi Academia română e lipsită de atâtea publicaţiuni. Pretenţia că, o severă selecţie în bibliografie nu-şi are rostul nici nu merită să fie discutată. Nici nu eram dator să dau toată bibliografia, ci puteam foarte bine adăoga numai acele lucruri ce n'au intrat în lucrările de bibliografie citate la început. Am dat-o însă ca să uşurez cercetarea şi controlarea veracităţii propriilor afirmaţii şi ca o compensaţie a aparatului critic. Selecţie? Se poate oare numi astfel a nu cita articole de gazetă ce reeditează lucruri arhi-ştiute sau a nu mai cita în reviste ceeace s'a adunat definitiv în volum, după cum anunţ la început ? Oare a trimite pe cititor la anume izvoare bibliografice unde să poată afla tot ce n'am găsit de cuviinţă a cita, nu înseamnă a da indicaţii bibliografice ? Şiret, lucru mare, eminescologul ia în mână citata de mine *Dacoromania,* şi cu cheia mea găseşte că n'am pomenit recenzia de N. Iorga, vol. *„Istoria Teatrului în Moldova"* (sic). Această operă a lui T. T. Burada, pe care eu o citez la nr. 33, are în volumul II, câteva rânduri nesemnate despre Eminescu. A cita o recenzie despre toată cartea, ce n'are nimic de a face cu Eminescu, este o pretenţie absurdă şi de altfel, presupunând că ar fi util, eminescologul a găsit-o cu ajutorul *meu.* Iată un om care are îndrăzneala să facă critici de tehnică bibliografică şi emite citate vagi de acestea: *Missir P. „Scrisori relative la Eminescu, ca şi unele relatări ale lui Maiorescu, Ibrăileanu* etc.". (sic!) Rea credinţă, nu ştiu ! Ignoranţă desăvârşită, fără îndoială. Ar putea oare eminescologul improvizat să-mi arate unde se află scrisorile lui Chibici Răvneanul şi P. Missir, nerelevate de mine ? Şi crede el, că cercetând *Gh.-Teodorescu-Kirileanu, câteva date asupra lui Eminescu în Conv. lit. XL,* 1906, pp. 995-1016, 1089-1094, n'ar găsi acolo ceeace crede că n'am citat ? Şi ar putea să-mi dovedească iarăşi că *unele relatări ale lui Maiorescu* cât şi *o serie de amintiri publicate în Viaţa Literară 1906* etc. (sic) de *Vlahuţă* nu se găsesc realmente şi în ceeace am citat eu la numele respective, după ce am anunţat că nu voiu reproduce de două ori, ceeace s'a strâns în volum ? Aceste observaţiuni necompetente şi agresive ale eminescologului ar trebui să se întoarcă în chip de palmă asupra unui om cu oricât de puţin obraz.

Observaţiunea, nutrită din vanitatea mărunţilor eminoscologi necitaţi în text „ascunşi precaut" cum s'ar zice, cu excepţia lui Stefanelli şi Slavici, este cu totul nelalocul ei pentru cine-şi dă seama că în scopul de a da cititorului iluzia unei naraţiuni sintetice, am eliminat orice element nesincronic. Slavici şi Stefanelli sunt pomeniţi ca prieteni şi colegi de şcoală ai poetului, ca actori ai dramei, nu ca informatori. Desigur că eminescologii ar fi vrut să se vadă prinşi în cristal, înăbuşind trunchiul lui Eminescu, cu expresii ca: *Precum foarte drept spune d. Leca Morariu, In urma cercetărilor marelui învăţat Octav Minar* şi alte asemenea, dar această plăcere n'am vrut să le-o fac, fiindcă intenţia mea a fost să scriu viaţa lui *Eminescu* nu să fac o panoramă de eminescologi.

Cu această introducere catastrofală, eminescologul grav intră în discuţia materialului şi dă dovezi de *infamie* combinată cu debilitate intelectuală. Infamie când mă acuză că relatez *„poveşti cu uciderea unui cârd de gâşte şi prinderea şerpilor de vii de către năzdrăvanul băiat, explicabile toate la nişte oameni ce s'au chinuit peste zeci de ani să-şi cotrobăiască prin creer după amintiri pe care nu le aveau"*, deoarece eu însumi resping acele poveşti, cu aceleaşi argumente: „In privinţa asta un om bătrân îşi aminteşte o poznă ciudată, *greu de crezut* [urmează anecdota]. Am comite o greşală dacă bizuiţi pe limbuţia unui moş, stimulat cu rachiu... am crede în toate minunăţiile câte se pun pe socoteala copilului" (p. 58).

Fără noimă este observaţia că am citat versuri din *Floare albastră* ca ecou al unei prime iubiri rurale, pe când acolo ar fi vorba de „piramide" pentru că eu căutam să dovedesc numai obsesia unui *deces* ce se află în toate compunerile de atunci, şi fiindcă transfigurarea poetică nu exclude un factor primar rudimentar. Fără noimă şi aceea că atribui Henrietei o „cugetare filosofică" când în realitate ar fi un ecou din poezia lui Eminescu. Nu trebuia să mă reped cu comentariile pentru ca până şi eminescologul nostru să vadă înrâurirea lui Eminescu şi împrumutarea formelor de gândire nu exclude prezenţa unui sbucium personal. Cât despre chestiunea Cleopatrei Poenaru şi a prezenţei lui Em. în bucătăria sa, aceasta e o problemă care va sgudui vecinic pe eminescologii îngrijaţi de „reputaţia" poetului. Acea „braşoavă stupidă" e relatată de un om care a cunoscut bine pe poet, de Iacob Negruzzi. Eu nu o îmbrăţişez ci o refer cu „se zice". Idea că „furişarea în bucătărie indică o vulgaritate în gusturi şi procedee ce n'a manifestat-o niciodată Eminescu" este gratuită şi am întreba pe eminescolog de unde cunoaşte aşa de bine viaţa poetului ? Cine a răsfoit mss. eminesciene a putut să constate că Eminescu se deda la nişte compuneri de o trivialitate erotică groaznică, ceeace nu coboară de loc pe om, şi anecdota în chestiune departe de a fi vulgară este plauzibilă, fiindcă concordă cu furoarea pasională şi lipsa de orice obstacol logic în întreprinderile sale erotice. Cât priveşte lipsa de înţelegere a complexităţii vieţii sufleteşti şi trupeşti (?) a lui Eminescu, e cazul de a spune că eminescologul se pregăteşte cerând *vieţii* ceeace aparţine *operei.* Cu metoda de a osândi din senin tot ceeace i se pare *neplauzibil* şi prin ignoranţa sa agresivă, doctorală... şi pusă la cale de prieteni, eminescologul cel nou numit Ovidiu Papadima, stă cu onoare alături de ceilalţi eminescologi iluştri Leca Morariu, Torouţiu, Morăraşu, Manolache şi Octav Minar.

G. CALINESCU

Face pe Greta Garbo!...

(fragment de roman)

de HORIA OPRESCU

Ploaia era departe de a conteni. O ţârâială neîntreruptă, invizibilă şi rece. Pe trotuare, bălţi ascunse de apă. In lungul străzii, pe caldarâm, lucire vagă de umezeală cu lumina surdă a felinarelor arare răsfrântă bolnav şi confuz.

Călători stingheri, trecând fantomatic, strecurându-se parcă spre unghere misterioase. Câte o pereche de pulpe prea lungi — sentinele suspecte, — păzind colţurile.

Un automobil coti brusc de după colţ, trimiţând în ochii lui Traian o jerbă de raze orbitoare. Apoi se pierdu, sforăind, în balansurile drumului.

Traian îşi ridică gulerul paltonului şi continuă cu paşi fără convingere, înainte, prin ploaie. Nu ştia unde se duce şi nici o dorinţă nu-l trimetea nicăeri. Simţea însă nevoia de a merge, de a rătăci mult şi neştiut, de a se cheltui într'o peregrinare necontrolată şi fără de ţel.

Strângea pumnii în buzunare şi ploaia îl stropea cu pulbere rece, de bură parcă. O amintire de demult i se ivi. Plăcerea asta ciudată de a rătăci îndelung când plouă, era pentru el o veche pasiune. Copil încă, în serile de toamnă cu streşini ce plâng şi voaluri de nori ce torc monotone cânturi de ploaie — îşi amintea cum părăsea pătucul din camera mătuşei ce-l crescuse şi ieşea în marchiza şubredă prin crăpăturile căreia vântul îşi trimetea săgeţile de frig. Acolo, înfăşurat în velinţa ce-i servea de plapumă, întârzia ceasuri întregi cu ochii în noaptea neagră. Ropotul stropilor era pentru Traian o cadenţă ce i se resfrângea în suflet, ca un svon molcom, din care atunci — copil — nu înţelegea nimic. Era o vagă şi instinctivă satisfacţie, un soiu de melancolie calmă şi copilărească. Acolo şi-a înseilat primele gânduri, întâile frânturi de privire în adâncul său. Imagini puerile, un amestec bizar scos din basmul fantastic al bunicei şi din cele câteva elemente de învăţătură sumară pe care i-o mijlocea dascălul Popa — la şcoala primară.

Şi-şi aminti acum iar, ca de atâtea ori, de o gravură văzută, demult, în cartea de cetire: un castel medieval în Pădurea Neagră. Pe nişte vârfuri de stânci prăpăstioase o cetăţue îşi căţăra meterezele dintr'un pâlc de arbori strâns ca un buchet fantastic. Turlele se ridicau semeţe, săgetând norii, strânşi în valuri groase. Desigur — ploua; negurile parcă se vedeau plutind de-alungul zidurilor într'o umezeală compactă. Desenatorul răuşise un ton opac de toamnă despletită.

Şi copilul de atunci găsea un nuştiuce atrăgător şi plin de farmec în mica reproducere din cartea lui de clasele primare. O imagine care îi complecta în suflet basmul lui Făt-Frumos, a cărui Cosinzeană dormea în castelul fermecat din tărâmul celălalt. Iar în decorul tenebros al norilor — tabloul prindea într'adevăr forma pe care şi-o schiţase în închipuirea lui. In liniile acestei gravuri — micului Traian îi fu dat să descifreze prima melancolie, prima chemare către domeniul gândurilor triste şi nemărturisite.

Târziu — în anii de pension — amintirea cetăţuii spânzurată pe stânci, îl obseda încă în nopţile cu ploaie. Şi-şi amintea acum iar, de ziua când pleca într'o vacanţă de Paşti, în Sâmbăta Floriilor. Era un Paşte ce cădea timpuriu — în Martie. Când a ieşit dela pension ploua rece şi des, ca în Noembrie. Şi-a lăsat geamantanul la portar, rugându-l să i-l păstreze puţin. Apoi — licean în clasa VI-a — a pornit pe străzi către mahalale, cu pas copilăresc, dar încruntat ca oamenii bătrâni. Inserarea l-a prins departe, la periferie, printre copiii care se întoceau zgribuliţi după ce toată ziua alergaseră cu „salcia" cântând nepotrivit, vestirea învierii de peste o săptămână, în mâni cu biete ramuri fără pic de frunze.

Când s'a întors, ud la piele şi sleit de hoinăreală, era spre ziuă. Portarul i-a dat bagajul, mormăind somnoros vorbe de mirare.

* * *

Ii veni în cap, acum, după atâţia ani — escapada asta. Era cale lungă dela întâmplarea de-atunci, până în clipa reminiscenţelor de acum. Intre cele două seri, Traian risipise un fragment de viaţă, cu avânturi, cu înfrângeri, cu tristeţi sau zâmbete. O punte peste care trecuse în goană prima lui tinereţe. Şi nu era, în ceasul de faţă, nici vesel nici amărît. Poate doar un gol — o ştearsă senzaţie de neant — îl stăpânea anihilând o clipă dorinţe sau regrete. Trăia numai această clipă, cu sufletul absent şi difuzat ca negurile ce plângeau pe acoperişuri, ca ploaia ce şiruia amorfă, ca umezeala aspră ce îmbrăca în cenuşiu oraşul...

* * *

Departe, la capătul căei Griviţa, se opri. Dintr'un local micuţ, un fel de varieteu interlop de suburbie — răsbăteau acorduri dogite de pian — şi un glas de femee —aspru dar totuşi nu lipsit de oarecare armonie, cânta. Traian căuta să ghicească interiorul prin perdelele opace. Din rumoarea ce se auzea ghici că înlăuntru trebue să fie aglomeraţie. Uşa se deschise brusc. Strada primi, odată cu grupul chefliu şi pestriţ ce ieşea, un duh de fum şi alcool. Traian zări într'adevăr mese ocupate, perechi dansând şi un fragment de scenă.

Când s'a aşezat la o masă retrasă, într'un colţ, îşi simţia abia atunci trupul frânt de oboseală. Prin pălărie ploaia răsbise şi părul îi era ud. In pantofi apa clipotea. Sorbi din vin şi privi curios, în jur. Era Sâmbătă seara şi localul adăpostea lume multă şi felurită, venită să-şi răsbune cele şase zile de trudă, burghezi ce oficiau cu voluptate, cultul democratic al începutului de repaus, la capul unei săptămâni de muncă. Cei mai mulţi din clienţi, tineri, — probabil lucrători, mici amploiaţi, voiajori sau călători de clasa III, — adăpostiţi aci să-şi petreacă noaptea până la o legătură ce pleca din gara de Nord. Aproape la fiecare masă, clienţii erau înveseliţi sgomotos şi artificial de către o arătare obişnuită în asemenea localuri, cu faţa zugrăvită, cu păr oxigenat şi recomandându-se răguşit şi degajat: artistă. Erau orele 2 din noapte. Petrecerea aci dura de-aseară. De aceea vacarmul era unanim. La câte un grup mai cu seamă, cheful devenise frenetic. Braţele se înodau deasupra scaunelor, sărutări înfocate şi prelungi se duelau dela unul la una. Cuvinte siropoase, diminutive de mahala, declaraţii solemne de amor veşnic, alternau cu sudueli naţionale (semn de adâncă admiraţie românească) ori cu ciupituri convinse pe braţe şi sâni.

Traian privi spectacolul divers şi original, cu o curiozitate evidentă. Se afla pentru prima dată într'un astfel de local. Il cunoscuse până atunci numai din literatura de aventuri ori din filmele americane cu peripeţii.

Sorbi din nou setos din vin. Spectacolul îl amuza. Şi îi era sete şi cald. Se bucura că întâmplarea îl adusese în acest cadru cu totul nou şi pitoresc. Fireşte în juru-i, în imediata apropiere, erau unele tipuri cu şepci făcute straşină pe ochi, cu mâna stângă pe paharul mereu golit, cu dreapta în buzunarul jiletcei care adăpostea — fireşte — un inelar năprasnic ori un şiş ce cunoştea carnea de om.

Totuşi în încăperea scundă şi întinsă a localului, Traian, fără să bage de seamă că e intrus, se simţea mulţumit. Nu credea în nevoia nici unui Scherlok, care să vegheze, mântuitor la nevoie, asupra lui şi nici nu regreta că'n trupul său nu poartă agerimea şi vigoarea lui Douglas, care să-l pue la adăpost de posibile surprize.

Privea cu ochi avizi înconjurul care îl interesa din ce în ce mai mult. Sgomotul creştea când lăutarii — „jazzul" adică, se năpusteau vijelios cu ritmuri de dans. Dela mese se urneau atunci perechi lipite strâns, pântec de pântec, pornind să salte aproape convulsiv, într'o îmbrăţişare barbară.

Dela o masă apropiată Traian văzu ridicându-se un tip înalt şi întunecat. Se strecură mătăhălos printre scaune şi trecu bălăgănindu-se. Curios, îl urmări cu privirea. Ajunse la o masă la care stătea o femee. Traian n'o zărise până atunci. Era aşezată aproape la spatele lui. „Tipul" o invită la dans făcându-i un gest cu capul şi clipind din ochi. Mai mult o poruncă decât o invitaţie. Dar fata nu-l ascultă. Nu se auzi ce-i spuse; dar, desigur, a fost un refuz. Indignat peste măsură şi — fireşte — jignit, dansatorul refuzat o apucă voiniceşte de mână smucind-o spre el. Fata se crispă de durerea mânii strânsă ca 'n cleşte. Se smuci totuşi şi, aproape plângând, căzu pe scaun. Străinul se aplecă atunci la ureche şoptindu-i noui invitaţii, sau poate alte ameninţări. Ea ridică din nou capul şi, printre suspine, rămase dârz protivnică dansului şi dansatorului. Străinul o mai privi odată tăcând şi clătinând din cap (gestul de sfidare şi promisiune revanşardă la mitocani). Apoi plecă, îndreptându-se iar către locul lui, bodogănind. Când ajunse în dreptul lui Traian, acesta auzi cum eroul înfrânt rostea groaznice înjurături către femeea ce-l înfruntase.

— Face pe Greta Garbo, scroafa!...

Cu această supremă şi competentă imprecaţie, cavalerul refuzat se aşeză apoi la masă sorbindu-şi cu duşmănie vinul.

Traian îşi suci scaunul aşa fel ca să poată vedea pe femeea, care, melancolică sau poate numai ipocrită, era să strice petrecerea localului.

Aceasta îşi sbicea lacrimile cu batista şi-şi dregea cu pudră cărările roze pe care lacrimile i le trăsese pe obraz. Era o femee subţire — cu chipul tânăr. In treacăt, Traian zări o faţă brună cu păr lins şi lucios, cu un frumos breton deasupra ochilor negri, puţin ridicaţi la colţuri. O vagă asemănare cu tipul japonez al actriţei Ana May Wong ori al vedetei Coleen Moore. Işi ţuguia acum buzele, făcându-şi-le roşii. Pe gât, sub maxilarul drept, o aluniţă mare contrasta frumos cu tenul uşor bronzat. De sub masă, i se zăreau picioarele cu pulpe lungi şi armonice, cu glesne fine cu linia nervoasă şi suplă a picioarelor femeeşti care fac furori.

* * *

Dar sala isbucni deodată într'un ropot groaznic de aplauze şi strigăte de bravo!

Pe scenă apăruse în fine — mult aşteptatul număr de senzaţie al Varieteului: O trupă de cazaci. Când aplauzele conteniră — straşnicii călăreţi dela Don („cei mai adevăraţi autentici" după cum îi recomanda programul) prinseră a susura un cor straniu şi îndeajuns de armonios. O cântare cu note prelungi şi triste, întretăiate de oftări strigate, ori alternate de ritmuri de că-

(Continuare în pag. VI-a)

zăcească pe care dansatorii le executau săltând pe vine şi învârtind de-asupra capului sclipitoare şi lungi pumnale. Spectacolul plăcea! Clienţii din sală fură cuprinşi de o muţenie plină de admiraţie. Cu gurile căscate — urmăreau ritmul drăcesc al cismelor basarabene ori arabescurile fioroase ale cuţitelor prin aer, evoluând temerar pe lângă nasurile cântăreţilor.

Era cu adevărat pitoresc să priveşti pe rand mutrele celor seduşi de melodia ruşilor. Aci unul la o masă cu bărbia rezemată în pumni privea încruntat, cu fruntea sbârcită. Dincolo altul cu capul înclinat pe un umăr întovărăşia melodia fluerând uşor. O artistă grasă şi scundă ca un butoi de bere, se clătina drăgăstos pe scaun, cu graţii de focă ţinută la soare. Alături un măcelar roşu şi voinic apropiase de capul lui fălcos şi asudat faţa palidă şi trasă a „damei", forţând-o astfel să guste farmecul muzicei din intima lui vecinătate. Din imediata apropiere, un „tip" pirpiriu, făcut din economie, cu nas şi figură ce amintea de Zigotto sau Siegfried Arno, vrăjea pe cele două muze dela masa lui:

— Vedeţi Rusul ăla înalt, cu patru decoraţii, ăla care îşi dă acum căciula pe ceafă!...

— Mda... răspunseră femeile fără convingere.

— Ei bine, pe ăla îl ştiu din timpul războiului. Era în armata rusă; făceau pe nebunii... Aproape să se dea cu Nemţii! Da, da — e un beţiv de forţă, ăsta. Mi-a vândut calul lui pentru o sticluţă de tentură de iod pe care i-am dat-o....

Dar ce-o fi căutând acum în Bucureşti? A, cu siguranţă e spion! Ştii din ăia care comunică zilnic prin radio la bolşevici — cum stăm cu armatele române, ştii trupele, ca să ne atace... Hei! parşivii, ca mâne ar voi să treacă peste Carpaţi să ne ia Basarabia înapoi...

Femeile îl ascultau, fără să înţeleagă.

— Cum s'o lăsa cortina eu mă duc la Conu Lake patronu, îi fac gest, îl iau d'oparte şi-i denunţ cazul. Altfel e nasulie! intră în bocluc la o adică: gazde de spioni! Nu?...

* * *

Deodată dela o masă, o voce dogită răcni:

— Bravo, ăştia! Bravo! zii mă!... Era dansatorul refuzat adineaori. Publicul însă protestă la această manifestare sgomotoasă: „gura, lasă căţeaua, culcă-te dacă te-ai prăjit ori vrei s'o iei după ceafă!..."

Şi entuziastul admirator al artei ruse se resemnă iar. Vădit: în seara asta n'avea succes...

* * *

Dar prin asociaţie de idei Traian se gândi: ce-o fi făcând femeea pe care a bruscat-o „tipul"? Şi se întoarse către ea.

Era la aceeaşi masă. Stătea calmă, privind fără insinuarea profesională. Lui Traian i se păru chiar că-l priveşte pe el. Din dorinţa însă de a urmări programul Cazacilor (sau mai curând datorită instinctivei şi necruţătoarei lui timidităţi), îşi întoarse iar privirea către scenă.

Rusul cu decoraţii, *„spionul"*, care-şi dăduse calul sirep pe o sticluţă de „tentură", bolşevicul pe care îl va denunţa, chiar acum, nenorocindu-l, umbra lui Zigotto, se producea solo. Cu un iatagan fioros în dinţi, juca îndrăcit căzăceasca, flexionându-şi genunchii, în timp ce, cu alte două cuţitoae, Rusul desena de-asupra capului său, când pe lângă nas, când pe lângă ceafă, emoţionante piruete şi zigzaguri. Grupul celorlalţi „veritabili cazaci dela Don" făcea cerc în jurul hatmanului, cadenţând ritmul cu bătăi din palme şi fredonând surd, cu gura închisă.

Când cortina căzu asupra acestei scene, *clou* al programului cum s'ar fi numit la un cabaret din centru, mulţumirea şi admiraţia clienţilor era imensă. Aplaudau, băteau din picioare, ciocăneau în masă cu bastoanele ori, pur şi simplu, răcneau — convingător şi stimulând să mai repete.

Insuşi Traian se văzu, fără să-şi dea seama, aplaudând. Gestul, când şi-l observă, îl surprinse. Deaceea, oarecum jenat, îşi întrerupse manifestarea de admiraţie, privind stingherit în jur.

La masa femeii de adineaori, întâlni aceeaşi ochi, care-l cercetau. Avu impresia că în insistenţa cu care era privit, nu e nici vulgaritate, cum impunea localul, nici falsitatea pe care o femee ca aceasta te obliga s'o lămureşti! Aşa i s'a părut o clipă numai. Mofturi! îşi zise apoi. O femee de local de noapte! Şi încă de periferie!... Că are în ochi o limpezime stranie şi pentrucă pare să nu-i convie în acest mediu, ce mă interesează pe mine? Dece stă aci? Dincolo de aceste ziduri ticăloase, şi peste trotuarul de noroi de afară, se poate munci şi altfel, iar de foame încă nimeni n'a murit în ţara asta...

Femeea însă imobilă, nestăruitor şi aproape cuviincios, îl privea mereu cu ochi — nici vorbă — frumoşi. In părul lins şi prelungit pe jumătate de frunte, în breton, becul de sus trimetea o şuviţă ce strălucea alb. Buzele strânse se răsfrângeau uşor în jos, imperceptibil trist.

Lumea începu să plece.

Zorile nu erau departe.

Prin uşa, o clipă întredeschisă, pătrunse un val de aer ce-l scutură de frig pe Traian, în hainele lui încă ude.

Bătu uşor în masă şi plăti.

Către ieşire, trebuia să treacă pe lângă femee. Era *sigur* că va fi acostat. Se înşelase însă. Nici o vorbă, nici un semn. Doar ochii ei îl petrecură cu lumini umbrite şi parcă mereu mai trişti. Ce tânără i se păru! De aproape, figura ei era uimită, ca de copil. Trăgând uşa după el, privi iar o clipă prin deschizătură. Şi i se păru că genele dela masă tremură, plecându-se...

Vântul, ploaie...

Departe, scârţâiau tramavele, în pragul unei zile noui...

HORIA OPRESCU

NOU! A apărut

FĂRĂ COPIL

de IGNAT HERRMANN

(TRADUCERE DIN LIMBA CEHĂ)

în „BIBLIOTECA DIMINEAŢA"

No. 147

70 pagini Preţul lei 6

Concursul „Adevərului Literar"

O vedere asupra romanului „IN PREAJMA REVOLUŢIEI"

Datorită împrejurărilor vitrege, literatura Basarabiei a fost împiedecată în dezvoltarea ei. Chiar atunci când se ridicau scriitori de talent, tinzând să câştige libertatea expresiei, ei erau nevoiţi să treacă Nistrul ori Prutul, sau întâi într'o parte şi pe urmă în cealaltă, trecând însă peste pământul care le dăduse viaţa şi care poate avea şi el ceva de spus. Astfel, deşi a produs numeroase talente literare, Basarabia n'a avut parte de ele, caşi cum biata provincie nu merita să fie decât un loc de exil al exponenţilor frumosului prin cuvânt.

Exista însă o viaţă şi în Basarabia cu particularităţile ei caracteristice, cu durerile, dar şi cu bucuriile ei, şi mai de vreme sau mai târziu, nu se putea să n'o ofere drept excelent material literar vreunuia dintre fiii ei.

Un adevărat eveniment a fost apariţia romanului d-lui C. Stere „In preajma revoluţiei".

In volumele apărute până acum, d. Stere redă, cu uşurinţa unui talent viguros, unui suflet plămădit şi crescut în vâltoarea intimă a mediului, viaţa Basarabiei în toată complexitatea ei. Istoria naţională ia în consideraţie clasa dominantă, alături de dinastiile domnitoare şi relaţiile externe, iar prin relaţiile clasei dominante cu massa cetăţenilor, lumina pătrunde şi în viaţa acestora. Acelaş procedeu îl adoptă d. C. Stere pentru a reda viaţa Basarabiei de acum 60-70 de ani. Ne înfăţişează boierimea basarabeană, o boerime moldovenească de veacuri, cu educaţia şi apucăturile ei, cu atribuţiile ei în viaţa socială şi politică a provinciei deslipite dela originea ei organică şi constrânsă sistematic la rusificare. O vedem din copilărie, de la naştere chiar, vedem mediul în care se dezvoltă, factorii creatori ai împrejurărilor şi influenţa lor asupra desvoltării sufleteşti a tineretului intelectual.

Biserica, şcoala, întrunirile politice, petrecerile ocazionale, serbările de familie, petrecerile publice, obiceiurile şi ceremoniile, însfârşit tot ansamblul care la un moment dat caracterizează ceiace se numeşte viaţa socială, ni-l înfăţişează sub aspectul unei succesiuni de fapte a căror scurgere se întrece în naturaleţea lor cu chiar scurgerea domoală a Nistrului la Nădeni.

Cu un humor plin de vigoare — cum dealtfel e toată viaţa pe care ne-o reînvie aşa de reuşit — autorul ne face cunoştinţă cu Popa Vasile. Ar fi de prisos să mai căutăm alte cuvinte pentru a-l identifica pe acest tipic reprezentant al Basarabiei. D. Stere e un martor prea conştient al trecutului ca să ne mai îngădue acest lucru. D-sa ne spune: „Figura părintelui Vasile era caracteristică pentru acele vremuri în Basarabia şi documenta singură mai bine decât orice studii şi cercetări, situaţia din provincia de peste Prut, pela mijlocul veacului trecut".

Tot în povestea părintelui Vasile se evidenţiază persistenţa ţăranului basarabean în cele apucate din bătrâni, factor care timp de mai bine de un secol a fost straja credincioasă a satelor noastre împotriva încercărilor de rusificare sub orice formă.

Maestru în redarea vieţii în manifestările ei exterioare şi întocmai aşa cum a fost, cum a văzut-o soarele şi a bătut-o vântul anilor de acum trei pătrimi de secol, nu e mai puţin maestru în a reda natura interioară a sufletului omenesc cu sbuciumările lui, aşa cum le-a trăit mai intens decât mulţi alţii însuşi autorul.

Inainte de apariţia romanului se bănuia că eroul principal e chiar persoana autorului, iar sub titlul romanului se presupunea o autobiografie sau o carte de memorii. Astăzi când citeşti nu poţi să nu te întrebi dacă Vania Răutu nu e însuşi d. C. Stere.

Ce importanţă are că autorul redă amintirile proprii, ale copilăriei şi adolescenţei sale, că le redă pe ale contemporanilor, sau că culege şi dintr'un domeniu şi din altul şi le combină într'o măsură sau alta? Orice operă literară e izvorîtă dintr'un suflet, care-i dă viaţă; deaceia, „In preajma revoluţiei" nu poate să nu meargă drept la inimă pentrucă dintr'o inimă zbuciumată izvorăşte, dintr'o inimă care reflectează tot trecutul, cu toate peripeţiile prin care a trecut societatea basarabeană.

Toate mişcările politice din Rusia ţarilor pătrundeau şi în Basarabia, iar acei care încercau să fie români erau tovarăşi de drum spre Siberia cu cei nemulţumiţi cu starea generală de lucruri a imperiului. Separatiştii erau tot aşa de bine primiţi în închisori ca şi nihiliştii şi socialiştii. Aşa că prilej de suferinţă era pentru cei pe care D-zeu îi dăruise şi cu suflet.

Cum toată mişcarea culturală care mai putea să existe era oricum în capitala proviciei, Chişinăul devine şi un centru de idei şi reacţiuni din partea statului.

Tineretul universitar era un izvor nesecat de elemente revoluţionare, aşa că nu se putea ca un om care are puterea să refacă trecutul provinciei să nu se oprească asupra lui. Aici îl găsim pe Vania Răutu în Chişinău, în mijlocul tineretului şcolar, după ce, născut cu anume predispoziţii sufleteşti, crescuse în împrejurări nefericite pentru un copil. Iubit mai mult de străini decât de ai săi, învaţă şi el să răspundă iubirii. Sentimentele acestea combinate cu indignarea faţă de starea de lucruri în care trebuiau să trăiască cei apropiaţi de el sufleteşte, la care adăogându-se ideia că e moldovean, redeşteptată de amintirile cu Lemeş lăutarul şi de vorba şi ţinuta de Moldovean a tatălui său Iorgu Răutu — îl vor face să se zbuciume în lupta cu sufletul său, cu părinţii, cu fraţii şi apoi cu întreaga societate şi cu întocmirea ei socială, până când păşeşte pragul închisorii, cetate martoră a multe, a foarte multe lucruri înmormântate de trecut.

Tot romanul e populat de o lume de tipuri reprezentative, caracteristice epocei pe care o reînvie.

Dacă ar căuta cineva să rezume tot, ar trebui să copieze întreg romanul. Toată opera e un ansamblu de împrejurări, o lume de suflete şi caractere de deosebite şi contrarii vederi morale, sociale şi politice, de ciocniri între interese deosebite, de figuri sincere şi curate unele, viclene şi interesate altele, indivizi şi situaţii care îţi smulg lacrimi, alături de altele care te fac să nu-ţi poţi stăpâni râsul.

Intr'un cuvânt, viaţa, iar pentru noi viaţa Basarabiei de acum 60-70 de ani.

S. A. VIŢCHI, *Chişinău*

ADEVERUL LITERAR ŞI ARTISTIC
ANUL X. — No. 605 DUMINECĂ 10 IULIE 1932

Cronica Şahului

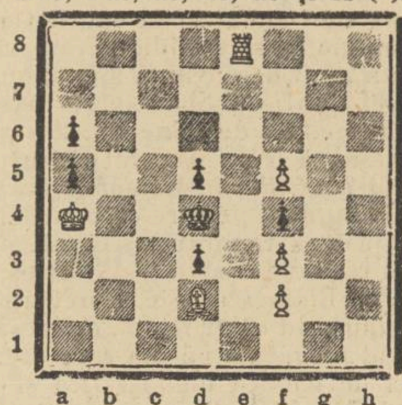
PROBLEMA No. 467

de S. Thau, Bucureşti

(inedită)

Negru:

Rd4, Pa5, a6, d3, d5 şi f4 (6).

Alb;

Ra4, Té8, Nd2, Pf3 şi f5 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

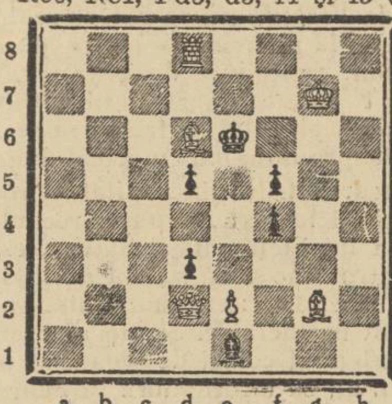
PROBLEMA No. 468

de C. G. Gavrilov, Ismail.

(«Die Schwalbe» 1932)

Negru:

Ré6, Né1, Pd3, d5, f4 şi f5 (6).

Alb:

Rg7, Dd2, Td8, Nd6 şi g2, Pé2 (6).

Alb joacă şi face maf în 2 mutări.

PARTIDA No. 219

Jucată la un concurs din Paris în Mai 1932.

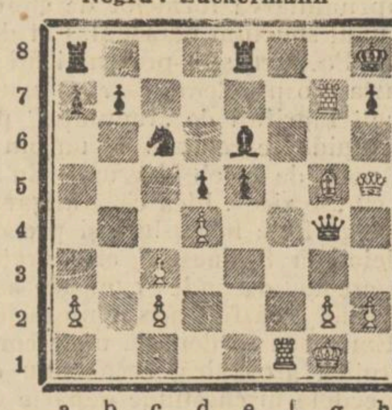
Alb: R. Crépeaux. Negru: Dr. J. Zuckermann.

Gambitul regelui

1. é2—é4, é7—é5; 2. f2—f4, é5×f4; 3. Nf1—c4, Cg8—f6; 4. aşa numita apărare modernă; de obicei se joacă f5. 4. Cb1—c3, c7—c6; ideea acestei apărări constă în eventuala deschidere a aripei damei prin b5 şi b4. Continuarea obicinuită şi bună a negrului constă în Cc6; Cf3, Nb4, etc. 5. Dd1—é2, mai bine ar fi fost Df3, care ar fi împiedecat b5, căci ar fi urmat: N×b5, c×b; é5, etc. 5..., Nf8—b4; 6. Cg1—f3, 0—0; 7. d2—d4, Cf6×é4!; 8. Dd2×é4, d7—d5; 9. Nc4×d5, c6×d5; 10. Dé4×f4, Tf8—é8+; 11. Cf3.—é5, la Né3 ar fi urmat Té4 şi alb ar fi pierdut, fărăr nici o compensaţie o figură, mai bine ar fi fost Rf2. 11..., f7—f6; 12. 0—0, f6×é5; 13. Df4—f7+, Rg8—h8; 14. Nc1—g5, Dd8—d7; singura apărare. 15. Df7—h5. ameninţând C×d5. Luarea imediată a pionului din d5 ar fi fost în avantajul negrului; C×d5, D×f7; T×f7, Né6, etc. 15..., Nb4×c3; 16. b2×c3; Cb8—c6; 17. Tf1—f7, Dd7—g4; 18. Ta1—f1, Nc8—é6; din nou singura mutare salvatoare. 19. Tf7×g7,

Situaţia partidei după a 19-a mutare a albului.

Negru: Zuckermann

Alb: Crépeaux

intenţia e frumoasă. La D×h5, ar fi urmat Né6 şi alb şi-ar fi asigurat cel puţin remiza. 19..., Rh8×g7; 20. Tf1—f7+, Né6×f7; 21. Dh5×g4, ceva mai bine ar fi fost Nh6+. Alb a câştigat acum în adeoăr dama, dar cu prea mare preţ. 21..., h7—h5!; 22. Dg4—g3, Nf7—g6; 23. d4×é5, Té8×é5; 24. Dg3—f4, Té5—f5; 25. Df4—c7+, Tf5—f7; 26. Dc7—d6, Ta8—é8; 27. h2—h4, Té8, é1+; 28. Rg1—h2. Té1—é2; 29. Ng5—f4, Ng6—é4: 30. Dd6—h6+, Rg7—g8; 31. Dh6—g5+, Tf7—g7; 32. Dg5×h5, Tg7×g2+; 33. Rh2—h3, Né4—g6! 34. Dh5×d5+, Ng6—f7; cu ameninţarea de a da mat la é6. 35. Dd5×g2+, Té2×g2; 36. Rh3×g2, Nf7×a2; tristă realitate. Tânărul maestru francez a luptat foarte frumos, dar în zadar. 37. Rg2—f3, Na2—b1; 38. Rf3—é3, Nb1×c2 şi alb abandonează.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Ieslea lui Iisus

Din Bethleem se telegrafiază ziarelor americane că acolo s'ar fi descoperit locul naşterii lui Iisus.

Ieslea lui Isus se află, după cum se afirmă cu siguranţă, în peştera de sub templul Naşterii lui Crist din Bethleem — cea mai veche biserică creştină din lume, clădită la doi paşi de hanul unde Maria şi Iosif căutau adăpost.

Decurând un perete al peşterii surpându-se, a eşit la iveală o grotă şi mai veche, care păstrează până astăzi două trepte largi de piatră, înălţate în fundul groţei cu scopul de a pune acolo fân pentru vite.

Arheologii au recunoscut în această grotă primul leagăn al lui Iisus.

Elefantul lui Napoleon

Grădina zoologică din Budapesta şi-a serbat de curând jubileul de 20 de ani. „Clou"-ul serbării a fost un elefant uriaş „Siam", în vârstă de peste 150 de ani, veteranul tuturor grădinilor zoologice din Europa.

In tinereţea lui îndepărtată „Siam" l-a cunoscut pe Napoleon Bonaparte, care-l primise pe timpul expediţiei în Egipt. Napoleon l-a trimis în Franţa, iar în ziua căsătoriei sale cu Maria-Luiza de Austria l-a făcut cadou Regelui Friedrich al II-lea, socrul său.

De atunci, „Siam" se află instalat la Schoenbrunn, celebra reşedinţă a împăraţilor Austro-Ungariei. Dar aci „Siam" intră într'o perioadă critică „freudiană": ajungând la vârsta matură de 40 de ani, „culcuşul" său nefiind împărtăşit de o tovarăşă, începu să se agite, să se înfurie chiar şi omorî doi supraveghetori, unul după altul.

Atunci, chiar psihologii-veterinari ai timpului pricepură ce-i lipseşte şi-l mutară în vechea grădină zoologică din Budapesta, creindu-i aci, unde publicul nu prea venea, un fel de cuib conjugal... „Siam" se linişti puţin, însă, într'o zi, din gelozie, ucise pe supraveghetorul cuştii soţiei lui.

De atunci viaţa lui n'a înregistrat nimic deosebit. Când, în 1912 s'a organizat la Budapesta, o nouă grădină zoologică modernă „Siam" deveni centrul ei de atracţie: în jurul cuştii sale enorme se înghesue lumea, privindu-i mai cu seamă urechile care au dimensiuni înspăimântătoare —: câte un metru pătrat fiecare!

„Siam" e foarte inteligent. El solicită spectatorilor... monede de metal şi de hârtie; le cunoaşte valorile reale fiindcă a observat ce cantitate anume de franzele, portocale, banane, etc., îi pot cumpăra paznicii pentru cutare sau cutare monedă.

El îşi întoarce faţa cu dispreţ de la monedele de 1 şi 2 helleri şi caută, dacă figura vizitatorului îi pare simpatică, să lovească uşor cu trompa partea hainei unde crede că se află portmoneul, cerând astfel o monedă mai mare. Monedele de 10 helleri le primeşte cu o vădită plăcere, iar pentru una de 20 — face chiar o reverenţă.

„Aş vrea să ştiu"

PERTINAX-LOCO.

In ce constă filozofia lui Hobbes?

Thomas Hobbes, filozof englez, (1588-1679) şi-a exprimat vederile sale filozofice în lucrarea *„Leviathan"*.

Pornind de la ideea că în stare naturală oamenii se comportă între ei ca lupii *(„homo homini lupus")*, conchide că e necesar ca ei să fie conduşi şi stăpâniţi de un suveran cu puteri discreţionare, singurul în măsură să le asigure viaţa şi ordinea.

Filozofia lui Hobbes a devenit astfel o justificare teoretică a despotismului de stat.

In materie de morală, Hobbes crede că sufletul omenesc fiind guvernat de jocul senzaţiilor, omul nu este liber să facă ceeace ar vrea, ci acţionează exclusiv sub imperiul celei mai puternice inclinaţiuni pasionale. Facultatea de deliberare nu este decât o iluzie: O succesiune de diferite sentimente, iar aceleia care triumfă îi acordăm primele de voliţiune. Libertatea nu există deci, iar voinţa şi dorinţa reprezintă unul şi acelaş lucru, considerat sub două aspecte diferite.

S'ar părea că fără putinţa şi discernământul de a voi anumite lucruri, o morală este exclusă. Hobbes crede totuş în posibilitatea unei *morale utilitare*, pe care o recomandă cu toată convingerea.

Ceeace trebue să caute omul în viaţă este plăcerea, plăcerea adevărată, permanentă, adică tot ceeace îi este folositor. Or, morala este interesul bine înţeles, şi interesul bine înţeles se confundă cu morala datoriei.

M. IPCAR-BOTOŞANI.

Ce se înţelege prin „economie dirijată"?

Se înţelege prin „economie dirijată" sistemul în care Statul intervine în jocul fenomenelor economice şi îşi arogă dreptul de a conduce, de a *dirija* mecanismul economic, în scop de a feri economia naţională de unele urmări dăunătoare, la care ar fi expusă în cazul când s'ar lăsa în voe jocul liberei concurenţe.

Ideia şi sistemul economiei dirijate existau şi înainte de războiul mondial; au dobândit însă o actualitate deosebită în epoca postbelică.

Adoptarea protecţionismului sub toate formele, impunerea preţurilor maximale la mărfurile pe piaţă sunt aspecte caracteristice şi bine cunoscute ale etatismului economic, în opoziţie cu sistemul liberului schimb, în care nu intervenţia statului, ci jocul liber al cererii şi ofertei reglează preţurile pieţei.

Sovietismul rusesc şi fascismul italian sunt două exemple tipice de „economie dirijată", iar „planul de 5 ani" şi „Statul corporativ", reprezintă forme de cristalizare a etatismului economic.

Este firesc ca epoca postbelică în special să aducă pe terenul actualităţii problema „economiei dirijate", întrucât niciodată mai mult ca în această epocă n'a existat un dezechilibru atât de grav şi prelungit între producţie şi consumaţie, dezechilibru, pe care intervenţia statului tindea să-l atenueze cât mai mult posibil.

PENTRU BORŞ ŞI BAE
FLOARE DE TĂRÂŢE HERDAN

Cărţi şi Reviste

H. BLAZIAN: Plastica Anului 1931
— 125 clişee —
Atelierele „Adevărul", 1932.

Critica artistică este, din multe puncte de vedere, mai grea decât critica literară. A exprima prin vorbe şi fraze calitatea sau defectele unei opere plăsmuite din culori, din linii, din lumini şi umbre, este în primul rând o operaţie de transpunere. Trebue să găseşti un echivalent verbal realităţii plastice, să o transformi într'un material accesibil urechii interioare a imaginaţiei.

Descrierea prin vorbe a unui tablou sau a unei sculpturi este un lucru foarte dificil. Deobicei, o astfel de descripţie, într'un roman sau într'o nuvelă, formează un exerciţiu de virtuozitate, realizarea unei figuri de gimnastică literară, socotită ca extrem de anevoioasă.

De fapt, foarte puţini scriitori isbutesc acest exerciţiu, care este în realitate un prost obicei. Chiar marii maeştri ai transpunerilor plastice în literatură nu reuşesc decât în măsura în care transformă o senzaţie plastică în una literară — adică în măsura în care nu mai fac transpunere ci literatură pur şi simplu. Théophile Gautier şi J.-K. Huysmans — „oameni pentru care lumea exterioară există" — au rămas în istoria literelor mai mult ca literaţi decât ca autori de critice de artă (deşi amândoi au scris în acest domeniu pagini extraordinare).

Dacă introducerea de transpuneri plastice în literatură este o operaţiune riscată, în critica plastică ea este necesară.

Dar — să ne grăbim să spunem — abundenţa descripţiilor într'o critică de artă riscă să devină obositoare. Din aceleaşi motive de incompatibilitate a celor două instrumente de expresie: verbal şi plastic — pe care le-am pomenit mai sus. Rolul criticei de artă nu este de a crea din nou din vorbe materialul plastic pe care-l judecă. Ar fi perfect inutil. Rolul ei este tocmai să aprecieze, să scoată în evidenţă părţile bune şi părţile rele. E dela sine înţeles că trebue pentru aceasta o prezentare a materialului. Dar aceasta se poate face schematic, expunând doar caracteristicile principale ale artistului şi ale operei. Abilitatea criticului consistă tocmai a descoperi aceste caracteristice şi în a le face comprehensibile cititorului.

D. H. Blazian are din belşug această abilitate. Şi spunem prea puţin dându-i numai epitetul de abil. D-sa dovedeşte, în analizarea operelor de artă plastică, o pătrundere adâncă, o pasionată înţelegere şi o solidă experimentare a fenomenului plastic.

D. Blazian are pentru pictură şi sculptură o patimă de colecţionar şi o luciditate de cunoscător; e un om care ştie să admire, dar care ştie în acelaş timp să-şi controleze admiraţiile şi să cugete, calm şi senin, asupra obiectului admirat.

Are, deci, calităţile esenţiale pentru un critic de artă: puterea de-a admira, entuziasmul spontan al unei sigure intuiţii, şi puterea de a judeca, alimentată de o cunoaştere a technicei artistice.

In broşura de faţă — de-o minunată realizare grafică — d. Blazian expune într'o amănunţită trecere în revistă, mişcarea artistică din România în cursul anului trecut. Avem astfel o impresie de ansamblu şi în acelaş timp putem urmări, cu ajutorul indicelui de nume dela sfârşitul cărţii, activitatea fiecărui artist. In caracterizări repezi, sigure, fine, autorul schiţează fizionomia fiecărui talent şi îi fixează totodată locul în evoluţia generală a artei româneşti. Cartea apare aşadar ca o lucrare în care analiza şi sinteza se ajută şi se complectează armonios.

Un scurt istoric al artei româneşti moderne, care este plasat la începutul cărţii, mi se pare a fi de o mare însemnătate. In câteva pagini, d. Blazian înfăţişează evoluţia picturii, sculpturii, gravurii şi arhitecturii în România, dela începutul veacului trecut până astăzi. Scris într'o franceză mai mult decât corectă, acest istoric este, credem, menit să slujească de călăuză tuturor străinilor care ar dori să se informeze asupra plasticei româneşti. Dar el este de-o mare utilitate, în primul rând, nouă băştinaşilor, publicului nostru, marelui public care, în artă ca şi în literatură, este de atâtea ori indus în eroare de pseudo-critici şi de pseudo-artişti (aşa cum d. Blazian observă şi d-sa într'o pagină a broşurii).

Un ghid artistic, elegant şi lucid, scris de un om cultivat şi experimentat nu se întâlneşte în fiecare zi. La noi aşa ceva nu se întâlneşte chiar de loc. Il avem acuma în lucrarea d-lui Blazian.

„Plastica Anului 1931" capătă astfel, pe lângă calităţile ei critice, meritul de-a fi o carte de autentică utilitate culturală.

AL. A. PHILIPPIDE

ALDOUS HUXLEY: Deux ou trois Graces
Librairie Stock*)

Titlul, găsesc, e delicios. Ce-i dreptul nu e vorba de cele trei graţii ci de o cucoană Grace; totuşi tilul e o evidentă şi amuzantă aluzie mitologică.

E vorba, cum am spus, de o cucoană, a cărei principală caracteristică e că joacă totdeauna un personaj. Se plictiseşte din cale afară dacă nu se *vede* în imaginaţie, sau *lady* imens de bogată şi de elegantă, sau *grande dame* pariziană, spirituală şi *dix-huitième siècle*, sau mare alpinistă, sau orice poftiţi. Trăindu-şi viaţa se vede trăind-o ca la teatru. Viziunile pe care le avea despre ea însăşi nu erau totdeauna momentane şi ocazionale. Exista de obicei un rol predominant pe o perioadă destul de lungă. O dată, când rămăsese multă vreme fără personalitate şi plictiseala ajunsese la maximum, a adoptat în disperare de cauză un rol foarte neaşteptat: acela de critic muzical. Se împrietenise cu un astfel de critic şi se duceau adesea la concerte împreună. Dela un timp criticul a fost impresionat de felul ei de a se purta când mergea la concert: „Aerul plictisit cu care traversa vestibulul, parcă ar fi venit să împlinească o obligaţie; oftatul şi lăsarea pleoapelor când aştepta cu răbdare să i se controleze biletele; purtarea ei în sala de concert parcă ar fi fost la ea acasă şi surâsul de dispreţ exagerat, surâsul de amuzare blazată cu care răspundea în timpul unei execuţii proaste conversaţiei mele — toate astea erau caracteristicile unui vechi critic".

Vedeţi ce comoară e un astfel de tip pentru un scriitor de talent. Huxley îl exploatează cu spirit şi fineţe. De altfel Grace nu rămâne până la sfârşit simplă actriţă: soarta îi hărăzeşte şi o întâmplare serioasă, ori cât de nepotrivit ar părea aceasta cu caracterul ei; se amorezează de-a binelea şi sufere cu adevărat. Dar autorul ne dă a înţelege că în curând sufletul ei va fi iar gol şi va cere imperios roluri de jucat. *—I. G.*

ILYA EHRENBURG: Visum der Zeit
Paul List Verleg - Leipzig

Printre scriitorii Rusiei sovietice care au reuşit să-şi creeze un debuşeu pe piaţa literară a Europei, Ilya Ehrenburg deţine întâietatea. In Franţa şi Anglia, dar mai cu seamă în Germania, romanele lui sociale au trezit un viu interes, atingând zeci de ediţii. Succesul e de altfel explicabil. Europa se sbate în criză şi mizerie. Proletariatul intelectual şi manual şomează în proporţii ne'ntâlnite până azi. Şi atunci reţeta e uşoară. Il atingi pe om acolo unde-l doare, îi sgândări rănile, îl aţâţi. Dar lucrul acesta îl faci cu diplomaţie, cu aerul celei mai perfecte obiectivităţi şi totul merge strună.

Apologistul comunismului şi al martiragiului proletar e un om inteligent, cult şi rafinat. Un apostol al dreptăţii sociale. Ca atare, a luat toiagul pribegiei şi, părăsind raiul sovietic, a început să colinde Europa de la un capăt la celălalt. Comis-voiajorul literat al sovietelor a devenit astfel un pasionat glob-trotter care-şi notează cu mult zel conflictele de muncă de prin uzine, scandalurile financiare şi bine'nţeles viaţa amărâtă a proletariatului de pretutindeni pe unde trece.

Romanul lui Ehrenburg e un reportaj senzaţional şi pasionant, scris cu nerv şi multă putere de sugestie. Eroii au darul de a ne impresiona şi a ne urmări multă vreme după ce am avut prilejul să le facem cunoştinţa. Această tehnică, care face din romanul lui Ehrenburg o copie fidelă şi sugestivă a vieţii, constitue o mare calitate; dar devine suspectă din momentul ce ştim că autorul poartă în buzunar paşaport sovietic.

„Visum der Zeit", adică „Pecetea, sau Cronica Vremii" nu abdică cu o iotă dela preocupările şi tendinţele acestui neobosit drumeţ, şi interpret al stărilor sociale de dincolo de Rusia. Autorul şi-a adunat în acest volum un număr apreciabil de foiletoane scrise în decursul anilor şi peregrinărilor. Temele sunt variate, după ţara care i-a oferit materialul urbanistic şi omenesc. Circuitul începe în Bretania, continuă în Germania, Polonia, Slovacia, Georgia, Turcia, Grecia, şi se sfârşeşte în Marsilia. Ehrenburg pare să urmărească aci o sinteză psihologică şi să ne convingă de complecta lui obiectivitate şi sinceritate. Dar autorul bruschează lucrurile. Abuzează de coloritul rembrandtian spre a produce efecte puternice şi imediate. Contrastul e formula lui de predilecţie. Unde-s palate, sunt şi bordee. Unde-i bogăţie, e şi mizerie. Unde-s speculanţi, sunt şi victime. Ehrenburg nu cunoaşte gama coloristică, la el nu există tonuri şi nuanţe. Albul stă lângă negru. Palatul lângă cocioabă. Cântecul lângă rânjet.

Să fie oare acesta secretul artistic al autorului? Nu! E o stratagemă...

Un exemplu dintr'o mie:

„Lodz este un oraş cenuşiu. In realitate însă, îi place coloritul puternic. Ii place să te buimăcească prin contraste. N'are case bogate, ci numai palate. Aşa numesc locuitorii vilele fabricanţilor de produse textile. Pe străzile înguste, în abur şi duhoare, se înalţă trupurile grandioase de piatră, cu storurile ferestrelor lăsate, în care familiile patronilor mor de plictiseală şi citesc la lumina candelabrelor romanele lui Dekobra...

In imediată apropiere se află cartierul sărăcimii „Baluty"... Lumea săracă nu dă atenţie mersului secolelor. E al douăzecilea sau al cincisprezecilea? Asta-i uliţa ţesătorilor evrei. Lucrătorul câştigă douăzeci de zloţi pe săptămână... Poţi cumpăra cu ei pâine şi scrumbie. Ceai? Nu, pentru ceai nu mai ajunge. Dacă ţi se face sete, după ce-ai mâncat pâine cu scrumbie — atunci poţi să bei apă. Asta continuă aşa un an, cinci, zece, toată viaţa...

Şi asta, ce-i? E uliţa adunătorilor de sdrenţe. Râcâe gunoiul. Un bordei. Un singur pat. Câţi staţi aici? Zece inşi. Toţi aici? Toţi. Intr'un pat?... Ce să faci, Evreii săraci au familie numeroasă şi multă răbdare. Prânzul? Scrumbie. Scrumbia e aici tot: supă, desert, bucurii, lacrimi — tot. Procentul copiilor tuberculoşi? Intrebaţi la şcoală: 50—60 la sută. Şi ceilalţi? Ceilalţi sunt numai rahitici sau anemici. La cimitir e de asemenea strâmtoare. Dar mormintele copiilor iau puţin loc. Ţigniţi mai sunt şi ăştia! De ce aduc copii pe lume? Un zâmbet ininteligibil. Aduc copii pe lume, au adus copii pe lume, vor aduce copii pe lume. Da, au uitat că se grăbesc, că vor să trăiască, să trăiască cu orice preţ, în curţile pline de duhoare ale cartierului sărăcimii „Baluty" alături de palatele Posnanski-lor, indiferent cum, dar să trăiască".

Acesta-i Jlia Ehrenburg. Reealist, sumbru, cu o vigoare plastică de adevărat maestru al reportajului şi o expresie nervoasă şi caustică ,care-ţi increţeşte pielea. Amănuntul e ocolit, abreviat; în schimb conturează energic esenţialul, până la complecta lui istovire şi diformare. Ehrenburg e un scriitor abil şi de mare talent. Sub altă zodie, desigur că ar fi devenit un demn urmaş al predecesorilor săi, luptător aprig şi sincer al democraţiei adevărate.

AD. BYCK

*) De vânzare la librăria Hasefer.

O revistă a elevilor

In timpurile din urmă, s'a asistat la un nou avânt în rândurile tinerilor elevi: să scoată o revistă, prin care să dea publicităţii producţiile lor din domeniul literaturii. Aceste reviste, din neştiinţă, din nepriceperea tinerilor conducători sau din lipsuri materiale, se prezintă de cele mai multe ori în condiţiuni ce pot fi dăunătoare şcolii respective.

Dar, pentru a nu lovi în avântul acestor tineri, care trebue menţinut şi lăudat, vrem să dăm un model, ce poate servi pentru îndreptarea revistelor în viitor şi pentru o mai uşoară alegere a normei de conducere a unei tinere publicaţiuni.

Am în faţă, revista elevilor liceului „Carol I" din Craiova, ce poate servi de model, prin conţinutul ei, forma şi îngrijirea cu care este tipărită şi însfârşit, cui îi este încredinţată conducerea.

Articolele din cuprinsul numărului de faţă, („Ion Maiorescu". Anul II, No. 3—4, 1932) sunt semnate de d-nii profesori: Ilie Ion, C. S. Nicolăescu-Plopşor, Ion Florescu, Eugen Nicolescu şi de elevii: I. N. Schintee-Leuca, Radu Voiculescu, Paul Georgescu, etc.

D. prof. Ilie Ion publică un vast studiu, aproape complet, asupra *poetului Octavian Goga.* Studiul are o întindere de circa 30 de pagini şi deşteaptă prin complexitatea lui, un viu interes.

„Un mormânt scitic", este titlul articolului d-lui prof. C. S. Nicolăescu-Plopşor, în care tratează despre primii invazionari în câmpia olteană.

„Pagina clasică" cuprinde articole semnate de d. prof. Ion Florescu: Antichitatea clasică în raport cu lumea de azi, şi „Lăcaşul invidiei", o traducere din opera lui Ovidiu.

La „Pagina geografică" d. prof. Eugen Nicolescu continuă observaţiunile asupra cursurilor de apă din Oltenia, dând de astădată, afluenţii Dunării până'n Jiu.

Ca o urmare a dispoziţiunii ministeriale, d. arhitect I. Athanasescu se ocupă de monumentul istoric din Oltenia: mănăstirea Polovraci-Dolj.

Dintre articolele semnate de elevi, trebue să remarcăm pe acela al elevului I. N. Schintee-Leuca: Descântecul în satul meu, în care se ocupă de obiceiurile din satul său, Leuca-Gorj. Insoţit de o frumoasă introducere, comentarii şi numeroase formule pentru descântece — ce îmbogăţesc mult cunoştinţele noastre asupra folklorului românesc — articolul este unul dintre cele mai frumoase pe care le poate scrie un elev, conştient de puterile lui şi nu avântându-se în crearea de nuvele, schiţe, etc. De altfel, I. N. Schintee mai publică foarte multe recenzii, dări de seamă, încât putem întrevedea în d-sa un talent.

Revista mai conţine pagini speciale pentru *fapte şi oameni, recenzii de cărţi şi reviste* române şi streine şi *însemnări.*

Pentru a ajunge la acest nivel ridicat, revista a avut nevoe de o serioasă conducere formată dintr'un comitet de elevi şi profesori, în frunte cu d. director al liceului, Mihai Paulian, căruia trebue să-i aducem laude pentru crearea unei atât de bune reviste şcolăreşti, cum se prezintă „Ion Maiorescu", revista elevilor liceului „Carol I".

CRISTIAN DUMITRESCU

Bibliografie

A apărut: „Cu aripele întinse" de *Jean Naum.* O carte de memorii din viaţa Europei de acum un sfert de secol.

SUB TIPAR

ŞOCOLATĂ (roman din vremea revoluţiei ruse) de Tarassof Rodionoff, traducere de Ana Canarache.
EVREUL de Honoré de Balzac, traducere de Maior A. Locusteanu.
IN PREAJMA REVOLUŢIEI roman de C. Stere Vol III.
3 ŞI CU REZEDA 4 de Ion Minulescu

A APĂRUT ŞI SE AFLĂ IN LIBRĂRII
H. SANIELEVICI
ALTE ORIZONTURI
Studii şi polemici literare şi ştiinţifice, în cea mai mare parte inedite. — Un volum elegant de 334 pag. cu numeroase ilustraţii —Edit. «Adeverul» S. A.—Preţul 60 Lei

Sub numărul 146 «Biblioteca Dimineaţa» publică un volum de nuvele originale ale d-lui Eug. Boureanul: **Omul care şi-a pierdut norocul,** Răsbunarea lui Ali, Apostolul

A APARUT
FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13
ROMAN de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE
Desene de I. Anestin
Romanul vieţii de mahala, cu comicul şi tragicul ei.
Ed. „ADEVERUL" LEI 50
De vânzare la toate librăriile.

Sociologie şi psihologie literară

Criticul şi filosoful francez H. Taine a lansat — acum o jumătate de secol — formula explicării biologice şi sociale a operei de artă.

In locul vechiului criteriu pur estetic, în care opera de artă era privită sub aspectul valorii intrinsec realizate, Taine a substituit analiza integrală a condiţiunilor în care apare şi se desfăşoară fenomenul artistic. Astfel opera de artă devine în acelaş timp un fenomen social complex, determinat de rasa, mediul şi momentul ce o condiţionează.

Pentru critica literară această interpretare complectă şi riguros ştiinţifică e azi un punct definitiv câştigat. Dar oricât de justă ne apare condiţionarea socială a fenomenului estetic, ea nu e singura lui explicare valabilă şi pozitivă. Ea nu închide unica posibilitate de interpretare a operei de artă, pentrucă în afară de determinarea biologică şi socială — obiectivă — există o condiţionare psihică personală şi subiectivă.

Taine a privit opera de artă sub aspectul ei obiectiv, produs al spiritului colectiv, ce corespunde unui grup social constituit. Dar nu există oare în acelaş timp o determinare interioară, prin care spiritul individual prelucrează materialul impus de mediul social?

Intre aceste două concepţii deosebite e loc pentru o alta intermediară. Căci, muzicală sau plastică, dar mai ales literară, creaţia artistică e un produs de sinteză al individului cu grupul social din care face parte.

Sub această interpretare, curentele literare se explică cu claritate şi preciziune. Clasicism şi romantism, naturalism, realism şi simbolism, sunt în acelaş timp ecoul unor concepţii mai generale despre lume şi viaţă, pe cât sunt şi produsul spiritual al unor personalităţi excepţionale. Şi deşi e perfect adevărat că romantismul e legat de numele lui Th. Gauthier, Musset, V. Hugo, naturalismul de cel al lui Zola şi simbolismul de Verlaine, Rimbaud sau Verhaeren, — paternitatea unui curent literar, prin raport la o singură persoană, — mi se pare interesantă mai mult pentru un scrupul de istorie literară decât pentru valoarea unei opere de artă în sine.

* * *

Privită în ea însăşi însă, creaţia estetică are o valoare independentă de mediu, intrinsecă şi personală. Ea ne desvălue adesea substratul creator al sufletului individual, ea sugerează temperamentul diferenţial al autorului şi uneori însuşi procesul de producţie literară.

In explicarea ei jurnalul intim sau corespondenţa unui scriitor prezintă o importanţă ce depăşeşte impresia primului moment. Departe de a fi un pur document ea oferă un caracter psihologic, complimentar. In adevăr, psihologia contemporană a dovedit că mediul şi grupul social au o influenţă determinantă în atitudinea şi felul de manifestare al individului. Inconştient şi involuntar, individul primeşte o anumită atitudine ca reacţiune la sugestiile mediului social; atitudine adesea falşă, artificială, dar foarte rar chiar intenţionată şi studiată („bovarismul" e azi un fenomen cunoscut în literatură).

Or, tocmai această pseudo-manifestare, această fadă aparenţă o înlătură lectura jurnalului sau a corespondenţei unui autor. Pătrunzând în viaţa de detaliu şi de formaţie în care ideile nu sunt definitive şi gândurile precizate complet, surprindem în plin progres însuşi procesul genetic, pe care îl necesită opera literară.

* * *

Cu aceste reflecţii închideam, zilele trecute, volumul de „inedite" al lui Dostoiewsky.

Impresia totală, ce se degajă din lectura acestui document de viaţă, profundă şi sbuciumată, este impresia unei descoperiri de incalculabile proporţii: descoperirea unei vieţi. Căci, omul, pe care ne-am obişnuit să-l închipuim închis în acea „splendidă izolare", romantică şi ireală, ne apare diminuat, martirizat, în lupta cu mizeriile fără număr.

Acesta e, fireşte, aspectul biologic al vieţii unui scriitor.

Dar, paralel cu el, surprindem acea rezonanţă afectivă — exclusiv personală — fără de care nimic din aceeace constitue sbuciumul interior, creator de inspiraţie sau numai de sugestie literară, nu apare comprehensibil şi explicit. In clipa în care autorul îşi destăinuieşte proectele de lucru şi imaginaţie, versiunile transfomate ulterior de reflecţii complicate — şi acele duioase scrisori familiare, colorate de o sensibilitate dureros afectivă, — în acea clipă numai avem impresia că am sesizat concret un fragment de viaţă psihică, o latură din personalitatea acestui scriitor.

* * *

S'a afirmat adesea, că simpla situare a operei literare în mediul ambiant este egală cu o explicare complectă şi obiectivă. E, poate, justă observaţia pentru latura socială şi pentru acţiunea de impresionare şi educare a publicului cetitor. Dar pentru înţelegerea condiţiilor de apariţie şi de creaţie personală, niciodată ideile comune tuturor, sentimentele ce plutesc în atmosfera unei epoci, nu vor reda adevărata explicare a operei analizate. Pentrucă, cu cât producţia e mai complexă şi oferă un conţinut de sentimente sau idei mai rare şi mai deosebite, cu atât ea parcurge un drum invers decât acel de generalizare obiectivă şi restrânge — printr'o inconştientă selecţie de temperament şi de cultură, sfera de valorificare a marelui public.

Interpretarea obiectivistă a creaţiei literare a fost accentuată sensibil, sub influenţa sociologiei ultimelor decenii. Ştiinţa care a pătruns adânc în domeniul psihologiei, logicei şi esteticei, punând problema unei determinări sociale a fenomenelor sufleteşti, explică prin cadre şi forme extra-individuale funcţiunea memoriei, sentimentului sau raţiunii umane (p. conf.: M. Halbwochs, Ch. Blondel, E. Goblot). Această concretizare, ce porneşte dintr'un scrupul de riguroasă conştiinciozitate ştiinţifică, a transformat — în parte — vechiul spirit individualist, — creiând o atmosferă de excesivă exactitate în studiul fenomenelor sufleteşti. Dar dacă în explicarea manifestărilor colective—ce presupun stadiul unei activităţi nediferenţiate — corespunzând unei mentalităţi de confundare şi participare cu grupul social (conf. Lévy-Bruhl) ea a extins util sfera de cercetare a preocupării ştiinţifice actuale, explicarea substratului sufletesc individual rămâne mai departe obiect al psihologiei propriu-zise. Căci interiorul psihic e infinit mai mult obiect de sesizare intuitivă, calitativă prin excelenţă şi diferenţială, decât obiect de tipizare şi generalizare obiectivă.

In acest sens, cazul lui Amiel şi al lui Fr. Nietzsche — nedrept apreciaţi până la revelarea inedită a temperamentului lor atât de personal — e un exemplu elocvent.

MIRCEA MANCAŞ

PENTRU CINE ARE NEVOE DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

INSEMNĂRI

Premiile lunare al Adeverului literar

Pentru concursul nostru literar pe luna Iunie *(Romanul d-lui C. Stere „In preajma revoluţiei) ni s'au trimis numeroase lucrări care însă păcătuesc în genere prin neglijenţe de limbă şi superficialitate a observaţiei. De aceea am fost nevoiţi să acordăm numai premiul întâiu pentru lucrarea d-lui* G. Viteţchi, *care, ridicându-se de-asupra acestor lipsuri, este interesantă şi prin faptul că reprezintă opinia unui basarabean despre un scriitor basarabean.*

Lucrările pentru Concursul pe luna Iulie *(Tudor Arghezi,* Flori de mucigai) *se vor trimite redacţiunii până la 1 August, cu menţiunea* Concursul literar. *Recomandăm îndeosebi candidaţilor să fie succinţi şi totdeodată corecţi în stil.*

Moravuri „ştiinţifice"

> ...şi aşea din amăgială, cu greşală pentru moşiia şi neamul său, cealea ce nici cum nu sint, nici au fost, au scris.
>
> *Cantemir.*

In două fascicule ale „Revistei Istorice Române", au apărut cele dintâi părţi ale unei amănunţite recenzii consacrate de d. C. C. Giurescu scrierii „Istoria Românilor şi a civilizaţiei lor" de N. Iorga. Am relevat şi noi apariţia acestei recenzii şi am subliniat reala ei importanţă pentru istoriografia românească. Ne-am exprimat mai ales satisfacţia că, ocolind tonul polemic, d. C. C. Giurescu a oferit un model de critică obiectivă şi a îmbogăţit literatura noastră istoriografică cu un studiu de care cercetătorul nu se va putea dispensa.

Recenzia d-lui C. C. Giurescu formează la rândul ei obiectul unei recente şi scurte dări de seamă pe care d. Vasile Grecu, profesor universitar, o publică în „Codrul Cosminului" (Buletinul „Institutului de Istorie şi Limbă" de pe lângă Universitatea din Cernăuţi). Iat-o:

„Fireşte că nu poate fi decât un lucru bun care nu poate fi decât aprobat, oriunde se descoperă o greşeală, să fie semnalată şi îndreptată. Şi nu cred să se fi scris încă vre-o carte care să nu fie susceptibilă de îndreptări. Totuşi nu mă pot stăpâni să nu mărturisesc că citind această aspră critică, mi-a rămas impresia că este prea silită, iar greşelile prea căutate cu lumânarea şi că a isvorît mai mult din intenţiunea de a lovi şi a desfiinţa, decât din dorul de a îndrepta. Şi atunci nevrând mi-am adus aminte de un articol atât de frumos şi drept, scris pe vremuri, în „Sămănătorul", unde se spunea, cam aşa, că după Homer trebue să vie învăţaţii alexandrini să corijeze şi să îndrepteze. Dar aceia nu căutau să lovească şi să desfiinţeze, ci într'adevăr numai corijau şi îndreptau".

Am reprodus în întregime darea de seamă, nu pentru a da un exemplu de stil curios (întreg „Codrul Cosminului" e redactat într'o limbă barbară despre care vom mai vorbi), ci pentru a scoate în evidenţă o mentalitate surprinzătoare la un om de ştiinţă.

Intr'adevăr, d. Grecu binevoeşte a recunoaşte că e „un lucru bun" ca „oriunde se descoperă o greşală, să fie semnalată şi îndreptată". Noi ne închipuiam că asta e *datoria* omului de ştiinţă; d-sa crede, probabil, altceva. In orice caz, să ne mulţumim că d-sa nu dezaprobă acest „lucru bun", ci îl aprobă.

Ceva mai mult, d-sa admite că „e bine" ca o critică să fie severă. Ocupându-se în altă parte de rosturile „Revistei Istorice Române", d. Grecu scrie:

„In „Cuvânt înainte" s'a pus în vedere „controlul permanent al unei critice cinstite, competente şi severe". In orice disciplină, cu cât mai mult se face aceasta, cu atât mai bine e; şi trebue s'o spunem că era nevoie de aşa ceva".

Cu fraza din urmă, d. Grecu merge şi mai departe cu concesiile („era nevoie de aşa ceva").

Ba d-sa mai recunoaşte că „Revista Istorică Română s'a străduit să se achite de această datorie". Prin urmare: „lucru bun", „aprobat", „e bine", „datorie". Aproape că n'am mai avea nici o pretenţie; dar d. Grecu are o părere *sui generis* despre datorie. Să vedem.

Ca să ilustreze străduinţa citatei reviste de „a se achita de datorie", d. Grecu recenzează cunoscutul articol al d-lui D. Russo, destinat să-l pună la locul lui pe „filosoful" Petre Stamatiad. „Studiul d-lui D. Russo, care pune capăt în mod definitiv unei aberaţii, este scris cu un sănătos umor şi cu o bogăţie rară de informaţiuni din cele mai greu accesibile", — scrie, în concluzie, d. Grecu.

Aşa dar, de acord cu noi, d. Grecu e pentru critica cinstită, competentă şi severă, şi se bucură cu noi când se pune capăt unei aberaţii.

De ce, atunci, îi reproşează d-lui Giurescu, — care e consecvent cu programul revistei, — că a făcut o critică aspră, silită şi că a căutat greşelile cu lumânarea? Mai întâi ne surprinde chestia „căutatului cu lumânarea". Critica e în funcţie de cunoştinţele cercetătorului, şi ceiace unuia bine înzestrat i se pare „la mintea omului", altuia îi poate părea „căutat cu lumânarea". Şi apoi, d. Grecu proclamă într'un loc necesitatea criticii „severe" şi se declară în alt loc duşman al criticii „aspre"? Sau d-sa e pentru critica severă numai atunci când d. Russo „pune capăt aberaţiei" lansate de d-nii Em. Grigoraş, M. Dragomirescu, P. Constantinescu-Iaşi şi Gh. Adamescu? Deşi întemeiate pe informaţiuni greu accesibile, observaţiile d-lui Russo sunt fireşti; iar obiecţiile d-lui Giurescu sunt „silite", fiindcă se sprijină pe un material la îndemâna *oricui*. Asta înseamnă „logică" şi mai înseamnă „consecvenţă".

D. Grecu are *impresia* că studiul d-lui Giurescu „a izvorît mai mult din intenţiunea de a lovi şi a desfiinţa, decât din dorul de a îndrepta". Noi avem *convingerea* că d. Giurescu a făcut operă de adevărat istoric şi se poate felicita de a avea ca înaintaş, pe acest drum al criticii minuţioase, pe marele Dimitrie Cantemir care ne învaţă: „...şi oare ce chip de Istorie adevărată au luat, pentru aceia şi mai tare a o scutura şi din toate încheeturile a o deznoda şi a o destrăma, foarte de treabă şi în adeverinţa Istoriii de folos a fi am socotit". — *J. Byck.*

La moartea lui Anton Wildgans

Literatura germană pierde prin Anton Widgans, care a murit de curând în vârstă abia de cincizecişiunu de ani, un scriitor de mare valoare. Dar Austria pierde mult mai mult, căci Wildgans a fost prin excelenţă poetul ei naţional.

Acum câţiva ani, în al său *Discurs către Austria,* Wildgans spunea:

„Noi ăştia, muncitori care construim Austria nouă, noi nu uităm câtuşi de puţin vechea Austrie. Dimpotrivă, ştim prea bine că ei îi datorăm aproape tot ceea ce posedăm în clipa de faţă, cu tot ceeace avea această moştenire bolnăvicios şi blestemat. Alături de aceste scăderi, moştenirea noastră conţine valori reale, ale unei culturi bătrâne şi ale unei umanităţi particulare".

Intreaga sa viaţă, întreaga-i operă de scriitor, Anton Wildgans le-a consacrat exprimării acestei umanităţi austriace tocmai în ceeace avea ea particular, reînoind, dar rămânându-i totuşi credincios, această venerabilă tradiţie culturală.

Anton Wildgans aparţinea unei vechi familii de magistraţi şi el însuşi, în tinereţe, şi-a ales cariera judiciară. Chemat prin însăşi meseria sa, să cunoască poporul austriac, cel din oraşe ca şi cel dela ţară, el folosi această cunoaştere în primele sale opere dramatice care, înainte de războiu chiar, i-au adus faima. In 1913 s'a jucat la Viena drama lui *In Ewigkeit Amen* (In vecii vecilor, Amin!) şi în 1914 tragedia *Mizerie,* urmată imediat de o altă tragedie *Iubire.* Intre aceiaşi ani, a tipărit mai multe culegeri de poezii, dintre care cea mai cunoscută, *Sonette an Ead,* este compusă din sonete viguros construite.

Tragedia *Dies irae* şi poemul dramatic *Cain* i-au consacrat definitiv, imediat după războiu, celebritatea de poet şi dramaturg, mărturie fiind în 1921 numirea sa în postul cel mai onorabil de director al *Burgtheater*-ului, ilustra scenă naţională a Vienei.

Cum însă era animat de prea multă intransigenţă idealistă şi cum avea prea puţin spirit poetic, nu se putu menţine multă vreme în acest rol dificil, care cerea mai degrabă un om de acţiune decât un poet. Pe de altă parte, sănătatea lui începea să se clatine: demisionă. Trăi de-aici înainte retras în împrejurimile Vienei, închinându-se exclusiv lucrărilor sale literare. Totuşi în 1930, un lucru neaşteptat se produse: Anton Wildgans deveni pentru a doua oară director al *Burgtheater*-ului. La această covârşitoare muncă, el închină ultimele-i forţe. Cea de-a doua direcţiune a sa fu mai strălucitoare decât prima, fu chiar cea mai strălucitoare activitate la *Burgtheater* după răsboi. Complect extenuat, Wildgans fu silit să demisioneze la sfârşitul anului trecut. Nu i-au mai rămas de trăit decât patru luni. Febrila activitate a acestui an din urmă i-a accelerat moartea.

Lucrările dramatice care l'au făcut celebru şi poemele lui Wildgans au mari calităţi. Formulele lor poate puţin rigide, stilul lor puţin oratoric, nu strică cu nimic nici soliditatea construcţiei lor nici profunzimea sentimentelor pe care le exprimă, şi totuşi nu sunt creaţiile cele mai desăvârşite ale autorului lor. Cele două capodopere ale sale aparţinând ultimei perioade, sunt o carte în proză *Muzica copilăriei* şi un poem epic *Kirbisch.* Amintirile din copilărie ale lui Wildgans au ca subtitlu *Ein Heimatbuch aus Wien.* Este esenţialmente o carte vieneză care aminteşte în chip admirabil, tandru şi discret pe Haydn şi Schubert, uneori pe Mozart şi uneori chiar valsurile languroase ale lui Johann Strauss. Proza cărţii este specific austriacă, colorată de locuţiuni familiare pline de pitoresc, totdeauna expresive, patetice adesea. Această ultimă calitate — căci este una: emoţia la Wildgans nefiind niciodată goală şi fără însemnătate — o regăsim în *Kirbisch,* ciudată epopee ţărănească scrisă în hexametri de culoare şi densitate extraordinară, depărtată mult de clasicismul rece şi compact. Stilul acestui poem ne dă cheia întregii particularităţi a lui Wildgans ca poet. Maniera lui aminteşte uneori aceea a scriitorilor şi mai ales a artiştilor din al XVII-lea veac, este autentic *barocă,* cu alte cuvinte orice imagine, orice metaforă este expresia unei mişcări interioare şi nu numai un ornament factice.

Tocmai prin această virtute Wildgans ţine de o tradiţie profund austriacă, aceea a Habsburgilor catolici, care au păstrat puternice legături spaniole şi rămân în acelaş timp conştienţi de misiunea lor culturală în orientul european. In literatura austriacă de azi, maniera lui formează o trecere sau o trăsură de unire între arta aristocratică şi clasicizantă a unui Hoffmanstahl şi realismul mistic şi ţărănesc al unui Billinger. In trecut, Wildgans e aproape mai ales de Grillparzer şi de Stifter. Avea aşa dar dreptul să afirme fidelitatea lui faţă de tradiţia culturală a ţării sale.

Cu puţin înaintea morţii, Wildgans scria într'o scrisoare aceste cuvinte ce sunt parcă o supremă profesiune de credinţă:

„E adevărat că pe cerul Orientului se ridică un gigantic punct de întrebare şi că el corespunde unei întregi armate de tankuri, unei imense escadre de avioane gata oricând să răspândească peste bătrâna Europă nouri de miasme care au şi început să otrăvească, să înfrigureze lumea. De-aici totuşi necesitatea de-a respira încă odată aerul Atticei, de-a afirma vechea noastră artă născută din resemnări şi extaze individuale şi nu din nu ştiu ce deslănţuire colectivă."

Antipatiile lui Goethe

Se ştie că lui Goethe nu-i prea plăceau oamenii care purtau ochelari; dar nimic nu-i era mai neplăcut decât să vie în contact cu oameni care fumau. Intr'una din zile dl. von Einsiedel trimise la el pe un nobil bogătaş din apropiere de Gotha, pe care poetul îl primi foarte curtenitor. Dar abea pronunţă străinul câteva cuvinte când, deodată, Goethe se ridică de pe scaun, puse mânile la spate şi începu să se plimbe nerăbdător prin odae. Convorbirea se cam poticni. La un moment dat, Goethe îi adresă oaspetelui următoarele cuvinte: „Trebue să fumaţi foarte mult, domnul meu". Străinul se zăpăci, bolborosi câteva cuvinte, şi cum Goethe nu răspundea observaţiunilor sale decât monosilabic, nu-i rămase acestuia decât să-şi ia rămas bun.

Mai târziu Goethe îi scrise lui Einsiedel că domnul puţea ca o cazarmă şi că-l roagă să facă bine să nu i-l mai trimeată pe cap şi a doua oară.

Poezia şi viata modernă

„Şiinţa se poate asocia cu poezia?" se întreabă Huxley.

Wordsworth, un alt scriitor, răspunde pentru el:

„Descoperirile cele mai bizare ale chimistului, botanistului şi mineralogului sunt subiecte, care convin artei poetului, tot aşa de bine ca oricare altul, cu condiţia ca ele să devie concrete şi reale pentru om tot aşa ca şi întâmplările fericite sau nenorocite".

Cu alte cuvinte, ştiinţa devine materie poetică în măsura în care atinge pasiunile şi sentimentele noastre, acolo unde încetează de a mai fi abstractă.

Dar e deajuns să te gândeşti, o clipă la istoria omenirii pentru a constata că de foarte multe ori a fost astfel.

Pentru Lucreţiu, ştiinţa timpului său era profund reală. Pentru Dante cerul proclama gloria dumnezeirii; pentru Huxley ca şi pentru Proust sau Valéry, — ştiinţa e interesantă, fiindcă le dă o imagine a Universului, o imagine a destinului uman, transformând idea personală, intimă, pe care fiecare şi-o face despre fericire.

„E o greşală de-a imagina poezia timpului nostru sărăcită de o civilizaţie de tip nou. Aşi zice, din contra, că tot ceiace îmbogăţeşte spiritul omului, îi dă în acelaş timp mijlocul de a i se împrospăta viziunea poetică asupra universului.

E adevărat că viaţa pe care o ducem, e grea şi aspră.

E posibil că adaptarea la civilizaţia industrială să aducă încă o lungă perioadă de greutăţi şi chiar de nenorociri; dar dacă lumea modernă ne pare azi haotică şi de nepătruns, e tocmai din cauză că ea trebue recreiată de artişti. Şi aşa va fi.

Pentru a o descoperi însă, ea trebue acceptată, iubită, descrisă prin imagini nouă şi frumoase, făcându-i legi şi dându-i fiinţă".

Legenda celebrei Safo

Poeta din Lesbos, care a fost cântată rând pe rând de Socrate, Aristotel şi Iulian, — pe care Platon a pus-o în numărul iniţiatoarelor sale, supranumind-o „A zecea Muză", şi servindu-se de ea în Fedra ca să exprime toată patima dragostei, — a fost oare o curtezană sau o aristocrată?

Trebue să vedem în ea o figură de muză pasionată sau o minunată maestră a depravării?

Ambele ipoteze sunt verosimile şi cei ce înclină pentru ultima — nu pot trece peste anumite acuzaţiuni adresate memoriei Mitilenienei.

Vorbind de origina ei, eminentul elenist Mario Meunier se opreşte, în Prolegomenele recenţei sale „Safo", asupra acestui punct final.

Intr'adevăr în 1917, s'a descoperit la Roma o biserică dela sfârşitul sec. I, în care se întruneau partizanii pitagorismului.

„Pentru a decora interiorul capelei centrale a bisericii pitagoriene, în locul unde sunt reprezentate de obiceiu cele mai edificatoare subiecte, — decoratorii romani au înfăţişat pe Safo trăind în Mare".

Safo a meritat deci, prin viaţa şi moartea sa, să fie trecută între eroi de către pitagorieni. Mario Meunier socoteşte cu drept cuvânt că faptul acesta scuteşte memoria celei dispărute de orice calomnie.

Meunier termină astfel portretul celebrei Lesbiene:

„După câte ştim, poeta din Lesbos a trăit şi, poate, a murit din dragoste".

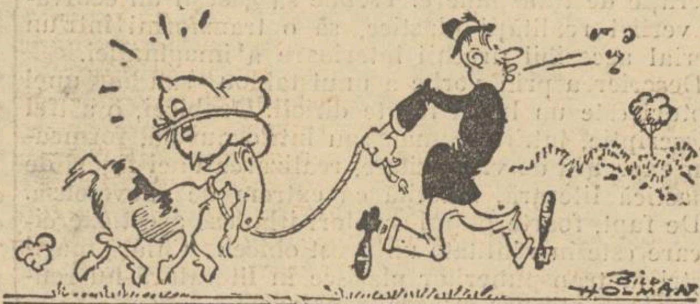
Pentru a da o valoare desăvârşită acestei afirmaţiuni, trebue să uităm că Sf. Tereza a scris undeva: — „A muri de dragoste înseamnă a omorî pe însuşi Dumnezeu". Safo în adevăr n'a iubit şi n'a căutat ceiace — a iubit şi a căutat fecioara din Avila. Pasiunile lor însă, pasiunile arzătoare şi de multe ori chiar expresiunea lor — ar putea forma o paralelă.

Amândouă, una prin pasiunea rafinată a simţurilor, cealaltă prin înflăcărările sufletului — au dovedit tot infinitul din dorinţa trupului şi din elanul spiritului nostru.

Şi una şi cealaltă au avut aspiraţiuni fără margini şi, în sfârşit, fiecare a plâns atunci când şi-a văzut dorinţele întrecând limita forţelor. Au suferit la fel şi au murit tot din pricină că au iubit prea mult".

Ingeniozitate

Cum a interpretat stăpânul unui ţap ordonanţa relativă la botniţa obligatorie pentru animale.

Inspecţie

Intr'un orfelinat din Rusia.

— Ce-ai vrea să fii, băeţelule?
— Nepotul dumitale.

Masacru

La teatrul lui Mayerhold din Moscova se repetă „Nenorocirile inteligenţei" de Griboedov.

GOGOL. — Tovarăşe Mayerhold, pe noi clasicii poţi să ne faci harcea-parcea. Dar uiţi că publicul e încă viu...

Ghinion

S'a înscenat la Moscava un film cu *Napoleon.*

NAPOLEON. — Pentru a doua oară o păţesc în Rusia...

Citiţi „Biblioteca Dimineaţa"

Au apărut până acum 150 numere, cuprinzând capodoperele literaturilor străine. Ultimele numere apărute: Fermina Marquaez, de Valery Larbaud, roman din viaţa liceenilor adolescenţi; Munkyttan, de Selma Lagerlöf, roman din viaţa mistică a nordului; Transval, de Constantin Fedin, roman din vremea revoluţiei ruse; Fedra, de Racine; Ce-am văzut în Olanda, de Konya, memorial de călătorie. Atitudini critice, de Ion Sân Georgiu, cuprinzând interesante studii literare pentru elevi şi studenţi.

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 606

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
16 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 17 Iulie 1932

BIBLIOTECA CENTRALA a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Eminescu şi limba franceză

Cunoştea Eminescu l. franceză? Iată o întrebare la care mulţi ar răspunde cu hotărîre negativ. Este meritul d-lui I. M. Raşcu de a fi dovedit în articolele publicate în revista *Indreptar* influenţa directă şi neîndoioasă a literaturii franceze asupra poetului. Aşteptăm cu tot interesul studiul întreg al d-lui Raşcu, spulberător de multe prejudecăţi. Până atunci nu putem trece cu vederea unele documente strânse în vederea studiului operei lui Eminescu şi care vin să întărească teza sa.

Am arătat în altă parte (*Viaţa lui M. E.*, pp. 246-47) că în epoca berlineză, poetul, având neîndoioase cunoştinţe despre literatura franceză, în special despre V. Hugo, făcea totdeodată exerciţii de limbă. Pe un fragment de text francez copiat îşi sublinia cuvintele necunoscute spre a le transporta apoi jos într'un mic vocabular franco-german.

Reproducem acum în întregime acele rânduri:

Elles se fient a leur bonne humeur, a leur charme, a leur cheveux tres noirs, a leur yeux *fendus* [1]) en amande et surtout a leur bains froids... L'une des ces demoiselles a trouvé, en la cherchant un peu, une anse favorable ou le petillement de l'eau transparente invite les belles nageuses à battre le fer pendant qu'il est chaud. Je veux parler de ces eaux merveilleuses: on s'y jette et tout de suite on est couvert d'une quantité d'etoiles. L'eau apelle a son charme un millier de petits infusoires, espéces de globules phosforescent, qui s'echappent du fond de la mer et qui couvrent d'une lueur [2]) energique les beautés les plus cachées des belles nageues. En ce moment le jeune homme qui s'expose à ce phenomène se voit entouré d'un *tas* [3]) de merveilles. La première exitation qu'il rencontre sur le sable, a coté de l'onde claire ce sont les vêtements de M-elle Diane Berard, très jolie fille ornée de cheveux superbes *tirant sur le roux* [4]) et faite a *ravir* [5]). Elle a changé cet eau de miracles en un lac *incandescent* [6]); son bain est une *fournaise* [7]) ardente d'ou s'échappent des milliers d'étincelles... Diane *obeït* [8]) a l'été, au vent qui souffle, a la nuit *tiède* [9]), au *Poulignen* [10]) qui s'endort. Elle se plait a montrer ses jambes nues et a les baigner dans l'écume des vagues, son imagination ardente est a *l'aise* [11]) dans cette immensité. La voila, qui jette a l'océan sa robe azurée, et la fine batiste, qui lui sert de costume intime. Et. tenez, la voyez vous, calme, souriante et gracieuse, voluptueuse et chaste, qui s'abandonne à tous ses caprices. O bonheur! La voila qui disparaît dans un paysage pittoresque et coloré, pendant que les jeunes Basses-Brettes, les plus jeunes et les plus jolies jouent sur leur *biniou* [12]) un vieil air national. L'océan exhale un dernier soupir de regret... Les pieds nus, ornementés d'un *ruban* [13] bleu; un *peignoir* [14] de laine blanche dissimule à peine un buste long, élegant et des *hanches accusées* [15]) d'un delicieux contour. Sa tête e pleine de contrastes et *tour à tour* [16]) elle se montre aux curieux irréguliérment classique ou classiquement irréguliére; ses cheveux d'un blond chaud ou d'un blond *fauve* [17]) flava ou fulva comes, sont d'une longueur démesurés. La dame ne porte ni bonnet ni chapeau; ses yeux sont sans couleur distincte; de longs *cils* [18]) d'un dessin tres pure, des levres fraîches et des dents blanches, une chaude carnation; la voilà toute...

Le mer etait en feu: un bras enfoncé dans le sable et servant *d'oreiller* [19]) a sa tête bouclée, elle regardait la mer et chantait une barcarole italienne... douceurs *ecoeurantes* [20]), demarche voluptueuse, *nuque cottoneuse* [21]). Elle etait adorable dans cette fraîche toilette; et que dites vous de son *dos* [22]) d'un coloris un peu *mou* [32]) et les *fils cottoneux* [24]) de la *nuque* [25]) ou l'on voyait circuler le sang? Et du conseil de M-elle Berard à son valseur, pendant que les voluptueux parfums, de chaudes *effluves* [26]) montaient jusqu'à lui et achevaient de *l'enivrer* [27]): faites le mort...

Otons nos bottines et relevons nos robes... Alors voilà M-elle Diane, qui court deci delà, avec de *rousseàtre duvet* [28]) dont ses jambes exquises etaient couvertes, et ce delicieux signe placé a la naissance du *jarret* [29]).

(ms. 2286, f. 58).

Notându-şi traducerea în nemţeşte Em. renunţa la unele vocabule, deoarece probabil le înţelegea satisfăcător. Din aceste notări din care reproducem unele (1. *spalten, zerspringen, bersten, sich spalten;* 2. *Schein, Glanz;* 3. *Haufen;* 4. *In's Rote fallen;* 5. *entzücken, begeistern;* 7. *Schmelzofen, Brennofen;* 9. *lau, laulich;* 11. *bequem;* 13. *Band,* 14. *Pudermantel;* 15. *Hüfte;* 16. *nach der Reihe, wechselweise;* 17. *falb, fahl;* 18. *Augenwimper;* 19. *Kopfkissen;* 21. *Nacken, Genick, pelzigt, fasig;* 22. *spate;* 23. *weich, wollüstig;* 27. *betrunken, berauscht;* 28. *Milchbart, rötlich;* 29. *Kneibüg[el]*) reese că poetul ştia foarte imperfect franţuzeşte. Aceasta este însă o dovadă sigură că voia şi putea să citească.

Al doilea document şi mai interesant este, cred, din epoca revizoratului, în tot cazul din vremea când, la Iaşi, frecventa casa Veronicăi Micle. Este o scrisoare nici mai mult nici mai puţin scrisă în franţuzeşte cătră, nu mă 'ndoesc, Veronica, prin care se face acesteia amare reproşuri. Caligrafia, ştersăturile, jocul de cuvinte *eminent-eminente*, aluzia obicinuită la Leibniz (cet meilleur des mondes possibles), totul certifică autenticitatea scrisorii. Şi din alte scrisori se putea vedea că Em., de dragul Veronicăi, înclina către un franţusism tot mai frecvent. Limba franceză în care scrie Em. aceste rânduri este — ce-i dreptul — înfiorătoare, dar este totuş limbă franceză şi asta înseamnă că poetul citea cu asiduitate cărţi franţuzeşti (din care îi rămăsese atâtea vocabule şi expresii), fără să studieze însă gramatica. Reproducem textul aidoma, fără să mai punem *sic* acolo unde — mai totdeauna — forma este greşită.

Madame, à

J'escris en français, pour faire des beaux exercises de compilation et traduction. Ce serait vraiment une belle traduction, de-une petite conte trouvée dans les papiers de mon viell. Le papier de l'original est rongé, — comme ça se ronge mon Dieu! quand elle y est une histoire des hommes morts, mais pourtant se la trouve interessant, c'est d'un chic mirifique, que de savoir comment les hommes vivaient avant nous. Eh bien! il y a içi dans cette histoire un homme eminent ça veut dire d'une eminente stupidité. Il a des yeux bleus. Vous savez les yeux sont fideles et bien betes, ce qu'on ne peut pas soutenir des yeux gris, verts ou verdatres. Mais laissons la la theorie. La dame — dans toute ces histoires il y a aussi une dame au plus possible belle, blonde (ou brunette? non). Le jeune homme aux yeux bleus (par leur stupidité plus que par leur couleur) — vous savez la couleur est une chose très souvent indefinissable? N'ai-je Vous faite la même question sur le même sujet, et vous me devez encore la definition? — Recomençons. Le jeune aux yeux (? problematiques) vit la dame aux yeux (très problematiques). Il s'en fuit parcqu'il avait peure d'un troisième problème plus dificile encore de ressoudre. Mais içi commence le comique de la chose. La dame était très interessante par la faculté d'etre enrhumée — toujours enrhumée. Les yeux languissait, cet doux profil de cire blanche montrait tant de souffrance et de douceur. A la seconde fois se fût le jeune homme qui sentait le pèsement du reflet de ce beaux type sur son coeur. Il lui plaisait de contempler des heures entieres cette douce figure de marbre, de la resorber dans son ame; avec mille de fibres, tant qu'il fut maintenant sa ceconde ame, son espoir sur ce monde en c'est foi sa vie même parcqu'il ne se souvient pas d'avoir vecu avant de ça. Il arive un beaux jour une lettre — slavonne, parsque la bouquine de mon père y est ecrite en caractères slaves — dans laquelle on lui disait une foule de petites bonnes choses. De la son sort fût decidée — son âme n'est fut plus qu'une glace pour reflecter toute la figure, tous les mouvements d'un pauvre petit ange.

Enfin M-sieur est parti. Cet M-sieur X., c'est toujours l'homme qu'on trouve le plus souvent dans cet meilleur des monde possibles. Il est un peu chauve. Le *bébé*, car ainsi s'appelait l'animal, croyait qu'on lui donnera des avances. On lui a donné une heure d'un doux embarras toute modeste, toute sans pretention d'etre plus qu'un embrassement. Après ça on lui a dit: pauvre petit animal ne venez si souvent une autre fois: Comme je regrette de ne pouvoir pas repondre aux de sirs de tes yeux — mais je suis enrhumée — je me sens malade. Bon. Du depart de M-sieur X avec de duenas, on va faire des visites, on est empressés de faire des petites achette, on et entouré des hommes, qui ne c'est montrent jamais, si on veut. Si on reste par malheur seule — on est enrhumée, très enrhumée, on ne voit pas, n'attend pas, on baille enfin. Mais quand l'animal n'est pas la? Ah ça change. On aille a la promenade, au jardin, en société de petits-crevets et d'une artillerie considerable par se groses moustaches. On a ses douces amies — des jolies, petites femmes, qui ne sont pas que les reproduction du même cliché, avec une vie a peu près monastique. Mes c'est curieux qu'au ermitage de cettes belles dames les moines sont très nombreux, et cettes belles dames sont les seules religieuses.

Enfin arrive un Dimanche. L'animal vient et s'asseoit, Madame etait parti pour la Russie. Triste histoire. Il reste une heure, deux, trois, quatre etc., rien. Enfin! La dame vient fatiqué, très fatiguée, jette un regard distrait sur tout le monde, prende sa robe de chambre—après une *toilette d'une heure*, parcequ'on devait être toute noyée des parfums pour la delices de la nuit — et reappare du nouveaux. Elle est enrhumée, très erhumée, elle veut se coucher — elle est malade — et cet insupportable animal restait encore! Enfin vient une de ces belles dames, tous les deux se retirent dans le boudoir — une demi heure de chouchou — après ça vient la deuxième de ces dames, plus routinée dans des telles affaires, chouchou de cinque minutes. Elle s'habille, et part avec la deuxieme dame — pour prendre de l'argent de la caisse publique — a dix heures du soir parceque — hum! parceque le caissier va partir le lendemain pour la Russie. Enfin l'animal se lève, aille a la maison, change ces habits, et vient s'asseoir dans une embouchure de la rue, pour voir quand elle retournerà a la maison. Il reste ici une heure, deux, trois, quatre — il voyait si bien, caché dans l'ombre — et rien, ni des pietons ni des voitures. Des voitures oui, une, deux, trois mai pas elle. Rester encore. Pourquoi? Madame avait de reçevoir des millions, et de millions mon Dieux, il les font compter. L'animal s'en aille a la maison et rit deux heures. C'etait une jolie comedie, n'etre qu'un manteau! Enfin a cinque heure du matin, n'ayant dormi, n'ay[a]nt mangée a [chagrin] rire depuis vingt quatres heures, il veut aussi parti pour la Russie, ayant grandes choses, de dire a M-seur le-caissier. Il attend a la gare depuis cinques heures du matin. Les salles a attendre se remplirent de Russes, des Juifes, pas un seule-caissier. On voit le docteur C., le boiteux I. pas un seule-caissier. Enfin a huit heures il retourne a la maison et se mit a rire du nouveau. Mai comment? Que dirait le monde, que dirait le monde d'un homme, qui rit avec de larmes aux yeux, en pleine rue? On doit feigner quelque chose et l'animal feignit. Il a donné des signes bien perceptibles a cette dame, qu'il sait tout, et elle l'a compris.

(Petites conversations pour l'usage des enfants)

Leçon premiere.

Une vieille. Un animal.

L'animal. Madame est ce que votre fille a pris de l'argent hier au soir?

La vieille. Pas tout.

L'animal. Est-ce-que madame votre fille a bien dormi?

La vieille. Tres-bien. Elle est retournée vers dix heures, e s'est couchée.

Deuxième leçon

L'animal. Est que le caissier est parti pour les bains?

Elles. (Avec un imperceptibles tresaillement). Non M-sieur — comment — peut-etre pour la Russie.

L'animal. Hum!... Madame! Comment vous vous etes amusée en Russie?

Elle (Pause), Pas si bien.

L'animal, Madame avez-vous bien dormi?

Elle. Tres bien M-sieur.

C'est toute la bêtise. N'est-ce-pas Madame qu'elle a une odeur vive d'artillerie? Le diable sait, mais se trouve ça.

(ms. 2258, ff. 233—230 verso).

Cu acest din urmă document prejudecata că lui Em. îi lipsia cunoaşterea limbii franceze este cu desăvârşire spulberată.

G. CĂLINESCU

Nicolae Opriş — *Cap*

Uitarea

după Charles Baudelaire

Vin' lângă mine, suflet veninos,
Molatec monstru, fiară adorată !
Vreau să-mi înfăşur mâna'nfiorată
In coama părului tău greu şi gros ;

In rochia ta cu falduri parfumate
Vreau fruntea ostenită să-mi scufund
Şi, ca pe-un stâns buchet, să sorb profund
Mireasma dulce-a dragostei uitate.

Nu să trăesc, să dorm aş vrea mereu !
In vis îţi voiu aşterne fără teamă
Pe trupul tău cu străluciri de-aramă
Un nesfârşit sărut prelung şi greu.

In patul tău, abis de desfătare,
Se stânge orice chin şi orice dor,
Şi gura ta e-un nesecat isvor
De sărutări şi aprigă uitare.

Robit acestui crud şi drag destin
Voiu asculta poruncile-i perfide
Şi, mucenic blajin care-şi deschide
El însuşi rănile, de râvnă plin,

Voiu suge-otrava binecuvântată,
Adormitoare-a vechilor torturi,
Din sfârcu-acestor sâni rotunzi şi duri
In care n'a fost suflet niciodată.

AL. A. PHILIPPIDE

AUGUSTE FOREL

Viaţa sexuală în artă [1)]

Arta şi geneza ei — Arta erotică — Arta morală — Arta şi pornografia — Arta patologică— Arta sănătoasă şi efectul ei moral.

ARTA ŞI GENEZA EI

Arta reprezintă sub o formă armonică mişcările vieţii noastre sentimentale. Filogenia artei este încă foarte obscură. Darwin a avut credinţa că o poate face să derive din atracţia sexuală, cu ajutorul eforturilor pe care un sex le face ca să placă celuilalt. Marele naturalist n'a dat în privinţa asta dovada perspicacităţii sale obicinuite; argumentele lui sunt trase de păr şi n'au putut niciodată să mă convingă.

Aristot recunoscuse în artă, cu mult înnainte, principiile reprezentării frumosului şi ale imitaţiei sau copiei.

Intr'o excelentă conferinţă, în care respinge părerea lui Darwin, profesorul Karl Groos de Giessen, mai insistă cu deosebire asupra principiului reprezentării eului prin sensaţii care se raportă la subiect, ceiace dă un obiect tangibil emoţiilor interioare corespunzătoare (la animale, de exemplu, bucuria de a-şi auzi propriul glas).

Instinctul motor şi mişcările executate ca joc, din pură plăcere (observăm asemenea jocuri până şi la unele furnici), par să intre în numărul celor mai primitivi creatori autonomi ai artei. La om, Groos atribue extazului religios şi extazului în genere un rol considerabil în geneza artei. „Intrucât caută să excite sentimentele, urmează de aici că arta utilizează dela început domeniul sexual", scrie autorul nostru... Dar arată totodată că subiectele erotice au o importanţă mult mai generală şi mai decisivă în arta complex desvoltată decât în ceeace cunoaştem din arta primitivă.

Groos are fără îndoială dreptate, căci erotismul primitiv era prea grosier, prea senzual şi prea exclusiv tactil ca să acapareze sufletele într'un chip atât de profund şi nuanţat totodată în simfoniile cerebrale iradiate cât ar pretinde omul civilizat superior. Numai acest motiv mă face să dau dreptate lui Groos. Faptele, adică operele artei primitive, confirmă pretutindeni această manieră de-a vedea, căci ele conţin prea puţine subiecte erotice.

Cu cât modul în care arta se asociază elementelor cunoaşterii este mai fină şi nuanţată, cu atât ea se ridică mai mult şi influenţează mai puternic. Intensitatea acţiunii sale depinde mai ales de puterea cu care pune sentimentele noastre în mişcare. Arta are nevoie de disonanţe, nu numai în muzică, ci pretutindeni, ca să facă mai bine să răsune în sentiment armonia tonurilor sale cu ajutorul efectului procurat de contrast, şi să influenţeze astfel mai puternic şi mai divers totodată asupra emotivităţii omeneşti. Descriind urîtul într'un chip izbitor, arta deşteaptă dorinţa de frumos. Dar arta trebue să fie spontană şi să ţâşnească bogat cu veracitate şi convingere. Nu trebue să conţină nimic manierat sau înadins pregătit, şi nu trebue să lase să străbată niciun dogmatism didactic, fie intelectual, fie moralizant.

Sentimentul estetic pozitiv, sau sentimentul frumosului, este foarte relativ şi depinde în fondul său de adaptarea filogenică a sentimentelor omeneşti, ca şi a obiceiurilor individuale şi moravurilor populare, la mediile naturale. Băligarul şi mirosul lui sunt, desigur, fermecătoare pentru microbii care trăesc în bălegar, dar sunt cu totul neplăcute pentru noi. Homosexualul găseşte pe bărbat mai frumos decât pe femee. Un sălbatec şi un ţăran vor găsi frumos ceiace un om cultivat şi un urban vor găsi urît. Cutare bucată de Wagner sau Chopin va plictisi pe un individ care n'are nici educaţie, nici simţ muzical, în vreme ce un meloman va fi transportat ascultând-o. Acesta din urmă, dimpotrivă, îşi va astupa urechile la auzul unui refren popular, faţă de care se va extazia cel dintâi, etc.

ARTA EROTICA

Este cum nu se poate mai firesc ca coarda ale cărei vibraţii influenţează cel mai puternic emotivitatea omenească, amorul sexual, să vibreze la rându-i cu nuanţe infinite în toate formele artei. Muzica dă o expresie senzaţiilor sexuale şi iradiaţiilor lor psihice prin tonurile dorinţei, pasiunii, bucuriei, tristeţei, decepţiei, desnădejdii, sacrificiului, extazului, etc.

In sculptură şi pictură, iar şi iar iubirea în toate nuanţele ei furnizează tema nesecată care nu se abate niciodată dela efectul ei. Dar cu deosebire în domeniul literaturii, dragostea sărbătoreşte cât mai constant cu putinţă triumfurile sale şi adesea orgiile ei. Se pot număra pe degete romanele şi dramele în care ea nu joacă nici un rol. Nu vorbim aici de acele istorioare banale sau de acele drame populare care, repetând la infinit aceleaşi motive sentimentale de o mie de ori reluate, parvin totuşi să facă întotdeauna să vibreze sentimentele simple ale marilor masse cărora le lipseşte orice cultură artistică. Arta cea mare se strădueşte să înfăţişeze conflictele înnalte şi tragice şi în acelaş timp rafinate şi complexe, ale sentimentelor sexuale umane şi a iradiaţiilor lor, în aşa chip încât să trezească emoţia sufletelor superioare, făcând să vibreze coardele lor cele mai ascunse şi mai profunde. Vom cita poeţi şi scriitori ca Shakespeare, Schiller, Goethe, de Musset, Heine, Gotthelf, Maupassant, muzicieni ca Mozart, Beethoven, Wagner, Schumann, Loeve, pictori ca Tiţian, Murillo, Boecklin, sculptori ca vechii Greci sau ca cei din Şcoala franceză modernă.

Arta şi intelectul pur nu formează deloc o antinomie. Sunt asociate în creerul omenesc ca gândirea şi sentimentul, păstrându-şi fiecare independenţa proprie, cu toate că relativă. Orice reprezentare artistică are nevoie de elemente intelectuale ca bază, aşa cum orice sentiment se leagă de idei. Artistul împrumută subiectele sale dela lumea din afară, dela viaţă şi dela evenimentele tuturor vremurilor. Curentele intelectuale, opiniile şi descoperirile epocei în care trăeşte, vor influenţa totdeauna operele sale. Se va folosi de progresele ştiinţei şi ale technicei pentru mecanismul artei lui. Dar a transforma materia într'un tablou complect, într'o unitate de acţiune, în care sentimente diverse se armonizează prin acordul lor; a o debarasa de lucruri accesorii sau fortuite, scoţând dintrînsa numai ceiace este absolut necesar, fundamental ,tipic, ca să-l înfăţişezi în toată strălucirea sa, ca să faci să reiasă astfel faptul special, evenimentul particular, în aşa fel ca să transformi opera de artă într'un simbol uman, având o valoare generală; a face astfel ca opera întreagă să vorbească însfârşit oricărui suflet în stare s'o înţeleagă, aşa ca să fie cucerită şi emoţionată — toate aceste formează opera marelui artist cu geniu creator, cu alte cuvinte opera energiei puternice şi originale a unei imaginaţiuni plastice creatoare în domeniul sentimentului.

ARTA ŞI MORALA

Arta adevărată nu-i în sine nici morală, nici imorală. Se poate foarte bine spune aici *omnia pura puris* (pentru cel pur totul e pur). In oglinda unui suflet impur, orice operă de artă, ca şi orice produs de înnaltă morală, poate să apară sub forma unei caricaturi diforme şi pornografice, câtă vreme spiritele înnalte vor vedea încarnarea idealului celui mai înnalt. Greşala nu-i a artei sau a produselor sale, ci a naturii şi particularităţilor multor creeri omeneşti care diformează tot ceiace percep, astfel că cele mai frumoase opere de artă nu trezesc în grajdul amintirilor lor pornografice decât imagini sexuale cinice, pretutindeni unde creerii bine conformaţi repercutează contrariul.

ARTA ŞI PORNOGRAFIA

După ce am enunţat principiile fundamentale de mai sus, va trebui să examinăm faptele următoare care au o importanţă particulară pentru problema care ne preocupă . Sub pavilionul artei se adăpostesc o mulţime de produse omeneşti care sunt departe de-a merita această cinste. Sunt prea puţini artişti mari şi adevăraţi, dar sunt mii şi mii de şarlatani şi plagiatori; în privinţa asta, nu încape nici o îndoială. Mulţi dintre acei a căror frunte n'a sărutat-o niciodată vre-o muză, care n'au avut niciodată cea mai mică idee, cel mai neînsemnat sentiment al înnaltei demnităţi, nici al gravităţii artei, şi care consideră arta ca o vacă cu lapte, exercită, ca să se răzbune că ea le refuză serviciile ei, cu ajutorul fardului şi zorzoanelor, tot felul de industrii de proastă calitate. Se decorează pompos cu numele de artişti şi, ca să-şi asigure succesul şi beneficiile importante, fac

(1) Din „La Question sexuelle".

(Continuare în pag. II-a)

apel la instinctele josnice ale masselor şi nu la sentimentele lor cele mai bune.

In acest domeniu, subiectele erotice joacă un rol pe atât de trist pe cât e de puternic. Nici un mijloc nu-i prea murdar încât să nu fie folosit ca să gâdile sensualitatea mârşavă a publicului pe care vor să-l atragă. Cântece frivole, romane şi reprezentaţii teatrale lubrice, dansuri obscene, imagini pornografice şi atâtea alte picanterii de tavernă, toate fără urmă de valoare artistică, se nasc la întrecere, speculând instinctul erotic al masselor ca să le scoată banii din buzunar.

Reclama americană, gălăgioasă cum e, şcoala Barnum are neruşinarea să decoreze toate acestea cu titlul de *artă.* In aceste lupanare ale artei, vedem cum e glorificat cel mai obscen dintre vicii, chiar în excrescenţele sale patologice. Ceiace este mai trist este că pimentul grosier al acestei arte falsificate şi al susţinătorilor ei strică gustul poporului astfel că-i ucide orice simţ pentru arta adevărată şi nobilă. Cu riscul de a fi socotit monoman, repet aici că cercetând lucrurile în de-aproape, descoperim aproape întotdeauna şi pretutindeni în adâncul acestei mlaştini, care face să degenereze sentimentul artei şi produselor sale în domeniul sexual, corupţia bănească şi abrutizarea prin alcool.

Intr'adins spun sentimentul artei şi produselor artei, căci nu-i deajuns ca adevăraţii artişti să-şi creeze capodoperele; mai trebue ca lucrările lor să aibă un răsunet în public, în inima însăşi a poporului şi să fie înţelese de el. Cele două fenomene merg mână'n mână, ca oferta şi cererea. Acolo unde sentimentul artei coboară în popor, calitatea reproducţiei artistice coboară şi ea — şi invers. Profesorul Behrens, director al şcolii de arte industriale dela Düsseldorf, şi-a exprimat deplina comunitate de idei cu noi în ce priveşte influenţa depravantă a alcoolului asupra sentimentului artistic, într'o conferinţă publică.

Constatând aceste fapte, vom reveni la problema fundamentală, care-i totdeauna şi cea mai delicată. După ce vom distinge adevărata artă erotică de marfa pornografică insalubră ce se împodobeşte cu acelaş titlu? In vreme ce unii predicatori ascetici şi fanatici ai moralei ar avea poftă, în zelul lor, să distrugă sau să ardă, ca pe vremea Iconoclaştilor, toate creaţiunile erotice ale artei, sub pretext că sunt pornografice, vedem pe de altă parte unii preoţi ai decadenţei luând apărarea celei mai ignobile pornografii, acoperind-o cu pavăza artei. Care este judecătorul artist care să aibă calitatea să hotărască aici?

Voiu cita două exemple. Au fost aşezate într'un ţinut extrem de primitiv şi bigot din Tirol câteva busturi de femei, goale, dar foarte inocente, dealungul unui drum. Simţindu-se profund jigniţi în sentimentul lor de pudoare, şi socotind înfăţişarea naturală a corpului omenesc ca cea mai puternică dintre aţâţările la purtări rele, ţăranii acelui ţinut s'au grăbit să spargă acele busturi. Li s'ar fi putut spune: „Parc'aţi fi acei săraci cu duhul care îmbuibându-se de supranatural, ajung să le fie ruşine de propria lor natură".

Un prefăcut comisar de poliţie din Zürich s'a făcut celebru dând poruncă să se scoată dintr'o vitrină tabloul lui Boecklin intitulat *Jocul valurilor,* găsind primejdioase pentru morala şi virtutea cetăţenilor din Zürich cele două naiade care se zbat în valurile pânzei.

Nu vom începe să înşirăm titlurile sau numele operelor pornografice, căci sunt prea multe şi nu voim să le facem această onoare. Vom pomeni numai ca exemplu un anume *Bal des quat'z'arts* dat de tinerii artişti parizieni în cinstea modelelor lor, bal care a făcut scandal pe vremea lui şi care s'a repetat totuşi, deşi seamănă mai degrabă cu o orgie decât cu o manifestare artistică.

Fără îndoială însă, că vom ierta acele firi de artişti, dominate de sentimente emotive, că sunt adesea surescitate într'o măsură mai mult sau mai puţin patologică, că execută în viaţa lor sexuală tot felul de echilibristice fantastice, că sunt nestatornice, capricioase şi excesive în dragoste, şi le vom ierta cu toată bunăvoinţa. Aceste lucruri sunt aproape inseparabile temperamentului de artist. Dar educaţia sistematică a pornografiei şi orgiile sexuale care se etalează cu cinism în public ies desigur din graniţele permisului şi nu pot fi încadrate în artă, fără să nu calomniem şi să scoborîm arta asimilând-o cu asemenea prostituţie. Nu trebue să confundăm slăbiciunile individuale şi patologice ale artiştilor, nici excentricităţile a căror victimă devin adesea ei înşişi, cu arta şi produsele sale. Trebue chiar să ne ferim a le accepta pe faţă ca normale şi a le ridica în slavă.

Pe de altă parte, găseşti adesea erotismul ascuns acolo unde eşti mai puţin îndreptăţit să-l aştepţi, adică în romanele *à l'eau de rose* şi în unele opere de pioasă morală. Şi aici totuşi, erotica îşi face efectul, deşi fetele bătrâne şi familiile cumsecade pun aceste cărţi în biblioteca lor şi le recomandă ca lectură nobilă. Un glumeţ a spus într'o zi pe bună dreptate: „Ceiace este jenant la nuditatea unei statui este frunza de viţă, şi nu ceiace se află dedesubt". Intr'adevăr, tocmai aceste foi de viţă sculptate, pictate, scrise sau vorbite, chiar când sunt puse la locul lor în cea mai bună şi cinstită dintre intenţii, trezesc lubricitatea, asemenea mătăsei străvezii şi tricoului lipit de trup. Făcând să se străvadă sau să se ghicească foarte distinct ceeace par a voi să ascundă, ele înflăcărează mult mai mult sensualitatea decât simpla nuditate naturală. Intr'un cuvânt, erotismul care se joacă de-a v'aţi ascunselea are cea mai intensă influenţă. Directorii de balete şi alte spectacole asemănătoare, cu efecte de tricou şi mătase, ştiu prea bine acest lucru şi se aranjează în consecinţă.

Am privit atent, la Expoziţia universală dela Paris, dansul erotic, cunoscut sub numele de „dansul pântecului", al unei femei arabe, care prin mişcările pântecului, şoldurilor şi pulpelor, imita diversele varietăţi ale mişcărilor actului sexual, până la a risca să i se luxeze toate sistemele anatomice. Nu cred totuşi că această pantomimă, pe cât de cinică pe atât de grosolană, a produs asupra spectatorilor un efect tot atât de erotic cât elegantele toalete decoltate ale doamnelor noastre dela balurile high-life-urilor sau măcar ca unele scene amoroase ale extazului religios în cuvinte şi tablouri. Cum dansul pântecului se producea sub firma *ethnologiei,* doamnele din cea mai bună societate asistau fără să se arate câtuşi de puţin jignite în sentimentele lor de pudoare. Este extrem de dificil, dacă nu imposibil, să hotărăşti limita dintre artă şi pornografie. Voiu încerca să dau un exemplu.

In nuvelele şi romanele sale, Guy de Maupassant ne-a dat poate descripţiile cele mai fine şi mai adevărate din câte există ale psihologiei amorului şi apetitului sexual. Deşi a zugrăvit situaţiile sexuale cele mai scabroase, adesea chiar cele mai căutate, se poate spune că, în afară de câteva excepţii, el n'a făcut-o într'o manieră pornografică. Descripţiile sale sunt profunde şi adevărate şi nu caută să facă atrăgător ceeace este realmente urît şi imoral, deşi se fereşte de orice blestem moralizator.

Am văzut că vechiul truc al erotismului *saintenitouche* consta tocmai în arta de-a descrie fructul sexual oprit şi de a-l face cât mai dezirabil cu putinţă învăluindu-l în fraze cuvioase şi cuvinte indignate care-i servesc de mască de mătase. Toată lumea osândeşte viciul, dar îl descrie în aşa fel că cititorului îi lasă gura apă. Nimic asemănător la Guy de Maupassant sau Zola. Prin descripţiile lor adesea tragice, amândoi provoacă mai degrabă desgustul şi tristeţea cititorului faţă de viciile sexuale decât să-i aţâţe sensualitatea. Nu tot acelaş lucru se poate spune despre ilustraţiile pe care editorul lui Maupassant le-a adăogat la operele sale şi care sunt francamente pornografice. Ele fac un mare neajuns autorului.

O altă comparaţie va face poate mai bine să ne dăm seama de nesiguranţa unei linii de demarcaţie între pornografie şi artă. Dacă îl comparăm pe Heine lui Maupassant cred că ne putem asigura că, în ciuda fineţei artei sale, trăsătura pornografică este incomparabil mai puternică la cel dintâi decât la cel de al doilea, pentrucă Heine pierde la fiece clipă firul simţului moral care umple majoritatea operelor lui Maupasant. Cu acest din urmă scriitor, suferim din pricina răului şi a nedreptăţilor în problema sexuală.

Arta atât de fină şi atât de înnaltă a Grecilor conţine mult erotism şi multă nuditate, dar nici una, nici cealaltă, n'au absolut nimic imoral. Naivitatea şi frumuseţea pură se arată într'un chip atât de izbitor, mai ales în sculptură, încât nici nu te poţi gândi la rău. Priviţi statuile antice, cu deosebire statuile greceşti; citiţi pe Homer, în special povestea lui Arès şi a Afroditei; citiţi idila bucolică a lui Daphnis şi Chloe de Longus şi nu vă veţi mai îndoi de aceasta. Nu nuditatea, nu descripţia naturală a vieţii sexuale, ci intenţia obscenă a artistului, scopul său viclean, necurat şi adesea venal, demoralizează cu influenţa lui.

Să reamintim însfârşit că opera artistică cea mai pură poate sluji de temă pornografică oricărui individ care-i obicinuit să amestece pretutindeni în parodiile sale propria-i depravare, imoralitatea şi sentimentele sale josnice şi obscene. Nu tăgăduim câtuşi de puţin că în antichitate, mai ales în epoca decadenţei Romei, pornografia şi brutalitatea cinică n'au domnit adesea în domeniul sexual. Ruinele Pompeiului şi istoria întreagă aduc mărturii cu vârf şi'ndesat. Dar asemenea fenomene se produc tocmai în perioadele de decadenţă ale popoarelor. Cine, aşa dar, va judeca? Cine va hotărî unde se isprăveşte arta şi unde începe pornografia sau până unde erotismul se va putea etala în chip public în artă? Această problemă este de-o delicateţe şi de-o dificultate care mă'mpiedică să dau eu un răspuns, din pricina lipsei unei competinţe suficiente. Cred însă că, atunci când regimul capitalist şi domnia alcoolului se vor sfârşi, primejdia pornografiei se va reduce enorm, fără să dispară în întregime. Pe de altă parte, cred că trebue să ne ferim de extreme în ambele sensuri. Acolo unde pornografia se etalează pur şi simplu cu cinism, lipsită de orice artă, societatea poate şi trebue s'o reprime. De îndată ce apare dimpotrivă sub o mantie artistică, va trebui să putem în fiecare caz particular să cântărim de-o parte valoarea artistică a operei, iar de cealaltă valoarea imorală a tendinţelor perverse mai mult sau mai puţin voalate pe care le acoperă, ca să putem hotărî, ţinând seamă şi de toate celelalte circumstanţe accesorii, greutatea reală a fiecăruia din cele două elemente. Ar trebui apoi să luăm cu atenţie în consideraţie influenţa corupătoare despre care experienţa ne dovedeşte că a fost exercitată asupra poporului de către aşa zisele opere de artă sau spectacole şi produse zise artistice, ca de exemplu diversele aspecte ale *café-chantants*-urilor şi alte taverne de acelaş gen.

ARTA PATOLOGICA

Trăsăturile progresiv patologice ale diverselor producţiuni ale artei moderne constituesc fără nici o îndoială un caracter vicios, şi acest din urmă fapt este cu deosebire important în problema sexuală. Arta erotică nu trebue să devină un spital al perversităţilor şi bolnavilor sexuali, şi nu trebue să îmbine la aceşti indivizi convingerea că sunt reprezentanţii în chip special interesaţi şi preţioşi ai neamului omenesc. Nu trebue să facă dintrînşii eroii în jurul cărora se învârtesc operele sale, căci, astfel stând lucrurile, nu face decât să întărească starea lor morbidă şi să contamineze adesea pe oamenii sănătoşi.

Un mare număr de romane şi tablouri moderne merită reproşul de-a fi opere patologice. Găsim descrise aici, ca tipuri ale vieţii sexuale şi ale iubirii, fiinţe pe care le întâlnim în aziluri de nebuni şi adesea chiar fantome care nu există decât în capul patologic al autorului.

Fără îndoială, arta nu trebue să se lase moralizată de verva unui pedagog, nici de aceia a asceţilor, dar pe de altă parte artiştii nu trebue să uite înnalta misiune socială a artei lor, misiune ce constă în a ridica pe om şi a-l entuziasma pentru un scop ideal, şi nu a-l înnămoli într'o băltoacă rău mirositoare.

ARTA SANATOASA ŞI EFECTUL EI MORAL

Arta poate enorm de mult, căci numai sentimentele călăuzesc pe om — insistăm din nou asupra acestui punct — mult mai puternic decât toate motivele zise raţionale. Arta trebue să fie sănătoasă. Fără să fie silită a suporta mânia moralistului, are datoria să-şi ia sborul spre cer şi să arate poporului care o ascultă calea către Olimp, nu Olimpul unei credulităţi superstiţioase, ci acela al unei umanităţi mai bune şi mai fericite. Pentru asta, nu e nevoe să scadă fluxul sevei, nici energia temei sale eterne, care e dragostea. Orice om cu adevărat moral nu poate voi s'o lipsească de adaosul picant al eroticei, acolo unde necesitatea artistică o pretinde, dar arta n'ar trebui niciodată să se prostitueze în slujba obscenităţii venale şi degenerescenţei.

In ce priveşte mijlocul prin care îşi va atinge scopul, ţinând seamă de aceste principii fundamentale, este exclusiv treaba ei, adică treaba artistului adevărat. N'avem nimic să-i prescriem. Totuşi, în calitatea mea de naturalist, nu mă pot opri să nu dau un sfat modest unora dintre artiştii moderni. Când vor să ia ca subiect al operelor lor teme de morală socială, de medicină sau ştiinţă, să se ferească de-a se duce să studieze în prealabil ca eruditi subiectul lor în tratatele ştiinţifice. Să urmeze mai degrabă exemplul lui Maupassant şi să înceapă prin a trăi ei înşişi situaţiile pe care vor să le zugrăvească, înnainte de a se aşterne la lucru; fără experienţa vieţii ei vor falsifica complect efectul artistic şi vor deveni proşti teoreticieni, proşti savanţi, proşti moralişti şi proşti politicieni sociali, încetând totodată de a mai fi buni artişti. Dacă *La Vie des Abeilles* a lui Maeterlinck este o frumoasa operă de artă, nu-i numai fiindcă autorul este un scriitor distins, ci fiindcă el însuşi cunoaşte albinele, fiind apicultor şi nu şi-a compus cartea compilând opere ştiinţifice, pe care nu le-a citat decât în treacăt şi în cunoştinţă de cauză.

Alături de lupta împotriva influenţei depravante a banului şi alcoolului, ridicarea sentimentului artistic în popor va contribui în esenţă să combată „estetica" pornografică şi în genere „estetica" de proastă calitate. Sentimentalismul prostesc, fals şi contra naturii, pimentat de lubricitatea erotică, aşa cum se etalează în marfa proastă care-i prezentată poporului sub titlu de „artă", umple inima oricărui om care posedă cât de puţin simţ artistic, cu un sfânt desgust. Evident, desgustul constitue în domeniul artei un medicament mintal binefăcător, şi nu putem împărtăşi opinia sufletelor severe şi ascetice care cred că adevărata morală n'are nimic aface cu arta şi mai mult că tot ceeace este moral trebue să fie lipsit de orice artă. Aceşti oameni se înşeală cu desăvârşire şi favorizează fără să vrea pornografia, respingând umanitatea prin goliciunea lor şi austera plictiseală a atmosferei care-i înconjoară, şi asvârlind-o astfel la antipod.

Sentimentele estetice şi morale trebue, în afară de asta să fie armonic îmbinate cu inteligenţa şi voinţa, fiecare din aceste domenii ale sufletului participând prin energiile lor speciale la înnălţarea omului.

Trad. de L. S.

Caleidoscop intelectual

Viaţa fiicei lui Tolstoi la Paris

In legătură cu articolul apărut la 3 Aprilie în acest ziar asupra vieţii fiicei lui Tolstoi la Paris, aduc câteva note personale din timpul când eram vecine.

Cu câţiva ani în urmă eram la Paris când fiica preferată a lui Tolstoi, Tatiana, ţinea o serie de conferinţe pentru stabilirea adevărului vieţei de familie a marelui scriitor. Purtau, îmi pare, titlul „Intre Tatăl şi Mama mea".

Din ele reeşea net preocuparea şi dorinţa de a reabilita memoria mamei sale, atât de întunecată de o pleiadă întreagă de scriitori — bărbaţi bine înţeles — care au căutat să arate numai dezacordurile dintre aceste două fiinţe, au căutat şi de data aceasta să scoată că o femee nu poate să fie decât dăunătoare vieţei spirituale a unui „mare bărbat".

Când însă o femee a avut o influenţă binefăcătoare, o viaţă de abnegaţie, înţelegere şi devotament — ca Suzanne Ibsen de exemplu — atunci cu multă îndemânare se ocoleşte acest subiect.

Dar dacă tot o femee pioasă caută să scoată adevărul la lumină, cum a făcut nora lui Ibsen — fiică a lui Bjornsterne Bjornson, — atunci avem o mărturisire preţioasă care e bine să fie cunoscută.

Nu-i nici dracul aşa de negru cum îl zugrăvesc oamenii, nici femeile aşa de rele cum pretind bărbaţii, adesea înşişi soţii lor!

Aşa cum a zugrăvit-o fiica sa, această femee de om celebru apărea foarte înţelegătoare a preocupărilor marelui ei soţ, secretară în anii dintăi ai căsniciei lor, mai târziu extrem de preocupată de viaţa menajului şi apoi încă şi mai cu grije de soarta celor 13 copii. In timpul acela când Tolstoi traversa perioada cea mare de renunţare la tot şi acel altruism neegalat.

D-na Tolstoi era atunci în opoziţie de vederi, gândindu-se la viitorul acestor numeroşi copii.

Dacă ar trăi şi unul şi altul azi! Să vadă marea intuiţie a acestei „simple femei", care n'a fost de o cultură comparabilă cu a soţului, dar de o inteligenţă naturală de netăgăduit.

In 1928 locuiam la Paris în Square de Port-Royal, rue de la Santé, când întâlnesc în careul nostru de case o doamnă în doliu — încărcată cu un coş din care scoteau capul „poireaux, carottes, chou-fleurs", etc. — a cărei figură îmi era perfect cunoscută şi de o asemănare frapantă cu „cineva", fără să pot preciza cu cine anume.

La o a doua întâlnire, tot cu un *filé* cu provizii, brusc îmi reamintesc figura aceasta aşezată pe diferite estrade de unde o ascultam vorbind. Era Tatiana Soukhoutina Tolstoi, fiica cea mai mare a luminosului geniu şi preferata lui, singura admisă lângă el în ultima parte a vieţii sale.

Mi-o reamintesc perfect din anii din urmă când o ascultasem cu atâta interes, vorbind o franţuzească corectă străbătută de un uşor accent slav plăcut urechii. Vorbea cu gesturi discrete, cu glas egal, cumpănit, totuşi convingător în susţinerea tezei sale.

Inconjurată de un stat-major de familie, între care fratele său Serge, înalt, extrem de slab, dinţi nesănătoşi, rari, mâni nervoase. Două nepoate tinere, frumoase, îmbrăcate la modă, întovărăşeau „café-crême"-ul cu ţigarete subţiri.

După conferinţă ne reîntâlnisem la „Café de Flore" din St. Germain, aproape de Société de Géografie unde vorbise.

Soarta a aruncat-o cu o parte din familie la Paris. Serge regisase la Berlin un film după o operă a tatălui său în care dansase o nepoată a marelui scriitor, probabil una din delicioasele tinere ce o însoţeau la conferinţe. Alt frate, Léo, asemănător la nume şi chip cu tatăl său, se găsea în America; l'am văzut în prologul unui film după o operă a lui Tolstoi, cred „Invierea".

Tatiana Tolstoi, de o asemănare uimitoare cu fratele şi tatăl său. Aceiaşi ochi puţin oblici şi adânciţi, pometi eşiţi, nas lat, gura identică şi aceiaşi curbă a frunţii.

Eram totdeauna mirată de ţinuta sa modestă, de calmul cu care ducea zilnic atâtea pachete.

Intr'o zi intrând la „tenturier"-ul din square, văd expus un robe de chambre de mătase bleu cu broderii roz, cu bileţelul „à vendre" agăţat de el. Am crezut că e vorba de un obiect dat la curăţat şi ne scos de vreme lungă ce se vindea spre a se despăgubi vopsitorul.

Mi se explică însă că este complect nou, că este expus „pour faire plaisir et service à une cliente. C'est une dame russe avec ces nièces qui font de pareils travaux pour s'aider a vivre. *Une certaine dame Tolstoi!*" Parcă ar fi spus o Madame Duval, sau Dupont oarecare.

Aceia care odinioară în Rusia era Contesa Tolstoi, azi la Paris îşi duce singură „le filé à provisions" şi împreună cu tinerele şi frumoasele nepoate, contese şi ele, lucrează broderie „pour s'aider a vivre".

E lucru curent azi cu aristocraţia rusă, însă aceea legată de vechiul regim autocrat.

E de mirare că fiica unui Tolstoi n'a putut trăi în Rusia de azi, sau a avea situaţia materială — ea fiica preferată — aceia pe care tatăl în lărgimea sufletului său excepţional, o dorea oricărui mujic din Rusia. — *Flora C. Pârvulescu.*

Oraş din Europa, american

Singurul oraş din Europa care poate da — celui ce n'a vizitat niciodată America — o idee de ceia ce poate fi New-York-ul — e vechiul oraşel San-Gimignano din Toscana. Turnurile sale înalte şi drepte sunt un exemplu unic printre monumentele trecutului Ev Mediu. Ele constituiau de altfel fortăreţe destinate să asigure apărarea în timpul războiului.

Zgârie-norii americani, dacă se ridică spre cer, amintind turnurile catedralelor de toate stilurile ce se pot admira în Europa, nu sunt expresiunea unui ideal religios, ci mai curând ca şi turnurile din San-Gimignano, ne vorbesc de războí...

Toate marile companii sau firme importante ţin să ridice edificii a căror înălţime să fie proporţională cu faima întreprinderii lor.

Primele „sky-scrapers" se ridicau dintr'o bucată de la bază până la vârf, ca un vast bloc eşit din pământ.

După ce s'au inspirat din stilul gotic sau din arhitectura florentină, ele au acceptat toată fantezia artei noi. Din fericire se găsesc totdeauna liniile armoniei şi ale echilibrului.

O lege nouă (care limitează înălţimea directă deasupra străzii la cincisprezece etaje) a provocat transformarea caselor, care la început aveau împrumutate pentru faţade toate elementele arhitectonice din Orient şi Occident.

In adevăr arhitecţii au profitat construind edificiile actuale, opunând şi armonizând volumele, obţinând câteodată efecte extraordinare şi necunoscute până atunci. (George de Cuevas în „La Renaissance").

JOCURILE LITERARE ale Adeverului Literar

9

Un publicist italian a tradus în italieneşte o schiţă a lui Caragiale. Să se arate titlul schiţei şi forma textului român:

„Questo tipo esotico d'un aspetto assai deciso ed energico attrae naturalmente l'attenzione vigilante di queitre giovani compagni che si scambiano come un lampo sguardi luccianti di stupore e di curiosità. Quel tipo va alla tavola, dalla parte piu discosta da essi presso la finestra, tira piano piano la cortina— che nel reparto dove şi serne una specie din vianda anche con mezza porzione sta sempre da una parte — e si mette a sedere su una sedia".

Existenţă

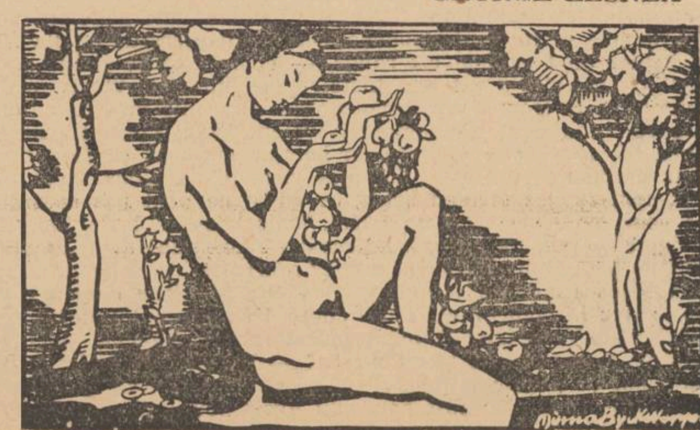
Ştim. Nu vom fi fericiţi niciodată,
Curând învechită ne-o părea înnoirea.
Carnea vie de schelete-i atârnată,
Soarele vieţii fi-va veşnic mâhnirea.

Clădim uzini, înălţăm zgârie-nori,
Fuiorul vorbelor îmbrăţişează globul,
Biruiţi de maşini — ne socotim biruitori;
Stăpânul piere, dar tot rob rămâne, robul.

Am stârpit visurile — de unde altele noui?
Puternici cu natura — neputincioşi cu noi,
Târâm pe drumuri aspre, destinul monoton,
Ararele avânturi se sfarmă de beton.

Cele dezlegate şi cele nepătrunse,
Cu măreţia lor, aşa de puţin mulţumesc!
Adânc sub moluzul lăuntric, ascunse,
Grotele şi junglele, trăesc...

GEORGE LESNEA

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Poveste de Iulie

Intr'o iarnă un cerb s'a scoborît din munţii Neamţului, ca să bea apă dintr'un izvor neîngheţat.

Toate izvoarele din drumul lui erau împietrite şi limba cerbului înfierbântată linse zadarnic pietrele îmbrăcate în cleştar şi poteca încremenită a firului de apă şipotit din cremeni la vale. Piciorul subţire şi gingaş al marelui cerb, încălţat cu o unghie ca un patof cu două vârfuri, încerca toate treptele Alpilor de sus şi mânat de sete până departe, cerbul se opri la o răscruce de şesuri podite, unde seara se apropia cu ceaţa ei fumurie. Şi văzând că şi-a pierdut răspântiile ştiute, el stete cu coarnele lui multe şi, neliniştit, mugi în lumina albastră, covârşită de frig. Sus sticli luceafărul, înflorit atunci ca o garoafă de argint. Apoi, se iviră treptat mărgăritare, câte patru, cinci boabe pe un zuluf şi când se umplură tăriile de muguri şi ciorchini, o haită de lupi urca pe brânci din prăpastia piezişe muntele cel mai de jos.

Ca nişte purtători de câte două candeli în ochi, lupii negri erau cât o târlă şi se târau în umbletul lor şovăitor la suiş ca nişte viermi şi ca nişte lipitori cu păr. Cerbul mai dete un muget şi glasul lui întins în pustietatea îngheţată ieşia ca un sul de aburi. Coarnele lui aveau să se lupte acum singure cu fiarele flocoase şi şoldurile lui înalte aveau să fie zgâriate de unghii de fier şi muşcate de colţi. Lupii însă, pitiţi când l-au zărit, s'au despărţit în două şuvoaie de dobitoace, au ocolit cerbul, mârâind ca nişte câini în lanţuri, şi au plecat în lături, puindu-şi ochii'n pământ, adică'n zăpadă.

De ce l-au cruţat lupii sângeroşi pe cerb?

Cerbul se scobori şi mai jos, cu toate că se făcuse noapte, aţâţat de sete. La casa pădurarului, din horn se ridica funinginea răşinoasă a vetrei şi o lumină gălbuie se strecura prin dunga de jos a obloanelor închise. Erau acasă nevasta pădurarului şi doi copiii lor, din care fetiţa bălană avea şapte ani şi aşeza pe faţa mesii de borangic, străchinile cărămizii şi lingurile de lemn, împrejurul unei pâini mari de secară cu coaja zmălţuită ca şi străchinile adânci.

La fereastra de lângă uşe cerbul mugi cu gura către uşe.

— A venit cerbul! zise fetiţa, să bea apă.

— Care cerb, vorbeşti! întrebă pădurăreasa, care adeseori lipsea din casă, dusă vara după bureţi şi toamna după afine, smeură şi alune.

— Am şi eu un cerb, răspunse fetiţa. Vine pe la noi când voi nu sunteţi acasă, îi dau doniţa cu apă şi el îngenunchind de tot, mă ia în spinare şi pe gâtul lui şi mă plimbă toată pădurea. Intr'o zi, când m'am întors mai târziu ca'ntotdeauna, el m'a dus până la cuibul lui din peştera de sus, ca să-mi arate puii lui, iezi de cerb mici şi mioare ciute, şi m'am jucat cu ei.

Fetiţa trase zăvorul, deschise uşa şi cerbul intră în casă, se duse la găleata cu apă, o bău până la fund şi tocmai intra pădurarul cu puşca încărcată. Barba lui închiciurată începea roşcovană dela ochi, ca la schivnici şi luleaua îi era stinsă. Fetiţa mângâie pielea rece a cerbului şi uşa fiind încă deschisă, cerbul plecă liniştit, ca un om bătrân şi se duse.

Copila sprintenă şi înaltă ca un trunchiu pestriţ de mesteacăn, aduse ceaunul cu ciorbă iar pădurarul scoase briceagul şi tăie felii negre de pâine, însemnând-o pe pântec cu semnul crucii. Şi cu lingura lui de lemn în mână, pădurarul înainte de a scufunda-o în strachină, rămase pe gânduri şi scoase un oftat.

De ce crezi tu că nu a împuşcat pădurarul cerbul? Fiindcă s'ar fi rugat copila? Nu.

Cerbul plecă de-acolo suiş. La întâmplare, el încerca muntele pe o zare care deschidea pământ şi codru, poate că prin altă parte. Acolo era un schit împrejmuit cu ziduri şi o clopotniţă de şindrilă. Se auzea toaca de lemn din toiul nopţii, ciocănită cu o pipă de lemn. Şi din zăpada ce le venea la brâu ieşeau şi intrau înapoi trei sfinţi bondoci, care se odihneau din când în când şi se ştergeau cu mâneca pe frunte de sudoare.

— Mai e mult? întreba cel ce se oprea întâi.

— Mai e niţeluş, răspundeau cei ce apucau înainte.

Şi iar se scufundau şi se făceau mici în zăpadă şi iar se arătau şi se făceau mai mari, şchiopătând cu adâncimea zăpezii. Se cunoştea că erau sfinţi fiindcă n'aveau ce căuta alt soi de oameni, la ceasul acela şi în asemenea loc; fiindcă aveau bărbi mari şi erau îmbrăcaţi şi în zăpadă dar şi în odăjdii. Şi mai aveau ceva: licărea de jur împrejurul capului lor, par'că le-ar fi ieşit din creştete lumină.

Ei s'au întâlnit cu cerbul lângă poarta de ştejar vechi a clopotniţei, bătută'n cătărămi groase de fier şi s'au înfricoşat. Şi aveau şi de ce. De prin turlă, din catapeteasmă, dela iconostas şi din toţi păreţii paraclisului schitului, şi din cărţile canonarhilor dela strană, ieşiseră şi sfinţii şi îngerii toţi, de zugrăveală, de poleială şi de hârtie şi roiau în preajma cerbului muţeşte, ca şi cum n'ar fi fost adevărat. Şi însuşi Domnul nostru Iisus Hristos era acolo, tot ca o umbră de zugrăveli, răstignit nu pe crucea lui, dar pe toată poarta şi pe toată clopotniţa, de sus până jos, de se atingeau fire de zăpadă de rănile picioarelor lui. Şi pe săgeata clopotniţei sta o bufniţă mare, cu ochii de aur şi cu ghiarele de sticlă fulgerată. Toaca nu se mai auzi, deodată, decât ca o toacă de lână în care ar fi bătut un târlig de lână. Şi mugi cerbul cu toată vocea lui, aruncată ca un trăznet cu vuiete numeroase, rupte unele într'altele, în câteva sute de râpi şi piscuri.

Şi sfinţii, obosiţi de-a fi ajuns la schit, se şi întoarseră înapoi, plini de frică.

De ce au luat-o şi sfinţii îndărăt?

Vezi, asta nu s'a mai văzut pân'atunci. Coarnele cerbului aveau 99 de ramuri şi vlăstare, ca un pom de glădiţă cu pinteni. Şi'n vârful fiecărei ramuri scânteia o stea...

T. ARGHEZI

A APĂRUT NOU

SYNNÖVE SOLBAKKEN

de Björnstjerne Björnson

în „Biblioteca Dimineaţa" No. 148

150 pagini Preţul Lei 10

De vorbă cu Kess van Dongen

La doi paşi de Place Wagram, taxi-ul se opreşte brusc. Sub lumina nehotărîtă a dimineţei sure, recunosc frântura de stradă ce uneşte ultimele făşii ale calmelor şi aristocraticelor bulevarde Malesherbes şi Perreire. Frântura pe care o fac şi mai liniştită şi austeră, ora relativ matinală şi oţelul oxidat al cerului imobil de iarnă.

Cobor în silă pe trotoarul ce păstrează risipite urme de ploae. Era atât de odihnitoare toropeala depe pernele moi, în dosul geamurilor prin care se perindaseră, timp de mai bine de o oră, faţadele unui Paris, la fiecare pas altul. Pentru ce trebuise să fie sorocită tocmai în dimineaţa aceea, întâlnirea fixată dezinvolt cu câteva seri înainte, dimineaţă în care — fără nici un motiv şi mai ales justificare deosebite — aş fi preferat orice, jongleriei perfide a întrebărilor calculate în speranţa reacţiunii cât mai revelatoare.

O clipă, duruitul surd al trenului electric ce alunecă în adâncul tranşeei care şerpueşte dealungul bulevardului Perreire, îmi dă o nostalgie, aproape de neînvins, a unui geam de compartiment din care, imobil pe canapeaua legănătoare, şi fără destinaţie precisă, să urmăreşti periferii tot mai fugare, coşuri de uzini vărsând valuri de fum greu peste aglomerări de lungi acoperişuri de tablă, apoi canaluri cu şalanduri negre şi câmpii, păduri desfrunzite sub cerul imobil.

van Dongen

Totuşi mâna apucă mânerul de bronz fin cizelat al soneriei. Căci intrarea în locuinţa puţin prea ilustrului olandez, se face direct din stradă; locuinţă, ce ţine de atelier somptuos şi de modest hotel particular, a cărei arhitectură, egal de elegantă şi simplă, abundă însă în bizarerii de dispoziţie atât în exterior cât, mai ales, în interior.

In hall-ul imens, în fundul căruia îşi desfăşoară amplu dubla revoluţie, rampa scării de stejar, mă primeşte un fecior ce pare uimit de insolitul unei vizite la ora unsprezece dimineaţă, oră la care, după toate aparenţele, abia începe să se scuture prin casă. Abandonând peria de frecat parchetul, îmi deschide uşa unui vast salon, înalt cât o catedrală unde, sub un tavan de stejar, atârnă două pretenţioase lămpi de un stil cu totul deplasat în încăperea complect goală ai cărei pereţi sunt acoperiţi de întreaga colecţie de portrete semnate de maestru. Portrete care, deşi confecţionate după o aceeaşi formulă sunt de o frapantă inegalitate.

Privirea este imediat atrasă, fascinată chiar, de figura lui Anatole France în zugrăvirea căreia Van Dongen s'a depăşit sau, mai precis, s'a uitat pe sine. In partea cealaltă a chemineului monumental, portretul contesei de Noailles, portret în care un aparent mărunt detaliu, trădează o ironie crudă, dificil reţinută, ironie cu care a obicinuit ochiul doar penelul lui Jacques Emile Blanche. Din colţul opus zâmbeşte — dar mult mai fără viaţă decât afişele ce îl reproduc la intrarea marilor cinematografe — faimosul portret al lui Lily Damita.

Involuntar îmi reamintesc de Boldini — mort cu câteva zile mai înainte — Boldini pictorul eleganţelor şi strălucirilor de acum un sfert de secol.

Uşa se redeschide şi feciorul cu un gest mut mă invită să urc scara. Nici un sgomot în toată casa. Lumina ce cade prin înalte geamuri mate de atelier, răsfrângându-se difuză pe parchete şi mobile, aşterne pretutindeni ceva rece şi obosit.

O uşe scundă întredeschisă.

In fundul unei încăperi lungi, sumar mobilată cu autentice mobile empire — care scot în relief anacronicul unui divan ultra modern deasupra căruia, pe întreg peretele, este aşternut un studiu de cal, neterminat, încăpere ce poate servi şi de salon şi de cabinet de lucru, Van Dongen se ridică de la un minuscul birou — un fel de „secretar" feminin de buduar — pe care îl face şi mai mărunt statura herculeană ce se încadrează pe alburiul nehotărît al ecranului ferestrei.

Rămân o clipă nedumerit. Aproape nici o legătură şi cu atât mai puţină asemănare între Van Dongen în frac impecabil sau în ireproşabil costum de călătorie şi sport, între omul de lume distribuind în dreapta şi stânga paradoxe strălucitoare, — sau voind să fie — dansând sau flirtând cu cele mai frumoase modele care i-au inspirat tipul acela ideal al femeii moderne, pe care l-au lansat cele mai cunoscute pânze ale sale şi între bătrânul din faţa mea, bătrân ce aduce puţin cu Bernard Shaw şi în care — repet — nu regăsesc nimic din acela care cu câteva nopţi înainte, în salonul de la Ritz, îmi spusese, neaşteptat de cordial, că mă va aştepta în dimineaţa aceasta. Păr şi barbă atât de albe încât nu mă pot opri să mă întreb, copilăreşte, dacă nu cumva Van Dongen se căneşte când ese în lume. Gesturi măsurate, trădând o rezervă, par'că sfioasă, în perfect acord cu expresia ochilor neverosimil de albaştri, ochi de copil care contrastează cu vocea şi tonul egal de obosite.

Convorbirea se leagă anevoios. Am impresia netă că în dimineaţa aceasta, Van Dongen are tot atâta poftă de vorbă şi mai ales de povestiri, cât şi mine. Mă gândesc chiar, dacă nu ar fi mai bine să luăm un alt rendez-vous, cu atât mai mult că îmi spune surâzând forţat:

— Acum zece minute tocmai telefonasem la d-ta acasă. Vream să te întreb dacă nu cumva ora la care am fixat-o, e nepotrivită, dacă pentru un tânăr ce trebue să fie tot atât de noctambul ca şi mine, nu este, poate, prea de vreme. Te rog să mă erţi că am telefonat eu, prea târziu.

Van Dongen „zezeyază" puţin când vorbeşte, ceeace dă ceva muzical şi puţin ştrengăresc franţuzeaschii în care se exprimă cu un atât de vag accent încât abia după un timp îţi dai seama că este străin.

Fac remarca cu glas tare.

Van Dongen ridică uşor braţul:

— Sunt aproape treizeci de ani de când am venit în Franţa.

O scurtă pauză.

— Treizeci de ani.

Privirea albastră se îneacă în alburiul nedefinit al ferestrei spre care întoarce un moment capul. Apoi cu aceleaşi gesturi mărunte scoate punga de cauciuc, plină de tutun şi îşi umple pipa.

— Nu te jenează fumul? Iartă-mă...

Tăcere.

Intreb la întâmplare:

— Nu v'aţi mai întors în Olanda niciodată?

— Foarte rar. De altfel minusculul sat în care m'am născut nici nu mai există. E înglobat într'un oraş care se numeşte Rotterdam.

Iarăşi tăcere. Van Dongen urmăreşte fumul ce se ridică leneş din pipă. Formulez o altă întrebare la care Van Dongen răspunde tot atât de domol, cu privirea absentă, surâzând însă şi uitându-se în ochii mei de câte ori crede că a făcut un spirit.

—

. . . .

— Nu, eu nu am avut vocaţie. M'am apucat şi continui să fac pictură aşa cum se face orice altceva.

— De ce nu a fost atunci altceva?

O pauză. Apoi, ridicând din umeri şi fără a remarca contradicţia:

— Pentrucă am venit pe lume pictor din naştere.

Surâzând:

— Un accident.

— Şcoala, studiile?

— Nu am făcut studii. Studiez însă mereu. Nu am avut nici timpul, nici mijloacele necesare. A trebuit să îmi câştig viaţa. Cu tot felul de meserii: cele mai diverse şi neaşteptate.

Tăcere.

— Debutul?

— Am început să expun la salonul „Independenţilor" şi în galeriile din rue Lafitte. Oh! Independenţii nu erau atunci bâlciul care au ajuns acum.

Cuvântul de „*bâlciu*", spus pe un ton atât de pejorativ, mă face să ridic privirea, el sunând puţin cam curios în gura celui mai bogat şi la modă pictor din lume.

— Care era fizionomia vieţei artistice în momentul acela şi în ce epocă a fost acel moment?

— In epoca impresioniştilor care erau încă la modă. Manet murise. Dar Claude Monnet era în floare. Apoi Renoir, în sculptură Rodin.

— ...

— Nu, nu m'am alăturat nici unui grup.

Am fost întotdeauna un fel de solitar, datorită naturei mele. Şi mai ales lipsei mele de tradiţie şi de educaţie artistică.

Eu sunt un ţăran olandez care ne având în spate nici Renaştere, nici Clasicism, nici Romantism, am căzut în artă şi în societatea modernă ca un sălbatec. Am redat totul într'un fel ce a părut nou şi proaspăt, fiindcă era expresia sinceră şi directă a lucrurilor aşa cum le vedeam eu.

După o mică pauză în care îşi scutură şi curăţă pipa:

— In ce priveşte situaţia, aspectul vieţei artistice, o, erau cu totul diferite. Se trăia fermecător de simplu şi liniştit. Puteai lucra şi studia fără multă cheltuială. Ce vrei: era încă fericita epocă a boemei. Snobismul nu invadase încă atelierele. Desigur erau şi mai puţini amatori. Dar se lucra intens şi desinteresat, făcându-se cu adevărat artă pentru artă. Nu apăruse încă această teribilă plagă: negustorii de tablouri care au comercializat totul şi au făcut ca tablourile să devie un fel de efecte de bursă ce se speculează *à la hausse* şi *à la baisse*. Nu mă pot împiedeca să privesc în ochi pe acela care fără existenţa acestor negustori, nu ar fi ajuns, poate, niciodată să ştie ce înseamnă să poţi juca la bursă *à la hausse* şi *à la baisse*. Capul cui vrea să şi-l „plătească"? Pe al meu sau pe al lui?

In aceeaş clipă prinde să sune telefonul. Mă ridic şi mă îndepărtez câţiva paşi, răsfoind o revistă. Dar cornetul neobicinuit de sonor împrăştie în toată încăperea vibraţia vocii feminine a cărei insistenţă importunează vădit. Van Dongen încearcă să se derobeze unei invitaţii ce are aerul să se repete prea des. Fraze tot mai vagi.

E vorba de un dejun la contesa de Noailles apoi de un ceai la d-ra de Brémond d'Ars. Oare, copleşit de glorie şi de obligaţii mondene, omul acesta nu a început să sufere nostalgia sinceră a căilor pe care ar fi putut să apuce, căi de posibilitatea cărora vorbesc unele din pânzele sale?

Convorbirea telefonică s'a sfârşit.

Un gest vag:

— Iartă-mă, te rog.

Apoi după o tăcere,

— Un model.

— ...

— Nu, nu am început cu portretele. Asta a venit mult mai târziu.

— ...

— Da, într'adevăr cu ocazia acestor portrete am cunoscut foarte multă lume.

— ...

— Lume interesantă? Mai puţin. Posibilitatea ce o are portretistul de a studia de aproape modele ilustre este un isvor de mari decepţii fiindcă oamenii mari nu sunt niciodată mari când îi pictezi. Lucrul nu poate fi interesant decât pentru un Jacques Emile Blanche care dublează portretele sale pe pânză cu serii întregi de portrete pe hârtie imprimată.

Pentru rest...

Un gest vag cu mâna. Din nou tăcere.

Apoi dintr'odată:

— Vrei să trecem în atelier să-ţi arăt câteva schiţe şi fotografii...

Van Dongen ridică o draperie sub faldurile căreia descoperim o scenă de *Vie Parisienne* care ne opreşte pe amândoi în prag.

In mijlocul atelierului imens, prin veriera căruia curgea aceeaş lumină lăptoasă şi neutră aşternându-se pe stofe preţioase desfăşurate peste un pian de concert şi peste largi divanuri, lângă o masă depe care tocmai făcea să dispară urmele întârziate ale unui fastuos supeu, o subretă scăpată par'că depe scena „Mogador"-ului sau „Bufelor Parisiene", cu o tavă în mâni, plină de cristaluri de Veneţia, se oprise şi făcea morală unui delicios pekinois care sta nemişcat şi supus, ridicat în două labe. Surprinsă, subreta roşeşte şi dispare râzând, pe sub faldurile altei draperii.

Răsfoind cartoane ce înfăţişează reeditarea — sub mască de expresii deosebite a aceluiaş tip de femee cu ochi mari, prelungiţi nemăsurat spre tâmple, „*ochi de faroană*" cum scria Maurice Bedel într'o ditirambică cronică mondenă relatând o recepţie în Rue Juliette Lamber.

— ...

— Da, se spune că aş fi creat un tip al femeii moderne. In realitate este un cerc vicios. Femeile vor să se asemene cu tablourile mele, iar eu pun în aceste tablouri tocmai ce văd în femeia modernă.

Privirea mea întreabă probabil, indiscretă, ce?

Van Dongen ridică braţele râzând.

— Doamne, dar poţi spune tot ceeace vezi?

In timp ce maestrul aşterne o dedicaţie pe unul din cartoane şi pe o fotografie, descopăr pe colţul pianului un portret, o schiţă de portret, mai curând, care mă uimeşte. Un cap de adolescentă ce aduce cu expresia de neuitat a Gretei Garbo din „*Uliţa Durerii*" şi care pe fondul vaporos trăeşte cu atâta intensitate, întruchipând o sensibilitate şi în acelaş timp o indiferenţă aproape feroce pentru tot ce nu este un vag şi îndepărtat vis interior pe care pare să-l urmărească privirea în nedefinit, încât mă las tentat să-mi închipui o cilpă că Van Dougen l'a zugrăvit cu patimă şi cu disperare.

— O fotografie? Cum de nu. Am mai multe.

Mai multe chiar decât m'aş fi aşteptat. Şi de toate dimensiunile. Pentru ce celelalte portrete nu s'au bucurat de aceeaşi favoare?

Este întrebarea cu care cobor scările, întrebare al cărei vag sugestiv mă întovărăşeşte stăruitor în ceaţa fină ce s'a aşternut dealungul calmelor bulevarde.

I. IGIROŞIANU

Tablou de vară

Sărbătoare...
Plictiseală şi soare.
Pe străzi obloane trase şi pustiu.
Forfoteală şi praf
In Cişmigiu...
Film prost la cinematograf.

Acasă — fără treabă —
A rămas o servitoare — roabă.
Un fel de rudă... babă.
Moştenire dela părinţi.
Fără dinţi
Şi fără vre un rest viu,
Stă'n poartă şi se uită'n pustiu

Peste drum,
Pe piept cu parfum
Nevasta unui ofiţer — bolnavă
E atât de albă şi firavă...
Vara asta nu se duce nici la munte nici la mare
Stă întinsă pe chaise-longue, în curte, la soare.
Lângă ea, cu amar
Soţul ei citeşte un ziar
Soţul ei zvelt şi drag...
Lângă el, tristă, ea priveşte în vag...

Iar a treia casă
Pe terasă
Ca de vreo cincizeci de ani, cu barbişon
Stă Domnul Ionescu, fost bariton...
O celebritate.
In cap cu bereta
(L'a admirat şi Regina Elisabeta),
Ca'n faţa tijghelei un zaraf,
Cu picioarele paralizate,
Stă fix ca la un fotograf.
Nu ştiu dacă mai gândeşte la vreun rol.
Dar acuma se uită în adânc şi în gol.

Şi privirile fiecărui în parte
Se întâlnesc între ele departe
Pe tărâmuri reci şi deşarte...

Fiecare se uită la tine... Moarte.

TUDOR MAINESCU

PETER NANSEN

Din carnetul unui îndrăgostit

1.

Te iubesc cât ţine ziua la nesfârşit, te iubesc cât ţine noaptea trecătoare.

Când nu te ţin în braţele mele, îmi pare că te pierd.

Vreau să te am lângă mine în orice clipă, asculţi? Nu vreau să-i fi dragă altcuiva. Mi-e ciudă când stai de vorbă cu altul. Nimănui nu vreau să-i fii aproape.

Căci eşti a mea şi am un drept asupra ta. Eşti a sufletului şi trupului meu; şi vreau să am sufletul şi trupul tău.

Te vreau în veci de veci.

2.

Cu capul plecat, cu mânile încrucişate peste piept, stai înfrigurată înaintea oglinzii.

Părul bălai ţi se'nalţă ca un caier peste grumazul tău de puf auriu. Şi lumina îţi scaldă trupul svelt şi tânăr.

Tu nu semeni nici cu marmora lipsită de viaţă, nici cu alabastrul bolnăvicios. Nu, ci cu potirul florilor albe cu fibre trandafirii şi fragede.

3.

Mă chinueşti mai mult decât ţi-e vrerea, chiar atunci când ţii să pătimesc. Eşti nestatornicia necurmată şi eu doresc o necurmată linişte. Şi-mi biciueşti nervii cu neastâmpărul tău. Iar glasul tău care se schimbă ca unda îmi săgetează creierul.

De ce nu poţi glăsui şi tu ca isvorul, regulat şi blând? Căci fiecare cuvânt pe care-l grăeşti tu mă umple de teamă şi niciodată nu mă simt stăpân pe mine.

4.

Tu eşti ca rândunica ce vine şi pleacă, şi care niciodată nu-şi găseşte linişte în cuibul ei.

De aceia îmi place când cazi copleşită de oboseală în braţele mele şi mă priveşti cu ochi întredeschişi care imploră linişte.

De aceia îmi place când îţi anini capul de pieptul meu şi respiri adânc şi liniştit şi aţipeşti mulţumită ca un copil.

Obrajii tăi se rumenesc în somn, gura ta se deschide uşor şi mâna ta ţine încleştată haina mea, aşa cum ţine mâna copilului velinţa leagănului.

Atunci mă aplec şi-ţi sărut gura caldă şi proaspătă şi aşi vrea să nu te deştepţi, ca să putem dormi amândoi.

5.

Niciodată nu te-am iubit mai fierbinte ca pe vremea când ai fost bolnavă: tăcută şi fericită că-mi poţi cuprinde mâna, alinată când mâna mea îţi mângâia fruntea. Şi zâmbeai cu toate suferinţele tale, când deschideai o clipă ochii, ca privindu-mă fugar să-i închizi din nou.

6.

Cred că mă iubeşti; căci altfel nu m'ai privi în ochi. Cred de asemenea că mă minţi; căci toate femeile mint. Dacă te-aşi prinde însă cu o minciună, mi-aşi vedea de drum.

De aceia întind piciorului tău curse şi le îndepărtez din nou.

7.

Dacă mi-ai spune: — „Mori azi", — aşi fi bucuros; căci aşi primi cu seninătate moartea sorocită de'ndemnul tău.

Un lucru aşi dori însă: să-mi cuprinzi mâna în timp ce bătăile inimii vor înceta; să-mi cuprinzi mâna când vei zări că privirea va începe să mi se stingă, şi să-mi înăbuşi suspinul morţii într'un sărut.

D-mi moartea, dar nu pleca de lângă mine, ca trăind să te ştiu cu altu!, să ştiu că laşi trupul tău mângâerilor de dragoste ale altuia, că-i dărueşti altuia şoaptele de dragoste ale gurii tale!

Chinul mi-ar face sufletul laş şi păcătos. Nu m'ar urmări alt gând decât al trupului tău voluptuos în braţele unui străin.

8.

Am venit să-mi iau rămas bun. Vroiam să'ncerc să devin liber. Dar stăteai strălucitoare ca o zi de primăvară şi râdeai. Şi privirea ta se anina asupră-mi mai cald ca odinioară, iar glasul tău era clar ca lumina soarelui.

Şi cuvintele tale erau tocmai acelea pe care le iubeam mai mult; şi mi se părea că eşti a mea mai mult ca niciodată.

Am venit să-mi iau rămas bun. Vroiam să'ncerc să devin liber. Dar sunt legat până-mi vei da tu drumul; iar când îmi vei da drumul, încă voiu mai fi al tău.

9.

Ai fost cu mine. Te-am ajutat să te urci în trăsură; şi ţi-ai aplecat capul şi mi-ai surâs când mi-ai întins mâna şi m'ai întrebat: — „Eşti fericit?"

Tu ştiai că nu-s fericit; dar nu ştiai că sufletul meu era singura ta povară grea şi apăsătoare.

Noaptea aţipesc cu acest gând care-mi munceşte visele şi mă trezesc cu o apăsare de plumb, şi parcă nu-mi vine să mă mai ridic, ci să rămân aşa culcat, fără să cuget.

Căci te văd necontenit aşa cum te văzusem în seara despărţirii, când ai plecat dela mine şi m'ai întrebat, pornind la drum, dacă sunt fericit. Cum mă sileşti să fiu fericit când pleci de lângă mine, departe de tot ce's eu, spre ce e opus fiinţei mele!

Tu eşti mâhnirea mea cea mai adâncă!

Viaţa mea ţi-am dăruit-o şi nu trăiesc, nu cuget nimic ce nu trăieşte şi nu cugetă în tine şi cu tine. Căci viaţa mea nu te are decât pe tine.

Dar viaţa ta e ca sămânţa florilor, pe care o suflă vântul şi o împrăştie până departe.

Stau singur şi împărtăşesc, în fantezia mea, tot ce e al meu, cu tine, în vreme ce tu rătăceşti departe, cu sufletul plin de mii şi mii de gânduri străine. Aşi vrea să fiu stăpân pe toată făptura ta, aşa cum eşti tu pe viaţa mea; dar n'am decât sărutările tale pripite şi gândurile ce-ţi rămân de prisos. De fiecare dată când vii la mine, vii plină tot de altele, şi de fiecare dată când pleci dela mine, porneşti să te adapi din nou din acelaşi isvor.

Vrei toate celelalte şi pe mine.

Eu te vreau numai pe tine. Şi dacă ai pleca de lângă mine, tot ca'n seara aceia şi m'ai întreba din nou dacă sunt fericit, atunci — aşi fi fericit dacă s'ar prăbuşi ceva peste noi şi ne-ar omorî laolaltă.

Iată mâhnirea apăsătoare care s'a coborît asupra mea. Văd zâmbetul care înmugureşte în colţul gurii tale şi cum dispare, pe când eu rămân singur.

10.

Iţi mai aduci oare aminte de noaptea aceia de vară când treceam în trăsură printre colinele adumbrite de brazi? Aerul era atât de blând şi mângâietor, plin de mireasma dulce a sucului de brad.

Tu te odihneai în braţele mele şi priveam amândoi cerul adânc cernit cu stele. Cărăuşul stătea ţeapăn pe capra trăsurii şi caii călcau liniştit, lovind copitele una după alta.

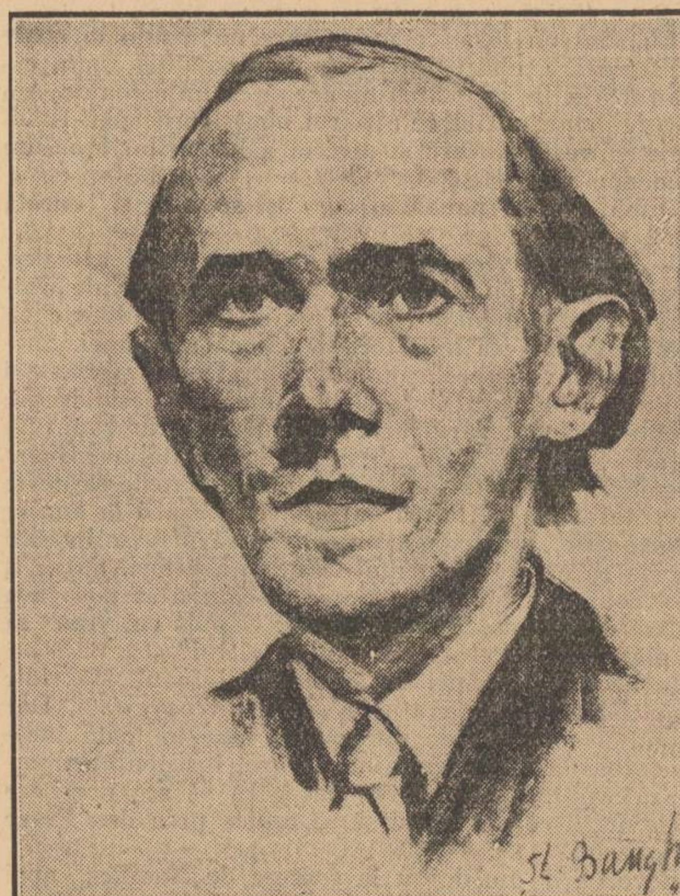
Nu se auzea nici o şoaptă. Jur-împrejurul nostru spaţiul nemărginit şi falnicele dumbrăvi de brazi. Trăsura noastră era singurul punct fără astâmpăr în această imensitate liniştită.

Atunci te-ai alipit strâns de mine şi mi-ai şoptit, cu braţele puternic înlănţuite de gâtul meu:

— Trebue să ne fim credincioşi unul celuilalt. Priveşte cum nu însemnăm mai nimic. Mână'n mână trebue să păşeşti în viaţă dacă vrei să nu te pierzi şi să nu rămâi singur!

Dar ai plecat. Şi eu am rămas singur.

In rom. de AD. BYCK

Şt. Banghianov — Portret

PENTRU BORŞ ŞI BAE
FLOARE DE TĂRÂŢE HERDAN

Primii paşi

Toane

Ţi-e frig şi te lipeşti de sobă,
Oftezi şi taci îndurerată,
Iar de-ţi vorbesc şi nu-ţi dau pace.
M'alungi şi-mi spui: „sunt supărată!"

De ciudă tac şi eu ca tine
Şi-atunci pe dată te-ai schimbat.
Laşi soba şi venind spre mine
Mă'ntrebi: de ce stau supărat.

Logodnă

Aprinzi în mine foc şi nu-mi dai pace
Laşi mâna ta micuţă 'n mâna mea,
Te bucuri mult şi-atât de mult îţi place
Şi tremuri... şi eşti albă ca o stea

De vraja nopţii inima ţi-e plină...
Sglobie râzi şi-apoi te uiţi discretă
Cum prind un nor formând o mână fină
Şi luna 'n inelar o verighetă.

GEORGE NEGREA

Avionul

Oprirea. — Şi coloana de care grele, după ce mai ondulă o clipă sub impulsul vitezei desfăşurate, rămase pironită pe loc în bătaia soarelui de amiază. Ai fi spus privind-o de pe pajiştea din stânga şoselei, că e un şarpe uriaş, care-şi ritmează trupul mlădios şi prelung, înainte de a rămâne nemişcat.

Soldaţii, care mai adineaori, păreau copleşiţi de povara marşului, prind să se învioreze şi răsleţiţi pe şosea sau pe câmp fumează, flecăresc sau ronţăesc vreo ultimă bucată de pâine. Boii sunt desjugaţi şi duşi la adăpost.

Unii ridică nasul spre văzduh, scrutând zarea albastră. Alţii fac la fel. Dar nu se zăreşte nimic. Cunoscătorii încruntă din sprâncene ca marinarii, care din semne neînsemnate ghicesc apropierea furtunii. Cei mai mulţi, din tagma scepticilor, neîncrezătorilor, râd şi dau din umeri. Pe cerul albastru stă soarele înfipt, care arde prin pulberea sclipitoare ce ne desparte de el.

Tot trăgând cu ochiul spre orizontul violet din dreapta, unde se desfăşoară verdele închis al pădurilor dela graniţă, cei mai mulţi au senzaţia, la început nedeslușită, apoi mai precisă, a unui bâzâit ritmic şi perzistent. Bâzâitul se înalţă spre cer, lămurit pentru unii, dar nu se zăreşte încă nimic. Cunoscătorii însă, l-au desluşit în văzduhul imens şi cu braţul întins, reperându-se pe arborii din marginea şoselei, îl arată celorlalţi.

Iată-l. De astădată îl vede toată lumea, dovadă tălăzuirea mulţimii risipite, care pare împinsă de acelaş resort.

Face un ocol elegant şi îl văd cum urcă orizontul îndreptându-se spre noi. Căci nu poate fi îndoială, că ne are pe noi în vedere. Ce ţintă ideală prezintă coloana noastră, chiar dela înălţimea unde sboară pasărea de pradă. O lovitură, una singură, şi exploziunea lovind în plin, se va repercuta dealungul coloanei, pulverizând o bună parte din ea, căci obiectele sfărâmate vor forma, la rândul lor, tot atâtea schije, care vor completa opera bombei. Par'că am făcut pe placul inamicului, cu retragerea asta în plină zi. O parte din trupă a şi început să urce dâmbul din dreapta şoselei. Neîndoios că era o nerozie din partea ei întrucât prin prezenţa ei, acolo, preciza şi mai bine ţinta. Privirile nu pierd o clipă aeroplanul din vedere, toată lumea aşteptându-se să zărească dâra de fum şi să audă explozia bombei aruncate.

De astă dată motorul se aude bine. Maşina e deasupra creştetului nostru, de unde cuprinde cu o aruncătură de ochi trupul lung de chilometri al coloanei noastre.

Cu toate că nu e primul atac de acest fel, totuşi senzaţia acestei primejdii mobile, care te urmăreşte cu îndărătnicie din văzduh, e din cele mai neplăcute. Iţi zici, ca orice om cu judecată, că pentru observatorul maşinei nu eşti decât un punct imperceptibil pe teren şi că nu e nici o posibilitate, fie ca să te ia la ochi, fie ca să te nimerească, în cazul nemaipomenit, că ar risipi unul din puţin numeroasele sale proectile pentru un singur om. Senzaţia e totuşi tiranică, perzistentă, primejdia o simţi ca o povară nesuferită, tocmai fiindcă e îndoelnică deşi precisă. Picioarele ar lua-o razna peste câmp, în fugă nebună. Incepi să-ţi dai seama cam ce a trebuit să simtă Cain, când i se părea că un ochiu îl privea nemişcat, dar scrutător din văzduh. Şi nu mai râzi de nerozia struţului; iar legiunea de aluzii pe care le-ai citit prin cărţi despre naivitatea acestui biet dobitoc sună ca o amară ironie la urechile tale. Ce n'ai da să faci la fel, să te ascunzi de primejdie, să nu mai vezi, să nu mai auzi, căci, poate că punând un obstacol între tine şi inamic, nu vei fi zărit. Şubredă nădejde; dar oare soldatul, care în câmp deschis, se crede la adăpost în spatele micului muşuroi scormonit de sapa lui înfrigurată, e mai puţin în situaţiunea struţului din poveste?

Nu e cuminte că urci dâmbul. Intâi, că prea mulţi s'au îndreptat şi se mai îndreaptă într'acolo, apoi, nu e demn pentru un superior să împărtăşească panica oamenilor săi. Nu trebue să arate că e grăbit, dimpotrivă deşi prea puţini se sinchisesc de el acum, cată să dea dovadă de ţinută, căci îşi cunoaşte el soldaţii. Cât timp se stăpâneşte nu-l vede nimeni, dar dacă se va încumeta să-şi piardă cumpătul, toţi mucaliţii din formaţiune, după trecerea primejdiei, vor povesti unul altuia, cu râsete înfundate de mulţumire adâncă, gesturile dezordonate ale superiorului.

A rămâne însă pe loc e un chin. Nu e nimic alta de făcut decât să porneşti spre pajiştea din stânga şoselei. E largă, de un verde ademenitor, brăzdată de un râuleţ limpede şi va fi de un mare efect, dacă în mijlocul frământării obşteşti, vei păşi agale spre pomul înfipt în mijlocul câmpului.

Tăria sufletească de care îmi dau mie însumi dovadă, alungă pentru o clipă chinul căşunat de prezenţa vrăşmaşului, care se roteşte în jurul nostru ca un vultur, care-şi alege locul unde să dea năvală asupra pradei.

In tovărăşia unui camarad pornesc de pe şosea; ne uităm pe furiş spre cer, în speranţă că cei câţiva paşi ce am făcut ne vor îndepărta de linia perpendiculară ce ni se pare că dăinueşte între noi şi maşină; parcă mult înseamnă câţiva metri pentru o astfel de înălţime. Dar omul caută să se mângâie cu ce poate. Camaradul meu propune să iuţim pasul. Imi pare însă că toată lumea, care numai la noi nu se gândeşte, ne urmăreşte cu privirile ei şi nu mă pot hotărî s'o fac, deşi în câteva minute râuleţul ar fi depăşit şi odată înfundaţi în desişul pădurii am putea să ne credem la adăpost. Păşim deci agale, ca şi înainte. In jurul nostru orice zgomot a încetat, e o fierbere tăcută şi gravă, una din acele clipe hotărîtoare când omul aruncă departe de el nesocotinţile şi nimicurile din care-şi deapănă rostul zilelor, pentru a privi drept în faţă alternativa aceasta teribilă: pieirea.

Camaradul meu purta mantaua pe braţ. Imi vine un gând. Ce ar fi, dacă scurtând tortura acestei plimbări, ne-am întinde pe manta în umbra pomului stingher din mijlocul pajiştei? Auzisem doar, că e o bună apărare contra avioanelor, când te întinzi la pământ cu faţa în sus, oferind astfel o ţintă imperceptibilă. Companii întregi ar fi făcut la fel, scăpând de atacuri din văzduh. Indată dezvolt această teză camaradului, cu toată patima înfrigurată a momentului. Şi apoi ce pildă de curaj am da totodată, când în mijlocul primejdiei, sub obsesiunea morţii suspendate în văzduh, am sta frumos lungiţi pe iarbă, iar oamenii noştri ar crede că dezbatem vre-o interesantă chestiune literară sau filosofică.

Pasărea cea neagră nu mai plutea dealungul şoselei, ci se îndreptă spre pajişte. Intr'o clipă îmi făcui socoteala, că e o nerozie să te aşezi lângă un copac, în mijlocul unui câmp, oferind astfel o ţintă minunată celui mai slab ochitor şi apoi ce siguranţă prezinta procedeul nostru de a sta lungiţi pe iarbă? Pentru un bun ochian de pe maşină suntem tot atât de vizibili, în picioare sau lungiţi. Ca împinşi de un resort sărim în sus. Inainte! Simţiam cum picioarele îmi furnică de enervare stăpânită, căci maşina, care se oprise drept deasupra capetelor noastre, părea că se pregăteşte să ne trăznească. Nu ştiu, dacă hotărîrea mea ar fi rămas până la sfârşit victorioasă şi dacă nu aşi fi imitat struţul printr'un galop vijelios spre sălciile de pe malul apei, când avionul, care-mi făcea impresiunea că râde sarcastic de furnicarul ce se frământa sub dânsul, descrise un viraj larg şi elegant pierzându-se în zare.

G. MIRCEA

Streina

In ziua de toamnă târzie soarele cădea spre asfinţit, când femeia bătrână şi fără nume se aşezase doborîtă de ani şi drum. Poposea pentru noapte totdeauna în acelaş fel. Mergea ziua toată; în sate căpăta câte ceva pentru gură; iar spre înserat se oprea la locul ce-l găsea mai nemerit. Ii era tot una, unde, precum şi dacă era de vreme sau târziu; oriunde nu-i era nici departe, nici aproape, pentru că ea nu ştia de unde vine şi nu se ducea nicăeri. Mergea mereu pentrucă n'avea unde sta să-şi odihnească vârsta şi truda.

Cine era, nimeni nu ştia. Nici ea singură. Avusese copii, familie? Poate, de mult, dar uitase. Ea se ştia singură, mergând ziua, oprindu-se noaptea unde se întâmpla. De doi ani avea un câine. Se luase după ea într'o zi şi ea nu-l gonise, iar hrana ei puţină o împărţea cu el.

Era bătrână, şi de când alerga aşa nu-şi amintea. Ştia că de când îşi aduce aminte; iar nimeni nu o cunoştea de unde este, pretutindeni fiind streină.

Acum, oprită pe locul mai plin de iarbă şi depărtat de drum, se aşeză. Câinele ce o urma se opri lângă ea, privind-o cu ochii mici şi strălucitori.

Femeia scoase bucata de pâine ce o avea, o frânse în două, apoi cele două făpturi mâncară alături. După ce sfârşi, făcu o cruce, privind în jur, ca şi cum ar fi mulţumit universului întreg pentru pâinea cea de toate zilele.

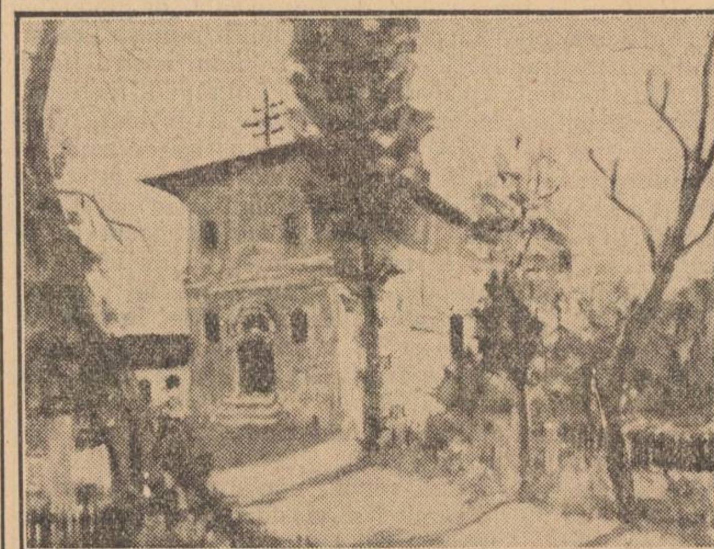
La doi paşi de bătrână, pe sub ultimele raze ale soarelui, era un şir negru de furnici. Ea privi acolo, iar câinele după ce văzu că nimic nu este de făcut se aşeză cu botul pe labe, alături. Urmărind şiragul de furnici, femeia nu se mai îngriji de câine şi acesta se sculă curând, mirat de linia neagră ce forfotea şi se îndreptă într'acolo.

— „Fugi, tu... — strigă ea câinelui, care asemeni stăpânei nu avea nume, ca să-l îndepărteze şi dacă văzu că nu pleacă, luă o piatră ce-i era la îndemână şi o aruncă spre el să-l sperie. Câinele fugi, dar piatra rostogolindu-se de câteva ori prin iarbă trecu peste o furnică răsleţită de celelalte.

Bătrâna văzu, luă frunza pe care se afla furnica strivită şi bâigui vorbe de mângâiere ca unei fiinţe adevărate:

— „Sărăcuţa, sărăcuţa..."

GEORGEL NICOLESCU

Mircea Cusin — Peisaj

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 388
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
JEAN J. FRAPPA
CADAVRUL VIU
Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

ALFRED DÖBLIN

Bunăvestirea Mariei

Maria umbla galbenă şi cu ochi liniştiţi prin ierburile umede şi joase.

Pe unde frunzişul atârna înalt şi des, Maria se uita după un copac larg în ramuri, care stătea singur îndărătul unui tufiş încâlcit, stătea într'o pădure, ocolită de bărbaţi. Verdeaţa frunzelor se topea în mătăsoasele culori amurgite ale aerului; şi deodată înfloreau sub el trupuri de copile, închise ca bronzul, plăpând trandafirii, galbene sau şi de ninsoare, care se iubeau. Frunzişul spânzura înalt şi cădea până jos.

Când ploaia curgea sălbatecă, Maria şedea între tovarăşele ei de joc, la fereastra sălii, în haina-i albă, bătând în albastru, cu o creangă de migdal în păr; toate buzele cântau un cântec de îmbunare zeului ploii. Dar ea scotea un ţipăt de fericire, când zărea un copilaş. Cu paşi înceţi se îndrepta spre copilaş, îl ridica, îl ţinea în poală, aşezându-se şi legănându-l uşor cu genunchii. Câteodată se oprea din legănat, se uita lung la prăfuşorul alb al soarelui şi la cerul îngreunat de albastru, tresărea deodată din umerii înfriguraţi şi legăna mai departe.

Un prieten credincios o cerea, dar fecioara nu putea da ascultare celui care îi şoptea rugile fierbinţi.

Odată pe când copilele se bucurau într'o fericire dulce, de tinereţea lor, cu săruturi şi îmbrăţişări sub copacul acela larg în ramuri, printr'un gol de frunze zăriră pe cer o mână de negură neagră, mare nesfârşit şi dând să apuce uriaşă, aşijderea unei mâni dumnezeeşti cu o voinţă neclintită. Neliniştite ridicară glasurile, se potoliră, se împrăştiară fugind aplecate prin frunziş, cele cu veşmintele albe şi colorate, când o lumină albastră-sură le prinse în ochi de dindărătul colinei şi căuta tot mai puternic şi mai stăruitor din negrul cerului. Intre cernitele şi ţepenele şiruri de copaci, care începură să se încovoaie şi să se sucească, veşmintele fluturară în vânt. Infricoşată şi ciufulită, Maria se agăţă de braţul prietenului, care-i alergase înainte, după ce colindase multă vreme în jurul casei ei singuratice, şi nu-l mai lăsă. Mereu se văitau şi tremurau privirile-i slăbite şi rătăcite către întinsele degete de nouri şi lumina ţipătoare. Când pământul începu să tremure şi o voce de tunet năvăli, în purpură aprinsă şi galben de pucioasă, cu faţa albă, ca o moartă, îi căzu în braţe. In întunerecul des, mâni îi trecură peste faţă şi păr; după loviturile poruncitoare ale tunetului auzi şoapte înfierbântate. El o luă, aşa cum îi atârna de umăr ca o creangă uşoară, cu mădularele destinse şi în tremur.

In dimineaţa după furtună tovarăşele ei de joc o găsiră îngheţată şi cu buzele desfăcute pe culcuş. Când paşii copilelor sunară pe podele, ochii ei lucitori căutară ceva în odae şi pe obrajii prietenelor, voi să vorbească, dar cu un sunet răguşit îşi vârî năframa în gură şi o muşcă tare. Sau tresări în ţipăt şi gemu prelung, svârcolindu-se neîncetat dintr'un loc într'altul. Nimeni nu ştia ce se întâmplase în noaptea aceea, dar ghiciră curând, că groaza furtunii îi zdruncinase sufletul.

Şi o îngrijiră, până ce se linişti, şi nu-l lăsară la bolnavă nici pe prietenul, care voia să pătrundă cu ori ce preţ până la ea. După ce învălmăşita îşi veni încet în fire şi stătea culcată în linişte, zise însfârşit în taină, înfundându-şi capul şi mai adânc în perne, ca spre a-şi aduce aminte, cu un sunet nesigur şi întrebător în voce, că ar fi fost ceva deasupra casei în noaptea aceea. Şi îşi căsni mintea, iar şi iar în perne, tresărind, se uita la tovarăşe şi la mutele lucruri din odae.

După un timp, din nou se duse ca odinioară cu prietenele prin ierburile umede şi joase. Dar pe când altă dată o seriozitate moale o împresura, acum mişcările-i se încetineau tot mai mult aproape sărbătoreşti. Faţa i se deschidea ca o dimineaţă fără de amăgeli. Când pentru întâia oară se întâlni iar cu cel care o ceruse, şi prietenele la privirea-i mirată îi spuseră cine era, îl privi încă mult în faţa rugătoare şi se întoarse apoi liniştită dela el, căutând parcă ceva în verdeaţa frunzelor aplecate, şi pe cerul curat.

Deacum Maria şedea mai des în faţa sălii, în aerul albastru. Ochii ei se făcură mai buni, mai gânditori, iar când credinciosul prieten îi stătea alături, ea îi mângâia mâna care-i atârna pe lângă tâmplă, iar buzele îi ziceau pe nume, uşor ca pe vremuri: prieten.

Ea se desvoltă şi se schimbă lin într'o floare deplină. Când şezu iar înaintea sălii cu slăbuţul copilaş pe genunchii legănători, Iosif se uită fără cuvânt la ea, ai cărei ochi păreau că se luminează din năuntru.

Maria ridică surâzând faţa subţire către cerul albastru adânc, de unde mâna întunecată a lui Dumnezeu se întinsese după fecioară, deschise uşor în sărut buzele spre lumină, rămase mult aşa.

Şi îşi aplecă apoi capul în pace şi pieptul pe jumătate peste copilaşul nevinovat, care, ţinut de mânile de mireasmă, era culcat în poala-i pe vestmântul larg şi alb, ale cărui cute se umbreau albăstrii.

„Mi-eşti drag, mi-eşti drag, chezăşie a lui Dumnezeu".

Din germană de OSCAR WALTER CISEK

Femeia neagră vorbeşte

Georgia Douglas Johnson

Nu bate, drag copil, la uşa mea;
Nu pot să trag zăvoarele lăsate.
Tu nu ştii lumea cât este de rea
Şi plină de păcate.

Aşteaptă când în cer vom fi,
Atunci să-mi calci pridvorul.
Căci crudă-i lumea celor vii;
Nu pot să mişc zăvorul.

In inimă nu-mi bate iar,
Nu pot să'ndur suspine;
Mă fac că-s oarbă, surdă, dar
Duc jindul după tine.

Ah, oamenii! din vina lor
Năpastele ne pasc.
Taci dragul mamei puişor,
Nu trebui să te nasc.

Trad. de AD. BYCK

Helada

CANTECUL NEREIDELOR

Deschidem apele ca pe-o fereastră
Şi facem razele de soare funii,
Ne risipim în curcubeu, şi nù ni-i
Decât de-a undelor răcoare-albastră.

Desprindem în imagină lăstunii
Şi-i legănăm în nostalgia noastră,
Sau ne suim în lumea lor sihastră
Pe punţile de aur ale lunii.

Petrecem cu tritonii şi delfinii
Şi-i amăgim cu jucăuşe linii
Şi cu răsfrângeri de smarald în soare;

Suntem o cupă cu miragii plină
Şi nu suntem decât o sărbătoare
De spaţiu mişcător şi de lumină.

URNA FUNERARA

I-a dat olaru 'nfăţişarea plină
A unui bulb împărătesc de ceapă,
Şi-a încrustat în smalţu-i, cu lumină,
Un peisaj oriental de apă.

Solicită drumeţului o floare,
Libaţie de rouă dimineţei,
Zefirilor mirezme şi răcoare,
Şi greerului cântecul vieţei.

E pentru tânăra şi blonda Heră
Care 'nflorea cu zâmbetu-i natura,
Şi care încă-odată-ţi mai oferă,
In macul stins de pe mormântu-i, gura.

VULTURUL LUI PROMETEU

N'am putut să sufăr nici-odată
Umbra lui căzută pe pământ
Sau în vânt
Sborul lui lăuntric ca o pată.

Din spre miază noapte tot venea
Sfidător şi sigur în plutire
Ca o ştire
Răsărită cu venin în ea.

Se 'ntorcea, pe urmă, de cenuşe,
Cu mereu acelaşi vânăt sbor,
Şi uşor
Fremăta din àripi jucăuşe.

Ciocul lui de-apururi înroşit
Vârf era de piatră şi sfidare.
Şi pe ghiare
Fumega de sânge înegrit.

Eu atunci pe dună am rămas
Toată ziua pentru el la pândă,
Şi izbândă
Mi-a purtat săgeata când am tras.

A tăiat de-odată tot văzduhul
Ca un fulger negru desfundat,
Şi şi-a dat
Până când să-ajungă jos şi duhul.

Am aflat pe urmă că era
Vulturul de tristă încercare
Şi cu care
Prometeu în lanţuri sângera.

N. DAVIDESCU

Şcoala şi cultura

D. prof. *Dimitrie Gusti*, ministrul cultelor şi instrucţiunii publice, a făcut zilele acestea o serie de judicioase constatări în legătură cu menirea şcoalei. D-sa a arătat că viaţa de stat nu se reduce numai la activitatea legislativă, ci că ea cuprinde încă două activităţi de cea mai mare însemnătate: *producţia şi administraţia.*

Dar, administraţia şi producţia, fără de care nu poate exista, nu poate propăşi un neam şi un stat, se fac prin oameni şi oamenii se formează la şcoală. Menirea şcolii, deci, este să ajute producţia şi administraţia ţării.

D. Gusti

E foarte ciudat că se vorbeşte cu mult lux de amănunte despre o politică bancară, despre o politică financiară, despre o politică socială, dar foarte rare ori despre o politică şcolară, când viitorul şi existenţa statului acestuia se bazează, propriu zis, pe şcoală.

In alte părţi, asociaţiile de părinţi iau proporţii de adevărate partide ale părinţilor elevilor. Şi cu drept cuvânt, căci nu este o problemă mai mare pentru viaţa şi viitorul statului decât politica şcolară.

Criza învăţământului. — Analfabetismul

Invăţământul trece astăzi printr'o mare şi gravă criză.

Cu toată obligativitatea învăţământului, analfabetismul creşte. Şcoala dela ţară, şcoala primară, nu este iubită, este considerată chiar ca o corvoadă de care sătenii nu ştiu cum să scape mai uşor. In fiecare an numărul analfabeţilor creşte cu aproape trei sute de mii de copii, care au fost recenzaţi şi înscrişi, dar nu frecventează şcoala.

Dar chiar şcoala primară, din nenorocire, alimentează creşterea analfabetismului. Este un lucru curent că la sate copiii care au făcut două sau trei clase primare uită să citească şi să scrie.

Nu se mai poate tolera ca numărul analfabeţilor (combătuţi cu aşa zisele şcoli de adulţi) să crească din cauză că şcoala primară nu-şi împlineşte menirea.

Pentru ca şcoala primară să fie iubită, pentru ca ea să dăinuiască şi să-şi împlinească marele rol social în viaţa statului românesc, trebue să se alipească la nevoile clasei producătoare naţionale.

O şcoală primară abstractă, — a spus d. Gusti, — bună pentru toate teritoriile şi toate satele acestei ţări, o astfel de şcoală nu poate fi iubită, o astfel de şcoală nu are şi nu poate avea nici o influenţă, pentru că este străină de sat şi de viaţa unde trebue să-şi împlinească menirea.

Deaceia, şcolile trebuesc adaptate la împrejurările provinciilor. Deaceia, copiii trebuesc încadraţi în viaţa neamului şi în viaţa provinciei unde s'au născut. Atunci, vom avea o şcoală care va fi alta decât cea de azi.

A doua constatare a d-lui Gusti, o constatare făcută împreună cu tinerii monografişti, cu care an de an, sat de sat şi lună de lună, merge dela un colţ al ţării la altul, — este că sătenii doresc să fie sfătuiţi în permanenţă, şi în sat ei nu au un sfătuitor. Au cooperativă şi nu ştiu ce să facă cu ea. Au diferite bănci, au bibliotecă, au diferite întreprinderi, dar nu ştiu ce să facă cu ele. Aceasta este una din cele mai mari răni ale vieţii sociale româneşti; rană care poate fi fatală dacă durează, pentru eficacitatea democraţiei statului român, lipsit de conducători.

O altă mare problemă care trebue să preocupe pe un om de cultură, este să se dea satului, societăţii româneşti, pe conducătorii lor fireşti. Va trebui să creăm, — a spus d. Gusti, — şcoli superioare ţărăneşti, pentru ca flăcăii şi tinereţea coaptă dela sate să urmeze câteva luni la aceste şcoli, conduse de personalităţi alese, cu o viaţă demnă, care oricând să poată fi luată de pildă. Să-i aducem pe aceşti flăcăi acolo, şi nu atât ca să le dăm cunoştinţe, ci să le insuflăm deprinderi noui, pe care pe urmă să ştie să le ducă în mediul lor rural şi să contribue la înălţarea lui.

Criza carierelor. — Declasaţii

Şcoala începe să devie din ce în ce mai mult o ademenire pentru copii şi pentru tineret, pentru rosturi sociale false. Generaţia de astăzi este o generaţie care luptă pentru cariere iluzorii.

Există o criză de cariere. Există profesori care dau examene de capacitate şi n'au catedre. Există medici care n'au clienţi, avocaţi care n'au procese, ingineri care n'au de lucru. Şcoala a fost astfel îndrumată, încât a deşteptat miragii false şi acest tineret este în primejdie să devie un tineret declasat.

Gândiţi-vă, a spus d. Gusti, ce primejdie mare este pentru societatea românească şi pentru sănătatea statului român să lansăm în fiecare an declasaţi. Gândiţi-vă că Universitatea din Bucureşti are o populaţie studenţească mai mare decât cea din Paris. Gândiţi-vă că anul acesta şcolile acestea teoretice au trimis către universităţi un val enorm de aproape zece mii bacalaureaţi şi întrebaţi-vă ce au să se facă toţi aceştia. Care sunt carierele, pe care pot să le îmbrăţişeze? — Intrebarea e groaznică şi merită toată gândirea din partea acelora care au răspunderea conducerii.

Politica culturii

Insfârşit, o altă constatare: de o parte satul; de alta — oraşul. Ce se fac copiii din sat care urmează şcoala primară ? Avem o şcoală pentru fiii de săteni, dar pentru satul care are un suflet aparte, care nu este alcătuit numai din copii, pentru sat ce se face? — Nimic.

Trebue aşa-dar să se inaugureze o politică culturală care să fie un punct de onoare şi de glorie a unui program politic, creîndu-se pentru acest sat şi pentru aceste existenţe şi cerinţe ale sufletului satului, aşezăminte speciale, care să contribue la înălţarea lui.

Svârcolirile istorice au dat peste cap tot felul de robii: robia politică străină, robia economică, robia socială. Dar nu este o robie mai gravă şi o robie mai ruşinoasă decât robia ignoranţei şi a neştiinţei.

De ce să sufere acest bun şi blând popor românesc, cu însuşiri cum nu le are altul, de ce să nu i se dea lumina adevărată şi bogăţia elementară de cultură, pentru ca să devină ceia ce sigur va deveni şi ceiace în virtualitate este: unul dintre cele mai distinse şi mai originale popoare din lume ?

Trebue creat un plan de organizare a acestor admirabile idei ale d-lui prof. Gusti. Trebueşte întocmit un plan sistematic, un plan precis, un plan coordonat la centru. Să nu ne facem însă nici o iluzie că dela centru se va creia ceva. Aici se coordonează numai. Dar dacă în acelaş timp se acaparează totul la centru, este primejdie de osificare şi birocraţie, fiindcă cele mai bune intenţii vin sub formă de raport, rapoartele se pun la dosar, dosarele în arhivă şi în felul acesta se înmormântează.

Avem nevoe de o nouă îndrumare, care va aduce în curând nu numai o şcoală nouă, ci o nouă acţiune culturală la sate şi oraşe: o ţară nouă.

Având interesele superioare ale naţiei şi statului ca scop, căldura, devotamentul şi dragostea pentru ţară ca imbold, munca voioasă şi severă, solidară cu munca tuturor oamenilor de ispravă ca mijloc, lucrând cu toată hotărîrea pentru binele şi ridicarea culturală a ţării, — cu această metodă, cu acest program şi cu chezăşia activităţii rodnice de până azi, d. prof. Gusti suntem încredinţaţi că va şti să apere şi în parlamentul ţării ideile care îi sunt scumpe, îndrumând cultura românească pe făgaşurile ei de desvoltare firească.

H. BL.

DIN LITERATURA CHINEZĂ

CUPTOR

Flacările soarelui umplu cerul şi pământul; nori de foc se'grămădesc ca munţii; întreaga vegetaţie e arsă şi răsucită; apele şi lacurile au secat. Uşoara haină de mătase pare prea grea, iar umbra copacilor seculari e fără nicio putere. Cu neputinţă să te 'ntinzi pe scoarţa împletită; speli şi iarăşi speli hainele de pânză fină ca să le răcoreşti.

Aş voi să fug dincolo de această lume, să mă pierd în imensitatea nesfârşită şi să găsesc acolo un vânt puternic, venind de la o depărtare de zece mii de *li* sau fluvii şi mări, ca să scap de-această tiranică obsesiune.

RANDURI PE O UŞA

Anul trecut, la aceeaş dată, în cadrul acestei uşi: chipul unei femei şi o creangă înflorită de persic.

Chip neuitat! Pe unde oare rătăceşti? Singure florile de persic surâd ca şi-atunci în vântul primăvăratic.

PE MALUL APEI

Pe când stau pe malul apei, în soarele strălucitor ce apune, adierea primăverii mi-aduce atâtea miresme de flori, încât nu le mai pot deosebi.

IN NOAPTEA RECE

In noaptea rece, cititul m'a făcut să uit de somn. Parfumurile plapomei mele aurite s'au risipit, soba s'a stins. Frumoasa mea prietenă, abia stăpânindu-şi mânia îmi stinge lampa, strigându-mi: Ştii oare câte ceasuri sunt?

FLOAREA DE SALCIE

Florile de salcie se aseamănă cu fulgii de zăpadă; ca şi ei, ele n'au nici o ţintă: nu se 'ngrijesc unde vor cădea; se lasă în voia vântului care le poartă.

SOSIREA POETULUI, DIMINEAŢA, LA MANASTIREA SIANG-FU

Am încălecat la cântatul cocoşilor; intram în curtea mânăstirei când clopotele mai sunau încă. Iarba era mângâiată de zefir; în marginea pădurii aluneca cornul lunei. Locuinţa bonzilor era curată şi solitară; am poposit în ea în aşteptarea dimineţei. Pe drumul mărginit de brazi nu era ţipenie de om, şi cântecele slujitorilor îşi găseau ecoul în pădurile întunecoase.

UMBRELE FLORILOR

Unele după altele, în straturi şi'n grămezi, umbrele florilor escaladează terasa verde de jad.

Servitorul, chemat de mai multe ori, n'a putut să le dea înapoi.

Abia au dispărut cu apusul soarelui, şi luna strălucitoare le-a adus înapoi.

SARBATOARE NOCTURNA IN PALAT

Noaptea e lungă în palatul regelui Wu; clepsidra picură încet. Intre perdelele trase de toate părţile, flacăra lămpilor e mai caldă. Si-Şe ea însăşi, danţează, regele în persoană cântându-i din flaut, şi rochia-i de zăpadă pluteşte şi se risipeşte ca fulgii unei berze. Ritmul se 'nteţeşte, mişcările se complică, dansatoarea e obosită.

Dansatoarea e obosită, regele se ridică dela banchet. O învălue cu un voal de mătase brodat cu flori şi cu pasărea phenix; din corpul său îi face un pat, din braţul său, o pernă.

Iată că pendentivele de jad, sună: Majestatea sa se culcă.

Traducere de Al. T. STAMATIAD

Martha Brondello **Nud**

Cerna Lazarovici **Peisaj**

MICHAIL ZOSCENCO

Teterkin comandă un aeroplan

Lista de subscripţie pentru un aeroplan avea succes. Unul dintre funcţionari, un vechi specialist în ale aviaţiei (de două ori se ridicase în aer cu un balon) mergea benevol din secţie în secţie şi făcea propagandă:

„Tovarăşi", zicea, „o nouă epocă începe !... Orice instituţie va dispune de mijloacele ei proprii de comunicaţie aeriană, subt forma unui aeroplan. Faţă de această împrejurare... subscrieţi"...

Funcţionarii dădeau. Nici unul nu intra în discuţie cu specialistul. Doar la registratură dădu specialistul peste un încăpăţânat. Acest încăpăţânat era contabilul Teterkin.

Contabilul Teterkin zâmbi ironic şi întrebă pe specialist:

„Pentru un aeroplan? Hm... Şi ce fel de aeroplan are să fie, mă rog? Dece să zvârl eu banii — hodoronc, zdronc — pentru un aeroplan? Eu, dragă, sunt o vulpe bătrână"...

„Pardon", zise specialistul, înfierbântându-se, „un aeroplan! Ei, un aeroplan obicinuit ca atâtea altele"...

„Unul obicinuit?" zâmbi Teterkin amar. „Dar dacă n'are să fie durabil? Poate că la primul zbor vine un vânt şi banii s'au dus dracului! Dece să-mi dau banii ca un tâmpit? Dragă, eu când i-am cumpărat nevestii o maşină de cusut Singer, i-am pipăit toate rotiţele. Dar aici...? Poate că nu s'o învârti o helice?

„Pardon", urlă specialistul, „Fabrica statului are să-l construiască! Fabrica statului!..."

„Fabrica statului? Ce-are aface că e o fabrică a statului? Eu n'oi fi fost în baloane, dar eu mă pricep, dragă, eu sunt o vulpe bătrână. Sunt fabrici destule care îţi iau banii, şi pe urmă... adio! Mie nu mi-e de bani: am să subscriu... Am spus numai din principiu.... Poftim ! Pot să plătesc şi pentru Miriutin care e'n concediu... Poftim".

Teterkin scoase punga, plăti conform cursului o rublă aur pentru el şi douăzeci şi cinci de copeici pentru Miriutin, iscăli, mai numără odată banii şi îi dădu specialistului.

„Poftim... dar cu o condiţie, dragă: mă duc la fabrică chiar eu. Când nu supraveghezi singur!..."

Multe a mai mârîit pentru sine Teterkin înainte să se apuce iar de lucru. Dar de lucrat n'a mai putut să lucreze de surescitare.

De-atunci încolo n'a mai putut lucra două luni. Ca o umbră urma pe specialist, îl pândea la intrare, se interesa cum mergea colecta, cât dăduse fiecare şi unde avea să fie construit aeroplanul.

După ce banii fură adunaţi şi aeroplanul comandat, contabilul Teterkin se duse zâmbind amar, la fabrică.

„Ei, cum stăm, băieţi?" întrebă el pe lucrători. „Merge lucrul?"

„Ce doreşti Dumneata?" se miră inginerul.

„Ce doresc ?" se miră la rândul lui Teterkin. „Mi-am azvârlit banii pentru aeroplan şi mă mai întreabă!... Aici, dragă, a fost comandat un aeroplan pentru administraţia noastră... Să-l văd!"

Teterkin se plimbă mult prin sală, se uită bine la material, îl încercă până şi cu dinţii dând într'una din cap.

„Să mi-l faceţi solid, băeţi !" zicea lucrătorilor. „Vă cunosc eu, că sunt vulpe bătrână. Ziceţi că e gata şi când colo... nu se învârteşte helicea sau mai ştiu eu ce... Mă rog, eu sunt, cum am zice, interesat în afacerea asta".

Mai merse odată prin toată fabrica, promise să se întoarcă şi plecă.

De atunci era musafirul zilnic al fabricei. Câte odată venea şi de două ori pe zi. Se certa, înjura, cerea să fie schimbat materialul şi se uita uneori la planuri în odaia inginerului.

„Mă rog", zise într'o zi inginerul căruia i se urîse cu politeţea, „nu te mai osteni... O să facem noi toate cum trebue... Nu mai veni degeaba.. Altfel o să fim siliţi să refuzăm comanda... Dumneata ca delegat, înţelegi...

„Dă-mi voie", zise Teterkin, „cum delegat? Ce-ţi închipui?... Sunt un particular... Mi-am plasat banii în aeroplan..."

„Aşa !" urlă inginerul, „nu eşti delegat ?... Şi cât dracu ai plasat în afacerea asta ?"

„Cât? O rublă ţi se pare puţin?"

„Cum o rublă?... O rublă?..."

Inginerul deschise un saltar şi îi aruncă lui Teterkin banii.

„Poftim, şi să nu te mai prind pe aici".

Teterkin dădu din umeri.

„Cum vrei! Dacă nu vrei... Eu nu mă rog de nimeni. Am să trec pe la altă fabrică".

Mai numără odată banii, îi băgă în buzunar şi dispăru. După câtva timp se întoarse:

„Dar ai lui Miriutin ?

„Ai lui Miriutin ?" urlă inginerul turbat. „Ai lui Miriutin, dobitocule ?"

Teterkin trânti speriat uşa şi alergă spre ieşire.

„Banii sunt pierduţi", şopti el îngrijat. „M'a înşelat cu două zeci şi cinci de copeici, pungaşul!... Şi zice că e inginer!"...

Tradus de J. G.

Biblioteca Dimineaţa

Literatură — ştiinţă — artă

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare

Iată lista ultimelor numere apărute :

138. — INCERCARI DE PRECIZIE LITERARĂ de Paul Zarifopol . . . . 8.—
139. — SOCIETATEA VESELĂ de Schalom Alechem . 8.—
140. — CE-AM VĂZUT IN OLANDA de Eduard S. Konya 6.—
141. — SCENE NOCTURNE de Nicolae Nicandrov . . 5.—
142. — NUVELE de Em. Gârleanu . . . . . 7.—
143. — ATITUDINI CRITICE de Ion Sân-Giorgiu . . 7.—
144. — D-ŞOARA BOURRAT de Claude Anet . . . 5.—
145. — PAVILIONUL No. 6 de A. Cehov . . . . 7.—
146. — OMUL FĂRĂ DE NOROC de Eug. Boureanul . 8.—
147. — FĂRĂ COPIL de I. Herrmann . . . . 6.—
148. — SYNNÖVE SOLBAKKEN de Björnstjerne Björnson . . . . 8.—
149. — AMINTIRILE UNUI STUDENT SĂRAC de Jules Vallès . . . .
150. — APOLLONIUS DIN TYANE de Adrian Verea .

Fiecare volum cuprinde 70—300 pagini.

Cronica Şahului

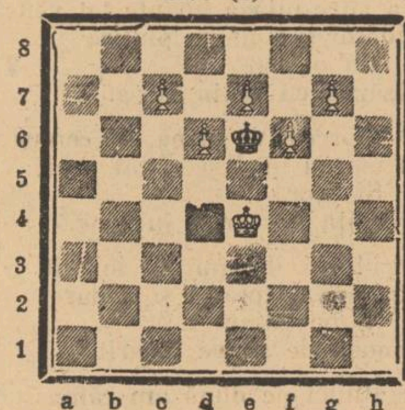
PROBLEMA No. 469

de **Fr. Hofmann**

(«Cassiopea»)

Negru :

Ré6 (1)

Alb ;

Ré4, Pc7, d6, é7, f6 şi g7 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

Acestei probleme autorul i-a dat numele de «Cassiopea» din causa formei sale asemănătoare constelaţiei astronomice cu acelaş nume.

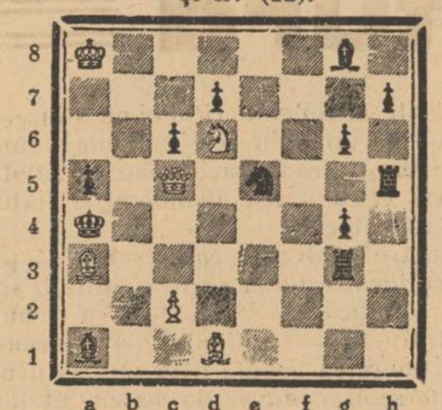
PROBLEMA No. 470

de **Fr. Somma**, Palermo

(«L'Echiquier» 1932)

Negru :

Ra4, Tg3 şi h5, Cé5, Na1 şi g8, Pa5, c6, d7, g4, g6 şi h7 (12).

Alb :

Ra8, Dc5, Cd6, Na3 şi d1, Pc2 (6).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 220

Jucată la concursul internaţional de maeştri din Londra în ziua de 9 Februarie 1932.

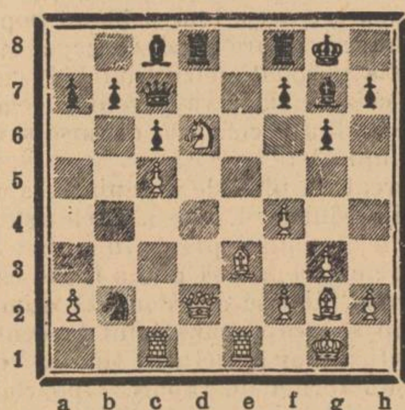
Alb : Dr. A. Alechin **Negru : Dr. S. Tartakover**

Apărarea budapestană.

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é5; 3. d4×é5, Cf6—é4; 4. Cb1—d2, această mutare constitue o apărare solidă, superioară celei jucate de multe ori Dc2. 4..., Cé4—c5; 5. Cg1—f3, Cb8—c6; 6. g2—g3, Dd8—é7; 7. Nf1—g2, g7—g6; 8. Cd2—b1, calul e destinat să ocupe câmpul din d5. 8..., Cc6×é5; 9. 0—0, Cé5×f3+ ? această mutare, care deschide albului linia e este nefavorabilă pentru negru. Mai bine ar fi fost d6 cu ameninţarea C×c4 (imediata luare a pionului din c4 ar fi avut ca urmare pierderea unei piese prin Dd4), 10. é2×f3, Nf8—g7; 11. Tf1—é1, Cc5—é6; 12. Cb1—c3. 0—0; 13. Cc3—d5, Dé7—d8; 14. f3—f4, c7—c6; 15. Cd5—c3, d7—d6; la N×c3, alb ar fi obţinut o poziţie formidabilă: b×c, d6; Na3, Cc5; Dd4, etc. 16. Nc1—é3, Dd8—c7; 17. Ta1—c1, Nc8—d7; 18. Dd1—d2, începutul atacului impotriva pionului din d6. 18..., Ta8—d8; 19.Té1—d1, Nd7—c8; 20. Cc3—é4, Cé6—c5 ? întroducerea unei combinaţii prin care negru speră să-şi apere indirect pionul din d6; o splendidă contra-combinaţie a albului nimiceşte însă această speranţă şi îi procură o situaţie de câştig. Mai bine ar fi fost pentru negru b6, în care alb n'ar fi putut lua pionul din d6 :C×d6, Cd4!; N×d4, (dacă alb trage calul din d6, atunci negru ar fi câştigat dama prin Cf3+) T×d6; Dc3 sau Dé3, Tfd8 şi negru câştigă. La d5, alb ar fi continuat astfel: e×d5, T×d5; Cf6+, N×f6; N×d5. 21. Cé4×d6!, Cc5—a4; 22. c4—c5, necesar; la b3 ar fi urmat Cc3, etc. 22..., Ca4×b2; 23. Td1—é1, b7—b5; calul din b2

Situaţia partidei după a 23-a mutare a albului.

Negru : Dr. Tartakover

Alb : Dr. Alechin

e ameninţat să fie pierdut prin Nd4 şi nu poate fi altfel apărat; la Né6, ar fi urmat: Nd4, Cc4; T×c4!; N×c4; N×g7, R×g7; Dc3+, etc. 24. c5×b6!! mutare demnă de campionul mondial al lumii! 24..., Dc7×d6; singura mutare; la a×b ar fi urmat T×c6; iar la T×d6: b×c, T×d2; N×d2, Cd3; N×c6 şi alb câştigă. 25. Dd2×d6, Td8×d6; 26. b6×a7, Nc8—b7; 27. Né3—c5, Td6—d8, nu Tfd8: N×d6, T×d6; Té8+, urmat de Tb8. 28Nc5×f8, Rg8×f8; 29. Ng2×c6, Nb7×c6; 30. Tc1×c6, Td8—a8; 31. Tc6—b6, Ta8×a7; 32. Tb6—b8+ mat.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

TURISM

Valea Teleajenului

Unul din multele colţuri sălbatice ale ţării care stârnesc uimire şi produc bucurii drumeţului, este şi Valea Teleajenului.

Mai puţin bătătorită de paşii călătorului decât valea Prahovei, pare mai sălbatecă, nepierzând nimic din frumuseţile ei.

Acest dar al văii Teleajenului se datoreşte poate faptului că inima nu-i este străpunsă de linia drumului de fer.

Copil al munţilor ce-am fost,
Mi-a povestit bunicul pe de rost
Despre această vale minunată
Mărgăritar, drumeţului lăsată...

...Şi'n mintea mea de copil, visam fericirea, să pot vedea odată „mărgăritarul" descris de răposatul bunic (fie-i ţărâna uşoară).

In cursul lunii August 1929, având şi eu zile mai bune, mai liniştite — răsplată a câtiva ani de sbucium — mi-am reamintit de povestea răposatului şi m'am hotărât să fiu musafirul-călător al acestei văi fermecătoare.

Am plecat din Bucureşti însoţit de un prieten. Călătoria până la Slănic-Prahova am făcut-o cu trenul.

De acolo înainte, adio drum de fer.

Deşi există o linie ferată judeţeană mai prielnică, — Ploeşti-Vălenii de Munte-Mâneciu-Ungureni, — am preferat linia Ploeşti-Slănic, întrucât comuna-terminus a acestei linii a fost leagănul copilăriei mele.

Dela Slănic, unde ne-am aprovizionat cu merinde, am pornit pe şoseaua judeţeană. (Construită cu câteva luni înainte de mobilizarea din 1916, această şosea are traseul Slănic-Prahova-Homorici-Isvoarele-Mâneci-Cheia prelungindu-se până la trecătoarea Bratocea şi deservia în preajma răsboiului, transporturi militare).

Mergând pe şoseaua cu multe zig-zag-uri, am ajuns în dealul Schiuleştilor. De aci, am părăsit şoseaua şi coborându-ne pe povârnişul dealului ale cărui plete zăceau culcate la pământ în multe linii paralele — desen al cosaşilor veseli — am atins apa Crasna.

Crasna, un pârâu cristalin, în apa căruia — după afirmaţia unui moşneag ce-şi păzea caprele pe luncă — se găseşte dulcele „păstrăv".

Suind şi coborând cu pas tineresc, încă două dealuri şi tot atâtea văi, am ajuns aproape de Mâneciu Ungureni, comună ce respiră aer de munte.

Aşezată pe loc şes, mic bazin încercuit de un brâu verde de munţi, această comună stă mai bine economiceşte faţă de alte sate muntoase, deoarece în coasta ei, stă înfiptă măreaţa fabrică de cherestea „Drajna".

Aci se termină calea ferată Văleni-Mâneciu.

Am străbătut puţinele ogoare de porumb verde ce-am întâlnit în cale, intrând în sat. Pe ambele părţi ale şoselei — cât tae satul — prunii sunt încărcaţi cu fructe ce abia dau în pârg. Copilaşii îşi vântură cămăşuţele prin praful şoselei.

Ne continuăm drumul spre Bratocea, plini de avânt, de voe bună.

Observăm dese poduri de beton şi multe podeţe de lemn care acopăr văi croite de nenumăratele pârăuri, artere specifice munţilor.

La eşirea din sat, ne-am oprit să poposim la umbra unui fag bătrân, sub ale cărui crengi verzi şi răcoroase am hotărât să îmbucăm ceva.

Două ore şi jumătate de drum, în plin aer de munte, ne-au dăruit o poftă de mâncare de lup. După a mea părere, cred că adevărata poftă de masă o simte numai turistul.

Dinspre vale ajungea până la noi ecoul Teleajenului. Teleajenul ce-şi frământă în mers — printre stânci şi pietre — apele. In depărtare, se văd satele presărate, rămase în urma noastră; şi ceva mai aproape Mâneciul, dominat de coşul fabricei „Drajna", în al cărei platou sunt înfipţi primii piloni ai funicularului ce-şi plimbă vagonetele agăţate de firele de sârmă, până în depărtare spre culmile munţilor dinspre Slon.

Vrăjiţi, am pornit din nou la drum, dornici de a călca cât mai curând în inima pădurilor. Avem şoseaua înaintea noastră, pe care o vom străbate, nemaiputând-o părăsi chiar de am voi, decât foarte rar ca să mai scurtăm din drum.

In foarte multe locuri şoseaua este scobită, înţepată, atacată de şuvoaiele de apă, care sunt foarte numeroase, ce se rostogolesc în timpul ploilor de pe povârnişurile munţilor.

Cu toate desele parapete din bucăţi de lemne solide, totuşi această şosea n'a fost scutită de dinţii apelor. Ceva care-o caracterizează şi-i dă oarecare farmec, sunt multele zig-zag-uri, rezultat al terenului accidentat.

In drumul nostru, întâlnim femei, copii, care se reîntorc chiuind din munţi, purtând pe umeri cofe pline cu mure. Dăm de o căsuţă pe ai cărei pereţi albi se văd, scrise cu cărbune, frânturi de nume ostăşeşti, denumiri de batalioane, companii, etc. Am aflat că-i un fost pichet de comandă, urmă a concentrărilor militare din 1916.

De o parte şi de alta munţii se înalţă falnici, lovindu-se de cer.

In vale, Teleajenul mugeşte sălbatec. Atingem punctul denumit „Orăţii". Aci există o căsuţă a pădurilor.

In stânga noastră se zăreşte o porţiune de munte gol, desbrăcat de securea nemiloasă, munte din al cărui molift, „Slonarii" — dogari vestiţi — fac cofe de apă.

Pe şosea, la distanţe hotărâte de mâna binefăcătoare a omului, se află isvoare de apă limpede — bună de băut — zise „şipote" care deşi sunt betonate din timpul când s'a construit şoseaua, totuşi au început să se năruiască din cauza surpăturilor terenului. In apropiere de „Orăţii" se vede o porţiune relativ mică, plantată cu pueţi mici de brad şi molift, proprietate a Ocolului Silvic. Din şosea, spre dreapta o alee de brazi se deschide impresionantă prin întunericul şi desimea brazilor.

După 10 minute de contemplaţie, ne-am continuat drumul, întovărăşiţi din ambele părţi de codrul verde al cărui freamăt ne dă fiori de teamă.

Deodată, auzim un sgomot puternic, ca prăvălirea unor bolovani. Când am eşit la un luminiş care ne îngăduia să privim muntele mai în depărtare, am găsit şi explicaţia acestui sgomot. Din vârful muntelui, pe un sghiab de scândură coborau cu iuţeală ameţitoare lemnele de foc tăiate din pădurile în exploatare, căzând cu sgomot într'un loc mai ferit de apele Teleajenului. Aceste sghiaburi se numesc „jilip-uri", cu ajutorul cărora se pot transporta lemnele de foc, acolo unde din cauza terenului accidentat nu se poate uza de alt mijloc de transport.

Piedicile ce pun munţii, exploatatorilor de păduri, nu pot fi învinse decât cu ajutorul funicularelor şi al „jilipe-lor".

Aspectul sălbatic al văii e impresionant. Stânci, coturi, copaci desrădăcinaţi, spânzuraţi pe malul apelor. Aspect ce uluieşte şi înfiorează totodată.

Munţii — din ambele părţi — sunt aşa de apropiaţi — paralel — unul de altul, încât ne fac impresia că se prăvălesc pe noi.

Continuăm drumul spre mânăstirea „Suzana", perla văii, unde am ajuns pe seară, când soarele căzuse de mult după creasta muntelui. Una din cele mai fermecătoare privelişti ni se înfăţişează înaintea ochilor. In depărtare, spre Bratocea, se zăresc pe vârful unui munte nişte pietre enorm de mari. Este muntele denumit „Tigălie", după forma acelor bolovani uriaşi. Mânăstirea „Suzana" e aşezată sub poale de munte, pe un podiş ridicat, ascunsă fiind de un cerc de brazi plantaţi unul lângă altul. Această mândrie a văii Teleajenului, aproape nu poate fi descoperită din şosea, fără un ochiu mai vigilent.

Poate, numai potecuţa din şosea ce duce sus, ar trăda turistului ascunzătoarea unei minuni nebănuite. E locuită de maici, în mare parte ardelence. Una din venerabilele maici, ne-a afirmat că slujeşte de 50 ani zi de zi, acest sfânt lăcaş.

In faţa „Suzanei", jos în vale, hârâe un fierăstrău, pus în mişcare de pârâul din preajma mânăstirii, ale cărui ape — captate pe un scoc asemănător acelor al morilor de apă — cad în cupele unei roţi de lemn.

E aşa zisul „ferăstrău de apă", proprietatea mânăstirii.

După vizitarea mânăstirii, am cinat pe pajiştea verde. Puţină odihnă şi la drum spre Cheia.

La vreo 500 metri distanţă de „Suzana", cum mergi spre Cheia, se văd în stânga la oarecare distanţă, de şosea, trei clădiri mari aşezate la poalele muntelui.

E sanatoriul dr. Gomoiu. Cred că azi e terminat şi în creerul munţilor, mulţi suferinzi îşi vor găsi sănătatea, adăpostiţi şi îngrijiţi în acest sanatoriu model.

In apropiere, după o cotitură a şoselei, se află ascuns cât mai în inima pădurii, un mormânt. In el se odihnesc rămăşiţele pământeşti ale unui ofiţer de administraţie ce şi-a pus singur capăt zilelor.

S'a întâmplat, probabil în preajma sau în timpul războiului trecut, după cum ne spun doi sergenţi ale căror nume se găsesc săpate cu baioneta în lemnul crucii de pe mormânt. E omagiul adus — postum — corpului neînsufleţit de către aceşti doi camarazi.

Iar bătrânul fag ce par'că-l ocroteşte cu crengile lui aplecate, îi ţine tovărăşie, cântându-i cu freamăt de codru un veşnic „Aleluia".

După vre-o 8 km. de mers, ajungem la Cheia, cătun aşezat în creerul munţilor.

De jur împrejur lanţ de munţi sălbateci.Cheia, pajişte verde, fermecătoare. Câteva case de munte, câteva vile construite în ultimii ani, se văd presărate ici şi colo.

Şi aci, se află mânăstirea de călugări. Am colindat prin pădurea muntelui—tăiat de şoseaua în zig-zag care duce spre Bratocea — unde am descoperit multe isvoare de apă cu miros de pucioasă.

Astfel, după două zile de călătorie prin frumuseţile naturii, ne-am reîntors acasă cu pieptul întărit de un aer plin de mireasma munţilor.

Şi mi-am reamintit cu drag de vremurile copilăriei, de anii petrecuţi pe genunchii bunicului, care îmi povestea adesea despre acest colţ de rai.

C. M.-SLANIC

„Aş vrea să ştiu"

C. TRAIAN-T.-SEVERIN.

Ce deosebire este între „fascismul" lui Mussolini şi acel al lui Hitler ?

Atâta vreme cât Hitler nu şi-a precizat doctrina lui de guvernământ într'un sistem ideologic şi nici n'a avut prilejul s'o înfăţişeze prin realizări în conducerea statului, este greu de vorbit de „hitlerism" sub altă formă decât aceea a unei manifestări puternice, dar oarbe împotriva actualei ordine de Stat în occidentul Europei.

La baza hitlerismului există însă unele contradicţiuni fundamentale, care provoacă o completă dezorientare pentru cel care vrea să-i analizeze fondul.

Astfel, deşi mişcare de extremă dreaptă şi ultranaţionalistă, hitlerismul se pretinde totuş socialist şi anti-capitalist. Pe când fascismul mussolinian este categoric împotriva socialismului sub orice formă, hitlerismul menţine un echivoc în această privinţă, pornit evident din interesul demagogiei, de a capta sufragiile proletariatului.

Apoi mussolinismul nu are nici o notă antisemită, în timp ce prigoana împotriva Evreilor alcătueşte un punct esenţial din programul lui Hitler.

Organizarea în gen militar (ierarhie, celule, uniforme, etc.) a partidului naţional-socialist condus de Hitler, rapida lui popularitate şi ascensiune şi mijloacele violente, la care se dedă pentru a cuceri puterea în Stat, amintesc însă într'o măsură isbitoare evoluţia fasciilor, create şi conduse de Mussolini.

Deasemenea exaltarea sentimentului rasist şi a orgoliului naţional împins până la megalomanie alcătueşte o trăsătură caracteristică a ambelor organizaţii.

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

Cărți și Reviste

CEZAR PETRESCU: Plecat fără adresă
roman (Edit. „Naționala" S. Ciornei)

Până acum toți eroii romanelor și nuvelelor lui Cezar Petrescu erau niște oameni lipsiți fie de voință, fie de noroc, obligați să lupte cu obstacole din ei și din afară. Așa se întâmpla cu Radu Comșa din „Intunecare", cu Zaharia Duhu din „Comoara Regelui Dromichet", cu „Omul care și-a găsit umbra" sau cu Dan din „Baletul mecanic". Erau tot oameni asupra cărora destinul se înverșuna să le arunce numai năpaste, deziluzii, ponoase și înfrângeri de tot felul. Destinul — adică autorul, mic zeu atotputernic în lumea lui de vorbe.

Societatea românească contemporană apărea, în opera lui Cezar Petrescu, într'o lumină turbure, murdară și plină de neliniște. Peste tot numai caractere mijlocii și temperamente scâlciate, numai suflete dezordonate și firi pătimașe, josnice și meschine, numai oameni învinși, ratați, resemnați la orice concesii față de viață, — însfârșit o lume de abulici, de pușlamale, de nenorociți și de nevropați. Societatea românească contemporană, judecată după imaginea din romanele lui Cezar Petrescu, e formată invariabil din blegi, din lichele și din dezechilibrați. Nu e o lume nici prea veselă, nici prea comodă. Și este în foarte mare parte chiar așa în realitate. Și destinul care o mână e crud și catastrofal. (Intr'o prefață-profesiune-de-credință, pe care a pus-o în fruntea romanului de față, Cezar Petrescu explică această atitudine și această viziune pesimistă. E o explicație, care, dacă nu convinge atâta prin argumente, impresionează sigur prin ton. E literatură bună, și poate chiar ceva mai mult).

Iată, însă, că în „Plecat fără adresă" Cezar Petrescu înfățișează un om de voință, un caracter oțelit, un suflet tare. Adrian Sântion — care-și povestește viața într'un caet, găsit, după sinuciderea lui, de un prieten — are o ascendență ticăloasă. Tatăl lui a fost un vițios și un om de nimic, plin de josnicii și de inconștiență.

Așadar, potrivit vechii lui concepții, Cezar Petrescu nu se poate opri să nu stigmatizeze dela început pe eroul lui, și să-i dea un motiv de dezechilibru lăuntric. Adrian Sântion va avea de luptat toată viața împotriva lui însuș, împotriva acestei eredități sinistre. In spovedania lui nu-l vedem deloc ca un învins. Iși istorisește debutul în viață, acum treizeci de ani. De fapt, acest debut nu este decât o experiență sentimentală — sau, mai degrabă, înăbușirea voluntară și crudă a unui sentimentalism. Dar Adrian Sântion, deși om de voință, mai exact: care *vrea* să-și formeze o voință, nu este deloc om calm, rece și normal. E un obsedat și un nervos. Are multe înrudiri cu ceilalți eroi ai lui Cezar Petrescu. Este din aceeaș familie. Dealtfel, știm de pe acum că se va sinucide, după treizeci de ani, astăzi. Povestea acestei vieți a unui om de voință, care sfârșește prin a se omorî, va fi cuprinsă în partea a doua a romanului și care va purta numele de „Sosit fără adresă".

Până atunci, romanul de față reprezintă o analiză a sufletului unui tânăr din generația care avea nouăsprezece ani în preajma anului 1900. Cezar Petrescu a voit, după cât pare, să facă din Adrian Sântion un tip reprezentativ. Nu cred totuș că eroul lui poate fi generalizat. E mai mult un „caz" decât un „tip". E cazul unui om urmărit de o ereditate șubredă și de teama de a nu fi învins. Sânt, dealtfel, exact condițiile trebuitoare pentru a fi învins sigur. Cezar Petrescu a rămas credincios programului lui.

„Plecat fără adresă" este, pe lângă fixarea unui caracter, și o evocare a unei epoci: epoca 1900, care, aproape încă de noi, apare câteodată mai îndepărtată decât evul mediu. Ciudată soartă a trecutului imediat! S'ar părea că grija fiecărei generații este să uite total și să disprețuiască integral generația imediat precedentă, generația care i-a dat naștere!

Cezar Petrescu evocă aspecte din societatea de acum treizeci de ani și ceva din atmosfera de atunci, alcătuind astfel un cadru demodat și melancolic debutului în viață al eroului lui.

Dar „Plecat fără adresă" nu va putea fi apreciat definitiv decât când se va complecta cu partea a doua. Numai așa vom vedea întru cât este el cheia celorlalte romane ale lui Cezar Petrescu — așa cum el însuș afirmă în prefața explicativă și impresionantă de care vorbeam, și care merită cel puțin tot atât interes cât și romanul.

AL. A. PHILIPPIDE

I. GR. PERIEȚEANU: „Glasul apelor" sonete cu aquarele de D. Știubei
Edit. Luceafărul Lei 300

D. I. Gr. Periețeanu, distins avocat al baroului Ilfovean și actualmente ministru al Comunicațiilor, este de mult poet. Câteva volume publicate înainte de războiu și unul mai încoace, închideau între paginile lor un sentimentalism suav, un romantism impetuos de gen Rostand pe-alocuri și mai ales François Coppée adesea.

Dacă ar fi să încadrăm stihurile d-lui Periețeanu în literatura nouă — fiindcă d-sa continuă și azi să ticluiască stihuri, — am fi stingheriți s'o facem, din pricina facturii interioare a poeziei sale.

Dar asta n'are nici o importanță. Poezia d-lui Periețeanu trăește singură prin parfumul trecutului, al unei vremi când boemia avea preț, când a scrie versuri era un lux al inimii și nu o meserie a picioarelor. Vremea când „potrivia cuvinte" și d. Radu Rosetti, deasemeni distins avocat al baroului de Ilfov.

Elegant la bara justiției, d. Periețeanu și-a putut plăti eleganța — la vremea apariției sale în literatură,— să nu se amestice printre poeții curenți, la Terasă sau la Capșa.

In cabinetul său de avocat, cercetând desigur atâtea dosare plicticoase, poetul nostru — poet prin temperament mai ales — s'a dedat jocului frumos al rimei. Afară de versuri personale, d. Periețeanu a tradus cu dexteritate, într'un volum întreg, nenumărate poezii franțuzești, din Hérédia și Haraucourt, Baudelaire și Samain, Armand Silvestre și Banville.

De data aceasta, în colaborare cu unsprezece aquarele de d. Știubei și cu tiparul excelent al editurii „Luceafărul", ne dă unsprezece sonete marine, intitulate laolaltă *Glasul apelor* în care dexteritatea pe care a dovedit-o ca traducător îi slujește să învingă greutățile impuse de genul sonetului.

Ceeace dă valoare sentimentală acestei frumoase plachete este, ca să zicem așa, dorul de mare pe care îl ațâță.

Dealtfel, și în intenția conștientă a poetului a fost să răscolească amintirea despre „glasul apelor":

E murmur lung, cu mii de rezonanțe,
și bolbor e, și muget înăsprit;
iar mintea mea l'a tălmăcit în stanțe.

Facem astfel, alături de poet, un sbor deasupra și în inima apelor calme sau răcolite.

E marea azi un lac imens și lin,
în care'și spală cerul nori de vată.
Cinci pescăruși plutesc în cârd, — o pată
vibrândă pe al undelor senin.

Sau:

O! mare! nestatornică rebelă,
cu sân bronzat și pururi svâcnitor,
mi'mplânți în trup voluptuos fior,
când sfâșii brusc a spumelor dantelă!

La aceste sonete — cu părere de rău trebuie să însemnăm acest lucru — d. Știubei a închipuit câteva aquarele nu totdeauna fericit inspirate. Placheta de sonete a d-lui Periețeanu este însă și așa o floare a graficei românești.

Felicităm pe d. Periețeanu, nu numai pentru dibăcia d-sale de sonetist, ci și pentru faptul că prin stihurile d-sale a dat prilej să apară în românește o carte perfect artistică din punct de vedere grafic.

Pasionații cărții frumoase, imprimate pe hârtie fină cu literă clară, în culorile exacte dictate de aquarelele pictorului, au ce mângâia cu înnaltă voluptate.

L. S.

JEAN FAYARD: Mal d'Amour
(Ed. A. Fayard & Co. Paris)

Nimeni nu s'a așteptat să ia Jean Fayard premiul Goncourt.

Intr'o schiță „L'école du lauréat litteraire" publicacată în „Candide", imediat după pronunțarea premiului, laureatul spunea undeva despre pronosticurile acestui premiu: „imediat ce se vorbește de un candidat, nu mai iese!"

Intr'adevăr Bernard Grasset avea dreptate spunând că celor dela Goncourt le place să surprindă și să pună în mirare lumea.

Deși Leon Daudet scrisese câteva articole elogioase în „Action Française" despre „Mal d'Amour" era știut că părerea lui nu prea influențează pe ceilalți colegi ai săi.

Făcând parte din societatea celor de mai puțin de treizeci de ani, tânărul romancier e debutant în afară de viață și în literatură, căci deabia din 1921 apar cele câteva romane ale lui, începând cu „Oxford et Margaret" produs al anilor de studii petrecuți la Oxford și apoi urmează „Trois Quarts du Monde", „Dans le Monde ou l'on s'abuse", „Mes Maîtresses" și „Madeleine et Madeleine" ultimul înaintea lui „Mal d'Amour".

In general romane ușoare tip francez, ce se citesc ușor și iute și lasă o vagă impresie de plăcut și în care spre deosebire de cele germane sau engleze, totul e sacrificat compoziției, digresiunile și analizele personagiilor și a decorului fiind lăsate la o parte sau trecute în fugă pentru a se menține în linia unui ansamblu general, ideia subiectului.

Proecte vagi, o comedie cu titlul probabil de „Lord Stilton" și mai târziu un roman mai mare, mai serios, cu subiect poate politico-social.

Iată cam tot ce se poate povesti cititorului despre persoana autorului nostru.

N'am putea spune dacă Jaques Dolent, eroul lui J. Fayard, e bogat sau nu, căci nu ni se spune nimic despre familia lui sau despre afacerile lui, dar judecând după caracterul lui de o plăcută nepăsare și după felul de a vorbi, ne pare de o condiție socială mai bună. Il întâlnim probabil la vârsta de 20 ani, făcându-și serviciul militar, destul de vesel ca aparență, în mijlocul camarazilor de o clasă mai joasă, mai simpli și mai puțin culți. Un timp ne pare că-l amuză, serviciul militar, camarazii cu felul lor simplu de a lua ce'i mai bun din viața de cazarmă, până când întâlnește pe Lamotte, camarad mai cult, parizian ca și el.

O prietenie legată în pripă și instinctiv, aduce după ea micile confidențe. Amândoi sunt nefericiți. Lamotte iubește o fată care-l așteaptă și de care nu e sigur, și Dolent, spirit vioiu și sensibil, trecând ușor peste dragoste în care n'a găsit decât un simplu joc, respirând și interpretând toate sensațiile prin prisma unei anumite literaturi — în care domină Proust, Gide și Valery — și de care e suprasaturat, e în căutarea unei dragoste serioase.

E adevărat că dragostea e marea preocupație a militarului care o plasează ca importanță în trilogia preocupațiilor lui, alături de tutun și vin, dar neliniștea lui Jaques Dolent, deși aceeaș în fond, e de nuanță deosebită. Succesele ușoare ce și le poate oferi, l'au plictisit de mult, așteptând o legătură serioasă în care să poată simți și altceva decât potolirea simțurilor, în care să fie iubit. Dolent, care „iubește dragostea fără a iubi pe cineva și tristețea fără a fi mâhnit de ceva" e în căutarea unei prietene mai superioare, ideală, de acelaș nivel cu el.

Iată că într'o plimbare observă trei femei, le urmărește și fără a fi izbutit să le cunoască, visează că iubește pe una din ele, fără să știe exact care, poate acea ce-ar întruni calitățile celor trei împreună.

Pornind de la acest punct ne-am aștepta să urmeze o aventură banală, sfârșind cu fatala decepție a eroului nostru, în fața visului său nerealizabil. Ferindu-se de un curs și desnodământ obișnuit, autorul îndreaptă întâmplarea și norocul, fără a exagera prea mult, în calea lui Dolent. O întâlnire originală, un sărut neașteptat aduce pe primul plan între cele trei femei pe Florence Duthard. Gen aparte, totuși francez, Florence, mai mult drăguță decât frumoasă, interesantă decât extraordinară, e modelul și metresa unui destul de în vârstă pictor englez, Dougherty, care devine celebru, rămânând în tot cursul romanului, deși înșelat, simpatic prin filozofia lui cuminte de răbdare, modestie și blândețe. Totul merge bine, Dolent descoperă urma lui Florence, care sfârșește în modul cel mai simplu și firesc prin a deveni amanta lui, ba chiar prea bine, căci pictorul lipsește când trebue și Dolent e ocupat când Dougherty e liber, așa că ne obișnuim repede — împrumutând bineînțeles ceva din mentalitatea franceză de viață — cu acest trio aproape fericit și perfect.

Totuși Jaques nu e fericit, datorită rasei, lecturei și deci construcției sale de idealuri, ar vrea mai mult decât cucerirea cărnei și chiar decât faptul de a se ști destul de mult iubit de Florence. Ar vrea să posedă tot ce e ascuns în regiunile cele mai secrete ale sufletului lui Florence, ar vrea ceeace nu putem pretinde și dânsa nu se poate preta unei astfel de dorinți! Urmează câteva peripeții și o scenă gsosolană de gelozie (dar cu atât mai adevărată) din acea gelozie voită și intelectualizată, și apoi ruptura întâi provizorie și apoi definitivă, Florence fugind în America cu un ofițer de marină ce caută să-și refacă viața. Și ca să-și justifice pe deplin titlul, istoria nu se isprăvește încă, autorul arătându-ne eroul în prada acelei dureri pozitive, lipsa de dragoste, și acelei a inimii pentru un trup încă adorat de care nu-l mai leagă sentimentul. Sfârșitul e tragic, semănând cu cel al „Damei cu Camelii".

Florence moare și ultimul capitol se închide peste durerea a trei bărbați în fața morții femeii, pe care nici unul nu se poate lăuda că a avut-o pe deplin, și peste scena destul de romantică a întâlnirii celor trei, în localitatea favorită a defunctei. Toate aceste ultime scene învelite într'o filozofie pesimistă a dragostei, complet în contrast cu felul de viață și tonul lejer al dialogurilor vii și pline de tinerețe ale eroului, în cursul întregului roman.

Ceeace constitue meritul lui J. Fayard e analiza atentă, copioasă și precisă, sub o aparență fantezistă și lejeră și atât de sinceră și fină. Și încă, cum spunea André Thérive, o mare calitate și curaj de „a ne întreține exclusiv despre dragoste, împrăștiind astfel un farmec de tinerețe". Recunoaștem lui J. Fayard o nebănuită sensibilitate (în ironia lui obișnuită), dornică de a se îmbogăți, știind printre rânduri să guste un peisagiu sau mai ales să noteze o stare de suflet. Notăm spre exemplu, în ciuda atâtor definiții de acum date, o încercare de a lui Fayard:

„Asta e oare dragostea? Dragostea era deci neliniștea ce supravețuiește potolirii simțurilor, era exasperarea sentimentului de singurătate umană până la groază. Corpul lui era cu totul calm, bestia era săturată și deci suferea în suflet, pentru prima oară. Sau mai bine zis în ceeace numim sufletul nostru, adică în simțurile cele mai ascunse".

Stilul extrem de corect, în serviciul unei filozofii tinere „d'insoucience et de nonchalance" merită să fie menționat. Păcat că sfârșitul strică puțin armoniei generale, nefiind continuarea începutului, deci tehnică slabă, trecerea acea bruscă dela frivolitate la introspecție (influență pur proustiană) care ne miră, permițând totuși câteva aprecieri minunate asupra durerii morale (pag. 283 și următoarele) și asupra decepției în dragoste „par ce ridicul amour, mal endémique des hommes civilisés".

Subiectiv, suntem cu totul de partea lui J. Fayard, căci „Mal d'Amour", e poate romanul de toate zilele a multor tineri din generația internațională postbelică, într'una din nuanțele ei, cea franceză.

Paris — M. DOMAS

SUB TIPAR

ȘOCOLATA (roman din vremea revoluției ruse) de Tarassof Rodionoff, traducere de Ana Canarache.
EVREUL de Honoré de Balzac, traducere de Maior A. Locusteanu.
IN PREAJMA REVOLUȚIEI roman de C. Stere Vol III.
3 ȘI CU REZEDA 4 de Ion Minulescu

Baronul Ungern-Sternberg, ultimul condotier

Una din afirmările cele mai stereotipe ale epocii noastre este uniformizarea din ce în ce mai acuzată a vieții. A devenit un indiscutabil truism să spui că timpurile excepționale de umanitate devin din ce în ce mai rare. Mai mult! Că existența lor a devenit cu totul imposibilă din cauza imperativelor sociale și economice de astăzi. Că mediul și ambianța contimporană le face, inițial, zadarnică orice străduință de continuitate, de eficacitate. Că o viață excepțională, păstrând unitatea Gânditului și Gânditorului a devenit astăzi nerealizabilă și mai ales neverosimilă din cauza infinitei complexități și specializări a lumii moderne. A voi să faci posibilă în lumea noastră contimporană o astfel de viață e ca și cum ai vrea să vezi crescând lotuși în acid sulfuric.

Adevărul e evident. Prea evident! Și tocmai de aceia suspect. Mă întreb dacă prea ușoara lui constatare nu însemnează că atinge numai păturile periferice și superficiale ale chestiunii. A fi neîncrezător față de tot ce e prea evident, de ceiace cade prea repede sub bunul simț, este începutul înțelepciunii.

Când reduci întregul fenomen de viață la un organism sistematizat, când vezi în întregul complex social, ca materialiștii istorici, o simplă construcție logică, sau mai bine zis ce ar *trebui* să fie logică, e natural să crezi că anumite manifestațiuni în minimă conformitate cu propria-ți ortodoxie, trebuesc să fie eliminate ca reziduurile inutile dintr'un motor. Și totuși acele manifestațiuni răzlețe există, sunt vizibile chiar și pentru acei care privesc lumea prin sticla colorată a unui sistem.

Eu cred că în adevăr, marea majoritate a oamenilor nu sunt și nu trebue să fie decât exponenții timpului lor. Concepția tainiană, chiar pentru cineva care e de părere că în oameni există mistere neexplicabile numai prin influența solului și mediului, chiar pentru un asemenea om, ea își are partea de adevăr. Dar în afară de masiva și lenta armată socială, există *franc-tirori* care lucrează pe cont propriu și pentru care libertatea, puterea și singurătatea, sunt necesități fără de care nu pot trăi. Și e legea profundă a acestor oameni să fie violent opuși epocei lor. Și chiar dacă am admite că sunt exponenți ai timpului lor, aderarea e așa de subtilă, așa de greu de prins cu ochiul de toate zilele, încât practic vorbind, ei nu ni se evidențiază decât prin discrepanță.

Că un filozof, un poet, un mistic sunt antagoniștii vremii lor, tocmai în raport proporțional cu talentul, aceasta se înțelege: sfera lor, cu rare excepții, nu are decât raporturi tangențiale și sporadice cu viața de toate zilele. Să găsim însă această discrepanță la un om de acțiune, la un soldat, e un spectacol rar, de o semnificație considerabilă, măcar ca simplu document, din care tragi concluzii. Pentru un om de acțiune a fi în ritm, a fi în raport aproape carnal cu timpul lui, este o condiție sine qua non de viață, fără de care e anihilat. Dar să ai un suflet aproape fără nici un raport cu lumea înconjurătoare și să fi înfundat în acelaș timp până la gât în acțiune, victorios încă, în lumea aceasta ostilă, iată spectacolul puțin banal pe care ni-l oferă aventurierul șef de bandă, fondator de ordin religios, condotierul unui stat în formațiune, baronul von Ungern-Sternberg.

* * *

Familia Ungern-Sternberg e străveche: provine dintr'un amestec de Germani, Unguri și Tătari. Strămoșii eroului nostru au luat parte la toate războaiele europene. Au fost la cruciade: un Ungern a fost omorît sub zidurile Ierusalimului, unde se lupta sub ordinele lui Ricard Inimă de Leu. Tragica cruciadă a copiilor a numărat printre victimele sale pe Raul Ungern, în vârstă de 11 ani. Când cavalerii teutonici au fost trimiși contra Slavilor, baronul Halsa Ungern-Sternberg era cu ei. Au impus prin foc și sabie civilizația, populației păgâne, Lituani, Estonieni, Livonieni. Când întreg ordinul teutonic a fost nimicit la Grünewald de Polonezi, doi baroni Ungern au căzut în bătălie. Intreaga familie avea aptitudini războinice, cu tendințe ascetice și mistice.

In secolul al XVI-lea baroni Ungern își aveau castele în Livonia și Estonia. Despre isprăvile lor vorbesc multe legende. Heinrich von Sternberg supranumit „toporul" era cavaler rătăcitor. Il văzuse toate turnierele din Franța, Germania, Spania. A murit la Cadix cu capul crăpat de sabia unui cavaler. Baronul Raul Ungern era cavaler-bandit care lucra între Riga și Reval. Baronul Peter Ungern, pirat, își avea castelul în insula Dago, în marea Baltică de unde își dicta voința tuturor navigatorilor.

Altui Ungern, Wilhelm, i se spuse „fratele lui Satan" pentrucă se ocupa cu alhimia. Insfârșit bunicul eroului nostru era pirat în Oceanul Indian, ransonând toate corăbiile, scăpând mulți ani de vasele de război. Prins însfârșit a fost condamnat la deportațiune în Siberia Orientală.

Ne dăm ușor seama că din această prestigioasă linie de strămoși nu putea ieși ceva banal. Incărcat de o ereditate așa de variată, Ungern-Sternberg, purta în el toate aspirațiunile și aptitudinile înaintașilor săi. Ofițer de marină la început, demisionează după războiul ruso-japonez. Bunicul lui, piratul devenise budist în India. Nepotul său îmbrățișă și el această religie.

Departe de a privi credința ca un lucru strict intim și privat, Ungern își simția o vocație de fondator de ordin religios. Sf. Bernard, Clement V, împăratul Frederic își găsise în el un demn urmaș.

Ungern-Sternberg fondează un ordin militar budist. Da, un ordin religios războinic în plin secol al XX! Lucrul pare extraordinar. Și mai extraordinar e succesul care îl obține. Pe aderenți îi recrutează în Mongolia, printre Ruși și autohtoni. Scopul său? Lupta contra revoluției, atât pe terenul ideilor cât și pe acel al acțiunii. Să-l lăsăm să ne lămurească:

Tovarășii mei erau fără voință și fără adevărată credință. Au început să violeze regulamentele ordinului. Atunci am stabilit obligațiunea celibatului, renunțarea absolută la femee, la confortul vieții, la superfluu, după preceptele Invățătorului. Pentruca Rușii să-și poată stăpâni instinctele, am prescris uzagiul nelimitat al alcoolului, hașișului și opiumului. Acum spânzur ofițerii și soldații care beau alcool. Atunci beam până la delirium tremens... Mi-a fost imposibil să mențin ordinul, dar am grupat în jurul meu trei sute de oameni, pe care am reușit să-i fac de o îndrăzneală nebună și de o ferocitate fără pereche. S'au purtat ca eroii în timpul războiului, apoi contra bolșevicilor. N'au mai rămas mulți".

In Mongolia și-a desfășurat activitatea lui cea mai fantastică. Deopotrivă opus Rușilor și Chinezilor, voia să reînvie vechea Mongolie a lui Gengishan. Un moment se părea că a reușit. Având o armată fanatizată sub ordinele sale, încadrată de ofițeri ruși albi, era stăpânul necontestat al unui ținut mare cât Europa. Acest mistic, acest iluminat, era un realizator de prima mână. A organizat occidental Mongolia. Nu s'a mărginit însă aici. Sângele cruciaților nu curgea zadarnic în el. Cruciada lui era contra revoluției, contra lui Satan. *Și a pornit contra lui, știind că merge la o moarte sigură.* Bogdo-hanul, zeul incarnat al Mongoliei, Buda cel viu, i-o prezisese... Va muri peste 130 de zile. Pentru un Ungern-Sternberg, această prezicere era mai sigură ca albastrul cerului. Totuși a plecat... Iată despărțirea lui de șeful spiritual al Asiei:

Ungern venise la ultima audiență. După o lungă așteptare, ușa se deschise și intră împăratul Mongoliei, Sanctitatea Sa Bogdo-hanul. Era un bătrân înalt, a cărui figură rasă semăna cu aceea a cardinalilor romani. Ochii mari deschiși impresionau cu atât mai mult cu cât erau *orbi*. Intrebă pe cei prosternați în jurul lui, cine era prezent — Hanul Hing-hun, baronul Ungern i se răspunse.

Baronul se apropie și îngenuchie în fața pontifului. Mult timp au vorbit în șoapte. Prin ușa întredeschisă se vedea sanctuarul. Insfârșit Ungern se ridică și Buda cel Viu își puse mânile pe capul lui și murmură o rugăciune. Işi scoase un talisman dela gât și-l atârnă de acel al baronului.

— Nu o să mori: o să te reîncarnezi în forma cea mai înaltă de viață. Adu-ți aminte de asta, zeule incarnat al războiului, han al Mongoliei recunoscătoare!

Toată lumea a înțeles că Bogdo-hanul își dădea binecuvântarea generalului înainte de moarte.

O sută treizeci de zile mai târziu, Ungern-Sternberg murea asasinat de proprii lui ofițeri, cumpărați de bolșevicii pe care îi înfrânsese.

Așa a murit victorios, ultimul reprezentant al unei lumi de mult apuse; poate însă și precursorul unei lumi care va veni.

VASILE LOVINESCU

INSEMNĂRI

Cum se scrie

Un recenzent scrie în „Gândirea" un articol despre „Nunta Domniţei Ruxanda" de d. Mihail Sadoveanu.

De mult m'am văzut un articol mai prost scris.

Cităm la întâmplare:

„Şi într'adevăr, aşa a venit şi anul acesta, în pragul primăverii, cu o poveste cam ca a *Baltagului.* Care aduce cu *Măria sa Puiul pădurii,* cu *Zodia Cancerului* sau cu *Dumbrava Minunată.* Şi cu toate patru la un loc. Din cea din urmă a luat procedeul de trecere de la realitate la vis. Din viaţă în poveste. Din *Baltagul,* a reţinut nota concentrată, dramatică. *Păsul răzbunării* sângelui prin sânge. Din *Măria Sa Puiul pădurii,* splendorile lumii vegetale, a fiarelor, zburătoarelor şi oamenilor pietroşi ca trunchiurile ori ca stâncile. Şi în sfârşit, din *Zodia Cancerului,* dragostea duioasă şi nefericită a unui boier pământean pentru nişte ochi de Domniţă".

Observaţi numai eliminarea subiectului. Autorul a auzit despre aşa ceva — dar el nu ştie cum să întrebuinţeze sistemul.

Apoi găsim pretutindeni „dânsul" la nominativ („Iar dânsul, dupăce le-a limpezit, le deşartă în rost deplin, de (!) grai muzical, sadovenist").

Apoi — fiind vorba despre o povestire din vremea veche — recenzentul scrie cu: „sfătoşenie", „pildueşte isopii", „duhul boerului", „tărîmul zilelor", „glăsueşte", „sclipet", etc.

Deci — un arhaism forţat până la odioasă inventare de cuvinte, ca oribila „sfătoşenie".

Iţi vine să iai în braţe — cât poţi cuprinde din opera lui Sadoveanu — şi să dai cu ea în capul recenzentului

Specificul naţional

In „Gândirea" găsim o poezie, în care se preamăresc calităţile neamului nostru:

Plugarii-aceia oacheşi ca rudarii, şireţi şi curvari...

Mulţumim d-lui Nichifor Crainic că ne dă unitatea de măsură a specificului naţional-românesc.

Etnografii ar putea însă obiecta că aici nu-i chiar ceva exclusiv românesc — ci mai mult sud-est-european.....

Gâştele d-lui E. Lovinescu

In „Viaţa Literară", d. E. Lovinescu — subt titlul „Mizerii literare" — răspunde celor ce contestaseră autenticitatea faptelor din „Memoriile" d-sale.

Printre altele se contestase afirmaţia că d-na Sorana Ţopa, artistă la Teatrul Naţional din Bucureşti, nu păscuse gâştele în copilărie — cum scrisese d. Lovinescu în ultimu-i volum de „Memorii".

Faţă de desminţirile categorice, d. Lovinescu se explică astfel:

„Recunoaştem, aşa dar că Sorana Ţopa n'a păscut în copilărie gâştele... ci oile; în ordinea istorică faptul nu are nici o importanţă; în ordinea psihologică, prin calitatea sa dinamică, păscutul gâştelor se încadrează mult mai pregnant nu numai în psihologia sa rurală, în care oile ar fi fost suficiente, ci şi în psihologia „zăludei" în care mişcarea dezordonat poetică era necesară.

„Fără existenţă istorică, gâştile au o existenţă psihologică, mult mai veridică. Ceiace se poate contesta într'o astfel de portretistică e numai adevărul psihologic şi nici decum materialitatea limitată a faptelor de importanţă minimă; cu alte cuvinte, nu poate fi în discuţie decât ruralismul şi „zăludismul" artistei şi nici de cum gâştile. Iar dacă ele au luat locul oilor, nu înseamnă totuşi că substituţia s'a făcut prin vehiculul unei operaţii voluntare, ci, pe baza lecturii mai vechi a unei schiţe autobiografice, s'a săvârşit instinctiv, din simpla intuiţie artistică coordonatoare a elementelor necesare intensificării unităţii psichologice a portretului".

După acest sistem, putem afirma — cu toată certitudinea — că d. Lovinescu, în copilărie, a păscut melcii... nişte melci moi şi cleioşi, cărora le-a făcut la ureche critică estetică.

De altfel chiar d. Lovinescu şi-a dat seamă de inutilitatea şi comicul explicaţiei cu gâştile şi cu oile. Deaceia d-sa îşi închee astfel articolul:

„Articolul acesta ar fi trebuit să sfârşească aici şi ar fi fost şi mai nimerit dacă, din pricina inutilităţii unor astfel de polemici, n'ar fi fost scris de loc. Cum angrenajul revistei d-lui I. Valerian mi-a prins degetul, iată acum şi mâna în acest postscriptum".

Dacă ar fi intrat numai mâna — n'ar fi fost nimic. Dar — ceiace-i mai grozav! — i-a intrat şi piciorul...

Viitorul României

Revista „Astralis" a cerut, în noaptea de 6 Februar 1932, o consultaţie spiritului lui Ion I. Brătianu despre „Viitorul apropiat al României".

Spiritul lui Brătianu a răspuns — cam familiar (desigur influenţa frecventării bodegelor celeste cu amici mitocănoşi):

„Bun găsit, stimaţilor.

O greşeală mare se comite în şedinţele voastre de spiritism. In loc să căutaţi a căpăta idei dela cei ce odată, pe Pământ, au fost competenţi într'o materie sau latură oarecare, voi procedaţi invers. Tocmai dela cei ce nu s'au interesat — şi, deci, nu au avut de unde căpăta cunoştinţe — voi tocmai acelora le cereţi părerile. Şi ei spun, desigur, aşa cum cred ei — sau alţii ne întreabă pe noi, ori pe alţii ca noi.

Să vă vorbesc despre viitorul României?

Intâi, o mică lămurire: nu-mi place să vorbesc mult. Scurt, şi bine! Iată:

România, — ţara în care sufletul meu s'a adăpostit în corpul fostului pământean Ion I. Brătianu — va avea una epocă grea! Este chiar foarte aproape aceasta.

Nu mă dau îndărăt pentru a spune că, aceea ce se numeşte *epoca grea,* este viitorul răsboi — şi dupe aceasta, va eşi biruitoare.

Aveţi un rege bun şi mare rege.

Vă las. Aci".

In acelaşi număr, „Astralis" publică şi „Regulamentul pentru şedinţele spiritiste".

Din acest regulament reţinem două articole:

„7. — Legătura fluidică a lanţului de mâni nu trebue întreruptă nici un moment".

Şi:

„9. — După ce mediumul va fi adormit, îl veţi desbrăca de haină şi îl veţi controla bine".

Dacă iau parte şi femei la şedinţe, „legătura fluidică" şi desbrăcatul — chiar într'o atmosferă spiritistă — par operaţiuni foarte atractive. — Mai primiţi înscrieri? — *M. Sevastos.*

Schiţe de Zoscenco

„Teterkin comandă un aeroplan" e titlul ultimei lucrări a lui Zoscenco.

O puzderie de schiţe — cele mai mici n'au nici două pagini — din viaţa Rusiei actuale. Documente interesante pentru cunoaşterea acestei vieţi şi destul de diverse pentru a mulţumi atât pe amatorii formulelor „nimic nou sub soare" şi „exact ca la noi" ca şi pe cei ce preferă noutatea stranie.

Sunt schiţe humoristice. Tehnica acestui humor e interesantă. Aristofan, Rabelais sau Mark Twain — făcând abstracţie de ori ce deosebiri de epocă sau valoare — au o tehnică comună, aceia a exagerării. Un ceasornicar în loc să dreagă ceasul lui Mark Twain l'a stricat mai rău. Autorul ne spune liniştit: „l'am ucis pe loc şi am pus să-l înmormânteze pe socoteala mea". Nostimada rezultă din simplicitatea tonului în contrast cu enormitatea afirmaţiei.

Dar există şi o tehnică oarecum opusă spre pildă la Caragiale: ori ce urmă de exagerare e evitată, elementul caraghios e redus la minimum şi efectul comic rezultă din naturaleţe. Astfel şi Zoscenco: un „specialist în aviaţie" (pentru că s'a suit de două ori cu balonul) caută să convingă pe Teterkin să-şi dea obolul pentru construirea unui aeroplan; Teterkin îi răspunde: „eu n'oi fi fost în baloane dar sunt o vulpe bătrână şi mă pricep". Are haz numai şi numai mulţumită naturaleţii. — Dar Zoscenco duce procedeul la exces, lucru periculos: rişti să nu mai rămână nimic comic ci numai natural, ceiace i se şi cam întâmplă. E drept că faptul s'ar putea explica prin aceia că e vorba de o lume deosebită de a noastră, pe care nu o cunoaştem. S'ar putea, dar — sincer vorbind — eu n'am încredere în explicaţia asta. — *I. G.*

Un roman duios

„Il pianto di Lilian" se numeşte cartea recent apărută a scriitoarei italiene Carola Prosperi.

Romanul duios al doamnei Prosperi nu e scris numai pentru femei, cum s'ar părea. Oricine mai păstrează în fundul sufletului o doză de sentimentalism — şi cine n'o posedă ? — trebue să fie mişcat de plânsul bietei Lilian, al cărei destin sumbru curge, fără ca vre-o forţă să-l poată împiedica sau întoarce din drum.

Născută dintr'o mamă uşuratecă şi un tată profund gelos şi chinuit de sfâşietoarea îndoială a paternităţii, Lilian a intrat sub zodia nenorocului. Copil fragil şi îndurerat, primele cuvinte pe care le aude sunt de ceartă şi de ură şi primul eveniment de seamă la care asistă este sinuciderea tatălui său.

Intrată în casa mamei sale remăritate, întâlneşte oarecare dragoste din partea unei surori vitrege, Ginevra.

E prea puţin femee încă: n'a avut de unde să înveţe corectitudinea şi grijea de sine a femeii oneste.

Hainele de pe ea sunt mai mult zdrenţe. Totuşi, în mizeria şi nenorocirea ei conservă încă o mândrie disperată. Nevoind să primească pomana tatălui vitreg, se hotărăşte să-şi creeze o oarecare independenţă şi să-şi câştige singură existenţa, ca funcţionară.

Plictisită de ariditatea slujbei, care nu satisface inima ei însetată de afecţiune şi duioşie, îşi găseşte un loc la ţară, într'o familie de ţărani chiaburi.

Aici, fata tristă şi visătoare, împinsă de obsesia de a evita fatalitatea care apasă peste viaţa ei, se îndrăgosteşte de un tânăr din familie, o fire ce se dovedeşte curând grosolană şi nedemnă. După o tentativă nereuşită de fugă în doi, Lilian se întoarce în casa mamei sale, ca să moară de o boală neglijată. Căci constituţia ei debilă ar fi reclamat, din copilărie, o atenţie deosebită. Dar în mâna acelei mame inconştiente, pradă capriciilor sale, care-şi lăsă copilul în seama oricui, n'a putut să aibă îngrijirile speciale, necesare la anumite perioade în viaţa unei fete. Neîngrijită, rănită în sensibilitatea sufletului său, nu mai putea trăi, nu mai era loc pentru ea pe lume. Şi se stinse, ca o păsărică lovită, având pe pleoape o lacrimă, ultimul plâns pentru viaţa ei tânără pierdută.

Figura aceasta, graţioasă şi fragilă de fată e una din cele mai frumoase figuri feminine întâlnite în literatură. Ea întrece, prin gingăşie şi tragism, pe eroinele Rosamondei Lehman şi ale Katherinei Mansfield.

Este fără îndoială mult romantism în încercarea de a învinge un destin nenorocit şi în înfrângerea fatală a bietei fiinţe omeneşti. Dar pentru realismul sumbru al zilelor noastre e poate un răgaz necesar.

Sibilla Alerame

Sibilla Alerame face parte din seria marilor scriitoare ale Italiei. Se deosebeşte însă de Ada Negri, pornită din învăţământ şi mişcarea socialistă şi de Grazzia Deledda, venită dela ţară, prin autodidacticismul ei, care îi dă toată libertatea şi fantezismul respectiv. Deaceia stilul ei e de un cinism aproape dannunzian, încărcat de o supraabundenţă de erudiţie şi eleganţă.

Noul ei roman „Il frustino", se desfăşoară în atmosfera de repaos şi contemplare a Neapolului şi împrejurimilor sale, frecventat de o societate cosmopolită de intelectuali.

Sunt doi eroi principali: o femee şi un bărbat, fireşte. Femeea: Caris di Rosia e o muzicantă celebră, trecută de prima tinereţe — are vreo 40 de ani — deci cu o destul de bogată experienţă amoroasă, cu atât mai mult cu cât, din impuls artistic, are nevoie de o totală independenţă. Bărbatul: Un poet ftizic, Mino Vergili, care trăeşte din mila unui prieten bogat, sub soarele din Amalfi, între o mamă isterică şi o amantă, femeie din popor.

O dragoste curioasă şi bazată pe un malentendu se naşte din primele clipe de cunoştinţă între cei doi. Femeea liberă şi mândră de independenţa ei, visează însfârşit o dragoste maternă pentru un bărbat slab, pe care să-l copleşească sub îngrijirile ei. Poetul, cu sufletul feminin, doreşte să găsească la artista pasionată acea dragoste sensuală şi ucigătoare, în care el să redevie bărbat. Se vede că e dela început un conflict, care duce la fatală despărţire. Mino se va întoarce pocăit, la Adela — amanta din popor, care, când i se dă, nu se gândeşte la plămânii săi, ci la plăcerea victorioasă a simţurilor.

Sunt în faţă două caractere bizare: o femee cu caracter de bărbat, care vrea însfârşit să fie femee şi un bărbat feminin, care vrea să se simtă odată bărbat.

Romanul acesta, bazat pe un fond de tragedie reală, nu poate fi socotit ca atare, pentrucă nu posedă calităţile unui roman propriu zis. Caracterele, deşi vii, nu sunt profund studiate şi nici împlântate într'o lume concretă şi înfăţişată amănunţit.

Sunt mai mult sentimente, foarte expresiv redate, pe vehiculul cărora e purtată intriga romanului.

Intr'asta, se trădează mâna de femee.

*) In depozit la librăria Hasefer.

Istoria bijuteriilor

Muzeul de artă antică din Berlin a organizat o frumoasă expoziţie de capod'opere în domeniul bijuteriilor egiptene, greceşti şi romane.

Se găseşte adunată acolo toată arta bijuteriilor din valea Nilului şi Eufratului din mileniul al treilea înaintea erei noastre.

Se mai poate admira gustul, sobrietatea subtilă a confraţilor atenieni din epoca lui Fidias sau a celor ce-au lucrat la Pergam sub domnia lui Eumenius II. Bijutierii romani s'au inspirat dela predecesorii eleni, ca şi de la arta etruscă, care a lăsat în Italia numeroase urme.

In epoca imperiului, formele devin mai somptuoase, mai greoaie, pietrele preţioase scumpe la Egipteni, dar aproape dispărute la Atena, reapar — în timp ce lanţurile şi medalioanele din epocile anterioare încep să recunoască o rivală în acea „fibulă", agrafă sau broşă, care ne duce pe nesimţite către popoarele germanice şi spre epoca marilor migraţiuni.

Toată istoria artei antice se reflectă astfel în acea a bijuteriilor, în bijuteriile pe care expoziţia din Berlin are marele merit de-a le face mai bine cunoscute.

Literatura poloneză

Romanul polonez în perioada de după război a luat un mare avânt abea schiţat mai înainte.

Cei mai mulţi romancieri şi nuvelişti contemporani au trăsături comune de ordin mai curând ideologic; căci — în ceiace priveşte forma — diferă fundamental.

Printre aceste trăsături comune, prima care începuse să răsară către sfârşitul perioadei anterioare, e ruptura cu tradiţia romantică şi interesul din ce în ce mai accentuat pentru clasa lucrătorilor, pentru nevoile şi grijile lor de toate zilele.

Omul devine subiect de analiză psihologică din ce în ce mai profundă, nedetaşat de mediul în care trăeşte, ci tocmai în legătură cu acel mediu.

O trăsătură caracteristică e tendinţa de a combate minciuna sau înfăţişerile false, tendinţa de a le demasca în numele adevărului sincer al vieţii.

Scriitorii polonezi contemporani urmăresc o ţintă comună şi nu se deosebesc decât prin alegerea metodei de a o ajunge.

Artistul îşi bazează concepţiile pe adevărul viu, exprimă structura spirituală a timpului nostru, înfigându-şi rădăcinile în momentul actual al istoriei"... (Kazimierz Czachowski în „Pologne littéraire").

Desenul copiilor

Chestia care se discută pentru copilul care începe să înveţe desemnul, e de a şti prin ce mijloc va reda pe o suprafaţă plană, un obiect în relief. In adevăr, copilul nu are decât o slabă idee despre faptul acesta. Astfel se explică dece copiii, cărora le place desemnul şi care se exercitează singuri, încep prin a copia fotografii, gravuri, în care transpunerea e deja făcută.

Imi aduc aminte ca copil, când voiam să desemnez părţile mai grele ale unui obiect, aveam momente de nerăbdare şi adeseori dorinţa să rup hârtia pentru a găsi adâncimea care mă urmărea.

Pentru a învăţa pe copil să transpună direct un obiect de hârtie, trebue să-l înveţi multe lucruri, să-l faci să priceapă o sumă de nuanţe. Nu va fi niciodată inutilă insistenţa în lecţiunile preliminare, care se vor referi la obiecte extrem de simple (un corp sferic, un balon, etc.).

De asemenea e bine ca elevul să nu înceapă prea devreme coloritul, care deşteaptă probleme mult mai subtile decât forma.

S'ar părea că felul acesta de lecţiuni plictiseşte pe copii, care se gândesc mai mult la joc, decât la lucru.

Dar tocmai din această cauză trebuesc învăţaţi cu lucrul şi cu efortul, de care vor avea nevoie dacă vor continua. Numai în urmă vor veni emulaţia şi plăcerea lucrului. (Léon-Paul Fargue în „Nouvelle Revue française").

PENTRU CINE ARE NEVOE
DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile
Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

La teatrul sovietic

In cabina mea „Merituoase artiste a poporului".

Tinerele balerine. — Bunico, lasă-ne şi pe noi să dansăm puţin...

Evoluţie

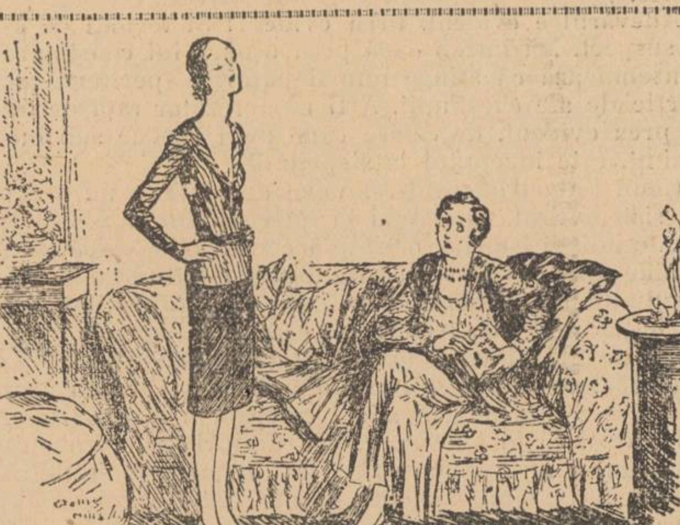
GHIDUL. — Odinioară, locuitorii acestui ţinut provocau naufragiul vapoarelor şi apoi strângeau epavele.
TURISTUL. — Iar astăzi ţin hoteluri şi restaurante.

Nătărăul ingenios

— De ce ţi-ai pus clopoţelul la gât?
— Dacă mă rătăcesc, să mă găsească vacile.

Cărţi prohibite

MAMA. — De unde ai luat cartea asta?
FIICA. — De unde le ascunzi d-ta.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 607

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 24 Iulie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORII: AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

6 10
BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Literatura politică a lui Caragiale*)

Dând drumul unui năduf, ce ar putea părea vechi și adânc, scrie Caragiale doctorului Urechia, cu data de 27 Decembrie 1907, următoarele:

„Intrarea în viața publică mi-a fost pân'acuma închisă de boerii și de ciocoii noștri pe simpla bănuială instinctivă că n'aș fi amantul destul de fidel al sacrei noastre Constituțiuni. De ce adică astăzi, la bătrânețe, să nu fiu leal, să nu le dau dreptate oamenilor, arătând pe față de ce sentimente sunt animat față cu actuala organizare de stat ? De ce să nu arăt lumii cum am văzut eu împrejurările sociale și politice la care am asistat și ca istoric, nu numai ca simplu comediante. Și deși mamelucărimea mă va huidui în unison, poate să am norocul ca în mulțimea lumii cinstite, inteligente și desinteresate, să găsesc câteva aprobări, care să mă plătească cu prisos de necazurile îndelungatei mele proscripțiuni".

In o scrisoare precedentă către acelaș (9 Decembrie 1907), Caragiale anunțase intenția de a scoate o foaie săptămânală în sensul broșurii **1907,** cu încrederea că, acum, scrisul său, desgolind ticăloșia politicianilor, îi impresionează mult pe aceștia, în zăpăceala în care se găsesc; și adaoge, despre Constituția de atunci, că e pe moarte și că va mai dura poate cât va trăi regele Carol, sau poate el însuși, om cuminte, o va schimba. Cum toți prietenii săi știu, Caragiale vroia atunci să fie deputat și un timp, nici nu s'a îndoit de aceasta. A participat foarte viu la campania partidului conservator-democrat; a ținut discursuri și închinat toasturi. Se făcuse soldat politic deplin disciplinat. Mai târziu, în 26 Ianuar 1911, Caragiale, refuzând a protesta în publicitate contra expulzării doctorului Rakowski, cum îl rugase Alexandru Dobrogeanu, răspunde acestuia astfel: „Te înșeli crezându-mă absolut independent. In viața profesională, ca literat și eu, cât ține ciurul apă, oiu fi; dar în viața publică nu sunt de loc: sunt absolut legat pe cuvântul de onoare să nu fac un pas fără ordinul expres al șefului conservatorilor-democrați".

Totuși deputat nu s'a ales.

Cred că aceasta l-a amărât, deocamdată cel puțin, destul de rău.

Din vremea cât a lucrat Caragiale în redacția *Timpului*, nu mi-a fost cu putință să identific nici un articol politic al său. O amintire despre Eminescu în ziarul numit, o alta la fel în *Constituționalul* —: atât e tot ce am găsit din acea vreme; amândouă bucățile retipărite de către autor însuși, în 1892.

Spre sfârșitul anului 1895, găsim pe Caragiale la un ziar liberal, *Gazeta Poporului*, scoasă de Gheorghe Pallade: notițe polemice—una îndeosebi contra Junimii—contra conservatorilor, contra *Epocei* în special. Memorabil cu deosebire este schimbul de lovituri înveninate dintre Caragiale, de la *Gazeta Poporului* și Anton Bacalbașa dela *Epoca*. In o cronică sub titlul *Grămătici* și *Măscărici*, aruncase Caragiale niște aluzii drastice lui Bacalbașa. Fără a-l numi, îl asemănase cu acei inferiori oameni de condei și farsori, care slujeau dușmăniile boerilor de altă dată. Replica fieros spirituală a lui Bacalbașa provocă un răspuns al lui Caragiale—către „socialistul științific de la *Epoca*" —răspuns lucrat cu o răutate fără rezervă.

In Februar 1897 publică *Epoca* un toast al lui Caragiale la banchetul dat în cinstea lui Nicolae Filipescu: este un discurs întreg în care tratează, fără glume, raporturile literaturii cu politica. Subiectul se impunea: literatul se lasă, în momentul acela, ademenit de politica cea mai propriu zisă: politica colorată hotărît.

Incă din Noembrie 1896 Caragiale publicase în „Epoca" articole politice. Seria s'a continuat în 1897, și a rezultat astfel în acei ani cea mai compactă massă de ziaristică politică a dramaturgului, care, și ca atare, făcuse destul sânge rău unui anume partid. In acea serie se găsesc portretele politice ale lui Dimitrie Sturza, Al .Lahovary, Lascar Catargiu; apoi: *O lichea* (tot Dimitrie Sturza),*Caradale* și *Budalale, Cabinetul Hagi Tănase, Rărunchii Națiunii,* și multe altele.

Intre timp Caragiale publicase în *Ziua,* ziar scos de Gheorghe Panu, o serie de articole sub titlul *Culisele chestiei naționale.* Este expunerea luptelor lui Aurel Popovici cu Brote și Slavici, în jurul *Tribunei* din Sibiu și asupra tacticei politice a Românilor din Ungaria. Expunerea e făcută din punctul de vedere al lui Popovici, cu material dat, evident, de el însuși. Acele articole le-a strâns apoi Carageale în broșură, prezintându-le acolo ca simplu „reportaj". El pomenea cu o deosebită satisfacție această publicație a sa; tot astfel vorbea, mai târziu, cu o vădită mândrie de broșura **1907.**

In Iunie 1897 apare în *Opinia* din Iași un elogiu foarte fierbinte al lui Take Ionescu de Caragiale, elogiu plin de preziceri strălucitoare —: „Take Ionescu va fi fost o adevărată glorie pentru vremea și țara lui". Textul acesta l-a reprodus d. Romulus Seișeanu, în volumul său *Take Ionescu* (1930).

In ziarul vienez *Die Zeit,* din 3 Aprilie 1907, pe prima pagină, coloana II-a și următoarele apare un articol: RUMAENIEN, WIE ES IST—*Von einem rumaenischen Patrioten,* cu această notă a redacției: „Expunerea de mai sus este datorită unui dintre cei mai însemnați publiciști români. Ea dă o imagine nefardată a stării de lucruri din România, care a provocat grozavele mișcări țărănești. Dacă pe unelocuri autorul, în critica sa, trece marginea, trebue să înțelegem că durerea e aceea care pune în gura patriotului acele cuvinte aspre". Articolul se întinde pe aproape patru coloane. In hârtiile lui Caragiale se află, tipărită în spalturi, o traducere în românește a articolului din *Die Zeit.* La sfârșit această traducere are câteva paragrafe care lipsesc în articolul german. Cum a utilizat Caragiale acea traducere, nu știu.

Articolului german și broșurii din 1907 le urmează, cronologic deaproape, dar nu prea deaproape în spirit, discursurile și toasturile din campania conservator-democrată. Mecanismul oligarhiei, pe care-l demontase cu frumoasă vervă articolul din *Die Zeit* și broșura, se remonta acuma avantajos. Takismul venise să-l îmbogățească.

Universul dela 1 Ianuar 1910 publică un articol abil al lui Caragiale despre o absurdă arestare a d-lui Oct. Goga de către poliția din Budapesta.

Anul 1910 este anul *Schițelor Nouă,* despre care a spus Caragiale odată că „nu le-ar da pentru tot ce a scris". In om triumfa iarăși artistul literar. Politica fusese, în fiecare rând, numai incident și, în definitiv, pacoste, — însă nu de tot. Intors din prima sa călătorie conservator-democrată, Caragiale mi-a spus: „Mă, știu c'am avut de ce râde !" Și această formulă rezumativă a revenit pe urmă, ani de zile, în gura lui Caragiale. Sub perturbările de suprafață, după ce i se potolise groaza din luna răscoalelor țărănești și se consolase de decepții, politica recădea, fatal, pentru dânsul, sub categoria pe care i-o fixase în *Moftul Român.*

PAUL ZARIFOPOL

*) Rugăm călduros pe toți oamenii informați să binevoiască a ne ajuta să împlinim lacunele eventuale ale acestui referat.

Zâna neagră

— după Charles Baudelaire —

Ciudată zeitate, cu trupul brun și plin,
Imprăștiind mireasmă de mosc și de havană,
Făptură-a vre-unui obi, mag negru din savană,
Cu șold ca abanosul lucios și mers felin,

Mai bine decât opiu sau cel mai strașnic vin
Vreau elixirul vrajei pe-a gurii tale vrană;
Când dorurile-mi pleacă spre tine'n caravană
Ti-s ochii oaza 'n care s'adapă orice chin.

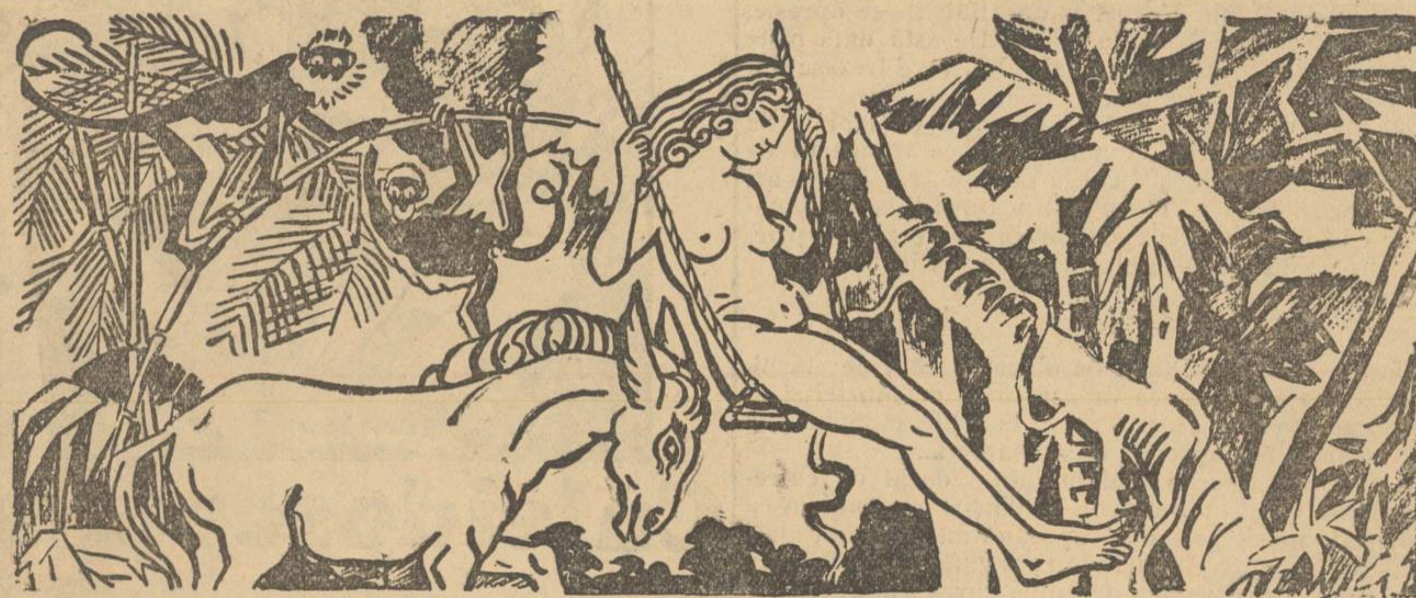
Din ochiul tău ca iadul de negru și sălbatec,
O, demon fără milă ! dă-mi mai puțin jăratec ;
De nouă ori în brațe nu-s Stixul să te strâng,

Și, vai ! nu pot, amantă cu viții lungi și grele,
Ca să-ți sfărâm curajul și-avântul să ți-l frâng,
Să schimb fireasca formă a 'mbrățișării mele !

AL. A. PHILIPPIDE

D. Paciurea — *Portret*

Sabie, ori coasă?..

de A. FRUNZĂ

Știind rânduiala casei, doctorul nu mai sună: era sigur că stăpânii la ora asta sânt în odaia din fund, la ceai; aici bărbatul mai răsfoiește gazetele, mai ia niște picături; cucoana citește vreun roman.

Doctorul ocoli prin curte, se opri în ușa deschisă a sufrageriei și... uită să zică bună ziua...

— Ce stai așa, domnule doctor ? — zise cucoana, privindu-l cu mirare; — nu zici nici bună seara ? Poftim. Ce face Aurelia ? N'o mai văd...

— A, bine ai venit, doctore, — zise bătrânul, făcând loc la masă. — Cu borvis, doctore, ori fără ? Ia loc, uite ici. Dar... ce ai pe ziua de azi ?...

— Mă...ă...a... pardon, bună dimineața, sărut.... — se trezi musafirul, neputându-și dezlipi ochii de pe un perete, unde atârna, încadrat într'o lemnărie greoaie și albicioasă, sau albă, dar înegrită de fum, un tablou mare, întunecat și aproape sinistru în semiobscuritatea odăii. Cheresteaua puternică a unui fierar, cu capul și umerii goi, cu restul trupului acoperit numai de un șorț gros de piele, aplecat puțin înainte, ținând cu o mână ceva ca o lamă, sau unealtă lungă de fier, și căutând s'o sfărâme sub picioare țintuia pe musafir locului. Doctorul părea preocupat nu atât de figura sumbră și concentrată a fierarului, cât de obiectul, pe care acesta căuta să-l sfărâme sub picioare.

— A-a — se adresă bătrânul către nevastă, — se cunoaște omul de gust; uite cum admiră! Ce zici, doctore? Mai văzut-ai așa ceva?... să nu fiu eu așa de calic, să am o sută de mii în clipa asta ași da o sută de mii. Ași da două sute de mii! Privește numai umerii! Dar ce grumaz de atlet!...

— Da... pe atunci eram de douăzeci și opt de ani.... abia dădusem doctoratele, — rosti doctorul pe gânduri; — dar încolo...

— Cum adică ? Ce va să zică: „pe atunci... doctoratele ?"...

— D'apoi modelul a fost — chiar supusa dumitale slugă. Numai că n'am stat până la sfârșit. De aceia... In general, nu înțeleg....

— Cum, tu ești, Ionică ?... Adevărat, dragă ! Da, da ! — exclamă dânsul, examinând cu dragoste și o nespusă mirare, musculatura herculeană a fierarului, fruntea acoperită cu șiroaie groase de sudoare, ochii, sprâncenele, și căutând să surprindă vr'o asemănare între trăsăturile de acum ale doctorului și cele din tablou. Ii se părea că totul se aseamănă, afară poate de nasul ceva mai îngroșat azi și nu fără o mică nuanță de vinețeală obișnuită la unii pe la patruzeci și cinci de ani. — Adevărat !... Tu ești, dragă Ionică, în întregime !

— Poate... afară de coasă.

— Afară de ?... Poftim ? Ce-ai zis ? Și bătrânul rămase o clipă nedumerit — Ai zis ?...

— Și mie mi se pare că aduce mai mult a coasă.... — observă cucoana cu oarecare sfială. — O fi vr'o greșală de desen...

— Unde ? Care ?

— Coasa, pe care o frânge...

Bătrânul se prefăcu într'un semn de întrebare, apoi de exclamație. Doctorul zâmbea.

— Cum, asta nu-i sabie ? — întrebă admiratorul tabloului, uitându-se cu mirare spre doctor și cu fulgere de ură spre nevastă. — Ce coasă ? Ce greșală ? Auzi... Și tu, doctore ? — se adresă cu mustrare către musafir.

— Eu... nu știu dacă-i vr'o greșală... Dar de coasă, e coasă goală, — răspunse doctorul hotărît, fără să mai râdă. — Dar nu înțeleg de unde și până unde...

— Lăsați-mă în pace cu critica, cu estetismul... cu prostiile voastre ! — se indignă omul, sculându-se, gesticulând și, din greșală, își mai turnă un pahar de vin, în loc de ceai. Nu, nu, sânteți niște oameni imposibili... Imposibili ! Auzi: un muncitor, un revoluționar conștient desființează unelta barbară a războiului, a crimei, a subjugării popoarelor, a... Și dumnealor văd coasă!

— Dar dacă o fi greșit...

— E revoltător! Nu, să am eu un milion... Dau zece milioane ! Asemenea tablou, asemenea operă... Auzi ? „Greșală de desen!" Dar mai întâiu de toate eu nu recunosc asemenea greșeli. Nu admit ! Un tehnician, un om care știe să mânue penelul, un artist adevărat nu se îngrijește de „desenuri", asta-i floare la ureche... Nu, nu vreau să aud. Nu, dragii mei! Și dacă pictura noastră e în cea mai mare parte, atât de slabă, atât de sarbădă, mediocră, banală și moartă, de vină e — nu tehnica. Nu tehnica le lipsește pictorilor noștri, nu „desenul" ; le lipsește inspirația, adâncimea, cultura, prizma prin care să vadă realitățile; le lipsește divinația, prin care să prindă adevărul. E—e, sunt multe de spus, multe... și dumneavoastră cu desenul... De ce nu vă gândiți măcar la atâta lucru... Se știe... adică a spus-o Guyau nu așa de mult: arta e socială. Ințelegeți voi ? Socială! Chemarea artei e să miște, să încânte, să sugestioneze, să zguduie; și nu pe cei câțiva esteți pretențioși, pe câțiva „rafinați" ...lipsiți de inimă și morți, ci mulțimea cea mare, vulgul, da, vulgul, — care simte, judecă cu mintea lui naivă, dar curată, descătușată de reguli și canoane, de prostii, — mulțimea care consacră! Mulțimea !

Mai bău, apoi urmă, făcând semn că nu vrea să audă nici o obiecție.

— Da... In cazul de față lucrul e clar ca ziua: niște răcani nespălați, niște barbari, care au distrus atâtea lucruri utile, farmacii, mobilă scumpă; care au călcat în picioare jucărele de copii... de data asta nu s'au atins ! Au zărit tabloul, poate n'au înțeles mare lucru, dar s'au înfiorat, au simțit prezența dumnezeirii, acea scânteie care... Și s'au închinat. Da, s'au închinat, nu l-au distrus ! Ce dovadă mai mare a geniului, a scânteii ?...

Cu ocazia asta povesti o istorioară, întâmplată undeva în Sicilia, sau poate în vr'o clasică țară a bandiților, poate în Corsica. Niște răufăcători, vroind să prade o mănăstire, au spart încuietorile, au dat foc clădirilor. Călugării se refugiază în biserică, se închid împreună cu tezaurele pe care le putuseră duce în grabă. Atunci bandiții sparg ușa bisericii, năvălesc înăuntru, dar... In loc să apuce pe stareț de gât, să umble după pradă, zăresc chipul Madonei, — celebră în acea regiune, — cad cu toții la pământ, cer ertare, cer să fie legați, judecați și pedepsiți!....

— Ei, cine credeți voi că a intervenit ? Maica Domnului ? Atâta rău: cu Ea isprăviseră ei de mult. Nu, a fost altă sfințenie: a fost suggestia, atotputernicia dumnezeiască a artei! Așa și aici: nu s'a stins unul, nu l-au spart cu baionetele, cel mult l-au afumat, l-au prăfuit... Și dumnevoastră — cu greșeli „de desen"...

Și aruncă spre nevastă o privire sarcastică și nimicitoare.

— Toate bune, dar eu nu înțeleg, — zise doctorul, —nu înțeleg nimic: mai întâi de toate, ce fel de „răcani"... unde ? Și cum a ajuns el la dumneavoastră ?

— A-a, nu ți-am spus ? Uite, dragă, cum: știi, ai auzit, cred, și tu, că bieții tovarăși au pățit-o rău de tot, li s'a luat localul și a fost prefăcut în cazarmă; dulapuri, cărți, bănci, pupitre — sparte sau arse. Au mâncat și bătaie, se înțelege. Numai de tablou nu s'au atins, l-au respectat... Dar s'au gândit bieții tovarăși: până când să stea acolo ? Dar dacă le dă ordin să-l distrugă ? Și e singura lor avere, singurul obiect de seamă, — cel mai scump dar, făcut de artist. S'au gândit, nenorociții, unde să-l ducă ? Un biet muncitor n'are odaie destul de încăpătoare pentru asemenea namilă. L-au tot ascuns, ba ici, ba colo, prin șuri, într'un atelier... L-a și plouat... și-au zis în sfârșit: ia să găsim noi un burghez, să-l rugăm să-l țină la el. Așa, numai provizoriu. La burghez poate nu-l mai caută. Și atunci, ca să fac și eu un bine, să salvez o operă de artă, „bine, fie, aduceți-l". Că altfel nu l-ași fi luat. Ați înțeles ?... Acuma să aibă cineva un milion, ca să-l cumpere, — și să consimtă ca să-l vândă, — ar avea tovarășii cu ce-și face și club, și dulapuri, și cărți. S'ar mai înfrupta poate și unii din ei, ba poate și dușmanii lor... și iaca așa. Și dumneavoastră... va să zică, să fie scris numai decât cu litere de o schioapă: „Asta-i sabie, nu-i coasă!" Ha-ha!...

Din nou aruncă spre nevastă o privire gogoneață și sarcastică.

Dar cucoana nu răspunse nimic. Femee cam bolnăvicioasă, dar caracter stăpânit, rezervat, știa că în chestii de artă cu soțul, mai ales după atâtea pahare de ceai, n'o mai scoate la capăt. Eși, se mai întoarse, mai aranjă pe masă, mai așeză o scrumieră; eși apoi cu totul. Avea treabă prin târg.

După plecarea cucoanei, discuția încetă. Nu-i plăcea nici doctorului să discute chestii de astea, să se enerveze poate degeaba. La ce, când altfel se înțelegeau așa de bine ? De mult. Prietenie veche. Ii despărțea mult numai vârsta, dar încolo se potriveau. Discutaseră pe vremuri îndeajuns, de mult nu mai aveau ce să-și mai zică. Mai mult tăceau, decât vorbeau. Se înțelegeau adesea numai dintr'un crâmpei de frază, dintr'o vorbă.

— Știi, a și plecat ! — zicea uneori doctorul, după o tăcere.

— Mă rog!...

— Cică îi joacă el! „Au să mă ție minte!..."

— Grozav....

Se înțelegea dela sine, cine a plecat la București, pe cine are să-l „joace", cine are să ție „minte"...

Alteori bătrânul întreba:

— Oare să le iau tot calde și vara asta ?

(Continuare în pag. II-a)

— Pot fi și mai reci.
— Reci de tot!
— D'apoi.

Băile se dovedeau bune, și calde și reci. Nu se discuta.

— Cu, ori fără ?

— Fără, — se răspundea de obiceiu. Și iarăși fără discuție. La ce ?

Doctorul mai stătu, apoi plecă pe la vizitele lui. Vroia să se mai întâlnească și cu niște prieteni, care aduseseră ceva „foarte grav" de la București.

Gazda rămase singură. In tăcerea odăii se aude numai samovarul, singuratec și uitat, depănând istorii vechi, din alte lumi. Uneori tonul liniștit se oprește, parcă s'ar fi obosit. O ia din nou... De astă dată niște note înalte, subțiri, incoherente și falșe, care trezesc din vis, stărue, chiamă...

Bătrânul ridică fruntea, dă cu ochii de tablou. Se gândește, la câte sacrificii morale, la ce tranzacții de conștiință ar fi trebuit să recurgă în viață, ca să aibă azi un asemenea tablou ?... Da, a fost poate și lipsă de hotărîre, de energie... Iar acuma e târziu! Bine ziceau prietenii: „un visător sterp, un om fără ambiție!!..."

Ce viață stearpă și nulă !...

* * *

Târgul, atât de liniștit de obiceiu, atât de tăcut, somnoros și apatic, gemea de astă dată de muzici și urale. Alergătură spre centru, figuri asudate, emoții... Zile întregi dearândul! Aproape zi și noapte !...

Se întâmplase ceva mai însemnat decât un cutremur: căzuse guvernul, a cărui prăbușire cu totul neașteptată, strivind de astă dată aproape tot partidul, atrăgea în stradă și spre cluburi mulțimi gata să salute noua eră. Piața Intregirii gemea de lume. Parcă s'ar fi înmulțit numărul populației !

Mulți chiar din cei căzuți, abia scăpați din praful ruinei, unii încă buimaci, năuciți de cădere, se grăbeau să întâmpine pe nouii, pe fericiții deținători ai Puterii, să le salute automobilele, să strige ura.

La clubul marelui partid, unde vr'o doi ani dearândul răsunase numai ecoul pustiului, tăcerii, aproape morții — vâlvă, discuții, înghesuială, intrigi, competițiuni și vrajbă. Se auzeau chiar voci femeești... Zilnic soseau noui cadre de intelectuali: doctori și avocați, filozofi și poeți, economiști și farmaciști. Soseau adeziuni neașteptate, surprinzătoare...

Covârșiți de înscrieri, de simpatii, de emulații, de atâtea forțe noi, — de nu mai încăpeau în partid, — fruntașii se gândeau la dublarea numărului de ministere, primării, poliții, prefecturi. Se găseau locuri pentru toți. Făgăduiau mult și recoltele. Se spera și în împrumuturi...

Se înțelege, unii nu se mulțumeau cu făgădueli și înzistau, cereau „numirea". Se iscau certuri și supărări. Mulți pierdeau răbdarea și se întorceau la „matcă", sau formau alte partide, alte cluburi. Amenințau. Din nou veneau, se pocăiau... De supărare, unii chiar se îmbolnăveau. Au fost și cazuri tragice. Un biet popă, după ce a schimbat într'o singură noapte vr'o trei partide, a căzut în paralizie. A scăpat numai după ce a fost miruit și i s'a citit un șir de vr'o 12 evanghelii.

Intre faptele mai „senzaționale" fu și înscrierea la partidul „oligarhiei", a talentatului pictor, bine cunoscut, și ale cărui tablouri, prin conținutul și tendința lor neîndoielnică, turburaseră într'o vreme echilibrul sufletesc al multor oameni de bine: mereu muncitori împușcați, mereu țărani legați cot la cot și duși cu baioneta din urmă...

Poate nu cu cea mai mare plăcere, dar fu înscris și pictorul. „Ba chiar trebue admirați acești tineri, — zicea lumea, — care se hotărăsc să-și sacrifice până și convingerile, — tot ce au mai scump !"

De altfel tânărul nu se mărgini numai să se înscrie, ci ținu și un discurs, — ca să se „justifice" să se „explice". Discursul fu mediocru, poate chiar prost, sau prost redat de gazete, dar fu aplaudat și chiar înțeles: că noul partizan mulțumește domnului președinte, comitetului executiv și celorlalți pentru simpatia cu care a fost primit, că e mândru să figureze într'un partid atât de strălucit, că după atâtea reforme realizate: vot universal, împărțire de pământuri și celelalte, chiar el, omul convingerilor extremiste, s'a convins că socialismul s'a și înfăptuit, sau e pe cale de înfăptuire, că prin urmare trăiască Dinastia, trăiască Regele, trăiască Armata!!...

* * *

Gazeta cu discursul fu țipată de copii pe la toate răspântiile, pe la ferestre. Eșise pe la amiază, dar doctorul o întâlni tocmai spre seară, trecând prin piață. Doctorul luă gazeta, o răsfoi distrat, își aruncă ochii pe discurs și se opri pe gânduri: par'că ar trebui să plece undeva la o vizită...

Un birjar, care-l urmărea de departe, dădu biciu cailor și se opri în dreptul doctorului salutând.

Fără să-și dea seama bine unde vrea să plece, doctorul se așeză în trăsură, iar birjarul o luă drept la deal, fără să întrebe: știa unde trebuie să meargă domnul doctor la ora asta.

— Adevărat, n'am fost de vr'o patru zile, — își zise doctorul, ajungând la locuința vechilor săi prieteni. — Ba vizite, ba consilii, ba aleargă la gară! Dar... ce s'a întâmplat la ei ? Poarta larg deschisă și aproape sfărâmată.... prin noroiul curții urme proaspete, parcă de oameni, par'că de căruțe. Se mută ?...

Deschizând ușa sufrageriei, zări samovarul la locul lui. Stăpânul încă nu se așezase la masă, își ștergea fruntea cu o batistă și părea enervat, sau obosit.

— A-a, bine ai venit, doctore. Nu te-am văzut de un veac ! Cu, ori fără ?... Dar ce stai așa ?

— Stau, fiindcă... Ce, vă mutați ?

— Ne mută-ăm ? Atâta mai lipsea! Cu, sau fără ?

— Dar tabloul !... —întrebă musafirul, nedumerit. Unde-i? Ce s'a făcut?

— Fierarul ? Hm... Pune-i cruce... Nici o vorbă, doctore ! Gata! Cruce!

— Dar ce s'a întâmplat ? — se miră musafirul din ce în ce, uitându-se, când la peretele gol, când la prietenul, care părea tot mai enervat.

— Cruce! Nici o vorbă! Abia am scăpat de el! Ai citit discursul ?... Le-am găsit și căruță, le-am spus că nu-mi trebue. Afară! Știi că a fost coasă? Coasă goală, doctore! Coa-ssă!

N'apucă să răspundă doctorul, când se arătă cucoana. Era ocupată cu niște scrisori și venise să vadă, dacă e gata ceaiul.

— Bine ai venit, doctore. Ce face Aurelia?... Dar tu ce ești așa de plictisit? — se adresă bărbatului. Ce vorbă, ce zgomot se auzea aci ? Niște oameni, o căruță... Dar... tabloul ?...

Și se uită îngrozită la peretele gol, cu tapetul găurit de cuiele groase, zmulse cu vr'o unealtă puternică, poate cu toporul; se uită la bucățile de stucatură împrăștiate prin toată odaia.

— Unde-i ? Ce s'a întâmplat ?...

— Cică n'a fost sabie, a fost coasă, — pufni doctorul, fără să vrea. A recunoscut vorba dumitale.

— Vorba mea ?...

— Mă rog, să n'aud ! Inţelegeţi voi ? Cruce! — repetă bătrânul, căutând să scurteze discuția. — Gata!

— Dar crezi că eu l-am convins ? zise femeea. — Tot dumneata l-ai convins, sau altul. Parcă pe mine mă ascultă ?

— N'aveți dreptate, doamnă; eu văd că la urma urmelor tot vă înțelegeți. Dar să vedeți la mine armonie: dacă oi zice eu că-i sabie, Aurica numaidecât are să susție că-i coasă, — de m'ar sprijini o lume întreagă; dacă oi schimba și oi zice că-i coasă, — sabie rămâne pentru veșnicie! Nu, merçi. Am venit numai să vă văd. Am niște bolnavi.

Și doctorul plecă, lăsând pe cei doi soți să mediteze, cum s'ar putea repara mai bine tapetul..

A. FRUNZĂ

Caleidoscop intelectual

Poezia daneză

Cei mai străluciți poeți danezi din zilele noastre sunt bătrâni. Johannes Joergensen s'a născut la 1868, Helge Rode în 1870; mai tânăr e Johannes V. Jenssen, care a văzut lumina zilei în 1873.

Vârsta însă nu le-a slăbit talentul și ultimele lor versuri bat pe cele din primii ani.

Poeții aceștia bătrâni din contra au câștigat în ceea ce privește profunzimea și spiritualitatea.

Marea criză dintre 1914—1918, la care au asistat ca observatori imparțiali, le-a revelat aspecte de viață și de moarte, pe care le neglijaseră mai înainte.

In operele lui Helge Rode și Joergensen se poate urmări o evoluție analoagă.

Helge Rode, Nietzsche al Danemarcei dela sfârșitul secolului XIX, îndrăgostit de Italia, ca mai toți poeții Danemarcei protestante, s'a reîntors la o concepție de viață mai simplă, în care dragostea de locul natal joacă un rol important.

Un ultima sa culegere de versuri („Den vilde Rose; Gyldendal, Compenhaga), poetul caută existenței un sens nou.

Locurile, în care a visat ca copil, înainte de a începe lupta, îi apar, spre sfârșitul vieții, ca cele mai apte pentru a-i revela secretele lumii spirituale.

Țara în care și-a petrecut cineva copilăria „e înarmată contra violenții vieții și contra operei destructive a timpului — invulnerabilă în frumusețea-i veșnic tânără".

Dar nu e deajuns să iubești natura, pentru ca să descoperi spiritul; ea cuprinde mistere pe care poetul le caută cu aviditate. Poemele sale sunt toate îmbibate cu o spiritualitate eterată, deși foarte diferite prin subiect și tonalitate.

Misterul naturii apare într'una din cele mai frumoase bucăți din „Den vilde Rose", Skow (pădurea); dar Joergensen nu-i găsește răspunsul.

„Mergeam spre sanctuar, un lac într'o pădure — care-și arată acolo apa ca și când m'ar fi așteptat. Dar cel așteptat nu eram eu — și ceeace căutam nu era acolo".

Enigmele acestea, dovada existenței unui spirit superior, răsar mereu în calea lui și printre ele rătăcesc misterele morții și dragostei ca: „dragostea sfârșită care nu poate muri".

Personalitatea artistică a lui Helge Rode nu se poate confunda cu a celorlalți contemporani.

In opera poetică a lui Johannes Joergensen amintirile din copilărie vin să purifice un suflet, care a cunoscut lupte și conflicte. Simbolist și decadent către sfârșitul secolului trecut, boemul neliniștit Joergensen s'a convertit la catolicism celebrând un adevărat cult al Sf. Francisc, a cărui viață a scris-o într'o lucrare celebră.

De atunci, timp de aproape treizeci de ani, poetul danez și-a găsit cele mai frumoase inspirațiuni în peisagiile Italiei și 'n amintirile sale spirituale.

In „Legenda vieții sale" (1916-1928, în șapte volume), el confundă ambele patrii într'o dragoste unică.

Poeziile care datează din timpul călătoriei sale din Italia în 1910 trădează o nostalgie profundă. Acelaș sentiment se găsește în „Efterslaet" care a apărut de curând (în ed. Gyldendal-Copenhaga).

Din camera sa italiană cu pereții albi, visurile sale sboară către câmpiile înflorite ale Danemarcei și imaginea lor e „unica băutură care-i alină setea".

Cu o mentalitate și o sensibilitate diferite de ale lui Rode, Joergensen se gândește la patria și tinerețea sa cu o duioșie pătrunsă de o emoție religioasă: Misterul vieții și morții nu-l frământă, deoarece el le-a descurcat de mult sensul.

Patria natală îl atrage ca țara unde „îl așteaptă amintirile de copilărie și unde-și fac cuibul, turturelele visurilor sale".

In adevărate imnuri explică Joergensen dece a primit cu calm viața hărăzită de cel de sus.

Apusul operei?

E lumea în adevăr obosită de operă ? — a fost întrebat celebrul șef de orchestră vienez Bruno Walter, de către un colaborator al ziarului „Neue Freie Presse".

Bruno Walter nu crede că s'ar putea vorbi de o astfel de oboseală mai mult sau mai puțin generală. Publicul e pur și simplu obosit de operă, de felul cum e prezentată azi opera.

Cel acuzat nu va trebui să fie nici compozitorul și cu atât mai puțin autorul libretului — „naivitatea" sau „primitivismul" libretului nu e nici decum un defect absolut — ci regisorul și șeful de orchestră.

Șeful de orchestră trebue să lase operei romantice — romantismul său; operei wagneriene — caracterul eroic, operei italiene — tot brio caracteristic și operei „Fidelio", de exemplu, seriozitatea și sobrietatea.

Orice operă muzicală trebue executată în stilul său propriu nu aranjată uniform după moda anului 1932.

O operă romantică cu libret „primitiv", dirijată într'un chip cu totul intelectualizat, nu face decât să piardă din efect riscând să devină chiar ridicolă.

O altă amenințare e repertoriul prea încărcat, care nu lasă timp pentru asigurarea unei execuții mai mult sai mai puțin strălucite anumitor opere.

Pentru remediere ar trebui poate înlocuite toate spectacolele ordinare din cursul unui an printr'un „sezon" mai scurt rezervat unui număr restrâns de opere, dar executat cu mai multă îngrijire.

O muzică de calitate superioară și un spectacol în adevăr frumos va sfârși totdeauna prin a atrage marele public. De asemenea amatorii de muzică aleasă nu vor renunța probabil niciodată la satisfacțiile ce ei singuri știu să le găsească într'un spectacol bun de operă.

Istoria și istoria romanțată

In ultimul număr al publicației franceze *Le Mois*, cunoscutul istoric și literat Louis Bertrand, într'un documentat articol, stabilește diferența dintre Istoria pur și simplu și Istoria romanțată, care de câtăva vreme ocupă în deosebi pe unii scriitori francezi.

Printre altele Louis Bertrand spune, referindu-se la Istoria romanțată:

„Dacă veți pretinde că aceste frivole produse nu-s ale literaturii adevărate, că ele se adresează unei clientele cât se poate de inferioare și că, prin urmare, nu pot exista în ochii criticului, vi se vor pune subt ochi atâtea istorii romanțate scrise de scriitori adevărați și care vă vor face să le dați o oarecare considerație.

„Alții își vor da cu părerea că acești scriitori sunt preocupați exclusiv de dorința de a-și amuza cititorii, instruindu-i totodată și că ceeace le oferă nu-i în definitiv altceva decât adevărul, un adevăr pe care publicul nu l'ar accepta dacă ar fi prezentat în goliciunea lui, și că scriitorii aceștia s'au mărginit să-l îmbrace și să-l coloreze ușor ca să-i placă...

„Toate aceste scuze nu fac totuși ca istoria romanțată să nu fie un gen detestabil, întrucât înșeală cu bună știință sau întrucât amestecul de ficțiune, cât de discret ar fi, îl face pe cititor să nu dea deplină crezare textului, cu toate intențiile bune ale autorului. S'a spus altădată că ipocrizia este un omagiu pe care viciul îl aduce virtuții. Intr'un sens analog, se poate spune că istoria romanțată este un omagiu pe care romancierii și istoricii de proastă calitate îl aduc istoriei adevărate. Ceeace face în adevăr să merite o oarecare indulgență".

După acest aspru rechizitoriu făcut istoriei romanțate, Louis Bertrand știe să sublinieze ceeace este totuși subiectiv și personal în orice operă mare de istorie adevărată. Vorbind de *intuiția istoricului*, spune:

„In ciuda tuturor eforturilor cerute de metodă ca să atingă un adevăr cât se poate de obiectiv, cât se poate de științific, această intuiție are totdeauna ceva personal. Altfel toată lumea ar fi mare istoric. Valoarea istoricului nu este o problemă de stil, ci o problemă de viziune personală. Și deaceea nu poți spune că e paradoxal să susții că nu există istorie veritabilă afară de aceea pe care ți-o faci singur. In ce mă privește, nu acord credit, dealtfel oricând revocabil, decât istoriei pe care am putut-o controla cu propriile mele mijloace.

„Și totuși trebue să tindem către adevărul obiectiv. Dar acest adevăr obiectiv ia tot felul de forme. Există un adevăr național și un adevăr internațional, un adevăr religios și unul laic. Istoria Franței studiată din punct de vedere național este cu totul alta decât cea studiată din punct de vedere mondial sau european. Filip II, considerat după adevărul protestanților, este un monstru, câtă vreme, privit după adevărul catolic, el este aproape un sfânt. Să pretinzi în domeniul relativului, care-i domeniul propriu istoriei, să ajungi la adevărul absolut este o întreprindere himerică pe care nimeni niciodată n'a încercat-o în chip serios. Istoricii cei mai respectuoși față de fapte și texte, ca un Fustel de Coulange, știu foarte bine că adevărul pe care l'au descoperit este „adevărul lor", acela pe care l'a descoperit intuiția personală și căruia, tocmai pe acest motiv, îi dau adeziunea lor întreagă.

„Istoria romanțată este cu totul altceva, ceva care dă o prea mare importanță imaginației, câtă vreme intuiția istorică, sprijinită pe realitate, este constrânsă și limitată de cele mai severe metode. Fără această intuiție specială, Istoria nu poate exista. Ea devine o simplă longomachie critică, asemeni acelor teze universitare, în mare cinste altădată la Sorbona, în care autorul umplea o sută de pagini ca să demonstreze că nimic nu se știe în chestie".

Moartea lui Lady Gregory

Literatura irlandeză (de limbă engleză) a pierdut de curând prin moartea lui Lady Gregory (Augusta Thersse), decedată în vârstă de șaptezeci și trei de ani, la moșia sa din Coole Park în Irlanda, o animatoare fără păreche și o scriitoare de rasă.

Vreme de cincizeci de ani, Lady Gregory n'a încetat de-a fi, împreună cu grupul de prieteni pe care a știut să-l strângă în jurul ei, centrul viu al mișcării numite „Renașterea celtică", al cărei dramaturg de geniu a fost J.-M. Synge, iar W. B. Yeats cel mai mare poet.

In colaborare cu acesta din urmă, Lady Gregory fondă și conduse celebra trupă a *Irish Players*-ilor de la *Abbey Theater* din Dublin. Pentru această scenă națională, scriitoarea irlandeză și-a scris cea mai mare parte din fermecătoarele-i piese într'un act, ca și cele două tragedii: *Poarta închisorii* și *Răsăritul lunii.*

Nu mai puțin celebre și desăvârșite sunt cărțile în care istorisește vechile legende irlandeze: *Cartea Sfinților și a Minunilor, Cuchulain de Muirtemne, Zei și Răsboinici.*

Ultimele sale opere sunt o viață a nepotului ei Sir Hugh Lane și delicioasa cărticică în care își descrie casa din Coole Park și biblioteca.

Expediție științifică pe Himalaia

Cunoscutul geograf american Gene Lamb, subt auspiciile lui Carnegie Institute din Washington și ale lui National Geographie Society din New-York, a organizat o expediție științifică cu scopul de-a descoperi și atinge lanțul muntos tibetan cunoscut subt numele de Machin-Chan, care se află în spatele lanțului Himalaia și care pare să aibă culmi mai înalte decât aceasta din urmă.

Expediția, condusă de Gene Lamb, și din care face parte doamna Lamb și un grup de oameni de știință și exploratori, a plecat din portul San Pedro (California), pe bordul unui vas cu direcția China.

Până azi, vârful Everest a fost considerat ca cel mai înalt vârf de munte de pe suprafața pământului. El se află situat exact în partea centrală a sistemului muntos al Himalaei, între Tibet și Nepal. Acest munte a rezistat până azi asalturilor încercate de cei mai îndrăzneți alpiniști. Astfel, culmea lui a rămas neatinsă, căci niciun om n'a isbutit s'o ajungă în mod precis. Poate că totuși doi alpiniști temerari, engleji de origine, anume Irvine și Mallory, care au întreprins în 1926 urcușul pe Everest, să fi izbutit să atingă vârful muntelui; dar, dacă într'adevăr acest lucru s'a întâmplat, nimeni poate nu-l va ști vreodată, căci cei doi oameni nu s'au mai întors, iar cadavrele lor n'au fost găsite nici până acum de celelalte expediții care au încercat acelaș lucru.

Lanțul lui Machin-Chan nu este cu totul necunoscut de către unii exploratori care au întrevăzut culmile lui impunătoare. Dar superstiția, respectată de indigeni, după care tot felul de rele și calamități ar cădea asupra regiunii, dacă „demonii albi" ar izbuti să violeze cu necurata lor ființă acest regat al lui Lama, a împiedicat până acum pe orice explorator să-și dea seama cu precizie de topografia acestui lanț.

Deaceea, se așteaptă cu interes și curiozitate rezultatul expediției întreprinse de geograful american.

Cronica sportivă

Inotul

Nu toți înotătorii și toate înotătoarele, care în aceste luni de zăduf caută să se răcorească în apele reci ale râurilor și lacurilor, știu că, dacă s'ar fi născut cu un secol și jumătate mai înainte ar fi plătit cu carceră această dragoste a lor pentru natură.

Inotul este, desigur, un sport foarte vechi, pe care în special germanii l'au cinstit mult. Cezar și Tacit laudă în scrierile lor bravura acestui popor puternic, atribue desgustul lor de-a trăi în marile orașe tocmai temerii că vor fi siliți să se priveze de baia în râuri.

Dragostea de îmbăiare în apele reci curgătoare era încă vie în Evul Mediu și înotul era una din cele șapte virtuți pe care orice cavaler trebuia să le cunoască.

Dar veni o vreme când o cultură excesiv de prudentă și excesiv de despotică începu să persecute această pasiune pentru viața liberă și în răstimpul a două secole rigorile legilor noui reduseră pe amatorii de înot la grupuri cu totul neînsemnate. Arta înotului deveni astfel un sport prohibit și chiar ignobil, pe care nu-l practicau decât vagabonzii.

Primele proteste împotriva băilor în râuri și lacuri veniră din partea medicilor celui de-al XVI-lea secol. Medicul comunal alsacian Georg Pictorius, în al său *Manual al băilor* publicat în 1560, decreta periculoasă folosința apei reci, întrucât „închide porii".

O ordonanță dată de direcțiile școlilor din Hamburg în 1573 stabilia pedepse foarte severe pentru toți acei elevi care „intră în râuri și lacuri ca să se scalde sau să înoate asemenea rațelor și guvizilor". In 1548, președintul cetății Esslingen în Bavaria interzice întregei populațiuni să se scalde în apele Neckarului. Asemenea interdicții le găsim până în al XVIII-lea veac în regulamentele școalelor din diverse orașe sau în unele institute de educație, în ce privește tinerimea și în ordonanțele poliției, în ce privește oamenii adulți. Firește că în atare condițiuni, cultul înotului se stinse pe încetul și continuă să trăiască printre clasele mai de jos ale poporului care găsia astfel un nou prilej de a călca legile.

In 1790, medicul vienez Ferro, fondatorul primei băi publice la țărmul Dunării, scria că înotul era cunoscut de foarte puțini orășeni; printre oamenii cu stare el era cu desăvârșire ignorat. Numai în urma campaniei vii a lui J.-J. Rousseau pentru întoarcerea la natură, prejudecățile autorităților și medicilor căzură, dar lucrul ăsta se petrecu cu multă încetineală și numai după exemplul dat de cetățenii Angliei. Goethe istorisește scandalul la care au dat naștere doi conți, anume Stolberg, care s'au scăldat într'un heleșteu de lângă Darmstadt. Și mai spune marele scriitor german că aceiași Stolberg, pentru faptul că au încercat experiența înotului în lacul Zürich, erau cât pe-aci să fie linșați de populația scandalizată. Casa unui oarecare Lavater, în care locuiau conții Stolberg, a fost asediată și aproape distrusă de bolovanii aruncați de gloată, astfel că lui Lavater nu-i mai rămase altceva de făcut decât să expedieze de urgență pe cei doi conți „imorali".

Numai spre sfârșitul veacului trecut publicul se obicinui pe nesimțite cu spectacolul celor ce se scăldau și înotau. Guts Muths, un mare pedagog suedez, introduse înotul în educația copiilor și inventă centura de plută pentru învățat, întrucât până atunci se întrebuințau aparate foarte complicate.

Astfel, încet-încet, înotul reveni, pentru sexul tare, la antica-i strălucire, pe câtă vreme doamnele au trebuit să aștepte încă vre-o câteva decenii până să se poată arăta, fără să producă scandal, pe plajele publice.

TABLETE ACTUALE

Omul de Stat

Oamenii care conduc statele nu sunt şi oameni de Stat. Indiferent de metode şi concepţii, omul de Stat a comandat în toate timpurile evenimentele, nu s'a plâns de greutatea lor şi le-a stăpânit. Din toate categoriile sociale, făcute pentru categorii de funcţiuni, a oamenilor de Stat este şi cea mai împovărată dar şi cea mai complex valoroasă, apropiindu-se cel mai mult de Omul lui Nietzsche, care-i expresia însuş a omului de Stat.

Nu e om de Stat cine vrea sau acela pe care partidul politic, criteriul de selecţiune şi depozitare, îl însărcinează cu un departament. Un om politic poate fi ministru, fără să fie om de Stat, individualitate care supără pe miniştri, indispune mediocritatea şi jicneşte în mişcările ei, libere de conformitatea cu textele şi cu moravurile stabilite.

Oamenii de Stat, pe care i-au produs timpurile, din când în când, şi geniul personal, au făcut să sufere veleităţile, ambiţiile şi prestigiile de fudulie; au stârpit sau jenat eminenţele de umbră şi aşa numitele camarile, compuse din reprezentanţii sufleteşti ai patimilor mici numeroase, care plac cu deosebire poporului, fie că e vulgul de pe vremuri, fie că e alegătorul şi suveranul conştient de mai târziu. Omul de Stat e, prin firea rostului, o personalitate radicală şi dificilă.

Ca să scape de omul de Stat, democraţiile au fundat partidul politic, stabilind normele depe care omul de Stat se poate strecura accidental la putere. Puterea însemnează putinţa neîngrădită de a face binele şi răul, cu aceeaş uşurinţă, dacă nu şi cu aceeaş dibăcie. Când şeful unui partid este de-a dreptul un om de Stat, cum se întâmplă fără voia nimănuia hotărîtă, guvernele create de el se resimt de o prezenţă sintetică în mijlocul lor sau imediat alături de ele.

S'a presupus că partidul şi doctrina lui pot fi o regulă suficientă pentru mecanizarea omului de Stat şi producerea lui standardizată. Dacă deschidem almanachul unui partid politic, luăm cunoştinţă de numărul mare de nulităţi care s'au succedat şi cu care partidul a contribuit la guvernarea unei ţări, fără să lase altă urmă decât o biografie şi o promovare, om cu om, până la epitaful, zgâriat pe monument. Se ştie ce-i un monument al unui om cu acte aproximative, care nu pot să fie traduse în imagini de piatră sau de grafit: o momâie de material dur, împresurată de alte momâi, simbolice, pentru admiraţia partizanului iniţiat. Orice act inexplicabil în artă, ca şi orice viaţă de acte, atestă mediocritatea lor subt specia duratei.

Mecanizarea omului de Stat se obţine din angrenajul doctrinei cu legile, regulamentele, arhiva, statistica şi registratura. Aşa, diversele cariere ministeriale se aseamănă leit unele cu altele, trec, se înmulţesc şi nu se cunoaşte. Omul politic care călătorind printr'un departament şi lăsându-şi portretul şi semnătura în efemeridele departamentului, afirmă după ce a demisionat că ar fi făcut mai mult dacă nu ar fi fost împiedicat, nu e un om de Stat ci un funcţionar ministerial şi un om condamnat să fie un subaltern. Sunt politici care fac între lumina directă şi lumina indirectă, confuzia muştei, prinsă între geamuri şi silindu-se să treacă prin sticlă.

Inainte de războiu, problemele ţării noastre mici erau uşoare şi ele puteau fi deslegate lesne de un boier, de un advocat şi de un politician, a căruia tărie putea să rezideze în discursuri şi improvizaţii. Cei care cunoşteau numărul redus al oamenilor politici în stare să facă onoare simplului port elegant al servietei cu memorii şi rezoluţii, s'au temut să încerce cu degetul marea de sânge a războiului. Invinsă, ţara cădea în nemernicie; victorioasă, cum a fost, îi lipseau oamenii de Stat. Din războaie nasc virtuţile şi reîntinerirea popoarelor, afirmau partizanii războiului. Războiul demoralizează şi împuţinează tăria caracterului, afirmau ceilalţi. Ne luăm răspunderea! li s'a replicat. Toţi câţi şi-au luat răspunderea au lichidat, au murit — şi a rămas cocoşată subt poveri şi nefericită seria de generaţii care plătesc.

Ca să le flateze şi totodată ca să le interzică orice dojană şi revendicare, oamenii politici de a zecea mână le numesc generaţii de sacrificiu. Nulitatea este astfel justificată cu o vorbă dramatică şi fără conţinut: Nu ne cereţi să putem mai mult! Aproape de 20 de ani lumea trece dintr'o frază într'altă frază şi totul începe şi sfârşeşte cu un logos, rostit de un om politic şi scris de un gazetar.

Omului de Stat nu-i este inidiferentă nefericirea colectivă; ba, individual, omul de Stat ştie că suferinţa cea mare şi abjectă, suferinţa pâinii, în epoca lui, ar fi un prost certificat pentru gestiunea lui politică. Minimum de drept este dreptul la muncă, dreptul la pâine; el trebue asigurat în imperiul unui om de Stat. Lamentările sunt egale cu lipsa de respect de sine şi de epocă: omul de Stat nu geme la răspântii, arătându-şi bubele tarei ereditare.

Un fals om de Stat a complicat relaţiile dintre contribuabil şi Stat, până la situaţia actuală, disociind pe de o parte elementele contribuţiei şi sporindu-le pe de alta până la existenţa în ghicitori şi şarade. Impozitul fix a devenit elastic şi gazos, subt cuvânt că aşa ne şade bine şi o reputată reformă financiară, pe care un om de Stat are curajul să o anuleze cu două linii de condei încrucişate, a fost confecţionată cu foarfeca şi cu guma de lipit. Omul mediocru care a fost autorul acestui plagiat, s'a bucurat în almanach de titlul prin devalută, de om de Stat.

După războ, omul politic a primit în fiinţa lui devalutarea şi degenerescenţa ambianţei — în toată Europa, afară de Italia, unde iniţiativele aparţin unui creator, şi afară de Rusia, unde se experimentează. Conferinţele se repetă la scurte intervale în ţara lacurilor albastre şi zeci de popoare, reprezintate în majoritate de proşti, sunt la cheremul şi se încolăcesc după mendrele unei asociaţii profesionale de 30 de bancheri. Teama de lepra bancară a infectat totuş pe toţi oamenii politici, care în absenţa câte unui om de Stat cu mintea tare şi cu mâna neşovăitoare în fiece ţară, fac zilnice declaraţii împotriva curentului de răsturnare, pură şi simplă, a unei ficţiuni, aşteptată de lumea întreagă, ca un binefăcător faliment consimţit. Ca să se plătească bancherilor străini câteva miliarde anual, pentru salvarea faţadei teoretice, Statul poate accepta să-şi lase populaţia muritoare de foame? Omul de Stat trage obloanele şi refuză...

T. ARGHEZI

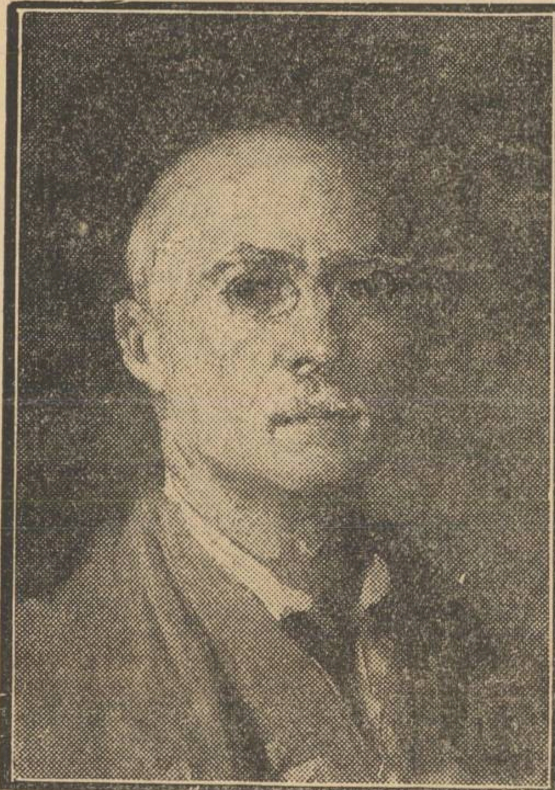

N. Grigorescu — Carul cu fân

PLASTICA

S'au împlinit luna aceasta douăzeci şi cinci de ani dela moartea lui Nicolae Grigorescu, întâiul artist care a impus sufletul românesc în pictură.

Până la Nicolae Grigorescu nici un alt pictor român nu sezisase poezia peisajului nostru câmpenesc. O înfăţişare însă în literatură Vasile Alecsandri. Dar nu dela Alecsandri s'a inspirat Grigorescu. Ei au mers aceleaşi drumuri, dar au ajuns la rezultate deosebite.

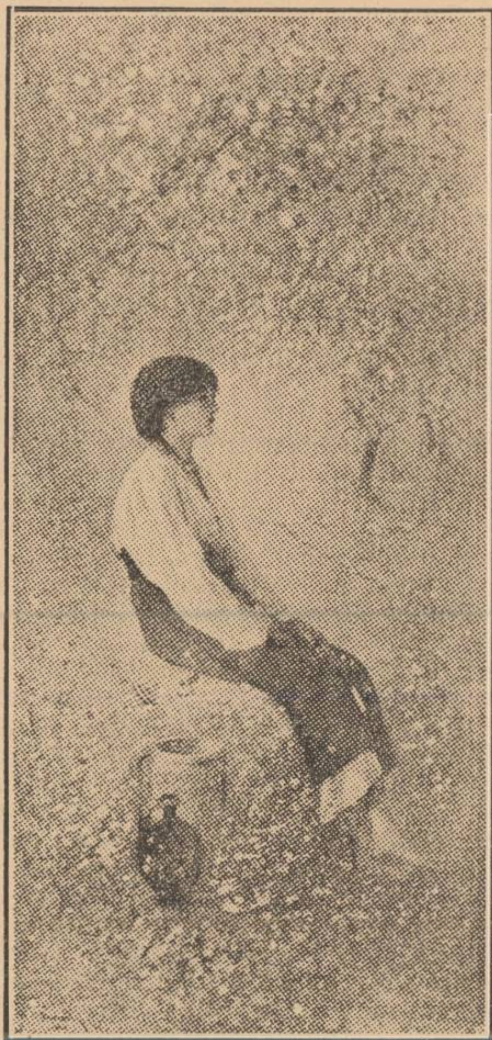

N. Grigorescu — Autoportret

Grigorescu a pornit dela icoane. Şi în genul acesta el a încercat o descătuşare de tipic care l-a ajutat mai târziu să se găsească pe drumul cutezător al primilor impresionişti.

Primită la început cu ostilitate, noua formulă câştigă din ce în ce mai mult teren şi cucereşte adepţi pretutindeni.

Clar-obscurul romantic al atelierului e înlocuit cu o artă liberă, în care predomină culoarea străveze, lumina proaspătă.

N. Grigorescu — Compoziţie

Din această generoasă şi spontană întoarcere la natură arta n'avea decât de câştigat. Şi Grigorescu se face ecoul acestui curent la noi.

Contactul direct cu natura e întâia mare izbândă a artistului. Pictura lui de aer liber dobândeşte acum acea fluiditate şi acea frăgezime unică de colorit care-l fac în scurtă vreme cunoscut şi preţuit într'o lume de veche tradiţie artistică.

Claritatea tablourilor sale reeşea mai cu seamă din felul cumpătat cum îşi distribuia tonalităţile.

Grigorescu nu utiliza niciodată conturile lineare. El determina forma şi volumul corpurilor în spaţiu prin diferenţierea savantă a valorilor. Plasticitatea formelor, ţâşnea astfel mult mai firească din mozaicul îndrăzneţ al culorilor.

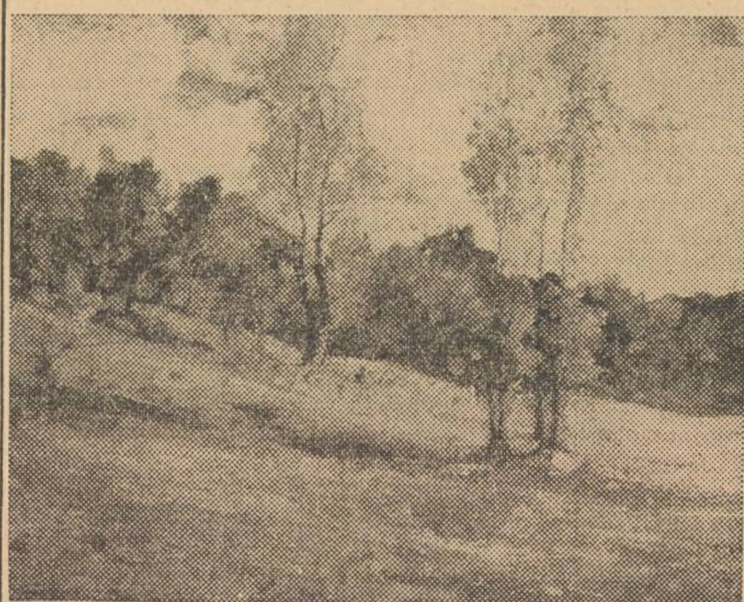
Simplitatea şi spontaneitatea acestor simfonii colorate se multiplică la Grigorescu în infinite variaţiuni. Acelaşi subiect e tratat mereu altfel, cu noui subtilităţi.

Femeia cu testimel care coase sau toarce, târla pe Bărăgan, ţiganca din Boldu ori cea dela Ghergani, ciobanul, Evreul cu gâsca, cel cu caftan sau cel din Galiţia, căratul fânului, ţiganii cu ursul, Sentinela, Vedeta, Smârdanul şi Opanezul, păstoriţa, fata cu zestre, capetele de vacă, bacanta, portretele, interioarele, precum şi numeroasele peisaje din ţară şi din străinătate au fost pentru Nicolae Grigorescu exerciţii strălucite de afirmare a simţului său coloristic, a darului său neîntrecut de poet al paletei.

Din aer şi lumină, artistul a înălţat un edificiu solid, a schimbat moneda ruginită în aur.

Până la Grigorescu nu s'a ştiut ce preţueşte evadarea din atelier. Toţi pictorii noştri fugeau de natură sau o copiau slugarnic.

Apariţia unui pictor nou, cu studii glorioase în străinătate, n'ar fi clintit mare lucru în aşezarea noastră artistică de acum şase decenii, dacă solia cea nouă n'ar fi purtat într'însa sămânţa revoluţiei.

N. Grigorescu — Peisaj din Posada

Şi adierea proaspătă s'a deslănţuit din ce în ce cu mai multă energie, şi drum nou s'a croit de atunci, cu Nicolae Grigorescu — soarele!

H. BLAZIAN

Arta şi natura

Italia Letteraria publică un semnificativ discurs pronunţat la inaugurarea unei expoziţii de pictori italieni la Praga de către Carlo Carra, unul dintre cei mai reprezentativi artişti ai nouilor tendinţe în pictura italiană.

„Pictura modernă — a spus Carlo Carra — după ani şi ani de introspecţie minuţioasă bazată pe un naturalism de origine nordică, simte azi necesitatea unei sinteze spirituale superioare. Unii cred că spre a ajunge la această sinteză trebue să renunţăm la studiul naturii şi să ne întemeiem exclusiv pe imaginaţia artistului.

„In ce mă priveşte, cred că arta figurativă trebue să depăşească realismul, dar nu să se restrângă numai la imaginaţie. Arta şi natura formează un întreg indivizibil. Şi în definitiv ce este pictura dacă nu idealul unei gândiri ce se formează gândind despre lucruri? Platon, fără îndoială, n'a fost un filosof materialist şi cu toate astea el încredinţa pictorului din Republica sa funcţia *de-a reproduce* natura.

„Dar să ne înţelegem, suntem departe de-a accepta doctrina *imitaţiei* naturii, doctrină care duce în mod fatal la atingerea unei perfecţiuni mecanice.

„Totuşi, noi credem într'o realitate exterioară preexistentă actului creaţiei şi credem că artistul trebue să caute să-şi adapteze opera la această realitate.

„Noţiunii de *imitaţie* care-şi datoreşte lui Vasari al nostru toată situaţia pe care o are în lume, noi opunem aceea a *identificării* cu realitatea".

Colecţii şi colecţionari

Aproape că nu există obiecte pe suprafaţa pământului care împreună cu altele de acelaş fel cu el să nu poată fi adunate într'o colecţie. De fapt n'au mai rămas decât prea puţine obiecte care să nu-şi fi găsit încă colecţionarul. Se colecţionează din vremuri imemorabile opere de artă, tablouri, statui, cărţi, note muzicale, autograme, monete, medalii, arme, sculpturi, lucrări în bronz, zinc, porţelan. Sunt specialişti pentru operele unui anumit artist, ai unei anumite epoci şi direcţii artistice. Se colecţionează mărci, animale, plante, în special gândaci şi fluturi; iar în vremea noastră există oameni care au adunat colecţii cu amintiri din timpul războiului şi al inflaţiei: bancnote, ordonanţe, cartele pentru pâine şi altele.

Toate aceste colecţii au luat naştere, mai mult sau mai puţin, dintr'un interes ştiinţific sau artistic; însă, bătrânul consilier din Viena, care colecţiona fotografii, cu greu ne va putea spune după ce criteriu s'a orientat; tot atât de puţin ca şi soţia unui scriitor din Berlin care a adunat până acum peste 16.000 de ilustraţiuni, portrete, poze după edificii etc. Oricum, o asemenea colecţie poate avea o valoare materială destul de mare, şi anume o valoare uzuală, nu afectivă.

Şi totuşi, nimeni nu va putea ghici pentru ce un american colecţionează sticle, bine'nţeles numai dintre acelea care au fost fabricate cu prilejul unui eveniment deosebit şi care sunt împodobite cu imagini în legătură cu acest eveniment. Dimpotrivă, dacă un jurnalist german de pe Rin, colecţionează etichete şi dopuri de sticle de vin, atunci găsim un argument în interesul ce-l poartă vinului şi nu vom putea nega colecţiei sale o anumită însemnătate cultural-istorică. La fel ca şi colecţia de nasturi din Praga care a devenit un muzeu în toată regula. Un preot englez s'a apucat să strângă cârlige de rufe printre care se află unele foarte frumos crestate; unul datează din anul 1573. Omul acesta poate fi la fel de mândru ca şi concetăţeanul său James Miller din Wandworth care adună cutii de chibrituri. Ciudat rămâne numai faptul că acesta din urmă notează pe una din cutii anul 1754, când ştiut este că cele mai vechi chibrituri datează din anul 1809.

Un bătrân englez atrage cu mândrie atenţiunea asupra sticlelor de medicamente, prafuri şi cutii de pilule care i-au fost prescrise de către medici, dar pe care nu le-a luat niciodată. Natural că asemenea lucruri nu prezintă nici o valoare. Mai potrivite sunt în acest caz bastoanele colecţionate de un baron ungur care eşea la plimbare, în fiecare zi, cu alt baston; sau colecţiile de cuţite, cuie, lacăte şi chei, care există de fapt şi care pot avea oarecum o însemnătate ştiinţifică; sau colecţiile de afişe teatrale, aşa cum avea una Castelli, după el Raeder, autorul lui „Robert şi Bertram" şi scriitorul G. Weissstein.

Lordul Northcliffe colecţiona ţigări, ajungând la cifra de 14.500; iar un francez strângea inele de ţigări de foi. Această colecţie, care număra 63.000 de exemplare aduse la licitaţia dela Hotel Drouet, sumă de 120 frs. Mai multă valoare reprezenta, fără 'ndoială, colecţia de pipe şi alte utensile de fumat a prezidentului Roosevelt, sau a englezului Baronet Watevile, care, în treacăt fie zis, nu pusese niciodată o pipă în gură.

James A. Garland, din New-York, colecţiona tabachere şi bonboniere artistice confecţionate din material nobil, reprezentând o valoare mare. 104 bucăţi îi aduseră la o licitaţie 51.009 dolari. Se ştie că şi Frideric cel Mare a lăsat moştenire o preţioasă colecţie de tabachere.

După cum spuneam mai sus, nu există obiect care să nu fie colecţionat. Doamnele americane „adună" spre nemulţumirea hotelierilor, obiecte destul de valoroase care servesc la împodobirea sălilor hotelului, sau iau cu ele mici amintiri.

Acei care n'au prilejul să călătorească în lume, colecţionează reclame, capsule de staniol, dopuri de şampanie, liste de bucate, până şi bilete de tramvai; — şi artistul vienez care a strâns peste un milion de asemenea bilete, nu-i unicul exemplar.

Se colecţionează lalele, orhidee frumoase şi scumpe, ceşti, cesornice şi aparate de tortură, şi obiecte dintre cele mai bizare; însă unică în felul ei era colecţia fostului călău Deibler şi care consta din paltoanele şi pardesiurile pe care „clienţii" le purtaseră în ziua execuţiei.

La urma urmei, asupra gustului nu se poate discuta.

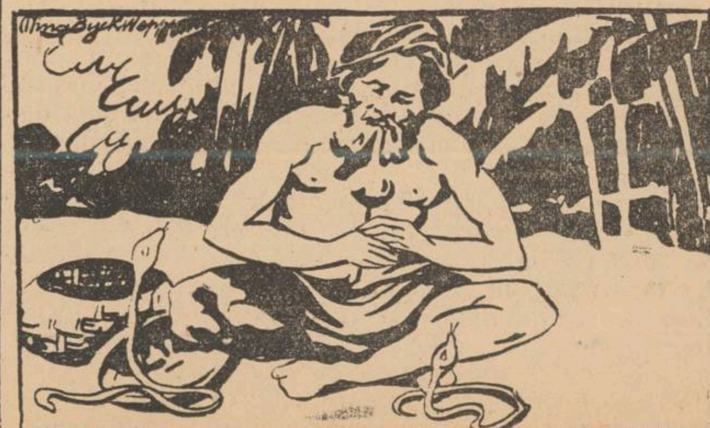
Pridvoare

Pridvoare
Năpădite de verzi acăţătoare,
Mi se întoarce pasul
Şi cad la voi în prag,
Să'mbrăţişez rămasul
Din tot ce mi-a fost drag.

Pridvoare
Pustiite de-a vremilor vâltoare,
A ruginit zăvorul
In zidurile reci,
Şi îmi înfruntă dorul
Un sbor de lilieci.

Pridvoare,
Sunt al vostru şi sufletul mă doare
Că plec din nou departe;
Dar am să vin apoi,
Să joc pe ziduri sparte
In hora de strigoi.

D. N. TEODORESCU

Cronica literară

H. Bonciu: Lada cu năluci

Apărut pe neaşteptate în actualitatea literelor române, deşi colaborase ani de zile mai înainte, în chip obscur, la reviste, d. H. Bonciu este un fenomen rar de bard, credincios în poem, într'o vreme când poetul, blazat în genere, vede în poezie, de obiceiu un amuzament tehnic şi mai totdeauna un mijloc de a-şi cultiva amorul propriu prin răspândirea numelui şi a portretului său.

E adevărat că nici d-lui Bonciu nu-i lipseşte vanitatea căci volumul său se deschide asupra unui portret de sus uitător — de altfel fără asemănare — îmbogăţit cu o semnătură tare groasă, autoritară, conştientă de sine, şi într'o vizită ce a binevoit a ne face la redacţie ne-a mărturisit cu simplitate marea opiniune pe care o are însuş despre compunerile sale. Lucru cu desăvârşire curios! D. Bonciu ne-a declamat cu ochi blânzi din versurile sale, ni le-a ciocnit de mai multe ori ca să le remarcăm sonoritatea, ne-a făcut cu ne-ruşinare (aş zice pentru cine ştie să ia acest cuvânt într'un sens negativ numai nepeiorativ) elogiul lor, luptându-se dârz cu obiecţiunile noastre, având aerul că publicându-şi însfârşit poeziile la această vârstă face un bine omenirii, salvând de naufragiu o corabie cu comori.

Ei bine! Oricine, ar fi făcut aceasta afară de d-sa, ar fi fost un odios *fâcheur*, un poetastru ridicul şi agresiv care turbură liniştea oamenilor importunându-i cu declamaţia odelor sale. D. Bonciu dimpotrivă ne-a arătat perdeaua fină ce desparte vulgara versificaţie, de pasiunea lirică şi ne-a oferit prilejul să petrecem o oră de satisfacţiuni intelectuale pentru care îi mulţumim.

Indiferent de valoarea în sine a poeziilor sale, d. H. Bonciu este un poet, adică un om lipsit cu desăvârşire de pudoarea emoţiunilor versificate, pe care le mângâe şi le leagănă ca pe viaţa toată, pentru că, fără îndoială, ele sunt o sublimare a propriei istorii sufleteşti. Primejdia unei atari licenţe emotive este mare, deoarece tumultul sufletesc este mai evident acolo unde îl temperezi prin technică după cum sbuciumul mării este mai încordat şi mai spumos spre coasta puţin adâncă. Cu cât un poet taie mai mult din elementul iniţial, autobiografic, cu atât comunică mai mult şi fireşte o poezie eşuează din aceea că autorul nu vrea să arunce aurul personal ce crede că rezidă în ea. Cu deosebire simpatic prin faptul că trăeşte poezia, d. Bonciu n'a ajuns încă la cruzimea chirurgicală a tehnicei-scop în sine, şi orice obiecţie sau cerere de extirpaţiune i se pare dureroasă, fiindcă înainte de a fi artă, poezia sa e viaţă.

Cu toate acestea d. Bonciu este şi un artist, cu facilitate cunoscută de versificaţie şi cu imagine coaptă şi mustoasă ce răsare în chip firesc printre frunzele convorbirii. Poezia sa nu e actuală şi în afară de câte o înrâurire evidentă din d. Topîrceanu, modul său liric e acela declamator şi monologic de acum 20 de ani, iluminat de subite şi fericite imagini. Dedicaţia însăş a volumului revelă aceste însuşiri

Nu am cui să'nchin această carte
Tata-i mort la dreapta lui Adam,
Mama mi-e aproape şi departe,
Neamuri şi prieteni n'am.

Lada cu năluci a ta-i, străine,
Deci ridică-i tu capacul greu,
Şi de voi putea renaşte'n tine
Noaptea vei simţi sărutul meu.

Tentativa de sentimentalism este — cum se vede — înăbuşită suficient sub imagina capacului greu al lăzii cu năluci, sugeratoare fericită a tăinuirii şi colbăirii vieţii noastre lăuntrice. Fericită de asemenea este şi imaginea sub care sunt semnificate „cuvintele":

Cuvinte vii, ce'nşiruiţi parada
Păunilor de soare mult orbiţi,
Intraţi păunii mei! Intraţi în lada
In care veţi muri înnăbuşiţi,

In care poate vă va creşte coada,
S'o resfiraţi în vremea care vine,
Când viermii orbi vor sfâşia din prada
Batjocurii ce va mai fi din mine.

Oricât de îndemânatecă, de lichidă, ar fi versificaţia, tonul declamator şi discursiv nu poate conveni unei poezii de suavităţi. Totuş câteodată poetul izbuteşte să extragă emoţia din simplul comentariu solilogic:

Afară ninge pe castani,
La fel cum a nins acum treizeci de ani

Din calea înapoi rămasă,
Pricep, că „mormântul" înseamnă „acasă",

Şi eu ca orice individ,
Ce n'am îndrăzneala să mă ucid

In drumul gol, anost şi rece,
Ascult dezolarea secundei ce trece.

Instinctul vede cum mă port,
El ştie că-s viu şi ştie că-s mort.

Originalitatea acestui poet, care cunoaşte bine literatura germană din care traduce şi nu este prin urmare un liric inconştient, stă în aşa numitele *Domestice*, comentarii ale vieţii casnice, în care iubirea se amestecă cu spiritul critic, suavitatea cu prozaismul. Autorul stă ca pe margine de prăpastie lângă trivialitate, dar a ştiut să o evite, deşi n'a putut înlătura inutilele lungimi şi declamări. Un singur exemplu poate da cititorului măsura emoţiei pe care d. Bonciu a fost în stare s'o scoată din împletirea de prozaic şi sentimental al vieţii conjugale:

La prânz când ne-aşezăm la masă,
Femeea mea oacheşă, mică şi tare grasă,
Se vaietă că munceşte prea mult.
Eu tac, înghit în sec şi-ascult. Ascult
Cum ronţăe pesmeţii pe care îi mănâncă
Ingrijorată şi cu socoteală, să nu se mai îngraşe încă,
Apoi oftează şi mă priveşte ca un malac,
Cu ochii negri, blânzi şi umezi. Ce să mă fac?
Mult, dragă mult mi-a devenit femeia,
Temutul procuror care găseşte cheia,
Ca să deschidă rănile din mine.
De-aceea când ea sparge'n dinţi, la masă, sâmburi de măsline,
C'apoi să mă privească ştrengăreşte,
Scrâşnesc cu dinţii mei de porţelan
Pe care sunt nevoit să-i schimb din an în an,
Şi potolit, făgăduiesc o bucurie care creşte
Şi pe care odată am să o împărtăşesc
In versuleţe vesele cu tâlcul tineresc.

E remarcabil cum poetul, comentând în ritmul mestecatului bucuriile şi tristeţele căsniciei, a înnobilat chiar partea prozaică prin imagini solide şi sonore ca *ronţăitul pesmeţilor* şi *scrâşnirea dinţilor de porţelan.*

Pentru ca d. H. Bonciu să-şi câştige un loc temeinic în poezia românească trebue să încerce un proces de distrucţie, prin studiul formelor, e tot ce a fost temelia versurilor sale, trebue anume să devină ceva mai puţin *poet* şi mai mult *artist*.

G. CALINESCU

„Aş vrea să ştiu"

V. VASILE-LOCO.

E adevărat că petele solare au o influenţă asupra omenirii?

După toate probabilităţile — şi independent de vechile teorii astrologice — activitatea la suprafaţa soarelui (variaţia de intensitate a petelor, protuberanţelor şi altor fenomene din chromosferă) exercită o influenţă asupra faunei şi florei plantelor, în speţă: pământul.

De multă vreme, existenţa unor crize economice ciclice, a căror perioadă coincide aproape cu aceea de rotaţie a soarelui (cca 11 ani) a sugerat ideea că epocile de secetă, determinantele uzuale ale crizelor antebelice, sunt în directă legătură cu acţiunea petelor solare.

Cercetările din ultimii ani ale unui savant rus Cijevski, profesor de psicho-fizică la Universitatea din Leningrad, au întărit această ipoteză a unei acţiuni exercitate de activitatea petelor solare asupra evenimentelor petrecute pe pământ.

Cijevski, în urma unor studii amănunţite, de peste 10 ani, a ajuns la concluzia că astrul diurn, prin acţiunea lui de radiare în spaţiul interplanetar, ionizează atmosfera globului nostru şi dă loc la emanaţiuni electronice şi unde cosmice, a căror natură e analoagă cu aceea a undelor hertziene. Or, experienţele de laborator au dovedit, în mod incontestabil că atât desvoltarea faunei şi florei, cât şi procesele de iritabilitate neuropsichică sunt influenţate într'o măsură de asemenea unde.

In chipul acesta omenirea se găseşte la anumite perioade de maximum a activităţii de radiaţie solare într'o stare de supraexcitare nervoasă, colectivă, şi într'un teren prielnic pentru răsboaie sau revoluţii, iar în celelalte intervale, într'o stare de acalmie şi depresiune.

Şi într'adevăr, pe bază de statistici minuţioase, Cijevski constată că toate marile evenimente din istoria omenirii (cruciadele, marile războaie şi revoluţii, etc.) au un curs ciclic, şi coincid cu perioadele de maximă a activităţii solare.

Coincidenţa este într'adevăr remarcabilă, dar teoria savantului rus are încă nevoie de o explicaţie ştiinţifică mai riguroasă.

M. FLORIAN-ROMAN.

a) Ce se înţelege în muzică prin contrapunct?

Contrapunctul în muzică este arta combinaţiei simultane a melodiilor. O compoziţie muzicală trebue să ţină seama în structura ei de regulele contrapunctului. Din această cauză studiul armoniei şi acel al contrapunctului sunt la baza şcoalei de compoziţie.

b) Cine a creiat opera muzicală sub forma ei modernă?

Opera muzicală are o origină relativ veche, însă acel care a prezentat-o cel dintâi sub o factură mai puţin naivă şi simplistă, acordând în mod intim muzica cu sentimentul exprimat prin poezie şi accentul versului, este compozitorul german *Gluck* (1714-1787). Gluck este autorul operelor: „Orfeu", „Alcest", „Ifigenia în Aulida", etc. cu subiecte inspirate din mitologia antică. Vigoarea şi severitatea măreaţă a stilului alcătuesc caracteristica operelor lui Gluck.

Al doilea progres important în evoluţia operei muzicale îl constitue apariţia „dramei muzicale", realizată de Richard Wagner.

Drama muzicală modifică concepţia operei tradiţionale tinzând la crearea unui nou gen artistic, prin sinteza poeziei dramatice cu poezia.

L. JUSTER-P.-NEAMŢ.

Ce carte să consult pentru a mă iniţia în ştiinţa grafologiei?

Vă recomandăm *„Traité pratique de graphologie", (Etude du caractère de l'homme d'après son ecriture)* de *J. Crépieux-Jamin*, editura Ernest Fiammarion, Paris.

Această lucrare, al cărei autor este considerat drept creatorul grafologiei ştiinţifice, este un manual accesibil oricărui începător, dornic de a se iniţia şi familiariza cu procedeele psiho-grafologiei.

STELA IONESCU-LOCO.

Cine e autorul romanului „Amitié amoureuse" şi ce alte opere a mai scris?

Autorul acestei lucrări care s'a bucurat de o adevărată faimă antebelică şi care nu semnează celelalte opere decât cu numele: „l'auteur de l'Amitié amoureuse" este d-na Hermine Lecomte du Nouy.

Dintre celelalte opere ale ei, citām: *„L'Amour est mon péché", „Mater dolorosa", Le doute plus fort que l'Amour".*

Primii paşi

Poveste adevărată

Cred că nici una din străzile Bucureştiului nu-şi merită aşa de bine numele, cât strada Florilor. Casele ce o mărginesc, aproape toate cu un singur etaj—dispar pe jumătate sub tufele de lilieci, iasomie şi trandafiri agăţători, iar în straturile din jurul lor, şi-au dat întâlnire parcă toate florile. Străduţa aceasta nu-i tăiată de linia tramvaiului şi numai arareori e trezită din liniştea ei, de sgomotul vreunei maşini. Infăţişarea ei provincială e desigur unul din motivele care atrag pe studenţi, să caute aici locuinţe. Deşi în inima Capitalei, strada aceasta le aminteşte oraşelele de provincie pe care abea le-au părăsit şi unde se vor reîntoarce după 4-5 ani închinaţi facultăţii. Seara, după terminarea cursurilor, grupuri de tineri cu servietele sub braţ umplu cele două trotuare şi, uneori, în nopţile senine de vară, din curţile acestea înflorite se ridică glasuri tinereşti, cântând vre-o romanţă sentimentală sau vreun vechi cântec românesc al cărui ecou se amestecă cu vuetul marelui oraş...

Intr'o dimineaţă de primăvară, doi studenţi porniţi în căutarea unei camere mobilate, se opriseră în strada Florilor în faţa căsuţei din colţ. Clădirea aceasta modestă le plăcuse: albă, cu ferestrele şi uşile vopsite în roşu, cu tufe de lilieci în faţă şi pomi bătrâni în fundul curţii. Din câteva cuvinte s'au înţeles cu madam Popescu — gazda — şi în seara aceia s'au şi mutat în camera din fund. Amândoi erau în anul I. Unul la medicină, celălalt la litere şi conservator. Dimineaţa, plecau veseli, cu servietele sub braţ; iar seara, până târziu, îi puteai vedea aplecaţi peste caete şi cărţi, în odăiţa lor curată şi liniştită. Gazda era femee de treabă. Văduvă, locuia în camerele dela faţă cu cele trei fete ale sale — lucru ce-l aflaseră nouii chiriaşi, chiar din gura ei. Două din fete erau funcţionare la poştă şi lipseau toată ziua de acasă. Pe cea de a treia însă, la orice oră din zi ai fi putut-o vedea la fereastra dela faţă, aplecată peste lucru, sau sărbătoarea, peste vre-o carte. Capul ei mic cu obraji palizi şi ofiliţi era pe jumătate ascuns de cocoaşa ce-i deforma spatele şi pieptul. Mâna-i subţire mânuia în continuu acul şi, dacă înceta o clipă, ochii ei ridicaţi de pe lucru, nu căutau nici spre cerul senin de primăvară, nici spre florile de lângă fereastră, Privirile-i rămâneau pierdute în gol, urmărind o lume nevăzută; iar pe faţa-i împietrită nu se oglindea nici bucurie nici durere... Pe timp frumos sau urât, sărbătoarea sau ziua de lucru, ea o petrecea în acelaş loc, parcă împietrită pe scaunul de trestie... Pe lângă ea trecea viaţa fără s'o atingă...

Intr'o seară, cei doi studenţi se întorceau de la cursuri. In faţa porţii lor se opriseră cu alţi colegi şi probabil că unul dintre ei spunea ceva cu mult haz, căci întreaga stradă se umpluse de sgomotul râsetelor tinereşti. Dela fereastra ei, cocoşata îşi ridicase o clipă privirea. — „Ia te uită, mă, — zise „artistul" medicinistului, — gazda noastră îţi face „ochi dulci!" — „Ce, crezi că pocitania asta ştie ce-i dragostea ?!"... Şi tinerii îşi urmaseră mai departe vorba.

Dar, două zile mai târziu, cum se întorcea singur acasă, trecând prin faţa ferestrei unde mica cocoşată lucra de obiceiu, — medicinistul îşi aduse aminte de vorbele colegului său. Se opri în loc, zâmbi, apoi se apropie de fereastra deschisă: — „Bună seara, domnişoară! Lucrezi, lucrezi mereu! Ia spune, nu ţi se mai urăşte?... Fata tresări şi cătă speriată spre tânăr. — Uite, îşi zise el în gând, — ce ochi frumoşi are pocitania asta! Apoi tare: — „Mai lasă lucru, d-ră! Ia priveşte ce senin e cerul, ce frumoasă e luna care răsare colo dintre crengile nucului, ce frumoase sunt florile de sub fereastra mata!"

Ea nu mai lucra. Ochii mari urmăreau gesturile studentului şi parcă ascultători, se ridicară spre cerul senin de primăvară. Pe figura ei împietrită se răsfrânse o tristeţă fără seamăn. Dar tânărul plecase fredonând.

Din seara aceea, medicinistul se opri deseori sub fereastra micii cocoşate. Nu-şi da nici el seama ce-l atrăgea acolo. Poate ochii mari şi trişti, care ascultau cu atâta atenţie toate nimicurile povestite de el; poate lumina ce pornea din aceşti ochi, lumină ce-l făcea să uite urâţenia obrazului şi corpul diform din faţa lui.

Zilele îşi urmau cursul. Venise vara. Studenţii intrau în examen. Lumina se stingea tot mai târziu, în camera din fund, la chiriaşii lui Madam Popescu. Medicinistul nu se mai oprea acum, seara, la fereastra cocoşatei. Ea era tot la locul obişnuit, dar acul nu-i mai alerga atât de harnic pe lucru; ochii ei rămâneau tot mai des pierduţi în zarea albastră. Seara, când strada se umplea de râsul studeenţilor care se întorceau de la facultate, privirile micii cocoşate se întorceau cu nerăbdare spre poartă. Sărbătoarea, în timp ce fetele plecau gătite la plimbare, ea le urmărea cu tristeţe de la fereastră. Rămasă singură, nu-şi mai apleca — ca altă dată — privirile pe o carte; eşea în grădină şi îngenunchind în faţa rontului de flori, îşi lipea obrazul de petalele lor parfumate, pe care le săruta duios. Alteori se aşeza pe banca putrezită de sub nucul bătrân ale cărui crengi atingeau fereastra camerei celor doi studenţi, şi privea lung fereastra aceasta, până când soarele dispărea şi strada se umplea de râsul tinerilor, care se întorceau de la plimbare. Atunci se ridica încet de pe bancă şi, parcă apăsată de enorma-i cocoaşă, se îndrepta spre camera ei.

Intr'o seară, cum sta acolo pe bancă, fereastra din faţa ei se lumină şi printre perdelele trase, privirea îi pătrunse în camera studenţilor. Pe scaun, în faţa mesei plină de cărţi, sta o tânără fată. Capul ei, împodobit de bucle negre tăiate scurt, îi era dat pe spate scoţând astfel în relief, gâtu-i alb şi plin şi bustul minunat. O rochie de voal roşu îi îmbrăca corpul subţire şi tânăr. De sub profuziunea ca de volane şi cute, picioarele apăreau micuţe şi fine, bătând nervos stinghia mesei. La spatele fetei, cu ochi strălucitori, medicinistul vorbea cu însufleţire. Fata râdea cu hohot şi, cum el vroia să-i sărute ochii, ea se îndreptă pe scaun, scuturând surâzătoare capul; dar, parcă împinsă de o putere nevăzută, se întoarse brusc şi întinse braţele tânărului care o trase spre el. In picioare amândoi, strâns îmbrăţişaţi, formau un tablou minunat: păreau întruparea tinereţii şi iubirii.

..Alături, sub nuc, pe banca putrezită, mica cocoşată s'a încovoiat, ca apăsată de o greutate nevăzută. Mâna ei slabă s'a încleştat de bancă, parcă ar fi căutat un sprijin...

Ţinându-se de mână, tinerii au trecut prin faţa băncii şi dispărură în stradă. In urma lor, curtea şi casa au rămas acoperite de tăcere. Cerul, senin până acum, se acoperi pe nevăzute, de nori groşi şi ameninţători. Fulgere şi trăsnete spintecă văzduhul apoi ploaia începe să cadă şivoi. Sub valurile de apă, mogâldeaţa de pe bancă nu s'a mişcat din loc. Năpraznica ploae a trecut. Cerul s'a înseninat iarăşi. Printre crengile bătrânului nuc, se ridică luna.

Târziu, o formă omenească s'a desfăcut de pe banca de sub nuc. Cu greutate parcă, a traversat curtea şi a dispărut în odăiţa din faţă. In lumina lunii, ea lăsa o umbră diformă pe nisipul grădinii.

* * *

Studenţii au plecat în vacanţă, spre orăşelul paşnic de provincie, spre familia dorită. Veseli şi-au luat rămas bun dela madam Popescu rugând-o să le păstreze camera pentru toamnă. Acum, odăiţa lor cu ferestrele închise şi acoperite de hârtie, are par'că un aer trist.

In ziua aceea călduroasă de August, madam Popescu supraveghea la bucătărie, o dulceaţă de caise. In toată casa e tăcere. Fetele, — ca de obiceiu, — au plecat la birou. Din când în când, bătrâna părăseşte focul şi aleargă la camera din faţă, deschide încet uşa şi cu grijă se apropie de pat. Sub cearşaful ce o acoperă până la bărbie, mica cocoşată abea mai respiră. De două luni e în pat, nemişcată şi tăcută. Ftizia, — sfârşitul caracteristic al cocoşaţilor, spuse doctorul, — o lua încet dintre cei vii. Nu se văitase, nu ceruse nimic: cu faţa împietrită părea că aşteaptă moartea. Lângă pat, mamăsa priveşte lung fiinţa aceasta ruptă din carnea ei care, prin urâţenia-i desăvârşită, fusese „blestemul lui Dumnezeu" pentru casă. Şi bătrâna, îndreptându-i perna, socoteşte în gând cât o va costa înmormântarea apoi, oftând, pleacă spre bucătărie. In urma ei, bolnava se mişcă cu greu în pat. A reuşit să-şi întoarcă ochii spre fereastra deschisă, prin care se zăreşte un colţ de cer senin. Ochii bolnavei se lărgesc, parcă ar vrea să strângă în ei toată lumina zilei de vară şi încet luminile lor dispar în orbite şi mâna întinsă pe cearceaf mai are o ultimă tresărire.

Când a terminat dulceaţa, seara târziu, madam Popescu a venit să aprindă lumina în camera bolnavei, dar mica cocoşată plecase dintre cei vii.

* * *

Şi toamna a venit iarăşi. Nucul din fundul grădiniţii, şi-a pierdut pe jumătate frunzele. Studenţii s'au întors din vacanţă. E seară. In camera lor, cei doi colegi şi-au aranjat până acum lucrurile scoase din geamantanele prăfuite. In faţa mesei, artistul răsfoeşte un caet; medicinistul şi-a aprins o ţigare şi rezemat de fereastră priveşte cerul senin al serii de Octombrie. Ce repede trecu vacanţa! Parcă eri părăsirăm odaia şi curtea asta pe care le găsim la fel după trei luni. Doar florile s'au ofilit! — Mai lipseşte ceva. Mica cocoşată nu mai lucrează la geam. — Te pomeneşti că s'a măritat! întrebă medicinistul râzând. — Nu, a murit îi răspunse artistul. Medicinistul tace o clipă apoi, prin cine ştie ce asociaţie de idei: — Ştii, mă întâlnii adineaori cu Olga. Ea a sosit de trei zile. Şi-a petrecut vacanţa la mare şi-i neagră ca o ţigancă. Parcă s'a mai îngrăşat şi-i şi mai frumoasă a cum!

...Un vânt uşor scutură frunzele îngălbenite ale bătrânului nuc. Pe sub banca putrezită, porneşte un cântec trist de greer...

X.

PENTRU BORŞ ŞI BAE
FLOARE DE TĂRÂŢE HERDAN

Ion Petrovici gânditor şi orator

Intre profesorii de filosofie talentul oratoric este destul de bine reprezintat. La toate Universităţile sunt numeroase cazurile profesorilor de filosofie cu cursuri atractive. Dar dacă, prin talentul oratoric, cursurile câştigă în atracţie, nu tot aşa se poate zice şi despre gândirea filosofică a profesorului. Adeseori talentul fură pe gânditor, făcându-l să lunece pe calea minimei rezistenţe.

Rare sunt cazurile, când profesorul de filosofie îmbină talentul său oratoric cu gândirea, şi face din oratorie un piedestal pentru înălţarea gândirii. Intre acestea, am cunoscut pe vremuri cazul lui Kuno Fischer, celebrul profesor din Heidelberg. Lecţiile de istoria filosofiei ale acestuia erau adevărate opere de artă şi în acelaş timp de gândire. Nici un moment, în cursul lecţiei lui, nu puteai să fii distrat. Fraza corectă şi caldă susţinea cu atâta măiestrie sborul gândirii, că un moment nu o puteai perde din atenţie. In înţelesul strict al cuvântului, auditorul era suspendat în vraja talentului lui Kuno Fischer.

Aşa a fost şi Titu Maiorescu la noi; cu singura deosebire, că Titu Maiorescu, îşi impusese un câmp limitat pentru sborul gândirii filosofice. Intr'o ţară fără tradiţie filosofică, el se credea dator la mai multă prudenţă.

Ion Petrovici merge pe linia lui Kuno Fischer, adică a marilor profesori, gânditori şi mari oratori în acelaş timp.

Talentul oratoric al lui Ion Petrovici se complectează cu gândirea filosofică. Talentul şi gândirea se ajută, la el, reciproc. O imagină frumoasă de stil este în acelaş timp o gândire bine exprimată; iar o gândire, cât de abstractă, are la el totdeauna potenţialitatea în sine de a se desfăşura în imagini frumoase.

Dacă Ion Petrovici îşi va publica lecţiile de istoria filosofiei la Universitatea din Iaşi, aşa precum le rosteşte, sunt convins că va obţine un succes desăvârşit.

La vârsta de 50 ani, are la activul său scrieri şi discursuri, care îl desemnează pentru roluri importante în viaţa noastră politică şi culturală. Prietenii şi colegii săi, ca şi numeroşii admiratori ai conferinţelor şi lecţiilor sale, îl urmăresc cu o încredere neclintită.

Un om, atât de bine înzestrat de la natură, ca Ion Petrovici, cu cât se ridică mai sus, cu atât creşte satisfacţia acelora care iubesc cu adevărat originalitatea culturii româneşti.

C. RADULESCU-MOTRU

Note, pe marginea... vârstei d-lui I. Petrovici

Ştiu — dintr'o crudă experienţă —, că pot fi sărbătoriţi oamenii, când ajung la o vârstă respectabilă.

Dar pot fi lăsaţi şi în pace.

Fiindcă — orice s'ar zice — e un început de compromitere tendinţa aceasta de a te omorî cu orice preţ cu dragostea.

Cu d. Petrovici, mai ales, au pornit-o chiar prea de vreme domnii statisticieni cu calendarele americane, care, oricât ar ascunde între foiţele lor cicăleala zilelor astronomice, n'au puterea să sfideze timpul, ţinând tinereţea 'n loc, aşa cum o ţine calomniatul de azi.

Le-a trebuit iniţiatorilor poate, un pretext ca să-şi exprime încă odată admiraţia pentru opera şi talentul autorului *„Amintirilor universitare"* şi al *„Impresiilor din Italia"*.

Dar ce legătură poate avea aceasta, cu vârsta profesorului, oratorului şi scriitorului?

Puteau fi găsite motive mult mai puternice în altele, bunioară în negura vremilor pe care le trăim, în valul obscurantist care vrea să amestece într'o singură apă pe cei buni ca şi pe cei răi.

Cu cât talent şi autoritate o spune însuşi oratorul şi scriitorul I. Petrovici în opera d-sale *„Momente Solemne"*, celor care au urechi să auză şi simţire să simtă:

„Un popor nu trăeşte numai prin munca pe care o depune, ci şi prin prestigiul de care se bucură. Iar ceea ce îi constitue mai nainte de toate prestigiul, sunt oamenii lui de seamă, pe care îi are sau i-a avut".

Şi pe care azi — cer iertare modestiei d-lui Petrovici şi totdeodată voie să adaog — poporul nostru îi are, dar nu-i vede...

I. A. BASSARABESCU

Ion Petrovici ca prieten

Calda simpatie pe care Ion Petrovici o răspândeşte în juru-i m'a cuprins pe nesimţite şi pe mine şi neuitate îmi vor rămâne de-apururi clipele atât de plăcute petrecute în apropierea acestui om. Ion Petrovici e unul din rarii prieteni care te încântă şi te farmecă.

Dacă depe catedră şi de la tribună verbul lui scânteetor prinde pe toţi ca într'un laţ vrăjit, cu cât mai plină de încântare devine convorbirea-i într'o atmosferă de sinceră amiciţie. Atunci fantezia lui se desfăşoară în voe, imaginile scânteiază vii şi frazele îţi apar lapidare şi pline de farmec, aşa cum numai el ştie să le înşirue. Imi voi aduce aminte întotdeauna cu plăcere serile petrecute împreună la Tufli, sau plimbările făcute în tovărăşia lui pe străzile mângâiate de duioasele amurguri ale Iaşilor. Teorii adânci, plănuiri frumoase, caracterizări admirabile şi câte vorbe de spirit care mă delectau şi m'ar delecta şi acum!...

Intocmai ca florile acelea care nu-ţi dau parfumul lor tot, decât atunci când te apropii mult de ele, aşa şi acest prieten care, cu toată experienţa-i oratorică, e un mare timid, nu-şi desvălueşte adevărata-i comoară sufletească decât când te apropii mai mult de el. Atunci — cel puţin aşa îmi pare mie — ai în faţă un alt Petrovici, mai deosebit decât cel pe care îl întâlneşti de obiceiu la Universitate, la Ateneu sau în Parlament. E acel Petrovici generos şi distins care nu poate refuza pe nimeni şi care fatal cade uneori vic[illegible] linguşitori eftini şi interesaţi. E acel Petrovici pe care dacă l-ai cunoscut sub această latură aleasă a sufletului, îl vei preţui totdeauna ca pe unul din acele spirite deosebite pe care Creatorul, înainte de a le trimite în lume, le-a mai privit odată cu ochii unui vădit regret.

I. M. MARINESCU

I. Petrovici, explorator al trecutului filosofic

Rosturile adânci şi rezonanţele sociale ale unei strădanii culturale cuprind în ele ceva paradoxal. Fiecare personalitate, care a imprimat apăsat o pecetie în viaţa spirituală a unei naţiuni, ne apare, în clipa când începe a se manifesta, ca un fapt întâmplător, fiindcă putea să fie altfel sau să nu fie de loc, fără nici o pierdere prea mare, dar, după ce şi-a spus cuvântul, ea se desluşeşte ca trebuitoare şi ca adusă de o misterioasă chemare. Ceeace la început era un simplu accident, asemenea unui meteor neprevăzut şi aducător de surprize, devine cu vremea un factor neapărat al unei vieţi, o siluetă obişnuită într'un peisaj spiritual.

I. Petrovici

Individualitatea lui I. Petrovici, în cadrul voinţei româneşti de a se afirma prin cugetare, se profilează vizibil şi ne grăeşte lămurit scopurile ei spontane. T. Maiorescu, vrăjitorul unei generaţii, mentorul unui tineret cu hotărîri nepripite şi cu visuri netulburate, nu credea în putinţa unei munci filosofice la nivelul culturii apusene şi în consecinţă tempera avânturi ştiinţifice şi îndruma spre o iniţiare treptată, discretă, dar stăruitoare, a publicului românesc cu preocupări teoretice.

In schimb, criticul necruţător şi uneori negativist avea o reală credinţă în puterea gândirii, nutrea în conştiinţa sa un ideal, pe care subtilul H. Fr. Amiel îl înfăţişa astfel: „credinţa călăuzeşte lumea, dar credinţa actuală nu mai e în revelaţie nici în preot, ci ea este în raţiune şi în ştiinţă".

Cum putea această ferventă credinţă să nu înlăture orice stavilă din calea speranţei celor tineri de a găsi o înţelegere proaspătă şi deci mai largă ? Cum să nu fie aceştia îndemnaţi de a părăsi rezerva marelui pionier, cum să nu dorească ei, poate nerăbdători de a face filosofie după modele ce depăşesc timiditatea începătorilor şi nepregătirea celor mulţi ? Până când vom aştepta publicul ce întârzie să vină ? Să producem opera şi calea pentru priceperea ei se va netezi dela sine. Căci nepriceperea nu era o incapacitate nativă de a se înălţa la nivelul necesar, ci o rezistenţă care îşi avea explicaţia în lipsa unei opere cuceritoare. Nu publicul dă opera, ci opera îşi creează publicul potrivit.

I. Petrovici reprezintă această voinţă de a frânge, însă cu gesturi calme şi zâmbet îmbietor, lanţurile nefireşti ce îngrădesc sau chiar ţin legate temperamentele productive. De aceea, cum nu va pleca urechea cu dreaptă înţelegere la generoasele silinţe ale celor mai tineri şi desbrăcaţi de patimă — silinţe desfăşurate în zbuciumul unor încercări nespus de grele — de a introna filosofia la locul ce i se cuvine în cultura ipatriei, luptând cu prejudecăţi, din nefericire încă stăruitoare, pentru biruinţa unei gândiri, care posedă numai întru sine propria-i măsură şi care ştie să unească funcţia explicativă cu funcţia de îmbărbătare ?

In acest scop, I. Petrovici, pe urmele maioresciene, a căutat în tâlmăcirea trecutului de nobilă cugetare, în acumularea comorilor filosofice ale altora, un îndemn statornic pentru înrodnicirea prezentului şi un mijloc încercat de a crea şi întreţine atmosfera prielnică cercetărilor şi cultului teoretic.

Căci istoriograful gândirii are o misiune care e spre folosinţa deopotrivă a istoriei şi a filosofiei. Istoria are să examineze îndeosebi, dacă doctrinele îşi justifică existenţa şi pretenţiile lor, susţinută de convingerea că peste aceste doctrine particulare se ridică de nimic îngrădită gândirea care le-a produs. Această gândire, neobosită şi nedescurajată, are şi ea exigenţele ei încă mai îndreptăţite decât sistemele, întrupări mai mult sau mai puţin efemere ale ei.

Un istoriograf al filosofiei în slujba spiritului este, după o vorbă italiană, un om care „cu mânele în aluat", prepară pâinea de toate zilele.

MIRCEA FLORIAN

Dl. I. Petrovici logician

Fără a afirma un paradox, sunt înclinat totuş să precizez că gândirea d-lui I. Petrovici îşi găseşte posibilităţile de afirmare originală, mai mult în domeniul logicei. Fiindcă aci, în lumea abstracţiilor formale, gândirea sa a ştiut să ne înfăţişeze, clar şi elegant, câteva probleme de proporţii vaste şi temeinic demonstrate. Am văzut aşa lucrurile ani dearândul. Şi judec şi mai hotărît aşa, acum după ce am recitit şi „Teoria noţiunilor", scrisă de d-l I. Petrovici în 1911, şi „Problemele de Logică" ale d-sale, scrise în aceiaş vreme.

Ideia că „gândirea începe odată cu obiectul gândit", însemnată pe marginea cărţii la prima lectură a „Teoriei Noţiunilor", deşi ar putea să fie discutată în contradicţie cu afirmarea cealaltă a d-lui I. Petrovici, că „legile logice sunt legi formale, necesare şi universale tuturor realităţilor, care se găsesc apriori în raţiunea noastră", — este cu toate acestea de valoare teoretică în cadrul unei logici contemporane, văzută ca „Denkpsychologie". Iar concepţia d-sale asupra raportului dintre sfera şi conţinutul noţiunilor, este o contribuţie personală, originală, ce nu poate fi îndeajuns menţionată. E vorba între altele aci, de irelevanţa preciziu[illegible]or logicei formale că raportul dintre sfera şi conţinutul unei noţiuni, este întotdeauna invers proporţional. In sensul, că dacă sfera unei noţiuni creşte, conţinutul ei se micşorează. Irelevanţa se vădeşte din constatarea că acest raport este într'adevăr aşa precizat, numai dacă e vorba de noţiuni din aceiaş serie. „Nu se poate pretinde însă în mod absolut că între două noţiuni, culese din domenii mai depărtate, aceia care are conţinutul mai bogat, are sfera mai restrânsă, şi mai cu seamă nu se poate spune că la una şi aceiaş noţiune, după cum sfera ei va creşte sau va scade, va trebui să remarcăm fenomenul raportului invers, anume că şi conţinutul ei va descreşte ori se va mări". (Vezi exemplele în studiul amplu: „Teoria noţiunilor", publicat în „Studii Filosofice", vol. VI, pag. 327-328).

Tot aşa trebue să insistăm asupra teoriei noţiunilor „individuale", cu referire la acele noţiuni cărora nu le corespunde decât un obiect individual, cărora li se găseşte câte un atribut excepţional (Saturn, astru cu un inel), deosebitor şi existent numai pentru aceste noţiuni. Prin această teorie a sa, ce trebue pusă în legătură şi cu studiul asupra „judecăţilor singulare", din „Probleme de Logică", d. Petrovici a anticipat oarecum concepţia logicienilor contemporani asupra aceloraş fel de judecăţi, aşa cum l-a anticipat şi pe Goblot în concepţia asupra raportului dintre sfera şi conţinutul noţiunilor. Deasemeni, ea poate sugera relaţionări cu metodologia filosofiei istoriei, preocupată de a determina, dacă e posibil, legile faptului unic, istoric.

Nu mai insist asupra contribuţiilor de amănunt asupra valorii silogismului. Nici asupra judecăţilor ipotetice, unde, în legătură cu noţiunile corelate, cu termenii ce se chiamă reciproc (fond-formă, cauză-efect, etc.), ni se demonstrează adevărul că judecăţile afirmative sunt anticipate întotdeauna de consideraţiuni de ordin ipotetic, pe care aceste judecăţi le confirmă, pe când judecăţile negative (A nu este B,) presupun anticipat o judecată afirmativă încercată, dar care nu poate să fie formulată. Ceiace înseamnă, că judecata negativă exprimă numai înlăturarea legăturii presupusă posibilă între un subiect A şi un predicat B.

Vreau numai să notez acum, în câteva rânduri, descoperirea făcută de către d-l I. Petrovici, în domeniul logicei inductive (vezi „Probleme de Logică"). Alături de metodele inductive obişnuite, acele ale concordanţei, diferenţei, variaţiilor concomitente, etc., d-sa propune o nouă metodă, aceia a „distincţiei speciilor cauzale", — întrucât, în legătură cu noţiunile corelate, cauză-efect, sunt efecte care subsistă cauzei care le-a produs, deşi cauza a încetat de a mai lucra, şi sunt efecte care nu subsistă decât dacă şi cauza lor continuă a fi productivă. Noua metodă inductivă i-a fost sugerată d-lui I. Petrovici de distincţiunea pe care Lotze o făcea între „Entstehungsursache" şi „Erhaltungsursache", dar pe care Lotze n'a dus-o până la ultimele ei consecinţe. Explicitarea şi desvoltarea logică a metodei, de către d-l I. Petrovici, sunt tocmai adâncirea şi amplificarea de care ideia lotziană avea nevoie. Iar formularea metodei este atât de clară, încât ea apare pregnantă judecăţii noastre, ca orice adevăr nou, de o valoare elementară, descoperit.

Interesant e cum d-l I. Petrovici îşi apără metoda, de astă dată în „Teoria Noţiunilor", împotriva tuturor acelora care cred că distincţia la care d-sa se referă nu este valabilă, întrucât se sprijină pe exemple luate din mecanică. D-l I. Petrovici aminteşte de Mach, care în mecanica sa a înlocuit noţiunile de cauză şi efect prin noţiunea de funcţie. Totuş, dacă în mecanică se admit aceste noţiuni, „nu s'ar putea socoti ca un principiu constant că efectul unei cauze persistă..., propoziţia contrară cessante causa, cessat effectus este tot aşa de valabilă, fiindcă dacă se numeşte efect viteza dobândită, e valabilă cea dintâi propoziţie (adică efectul persistă), dar dacă numim efect accelerarea, atunci a doua propoziţie este cea corectă". Ceia ce confirmă tocmai teoria d-lui Petrovici.

Dela apariţia acestor valoroase studii de logică, d-l I. Petrovici ne-a mai dat o serie de studii, fie cu privire la problemele metafizice, fie cu privire la câţiva filosofi contemporani (Poincaré, Fouillé, Bergson, etc.). Nici acestea nu sunt mai puţin preţioase. Dar vedem că tocmai în domeniul pur al logicei abstracte, d-sa a adus contribuţiile ştiinţifice cele mai originale. D-sa le-a întrerupt totuş. Imi permit de aceia să amintesc atât de promisiunea ce ne-a făcut la sfârşitul „Teoriei noţiunilor", unde ne vorbeşte de alcătuirea unei „Logici" întregi, care rămâne pentru d-sa „o strădanie de viitor", un ţel al activităţii d-sale ulterioare, cât şi cuvintele din prefaţa la „Problemele de Logică", şi anume, că studiile d-sale „reprezintă desvoltarea anticipată a unor puncte ce-şi vor avea locul în expunerea sistematică a logicei", ce şi-a propus a face.

Este o promisiune pe care acum, cu prilejul omagiului ce i-l exprim la aniversarea vârstei sale de 50 ani, cer cu sinceritate s'o realizeze.

J. BRUCAR

D. I. Petrovici şi metafizica

Dintre gânditorii români d. prof. Petrovici este acela care într'o lucare de o rară claritate şi frumuseţe stilistică, *Introducere în metafizică* (ed. II, 1929), şi-a pus în cultura românească cel dintâi problema legitimităţii metafizicii, ajungând la concluzia că metafizica izvorăşte dintr'o adâncă nevoie a spiritului. Când spunem aceasta, nu vrem să înţelegem că până la d. Petrovici n'am fi avut gânditori cu concepţii metafizice, fiindcă afirmaţia noastră ar fi atunci contrazisă de fapte: V. Conta şi C. Rădulescu-Motru sunt în cea mai bună accepţie a cuvântului metafizicieni. D. Petrovici are însă meritul că într'o vreme în care metafizica era vorbită de rău şi condamnată fără rezerve, a căutat să demonstreze necesitatea acestei discipline filozofice, aducând în sprijinul ei o serie de argumente din cele mai convingătoare. Nu era fireşte lucru uşor să pledezi o cauză pe care majoritatea covârşitoare a filozofilor contemporani o considerau ca pierdută. Căci, ce-i dreptul, începând de pe la mijlocul secolului trecut, filozofi de mâna întâi căutau să dovedească zădărnicia speculaţiilor metafizice şi nevoia stringentă de a concentra toate eforturile asupra mijloacelor de cunoaştere. Faptul acesta îşi avea negreşit explicaţia: idealismul german, cuprins de orgie speculativă, construise o serie de sisteme îndrăzneţe, ce se ciocneau cap în cap, lăsând asupra celor ce luau cunoştinţă de ele o impresie deadreptul deprimantă. O lipsă de prudenţă şi spirit critic stătuse la baza tuturor acestor construcţii. Urmarea logică ar fi trebuit să fie însă, nu părăsirea în întregime a speculaţiilor metafizice, ci străduinţa de a păstra aceste speculaţii în strânsă legătură cu cercetările exacte. Ceeace nu a fost cazul. Şi astfel am avut o abandonare de aproape un secol a metafizicei. Este drept că în acest timp gândirea filozofică n'a stat pasivă. In toate desciplinele ei s'a lucrat enorm. E de ajuns să amintim de progresele pe care le-a făcut bunăoară logica în acest timp şi de lămuririle la care a ajuns teoria cunoştinţei.

D. Petrovici a văzut în condamnarea metafizicei o mare greşală. De aceea d-sa a căutat să arate principial dreptul la viaţă al metafizicei, izvorâtă din nevoia de nestins a spiritului de a deslega misterele adânci ale existenţei, de a sesiza principiile prime ale lumii şi de a cunoaşte elementele constituente ale cosmosului. Două izvoare inepuizabile are după d-sa tendinţa metafizică a spiritului: unul de natură teoretică şi altul de natură practică. Noi tindem necontenit şi aproape fără răgaz spre o privire de ansamblu, a fenomenelor, noi ne străduim să desprindem din multiplicitatea infinită şi aparent incoerentă a fenomenelor, unitatea lor entologică, ordinea lor desăvârşită. E o tendinţă ce stă în strânsă legătură cu funcţiile noastre de cunoaştere, o tendinţă care nu cuprinde în sine nimic de natură practică, ci se declară satisfăcută de îndată ce a ajuns să prindă tâlcul adânc al armoniei universale. In afară de această năzuinţă spre unitate şi ordine, mai este activitatea practică pe care se sprijină tendinţa metafizică. „Omul îşi dă în mod natural seama că toată conduita lui se poate preschimba după cum universul este în sine bun sau rău, după cum are sau nu un scop, după cum e un mecanism orb sau are un stăpân cârmuitor". De aceea el caută să-şi dea seama de rostul şi mersul lumii, spre a şti căror principii anume să-şi supună acţiunile sale, pentru a le face conform cu mersul general al universului. In această privinţă nu este deosebire între omul cult şi cel incult, căci şi unul şi altul simt deopotrivă nevoia unei concepţii generale, cu deosebirea numai că în vreme ce omul cult poate avea o concepţie mai mult sau mai puţin proprie, omul simplu găseşte în religie privirea de ansamblu, care oferă totdeodată şi principiile cu ajutorul cărora să-şi normeze activitatea practică.

Aceste două tendinţe sunt aşa de puternice, încât ele nu pot dispărea decât odată cu dispariţia sufletului omenesc însuşi; ele sunt năzuinţi permanente şi eterne, şi singurele în stare să dea sufletului o semnificare spirituală. Oricâţi adversari a avut metafizica, ei nu au fost şi nu vor fi nici când în stare să anihileze aceste năzuinţi. Istoria filozofiei dovedeşte că tocmai atunci când adversarii erau mai siguri de succesul lor deplin, renaşterea metafizică a reizbucnit cu mai multă ardoare.

Dar d. Petrovici nu s'a mulţumit numai să arate necesitatea metafizicii, ci în acelaş timp d-sa a căutat să indice şi raporturile pe care metafizica, privită ca disciplină teoretică, le are cu ştiinţele exacte. Intre ştiinţele exacte şi metafizică nu poate fi, aşa cum s'a crezut o bună bucată de vreme, conflict; bine înţeles dacă fiecare îşi înţelege menirea şi nu-şi depăşeşte limitele cuvenite. D. Petrovici lămureşte nu numai că nu poate fi conflict, dar că din contră între ele trebue să fie o strânsă colaborare, fiindcă numai aşa cunoştinţa în genere poate face în adevăr progrese.

Nu numai faţă de ştiinţele exacte caută d. Petrovici să delimiteze domeniul metafizicei, ci, fapt mai dificil, şi faţă de religie. D-sa relevă legăturile dintre metafizică şi religie, căutând în acelaş timp să evidenţieze şi legătura dintre ele, ajungând la concluzia că religia este practica metafizicei şi că prin urmare între una şi alta nu poate fi conflict.

Metafizica însă, dacă vrea să fiinţeze ca disciplină teoretică, trebue să posede, ca toate disciplinele de acest fel, şi o metodă a sa proprie. D. Petrovici stabileşte că metoda metafizicei nu poate fi decât o metodă empirioraţionalistă, o metodă care ţine seamă de datele experienţei, dar pe care le depăşeşte construind ipoteze şi dând soluţii asupra lumii transcendente.

Claritatea cu care este expusă problematica metafizicei, stilul fluent şi cuceritor, precum şi argumentarea solid susţinută, fac să se degajeze din această lucrare a d-lui Petrovici calda sa simpatie pentru metafizică. Nu numai atât: *Introducere în metafizică* este menită să convertească la metafizică.

Ceeace trebue subliniat din atitudinea d-lui Petrovici faţă de această ramură filozofică este însă un alt lucru, de o importanţă deosebită pentru stadiul culturii noastre: anume preferinţa d-sale pentru factorii raţionali din activitatea cognoscivă, factori care pot ajuta progresul culturii româneşti mai curând decât cei intuitivi şi afectivi, care se sprijină în genere pe noţiuni vagi şi obscure şi încurcă mai mult decât clarifică.

N. BAGDASAR

I. Petrovici, memorialist

Amintirile au pentru unele spirite o forţă, care exprimată în vreo operă de artă, face ca trecutul să devie un permanent prezent. Reactualizarea trecutului, însă, preocupă şi se petrece mai puţin decât la orcine altul, la memorialist. Acestuia semnificaţia trecutului, a faptului consumat, îi apare de preţ tocmai pentrucă păstrat de memoria afectivă şi intelectuală, trecutul începe să se constitue ca o lume aparte, ireală, fumurie. Pentru memorialist, trecutul îşi are valoarea lui ca atare. Ispita de a-l căuta este, ea însăşi, o bucurie şi găsirea lui în forme cât mai clare şi mai evocatoare, izbânda. Memoriile sunt un gen în care filosofia, metoda ştiinţifică şi literatura au, deopotrivă, de lucru. Mai ales, când memoriile nu sunt simple confesiuni subiective, ci prezentări obiective despre persoane, fapte şi, în general, evenimente care s'au săvârşit.

Ca memorialist, Ion Petrovici are calitatea de a întruni perspectiva filosofică, respectul ştiinţific al obiectivităţii şi puterea de formulare frumoasă, adică expresivă.

Preocupat, ca orice filosof, de problemele memoriei, de mecanismul dificil şi subtil al aducerilor-aminte ca planuri din care se încheagă, pe lângă unitatea fiinţei, însăşi existenţa personalităţii sociale, Ion Petrovici dovedeşte în scrierile sale succesul evocării într'un fel cu totul măestru. Imaginile care s'au legat odată pentru totdeauna în ireversibilitatea timpului său trăit, pot reapare cu precizie, până în amănunt, astfel cum numai unui emotiv ca Proust, de pildă, i se năzăreau figurele şi peisagiile copilăriei sale într'o ambianţă de variată şi înflorită viziune. La Ion Petrovici imaginile apar, însă, cernute de o logică a relevanţei, adică ele sunt reprezentate într'atât cât sunt caracterizatoare pentru persoana, faptul sau evenimentul evocat. Această îndoită întrebuinţare a timpului, adică şi esteticeşte şi logic, este posibilă îndeobşte numai unui filosof la care intuiţia nu se desparte de concepţie, dar nici nu o tiranizează cu libertatea şi hazardul purului narcisism.

De aici provine obiectivitatea memoriilor lui Ion Petrovici sau Ioan Petrovici, cum iscăleşte domnia-sa tocmai pentru a da o muzicalitate şi mai blândă numelui său. Memoriile sale capătă, astfel, o coloratură autentică pentrucă autorul lor merge cât mai adânc la izvoarele amintirii şi le evocă în chip cât mai sincer. „Am căutat să desprind în paginile anterioare, câteva figuri de profesori, silindu-mă la tot pasul său fiu perfect cinstit cu amintirile mele" scrie însuşi Ioan Petrovici spre sfârşitul *„Amintirilor Universitare"* (editura Alcalay, apărute probabil prin 1919), dovedind cât de conştient lucrează şi aplică metoda ştiinţifică. Iar în *„Amintirile unui Băiat de Familie"* (Biblioteca Dimineaţa, No. 33) problema memoriei este, iarăşi pusă şi intelectual, pe lângă literar: „...N'aş putea să spun cu preciziune care e cea mai veche dintre toate amintirile mele. Dar când mă întorc cu gândul îndărăt şi'l împing tot mai mult... tot mai departe... până la punctul unde s'ar prăvăli în besnă, ceeace văd, e că mă văd într'o rochiţă albă, crohmolită şi cu părul strâns într'un fiong, lipit de mama şi strângându-mi sprincenele cu ciudă, în timp ce prietene de-ale ei îi ziceau, făcând din ochi, răutăcioase: „De geaba ne-ai spus că ai băiat, noi vedem că ai o fetiţă".

Filosof şi om de ştiinţă, Ioan Petrovici este, după cum bine se ştie, şi un literat, în stare să evoce cât mai resonant, trecutul. Caracterizările sale memorialistice, deşi conduse de conceptul logic şi de o atitudine criticistă—exemple amintirile despre Titu Maiorescu şi C. R. Motru (din *„Amintiri Universitare"* ca şi din volumul *„Felurite"*, editura Casei Şcoalelor, 1928) sau cele despre N. Iorga, — nu depăşesc, însă, cadrul amintirii. Acesta este meritul principal al memorialistului Ioan Petrovici, pentrucă numai păstrând şi respectând natura şi virtuţile specifice unui gen literar poate cineva izbuti pe de-a'ntregul. Când vorbeşti despre personalităţi atât de pline şi de multilaterale, poţi fi uşor ispitit să treci peste cadrele amintirii, pentru a adăoga ceva caracterizări ulterioare sau independente de imaginile percepute odinioară. Deşi filosof, deci inclinat prin profesie şi vocaţie, către astfel de operaţiuni intelectuale, Ioan Petrovici când este memorialist rămâne memorialist, păstrându-se, precum am spus, în limitele sensibilităţii evocate, pe care numai o disciplinează, o construeşte cât mai relevant, fără a o altera cu consideraţiuni străine genului. De aici provine, poate, şi tonul acela duios, căci amintirile predispun mai întotdeauna oamenii către un fel de bunăvoinţă şi melancolie faţă de timpul trecut. Totuşi, — şi aceasta se observă mai cu seamă în amintirile sale universitare, — autorul nu este un sentimentalist, ci preocupat de gest, elocinţă, aparenţă exterioară la fiecare personaj descris, el accentuiază înfăţişarea lui formală, portretul-imagină. Memoriile lui Ioan Petrovici prezentând, în primul rând, imaginile şi felul cum ele gândesc nu pot fi, şi pentru acest motiv, prea sentimentaliste. Dacă scriitorul de care ne ocupăm ar fi adâncit mai multe cutele psihologiei interioare ale acestor imagini şi spirite, atunci, poate, consideraţiile sale ar fi putut deveni sentimentale. Infăţişându-le, însă, mai mult în latura lor publică şi socială, imaginile evocate capătă contur şi viaţă mai ales prin darul pe care îl are Ioan Petrovici de a prinde detaliul semnificativ, trăsătura esenţială a fiecăreia. Fără a alerga după comparaţii preţioase şi originale, ci dimpotrivă utilizând uneori viziuni cât mai familiare realităţii înconjurătoare, Ioan Petrovici izbuteşte să redea tot ceiace este mai expresiv din această relativă banalitate. Ca pildă, ne gândim la comparaţia pe care o face între activitatea d-lui S. Mehedinţi şi mersul unui cal căruia nu-i plăcea să meargă deadreptul pe şosea pentru a ajunge la târg, dar care „lăsat în voe, apuca singur la o răspântie, pe o potecă laterală, pe care sbura ca în poveşti. Poteca mergea paralel cu şoseaua, însă nu ducea ca aceasta chiar în comună, ci trecea pe delături". (*„Amintiri Universitare"* p. 53-54).

Căci, precum am spus, — laolaltă filosof, om de ştiinţă şi literat, adică ştiind *să vadă şi să simtă*, dar totodată şi să disciplineze logic materialul estetic, fără a-l altera, Ioan Petrovici rămâne un spirit preocupat nu atât de originalitate cât de ceiace-i esenţial şi adevărat. Prin aceasta, memorialistul Petrovici a luat de la filosofie aceia ce are ea mai nobil şi mai înalt: virtutea imaginilor clare şi distincte.

PETRU COMARNESCU

Cronica balneară

Tekirghiol

O recentă modernizare a drumurilor noastre ferate îngădue străbaterea Bărăganului şi a Dobrogei în trei ore, fără oprire, cu vagoane Pullman. Răcorit cu citronadă proastă cu sare de lămâe, servită cu pretenţii de ceremonial, spre satisfacţiunea intimidată a matroanelor care vor să trăiască o clipă emoţiile marelui lux internaţional, călătorul inteligent deplânge faptul de a nu se fi acoperit cu mari paravane puţinele sate de pe Bărăgan, turme triste de bordeie primitive ce înspăimântă fără îndoială ochiul occidentalului în trecere spre mare.

Ajuns la Constanţa, călătorul nu poate privi fără satisfacţiune repedea civilizare a acestui oraş. Clădiri monumentale sau numai de bun gust, străzi netede şi curate, higienă satisfăcătoare în orice locuinţă. Două pete mari întunecă arhitectura acestui port, ce — sub alte minţi şi voinţe — putea fi feeric: palatul comunal şi cazinoul, cel mai hibrid atentat de stil românesc şi cel mai anost pavilion *seccesion*. Se susţine în genere că *Mincu* a fost cel mai mare arhitect român. Dar judecând după ororile şcoalei sale ne vine să-i regretăm meritele, deoarece în majoritatea cazurilor, producţiile în *stil românesc* sunt înspăimântătoare. Din tinzi şi firide de biserică, din coloane scunde veneţiene şi romanice, din turle de sondă şi cule de ţară nu se poate face o arhitectură armonioasă corespunzând unor nevoi moderne. Nu decoraţiunile pot forma un stil, ci ritmica generală a monumentului, iar această ritmică lipseşte. Pe ţărmurile unde frumoase cetăţi greceşti ridicau în faţa valurilor coloana şi pilaştrii, primăria Constanţei ridică acel monstru cu labe mari şi cu cap subţire şi ascuţit. Ne trebueşte un stil mediteranean, marin, din suprafeţe netede şi albe, capabile de a da jocuri geometrice pe albăstrimea apei şi este evident că geometrismul silozurilor şi a câtorva vile moderniste apare din larg, mai feeric şi mai local decât albul pietroiu al cazinoului.

Un lucru ce nu se poate nici decum înţelege este dece frumosul, meditativul *Ovidiu* al lui Ferrari, în loc să stea pe ţărmul mării şi să privească metalica mişcare a Pontului Euxin către care sunt îndreptate contemplaţiile sale, pironeşte cu ochii săi de bronz cafenelele şi bodegele din faţa Palatului comunal? Ironie a soartei desigur, amară, constatare că orice urmă de romanitate a dispărut din această lume semi-elenică, semi-scitică.

Părăsind dar cu barca-motor Constanţa călătorul lasă în urmă o îngrămădire de case fără pitoresc, lipsite de opotrivă de candoarea străfulgerătoare a oraşelor marine de tip clasic cât şi de acea colorată, feerică a celor bizantine de felul Stambulului sau Veneţiei.

După o oră şi jumătate de străbatere a unei mări albastre, pe lângă coaste abrupte şi sterpe, ajungi deodată în faţa unui mal înalt cu ierburi aspre, părăginite, pe care însă balustradele, cabinele şi vilele — se 'nţelege — stil românesc ca'n Gorj — îl acuză drept localitatea căutată. Lipsa unui dig până la un punct favorabil de *approdo* al vaselor, obligă pe pasager să încalice în agitaţia valurilor pe muchia şalupei spre a trece într'un caic care să-l ducă la ţărm. Astfel cea mai frumoasă şi mai lesnicioasă cale de mers la Tekirghiol este impracticabilă, trenul şi automobilul singure bătând linia prafului de pe coastă.

Ceeace te izbeşte deodată în Tekirghiol este de esenţă specific românească şi anume un amestec intens de lux şi ţigănie. Vile admirabile, unele, aspect în genere, de localitate agreabilă şi civilizată, dar drumuri fără trotoare, schiţe de parcuri cu ierburi în părăsire şi instalaţii publice primitive. Spre a da o idee de câtă mizerie intelectuală se ascunde într'un edil român e de ajuns această pildă: Edilii au simţit acum în toiul verii nevoia de a consolida drumurile. In acest scop au pus să se arunce piatră măcinată pe şosele şi deasupra păcură, vărsată în băltoace inegale şi unsuroase. De oarece drumurile în chestiune sunt mereu străbătute de vilegiaturişti în drum spre plajă sau stabilimentul de baie, câteva zile tălpile de gumilastic ale tuturora au dus — fără putinţă de scăpare, — prin case, mari sigilii de catran.

Prin calitatea băilor sale, această localitate ar putea fi locul de atracţie a foarte mulţi străini. O reclamă asiduă şi inteligentă, o modernizare a mijloacelor de existenţă ar atrage pe oricine. Deşi vilele sunt în deobşte confortabile şi alimentaţia foarte ieftină, exorbitanţa încă a chiriilor şi primitivitatea scumpă a băilor îndepărtează pe orice om cu simţurile subţiri.

Dar hainele şi oraşele sunt aşa cum le vor oamenii şi critica unei staţiuni devine în realitate critica naţiunii ce le are. Să vedem aşadar cum şi pentru ce a venit Madam Popescu la băi?

Aceasta însă în numărul viitor, când o vom urmări la plajă.

OVIDIUS

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 389
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
H. G. WELLS
VACANŢA UNUI EROU SFIOS
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Cronica Şahului

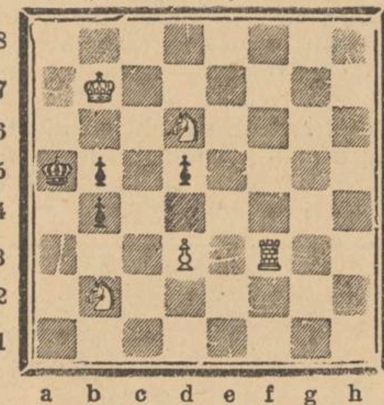
PROBLEMA No. 471

de **Al. Nagy**, Bucureşti

(inedită)

Negru:

Ra5, Pb4, b5 şi d5 (4).

Alb;

Rb7, Tf3, Cb2 şi d6, Pd3 (5).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

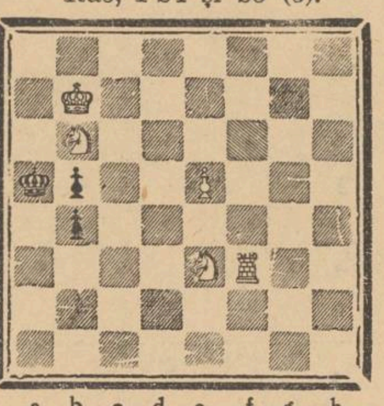
PROBLEMA No. 472

de **G. Alexandrescu**, Bucureşti

(inedită)

Negru:

Ra5, Pb4 şi b5 (3).

Alb:

Rb7, Tf3, Cb6 şi é3, Pé5 (5).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 221

Jucată la concursul din Hamburg în Aprilie 1932.

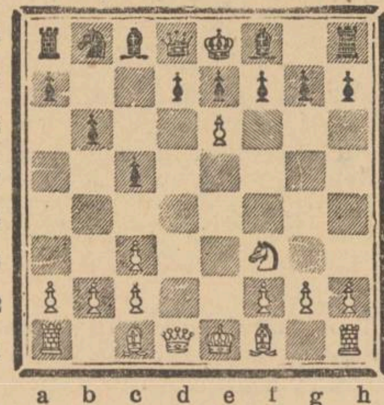
Alb: L. Rellstab. **Negru: W. Schoenmann**

Partidă siciliană

1. é2—é4, c7—c5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. é4—é5, Cf6—d5; 4. Cb1—c3, Cd5×c3; mai bine ar fi fost d6. 5. d2×c3, b7—b6?; această slabă mutare este energic exploatată de conducătorul albelor; mai bine ar fi fost Cc6. 6. é5—é6! cu adevărat oul lui Columb. E uimitor

Situaţia partidei după a 6-a mutare a albului.

Negru: Schoenmann.

Alb: Rellstab.

cum de aci înainte alb forţează desvoltarea viitoare care i asigură câştigul partidei. 6...., d7×é6; la f×é, alb câştigă prin Cé5 cu dubla ameninţare Df3 şi Dh5 +, iar la f6 alb câştigă o calitate prtn Cé5, f×é5; Df3. 7. Dd1×d8+, Ré8×d8; 8. Cf3—é5, Rd8—é8; 9. Nf1—b5+, Nc8—d7; la Cd7, alb ar fi decis repede partida în favoarea sa prin Nc6, Td8; Nf4!. 10. Cé5×d7, Cb8×d7: 11. Nc1—f4, a7—a6; alb ameninţa 0—0—0 cu câştigarea calului. 12. Nb5—c6, Ta8—c8; 12. Nc6—b7, Tc8—d8; 14. Nf4—c7, Td8—b8; mai multă rezistenţă ar fi oferit Cb8, căci acum alb nici nu ia calitatea ci-şi menţine poziţia sa ameninţătoare. 15. Nb7×a6!, Tb8—a8. 16. Na6—b5, Ta8—a7; 17. Nc7×b6, Ta7—b7; 18. Nb5×d7+, Ré8×d7; 19. Nb6×c5, negrul a trebuit să cedeze adversarului toată aripa damei şi deoarece T×b2 ar duce la pierdere prin 0—0—0+, partida e câştigată pentru alb. 19...., Rd7—c6; 20. b2—b4, é6—é5; 21. 0—0—0, Tb7—b8; 22. Th1—é1, f7—f6; 23. f2—f4! şi negrul abandonează. La é×,f alb ar fi continuat cu Té6+ urmat de a4 şi a5.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Biblioteca Dimineaţa
Literatură — ştiinţă — artă
Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare
Iată lista ultimelor numere apărute:
138. — INCERCARI DE PRECIZIE LITERARĂ de Paul Zarifopol . . . 8.—
139. — SOCIETATEA VESELĂ de Schalom Alechem . 8.—
140. — CE-AM VAZUT IN OLANDA de Eduard S. Konya 6.—
141. — SCENE NOCTURNE de Nicolae Nicandrov . . 5.—
142. — NUVELE de Em. Gârleanu . . . 7.—
143. — ATITUDINI CRITICE de Ion Sân-Giorgiu . . 7.—
144. — D-ŞOARA BOURRAT de Claude Anet . . . 5.—
145. — PAVILIONUL No. 6 de A. Cehov . . . 7.—
146. — OMUL FĂRĂ DE NOROC de Eug. Boureanul . 8.—
147. — FĂRĂ COPIL de I. Herrmann . . . 6.—
148. — SYNNÖVE SOLBAKKEN de Björnstjerne Björnson . . . 8.—
149. — AMINTIRILE UNUI STUDENT SĂRAC de Jules Vallès . . .
150. — APOLLONIUS DIN TYANE de Adrian Verea .
Fiecare volum cuprinde 70—300 pagini.

Curiozităţi

Sinuciderea unei maimuţe

Vizitatorii grădinii zoologice din Chester au asistat de curând la un eveniment foarte curios: sinuciderea unei maimuţe.

La început, maimuţa n'a făcut altceva decât să amuze publicul, jucându-se cu o frânghie de aproape doi metri, prinsă de o bară a cuştei. Apoi a deslegat-o şi luând-o cu ea s'a urcat pe un copac din interiorul cuştei care are tavanul descoperit şi a legat frânghia de o ramură. La celălalt capăt a făcut un nod spre marea veselie a publicului, care găsia interesant spectacolul abilităţii şi agilităţii maimuţei.

Când au văzut însă spectatorii că maimuţa îşi petrece nodul după gât, au aplaudat în glumă, mereu amuzaţi. Dar deodată, animalul s'a aruncat plin de voinţă vădită, din înălţimea copacului, rămânând strangulat pe loc.

Directorul grădinii zoologice a mărturisit că este primul caz pe care îl cunoaşte când un animal se ucide din proprie voinţă.

In registrul unde sunt însemnate intrările şi ieşirile pensionarilor lui, directorul a trebuit să scrie în dreptul numelui maimuţei: moartă prin sinucidere.

Maşina care fumează ţigări

Pe lângă Colegiul de Stat din Pensylvania a fost pusă în funcţiune o maşină ciudată, care înlocueşte pe fumători cu scopul de-a controla calitatea trabucurilor şi ţigărilor ce va să fie puse în comerţ.

Ţigarea este „fumată" de maşina miraculoasă într'o gură special amenajată, dar fumul circulă prin nişte tuburi şi retorte ca să facă astfel posibilă controlarea calităţii ţigării. Se mai ţine socoteală apoi de felul în care ţigara arde şi de scrumul pe care-l lasă. Intr'un cuvânt se analizează proprietăţile bune sau rele, în interesul sănătăţii fumătorilor.

Maşina mai are posibilitatea să verifice dacă ţigările conţin opiu sau alte stupefiante, şi astfel ajută la combaterea substanţelor vătămătoare.

In statele americane nu există monopolul tutunului şi fabricaţia şi comerţul ţigărilor sunt libere: aşa că publicul consumator dându-şi singur seama de calitatea mărfii e capabil să demaşte astfel pe fabricanţii necinstiţi.

Pe când o maşină care să bea whisky contrafăcut sau să mestece ciuperci otrăvitoare?

Microfonul aplicat la automobil

In urma campaniei împotriva zgomotelor care turbură liniştea orăşenilor, a început să-şi facă loc ideea de a înlocui claxonul automobilelor cu altă maşinărie care să nu spargă timpanele nici să zguduie nervii pietonilor.

Astfel, în Anglia, a apărut prima limuzină prevăzută cu un microfon şi un amplificator al vocii, care a luat locul nesuferitului claxon sau insuportabilei trompete. Avantajele acestei invenţiuni vor fi aceleaşi cu ale claxonului, fără să aibă dezavantajele acestuia din urmă. Claxonul, care este uniform pentru toţi automobiliştii, poate da naştere la confuziuni, mai ales la răscrucea străzilor populate, când se întâlnesc mai multe maşini din diferite direcţiuni, astfel că pietonul, zăpăcindu-se, ar putea fi călcat.

Glasul şoferului, potrivit amplificat, va atrage mai bine atenţia persoanelor ce se găsesc în drumul maşinilor şi apoi va facilita schimbul câtorva cuvinte cu sergentul în legătură cu regulamentul circulaţiei în oraş, ca şi pentru a cere scurte şi rapide informaţiuni despre variatele direcţiuni.

Microfonul este normal aşezat la volan, pe când amplificatorul sau *haut-parleur*-ul ţine locul vechii trompete. Se pare că acest nou obicei a fost foarte bine primit mai ales de doamnele care „şofează", întrucât văd într'asta posibilitatea să-şi facă ascultate frumoasele lor glasuri şi un mijloc comod de a schimba saluturi fără să fie silite a opri maşina.

O confirmare neplăcută

Regele Henric IV al Franţei era un om foarte iritabil şi în consecinţă, cât se poate de nedrept şi jignitor. Trimisul spaniol îi aduse odată la cunoştinţă unele măsuri luate de suveranul său. Henric le găsi neîndreptăţite şi strigă furios:

„Dacă stăpânul d-tale va mai face un pas ca acesta, pun mâna pe arme şi curând voiu fi văzut la Madrid!"

Dar spaniolul răspunse rece: Dece nu, Sire? Predecesorul Măriei Voastre, Francisc I, a fost şi el acolo!"

Francisc I al Franţei fusese luat prizonier de către spanioli în lupta dela Pavia şi adus la Madrid.

Primul spital aerian

Armata americană va avea în curând la dispoziţia sa un adevărat spital în miniatură, aerian, destinat să funcţioneze ca ambulanţă militară.

Avionul care va conţine acest mic spital, actualmente în construcţie, va putea cuprinde doisprezece răniţi sau bolnavi, în afară de medic, infirmier şi pilot. Va fi prevăzut cu toate cele necesare unui spital modern, precum şi cu o mică farmacie.

Acest spital aerian care în ce priveşte higiena va putea rivaliza cu orice mare spital al oricărei metropole, va servi în timp de pace mai ales în răstimpul manevrelor. — *S.*

A APĂRUT NOU
SYNNOVE SOLBAKKEN
de Bjőrns'jerne Bjőrnson
în „Biblioteca Dimineaţa" No. 148
150 pagini Preţul Lei 10

Pentru comemorarea marelui scriitor Julès Vallés
„Biblioteca DIMINEAŢA"
publică în No. 149
AMINTIRILE unui STUDENT SĂRAC
Preţul Lei 6

Cărţi şi Reviste

SMARAGDA THEODOROVNA

Personalitatea d-lui C. Stere e atât de obsedantă încât majoritatea criticilor care s'au ocupat de romanul d-sale „In preajma Revoluţiei", au simţit nevoia de a se debarasa mai întâi de obsesia autorului, ceeace a lipsit opera de jumătate din articol.

In alte împrejurări poate fi prielnică pentru un critic literar resursa aceasta de a discuta pe autor când opera şi eroii săi se întâmplă a oferi mai mici motive de discuţie. Dar nu este acesta cazul Smaragdei Theodorovna sau al lui Vania Răutu, indivizi, — nu simpli eroi de roman — ei înşişi cu o personalitate deosebit de puternică şi dominantă, părând a arăta în cadrul stilului nelucrat — e o obiecţie ce s'a adus operei — că ei, împreună cu personagiile din roman secundare, dar tot de prim plan ca viabilitate, se pot dispensa de artificii de salon, ceeace se numeşte în limbaj de carte stil, — de meşteşuguri de autor şi chiar de autorul însuşi. Semnate cu vre-un pseudonim n'ar fi strâns oare aceeaşi bogată recoltă de admiraţii, surpriză şi volume vândute ? Dacă nu, atunci suntem încă departe de faza spre care tinde literatura americană, de a omite dintr'o operă pe autor, lăsând acţiunea şi eroii să se desăvârşească şi să cucerească prin ei înşişi fără ajutorul prestigiului unui nume.

Ispiteşte întrebarea: Smaragda Theodorovna, slăbuţa fetiţă-doamnă de cincisprezece ani, delicioasa figurină tip „Imperatrice Eugénie", femeia complexă cu gingăşia salutar unită cu şiretenie, cu fragilitatea miraculos compensată de forţa caracterului, cu tendinţele religioase îndeajuns înfrânte de tinereţe pentru a da motiv unui sbucium pasionant, Smaragda (nu Smaranda) Theodorovna (cu thita) aşa cum a ştiut să-şi impue numele ne este literar dragă prin ceeace cuprinde alcătuirea ei o femee de eri ?

Dar acestei femei de acum şaptezeci de ani i-ar fi stat bine şi în zilele de azi, ale „evoluatelor" care au un zâmbet mental superior pentru „gospodina", „mama", „roaba", proasta şi lipsita de personalitate care s'ar părea a fi fost femeia din secolul trecut după ceeace povestesc cu bună credinţă bunicile uituce ridicând la spectacolul moravurilor moderne aceeaş osana retrospectivă: „pe vremea mea..."

Pe vremea lor era de fapt acelaş lucru, sau aproape. Natalia Chirilovna a cărei siluetă „rubensiană" trece prin carte cu voioşia ei impudică, cu îndemnurile ei convinse la sfărâmarea constrângerilor, cu impetuoasa dorinţă de a-şi trăi viaţa şi de a deschide la filosofia ei şi ochii „Tiotiei Dusia", e aceiaş femee modernă a vieţii libere care doar că scandalizează azi mai puţin şi tot mai puţine persoane din preajmă-i.

In loc de cărţile exaltate de gen George Sand, pitite cu ruşine în bibliotecă, Smaragdele şi Nataliile de azi cu numele schimbat într'un diminutiv cu y, se excită cu sentimentalitatea trupească a doamnei Chatterley etalată ca o profesie de credinţă pe mesuţa divanului lat.

Pe atunci femeia nu putea zice *vreau*, dar tot atât de sigur îşi impunea voinţa, deşi pe căile mai întortochiate ale sugestiunilor, simulărilor sau demodatelor atacuri de nervi.

In realitate, deosebirea dintre o femee de eri şi de azi stă mai mult în formă, în frâul care ţinea strânse aspiraţiile, dorinţele şi nemulţumirile până ce reuşea să le înăbuşe, sau dimpotrivă să le deslănţue excesiv.

Literar vorbind, o femee de eri ne devine simpatică şi interesantă tocmai prin ceeace o apropie de aceea de azi.

Smaragda Theodorovna devenită „sfânta" din Nădeni, autoritara, austera şi vigilenta matronă, nu mai are nici sub condeiul viguros al autorului decât scurte apariţii aride şi indiferente, şi nu mai dă cititorului, precum nici supusului tiran Iorgu Răutu neliniştile cu care tragedia ei vijelioasă ne-a sguduit, îmboldind interesul până la ispita de a descoperi pe eroină sub fardul femeii de azi, continuată sub emancipismul, egotismul, şi aspectul afişat frivol în realitate o mască, altfel decât aceia a cuminţeniei şi supunerii pe care şi-o aplicau altă dată femeile, dar mască totuş.

ALICE GABRIELESCU

PIERRE DE NOLHAC: Contes philosophiques. Ed. Grasset — 15 frc.

Aceste *Contes philosophiques* nu sunt numai ale unui filosof. D. de Nolhac se arată şi un bun istoric, care, la bătrâneţe, cum spune singur, îşi aminteşte, ca într'un vis, de personajele din studiile sale de altădată şi decorurile lor familiare. Deslegat de legile istoriei, autorul se plimbă la braţul acestor personaje şi conversează cu ele în toată voia. Jules Lemaître se amuză şi el aproape în acelaş fel pe marginea cărţilor sale antice.

D. Pierre de Nolhac, roman şi prieten al pictorilor, întâlneşte pe Hubert Robert la Roma şi străbate în tovărăşia lui Cetatea în care vitele pasc o câmpie presărată cu pietre ce acopăr piaţa vechiului for şi în care vezi, între coloanele templului lui Saturn, îngropate pe jumătate subt o pergolă, viile Albano.

D. de Nolhac, humanist, ne introduce în crâşma „de la Pomme de Pin", unde se întâlnea Brigada poeziei noui şi unde un Ronsard şi un Du Bellay se îmbătau de versurile lui Anacreon, ca şi de bunul vin de pe dealurile dela Saint-Cloud. Humaniştii au într'adevăr această virtute şi miraculoasă şi fermecătoare: e de ajuns ca un poet grec, acum două mii de ani, să fi băut aşa cum se cuvine, ca humanistul nostru să simtă subt nările sale aroma vinului băut acum două mii de ani.

D. de Nolhac, istoric al Versailles-ului, ne procură plăcerea unei vizite la doamna de Pompadour.

D. de Nolhac, filosof în sfârşit, imaginează a o sută nouăzeci şi cincea seziune a Societăţii Naţiunilor, în *Babel à Ferney*, ca şi o *Nuit de Pie XII*.

Amic al artei, istoric, filosof, humanist, d. de Nolhac a scris aceste câteva „povestiri filosofice" dovedind nu numai o vastă erudiţie, ci şi talent de povestitor. Dar d. de Nolhac deţine o dexteritate în arta sa, cu totul personală d-sale: confundarea cu oamenii şi atmosfera trecutului, în aşa fel că povestirile sale par o mişcare de translaţie a trecutului spre prezent, ca să i se suprapună. Trăim diverse epoci, până şi vreo două viitoare, cu aceiaşi intensitate, cu acelaş farmec, cu care trăim prezentul.

Desigur, lumea d-lui de Nolhac este o lume care gândeşte şi poate că, aşa cum ne este ea înfăţişată, exclusiv imaginară. Dar imaginaţia a făcut de multe ori jocul realităţii, al unei realităţi interioare.

Existenţa atmosferei şi a oamenilor amintiţi de d. de Nolhac este vie şi puternică, între idei şi decoruri, prin suflul realităţii cu care i-a impregnat autorul lor.

Carte fermecătoare, „Povestirile filosofice" arată cum se poate scrie frumos, limpede, atrăgător făcând filosofie, istorie, estetică şi chiar sociologie.

A. CEHOV: Pavilionul No. 6
Trad. de Sofia Dobrogeanu-Gherea — Bibl. „Dimineaţa"

Intr'un spital de provincie, condus de doctorul Andrei Efimici, există un pavilion izolat, în care trăesc, uitaţi, suferinzii de boli mintale. Printre ei, întâlnim un tip ciudat, Ivan Dimitrici Gromov, bolnav de mania persecuţiei. Cum această boală nu schimbă în permanenţă psihologia suferindului, Ivan Dimitrici are zile întregi de perfectă luciditate, în care este pe deplin normal.

Doctorul Andrei Efimici se arată a fi un om luminat, bun la suflet, căruia însă îi lipseşte experienţa vieţii. Trăit în provincie, între cărţile sale, şi ducând o viaţă monotonă, Andrei Efimici are un singur suport real al vieţii sale plicticoase: filosofarea. Este vorba chiar de o filosofie a resemnării, a îndurării stoice a suferinţelor prin care trece omul în scurta-i existenţă terestră.

Intr'o zi, doctorul descoperă pe bolnavul din pavilionul al 6-lea. Şi-l descoperă în clipe de luciditate. Din pricina experienţei bogate a lui Ivan Dimitrici, care pare să fi suferit mult cândva, acesta ştie să gândească frumos şi să aibă o pasiune comunicativă în vorba lui. Ceeace face ca doctorul să i se ataşeze.

Discuţiile dese între doctor şi bolnav, fac ca oamenii spitalului să creadă că şi doctorul a înnebunit. Din clipa aceea, doctorul e suspendat şi într'o bună zi este şi el închis în pavilionul No. 6.

Aceasta este acţiunea nuvelei lui Cehov. Lăsăm de-o parte admirabila descriere — perfect reală din punct de vedere psihologic şi medical (Cehov a fost medic) — a bolnavului Ivan Dimitrici. Lăsăm de-o parte vigoarea cu care Cehov ştie să zugrăvească zbuciumul încercat de doctorul Efimici în clipa când, sănătos, e luat drept nebun.

Să urmărim în schimb ideea generală a acestor pagini chinuite.

Convorbirile lui Andrei Efimici Paghin cu Ivan Dimitrici Gromov se învârtesc totdeauna în jurul suferinţei omeneşti. Doctorul e gata totdeauna să citeze filosofii familiari lui în sprijinul teoriei sale stoice:

„Marcu Aureliu a zis: „Durerea este o închipuire vie a durerii; fă o sforţare de voinţă pentru a schimba această închipuire, îndepărteaz-o, încetează să te jeluieşti şi durerea dispare". Asta-i adevărat. Invăţatul sau pur şi simplu omul cugetător, cu raţiune, se deosibeşte tocmai prin aceea că dispreţueşte suferinţa; el e totdeauna mulţumit şi de nimic nu se miră".

Dar riposta bolnavului e mai sănătoasă decât a doctorului:

„Vasăzică eu sunt un idiot fiindcă sufăr, fiindcă sunt nemulţumit şi mă mir de răutatea omenească... Ştiu că Dumnezeu m'a zămislit din sânge cald şi din nevoi... Iar dacă ţesătura organică e capabilă de viaţă, apoi trebue să reacţioneze la orice iritaţie".

Desigur că o concepţie veche, un principiu înrădăcinat, nu poate fi primenit decât în urma unei experienţe neaşteptate şi puternice, răscolitoare. O asemenea experienţă suferă doctorul Efimici.

„M'am demoralizat, scumpul meu — spune el după ce este închis în pavilionul No. 6 — M'am demoralizat".

„Apoi mai filosofează" îi răspunde batjocoritor Ivan Dimitrici.

Da, doctorul continuă să filosofeze, dar altfel: „Doamne, Doamne... Da, da... Odată mi-ai spus că în Rusia nu sunt filosofi, dar că toţi, până şi cei mici, filosofează. Dar de filosofarea celor mici nu suferă nimeni — spuse Andrei Efimici pe un ton plângător".

Durerea doctorului este însă atât de neaşteptată, atât de contradictorie cu calmul vieţii sale de până atunci, încât Andrei Efimici sucombă.

Şi aici, ca în atâtea cărţi ruseşti, se face un imn cald al suferinţei omeneşti.

ERNA WEISSENBRON: Der Stern Kretuklar
Deutsche Buch-Gemeinschaft

„Steaua Kretuklar" este un roman unic în felul său. Eroii duc o viaţă dublă: una pe pământ şi alta după moarte. Un culegător de sdrenţe, cu caracter dubios, care şi-a adunat avere pe căi nu tocmai onorabile, are o casă în apropierea portului. Această casă e azilul unei societăţi interlope de bărbaţi, femei şi copii care stau în anumite raporturi fie cu proprietarul, fie cu fiica lui, Lil. Oameni de treabă şi netrebnici, decăzuţi, dubioşi şi ucigaşi, cerşetori şi animale duc, laolaltă, sub acoperişul acestei case, o viaţă învăluită de mister. Insă cel mai de treabă şi mai delicat dintre toţi e Florian: un orfan sdrenţeros, care face din sentimentul iubirii scopul întregii sale existenţe — instinctiv şi totuşi conştient — şi care, după ce Lil ucide pe bătrânul ei tată, duce alături de ea, supus şi credincios, o viaţă dintre cele mai aventuroase.

După ce moartea i-a secerat pe toţi, începe a doua existenţă, dincolo de mormânt, de unde umbrele lor se înalţă spre lungul drum al pelerinajului .Sub bagheta magică şi puterea vizuală a poetei, — care în imagini plastice ne face să înţelegem tot felul de bizarerii supranaturale — vălul, aşternut între moartea trupească şi viaţa de după moarte, se ridică. Vedem pe Lil şi pe tovarăşul ei, alături de o lume de pesimişti, optimişti, drepţi şi păcătoşi făcând lunga călătorie spre steaua Kretuklar. Numai cei purificaţi isbutesc să ajungă până la ea; ceilalţi, rămaşi prea legaţi de bunurile pământeşti, trebue să se înapoieze pe planeta noastră transformaţi în animale, sau să ducă o viaţă împovărată; ei n'au puterea să învingă greutăţile munţilor abrupţi şi anevoioşi care închid drumul spre steaua mântuirii.

Florian, prietena sa Lil şi muzicantul Hyn, — un om bătrân, beţiv, dar de altfel nobil, curat şi omenos — ajung la treapta care duce spre poarta de flăcări a oraşului mântuitor: „Plin şi puternic răsunau clopotele; focurile imensei porţi ardeau — isbucneau şi se spărgeau în vâlvătăi şi nu mistuiau nimic — nici măcar pe sine însuşi — se avântau şi asvârleau în chiote lumina de purpură a flăcărilor asupra sufletelor eliberate de bezna nopţii şi a apăsării".

Valoarea acestui roman constă în imaginaţia inepuizabilă, puterea de creaţiune şi arta verbală adecvată atmosferei. E surprinzătoare arta cu care a ştiut să redea fizionomia atâtor personagii bizare, care trec printr'o mulţime de peripeţii chiar pe drumul pelerinajului ceresc până să ajungă în lumea cealaltă. Făcând abstracţie de valoarea pur poetică a romanului trebue relevat puternicul lui substrat etic: Florin, adevăratul erou al romanului, este omul infinit de bun şi complet desinteresat; el este simbolul iubirii, care răspândeşte lumină. Atât pe pământ cât şi pe cealaltă lume, prin puterea exemplului său, înalţă pe toţi acei care au o urmă de voinţă, spre sferele superioare ale umanităţii.

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

Industria literară

Ca să lămurească în termeni sugestivi şi populari procesul ciudat şi totuşi simplu al naşterii supra-producţiei, Ilin comunistul, într'o lucrare asupra „Muncii moderne", face apel la fantezie. Imaginează pe un domn Nox, mare industriaş, dotat cu un teribil *flair* negustoresc, flair care-i spune la un moment dat că piaţa mondială cere cutare formă de pălărie. Cât ai bate din palme, fabricile d-lui Nox confecţionează sute de mii de asemenea pălării moderne. Dar în acelaş timp, acelaş „flair" care nu dă greş spune acelaş lucru d-lui Mox, industriaş şi el. Şi noui pălării de aceeaşi formă inundă piaţa mondială. Cum treaba merge strună, d-nii Cox, Box, Fox, Pox, etc., cu „flair"-ul cam tardiv, dar cu fabrici tot atât de multe şi cu aceeaşi implacabilă sete de a acapara capitaluri, imită fabricaţia precedenţilor într'o măsură în care piaţa nu mai are nevoie de producţia dumnealor. De-aici, supra-producţie şi falimente.

Fără îndoială că Ilin, scriind aceste rânduri nu s'a gândit câtuşi de puţin la literatură. Totuşi, d-nii Nox, Mox, Box, etc. sunt întâlniţi şi pe domeniul literar. Sunt adică destui industriaşi ai artei scriitoriceşti, cu flair de negustori, care ştiu ce trebue pieţei literare, fără să ştie însă *cât*, şi care produc în consecinţă fenomenul supra-producţiei cu efectul său: falimentul.

Imediat după războiu şi-a făcut apariţia în literatura italiană un mare industriaş: Pitigrilli. Să ne'nţelegem. D. Nox al lui Ilin, primul fabricant de pălării moderne, a dovedit o clar-viziune apreciabilă şi n'a fost lipsit de ideea originală a debutului unei fabricaţiuni. In domeniul literar, Pitigrilli a produs scandal, semn al autenticei sale noutăţi. Talentat, diabolic de inteligent, sarcastic, spiritual, paradoxal, Pitigrilli, cu bagajul său filosofic cinic-epicureu, era nou. Că o singură carte de Pitigrilli îl conţine întreg şi satisface pe deplin şi pentru totdeauna pe cititor, şi că celelalte cărţi sunt dovada necesităţii de a face faţă cererilor pieţii, aceasta-i altă chestiune. Scriitorul italian rămâne însă un original, pe alocuri un autor puternic, îndrăsneţ, care luptându-se cu prejudecăţile noastre perimate şi totuşi în vigoare, a ştiut să folosească un talent real şi nou în această luptă dusă de atâţi scriitori cu spiritul revoluţionar.

Se ştie că Pitigrilli a fot în întregime tradus şi tipărit în româneşte. Fapta nu este de loc condamnabilă, întrucât — încă odată — Pitigrilli este un scriitor. Dar se vede că afacerile cu marfa lui literară au mers strălucit. Piaţa cerea „Pitigrilli". Pitigrilli însă s'a epuizat: n'are decât şapte volume mari şi late.

La cererile marei masse a cititorilor, s'a răspuns recent cu lansarea unei mărfi care contraface marca „pitigrilli". O editură românească, cu firmă veche, onorabilă, a tipărit şi ea (vă amintiţi de d. Box cu ilairul tardiv?) un scriitor italian, care iscăleşte Kiribiri. Aţi înţeles: marfa e tot de provenienţă italiană şi marca e Kiribiri, vecină cu Pitigrilli. Ba mai mult: o reclamă preventivă ne anunţa că „va apărea în curând o traducere din Kiribiri *mai tare decât Pitigrilli*, poate chiar „adevăratul Pitigrilli".

Inainte de a dovedi contrafacerea — fiindcă vom dovedi pe urmă — acest Kiribiri (de care mărturisim să nu fi auzit pân'acum; dar ignoranţa noastră nu ne angajează decât pe noi) este un lamentabil industriaş de duzină care imită pas cu pas maniera pitigrillescă, cu intenţia nemărturisită, dar evidentă, de a-i fura clientela.

„Romanul" lui Kiribiri se cheamă *Triunghiul adulterului*. Vom lua, la întâmplare, o carte-două de Pitigrilli şi vom încerca o comparaţie, deşi *în fond* aşa ceva nu poate avea loc.

Cu ce începe „Triunghiul" lui Kiribiri? Cu o dedicaţie. Se cunoaşte obiceiul lui Pitigrilli de a închina volumele sale îndeobşte amantelor diverse.

Nu şicanăm. Ştim şi noi că dedicaţii s'au făcut de când există literatura. Dar ascultaţi o dedicaţie a lui Pitigrilli: „armencii adolescente, care bolnavă de tinereţe şi muzică, mi-a mărturisit într'o noapte, la mare, impurităţile ei saphice". Şi acum Kiribiri: „ochilor fatali ai Tinei Rontani... bolnavi de desfrâu... ochilor plictisiţi ai Tinei Rontani, frumoasei preotese a eleganţei, nepotolitei vestale a sacrului templu al Caliopei, etc.".

In cursul romanului, Kiribiri foloseşte obiceiul lui Pitigrilli de a da definiţii, cu deosebirea că e vulgar şi lipsit de spirit. „Femeea — spune Kiribiri — are totdeauna o misiune filantropică de îndeplinit în societate: aceia de a păstra indisolubilă veriga prieteniei... Să fie întotdeauna, fără condiţiuni, între amant şi soţ, în aşa fel încât prietenia să fie direct proporţională cu relaţiile ce leagă pe amant de soţie". Şi Pitigrilli dă o definiţie femeii în legătură cu infidelitatea ei: „Toate femeile sunt prostituate, afară de mamele noastre şi de femeea pe care tocmai o iubim. In fiecare femee zace o cocotă, aşa cum în fiecare bărbat, un soldat. Femeile virtuoase sânt cazuri tot atât de sporadice ca reformaţii şi dezertorii'.

Iată un procedeu care este specific manierei pitigrileşti. La întâlnirea a doi amanţi, întâlnire ce trebue să aibă fatal un cadru romantic, Pitigrilli zugrăveşte un peisaj cu munţi şi lac, în termenii obicinuiţi ai unei atare descrieri. Şi tocmai când pare mai furat de atmosfera propriei sale descripţii, Pitigrilli se întrerupe brusc: „Această descriere idioată, pomădată şi dulceagă, e pusă special pentru a satisface într'un chip agreabil gustul dificil al pompierilor. Pentru tinerele doamne care se dedică profesoratului, mai adaug câteva puncte şi un depărtat... tânguitor... dăngănit de clopot".

Kiribiri e mereu pe urmele lui Pitigrilli. Citez: „Acum, desigur, se simte nevoia unei descrieri detaliate a pieţii Domnului din Milano cu vederea panoramică a goticei catedrale, înălţând curajoasă cele o sută de vârfuri în cobaltul cerului lombard. — Ca să nu mai plictisesc pe nimeni cu descrierea, o înlocuiesc cu acest clişeu". Şi urmează fotografia Domului din Milano. Cum însă Pitigrilli se răfueşte prin aluzii cu scriitorii care folosesc „descrieri idioate, pomădate şi dulcege", Kiribiri nu osteneşte să facă la fel: „Scriitori care să se mai ocupe azi cu asemenea descrieri sânt foarte rari. Sânt tot atât de rari ca şi virginele printre domnişoarele din societatea aleasă, şi ca bărbierii intelectuali care să nu aibă la activul lor vre-o masturbaţie literară".

Cum se vede, Kiribiri vrea să fie şi el foarte îndrăzneţ în expresii, dar e numai vulgar şi gol.

Acolo unde Pitigrilli este spiritual, Kiribiri îşi dă aerul unui filosof profund, care aminteşte pe d. de la Palice. Scurt şi cuprinzător, Kiribiri decretează: „Căsătoria este cea mai minunată nerozie". Iar Pitigrilli: „Există numai două categorii de bărbaţi: cei ce se însoară şi cei ce regretă că n'au făcut-o. — Dar cei care regretă că au făcut-o? — Asta-i prima categorie".

Descrierea personajelor la Kiribiri aminteşte pe aceea a lui Pitigrilli. „Ianci Dulcie Dewitt, cu părul de un blond al aurului de 18 carate, etc." Deobiceiu aurul este de 14 carate. La Pitigrilli a fost de 18, ca să arate absoluta autenticitate şi curăţie a virginităţii eroinei sale. La Kiribiri blondul părului lui Janci a trebuit să fie şi el absolut auriu. In autobiografia sa, Pitigrilli se descrie astfel: „Vârsta, 26 ani; înălţimea 1,75 m.; culoarea obrazului: roză, etc.". Un personaj al lui Kiribiri: „vârsta 27; înălţimea: 1.72; toracele: 92. Figura în totalitatea ei bărbătească distinsă".

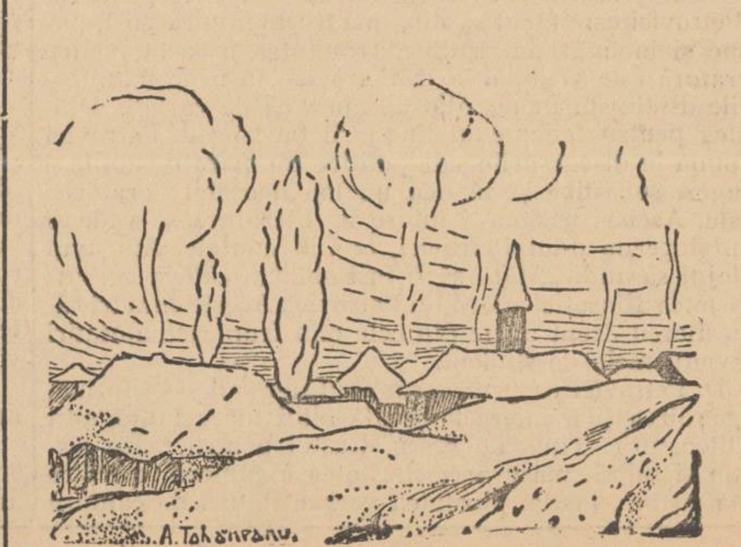
Pitigrilli îşi face adesea prilej să zugrăvească intimităţile dintre un bărbat şi o femee, din chiar actul sexual, care în cărţile lui survine de suficiente ori. N'am putea pretinde că aceste descripţii sunt *pudice*, dar sânt fără îndoială *artistice*. „Ea nu se împotrivi când Mauro îi descoperi sânii şi îi desfăcu cordonul rochiei, dar se mlădiă cu mişcări voluptoase sub mâinile bărbăteşti puţin tremurătoare, se răsuci lacomă după mângâerile lui şi deveni nerăbdătoare, fiindcă procedase prea încet la desvelirea farmecelor ei intime". Vulgaritatea nu-l slăbeşte pe Kiribiri: „Singura lampă care lumina deasupra patului, se stinse. Şi umbra acoperi acele două nudităţi (remarcaţi în acelaş timp şi traducerea!) cuprinse de spasme, confundându-le într'o singură moliciune lascivă".

Până şi micile efecte pitigrilleşti. Kiribiri nu le iartă. Zice Pitigrilli: „ca să nu înşel neprihănita cititoare cu 1,60 lire, sumă pe care mi-a adus-o indirect ca dreptul meu de autor, ar trebui să-i povestesc, etc.". Zice Kiribiri, după ce dă o oarecare definiţie: „Numai această definiţie şi merită banii daţi pe cartea mea".

Mai mult: numerotarea capitolelor, pe care Pitigrilli o face cu cifre arabe (1, 2, 3...) şi nu latine (I, II, III...) cum se obicinueşte, Kiribiri o face la fel.

Dar că acest italian l-a imitat pe celălalt într'un mod nu tocmai fericit, este o problemă pe care economiştii literari ai Italiei au s'o încadreze în formula supra-producţiei literare şi a falimentului literar. Pentru noi, nu asta prezintă interes. Ceeace trebue să însemnăm cu acest prilej este uşurinţa cu care o mare editură românească, de prestigiu şi cu trecut, se lasă convinsă a a tipări o carte de prost gust.

X. Y.

INSEMNĂRI

Dimitrie Paciurea

A murit, uitat şi sărac, un artist modest, unul dintre puţinii artişti adevăraţi ce ne-au mai rămas dintr'o generaţie glorioasă, profesorul din a cărui rodnică îndrumare au crescut aproape toate talentele tinere ale sculpturii româneşti de azi.

D. Paciurea

Dimitrie Paciurea a fost un întârziat, un inactual ca om şi ca artist. Impresionismul său bizar, viziunile lui de apocalips îl îndepărtau de realitatea cotidiană, îi clădeau o lume aparte, în care gândul, creaţia şi lectura alcătuiau axele existenţei.

N'a încercat nimeni să-l smulgă din vis. N'a încercat nimeni să-l redea actualităţii printr'o comandă de monument, deşi era între puţinii care aveau intuiţia monumentalului.

A fost lăsat să moară, ignorat de oficialitate şi neajutat de nimeni, într'un meschin ungher de lazaret.

La răspântia dreptăţii omeneşti vor sta de-aci înainte ca veşnică mustrare Giganţii, Sfinxul şi Himerele lui Dimitrie Paciurea. — *h.*

Ion Petrovici şi literatura

Sânt convins, dintr'o repetată şi de multe ori penibilă experienţă, că oamenii care nu gustă şi nu iubesc literatura sufăr de o iremediabilă vulgaritate sufletească. Toţi, fie ei cât de „intelectuali", dau dovadă, în manifestările caracterului lor, de o lipsă, de o stângăcie şi de o uscăciune, pe care nu le pot acoperi nici cele mai strălucite calităţi ale inteligenţei. Vulgaritatea acestor dispreţuitori de literatură (sau a acestor indiferenţi, în cel mai bun caz) se manifestează în cele mai mici gesturi, în viaţa de toate zilele, în raporturile lor de familie şi de prietenie, în atitudinea lor faţă de societate şi de omenire, în felul cum reacţionează la bucurii sau la necazuri, — cu un cuvânt în toată viaţa lor spirituală.

O zicală banală şi mult întrebuinţată spune că muzica îmblînzeşte pe oameni. Ii îmblânzeşte, adică le potoleşte instinctele animalice şi le retează părul pe care civilizaţia epidemică l-a întors de pe trup pe suflet. Mai mult decât muzica credem că literatura isbuteşte să facă acest lucru. Literatura pătrunde în suflet filtrându-se prin inteligenţă. Influenţa ei este de mai lungă durată; ecourile unei lecturi bune plutesc mai stăruitor în hrubele întortochiate ale sufletului, răsbat prin labirinturi necercetate, deschid porţi nebănuite, trezesc gânduri şi îndeamnă la vis.

După lectura unui poem de Verhaeren sau a unui roman de Dickens, a unui vers din „Faust" sau a unei nuvele de Cehov ori Gorki, omul e dispus măcar o clipă să se desprindă puţin din angrenajul preocupărilor mărunte, să arunce asupra vieţii o privire mai largă şi, judecându-se pe el însuşi, să judece şi pe ceilalţi. „Cunoaşte-te pe tine însuţi", al bătrânului Socrat nu poate fi de cât ajutat de lectura literaturii. Şi nu este oare această cunoaştere suprema îndeletnicire a omului, scop al oricărei culturi şi cea mai omenească dintre însuşiri ?

Aceste consideraţii se potrivesc de minune cu personalitatea d-lui Ion Petrovici şi cu întreaga d-sale activitate spirituală. Sunt consideraţii pe care d. Petrovici le inspiră mai mult decât oricine altul. D-sa reprezintă tipul perfect al îndrăgostitului de literatură, tipul omului pentru care literatura există ca o realitate, mai adâncă şi mai importantă decât realitatea însăşi. Atât prin temperament cât şi prin formaţia d-sale spirituală d. Petrovici este făcut să aibă pentru literatură gust, pasiune şi înclinări irezistibile. Dragostea aceasta pentru literatură este vizibilă, la d. Petrovici, în toate manifestările d-sale spirituale, atât de multe şi de variate. Dragostea pentru fenomenul literar îl face pe d. Petrovici să pună în discursurile sale politice comparaţii subtile şi imagini sugestive şi să dea un ton deosebit oratoriei d-sale. Aceiaşi pasionată iubire de literatură se vede şi în prelegerile d-lui Petrovici, la Universitate. Am avut prilejul să audiez, fără să fi fost obligat, câteva cursuri de istoria filosofiei ale d-lui Petrovici. Aceste cursuri rămân mereu drept unele din cele mai frumoase amintiri ale vieţii mele de student.

D. Petrovici ca profesor a avut norocul să-şi formeze gândirea şi maniera la şcoala altui mare îndrăgostit de literatură: Titu Maiorescu. Gustul pentru fraza elegantă şi sobră, măsura şi claritatea expunerii, concizia unită cu imaginaţia, puritatea vorbei alături de căldura comunicativă a imaginilor pline de culoare şi de neprevăzut, acestea sunt calităţi care se întâlnesc rareori toate laolaltă. După Maiorescu d. Petrovici este unul din puţinii profesori de astăzi care să le aibă în aşa proporţie şi cu atâta strălucire.

Dar d. Petrovici are faţă de literatură mai mult decât o simplă pasiune. Literatura face parte integrantă din personalitatea d-sale. D-sa cultivă literile cu un talent mai mult decât remarcabil, putând să facă concurenţă multor scriitori „profesionişti".

Am avut ocazia de câteva ori să vorbesc despre d. Petrovici scriitor de memorii şi autor de impresii de călătorie Am relevat atunci greutatea de a fi nou şi original în aceste genuri atât de exploatate. D. Petrovici a ştiut totuş să facă din cele două volume de călătorie ale d-sale două excelente cărţi, pline de savoare, de culoare şi de gândire, menite să figureze printre cele mai bune impresii de călătorie din literatura română.

Iată de ce aniversarea d-lui Ion Petrovici este, pe lângă o sărbătorire a d-sale, un eveniment care interesează literatura română, precum şi cultura românească în general. — *Al. A. Philippide.*

Tricentenarul naşterii lui Spinoza

Ssociaţia Spinoza va organiza la Haga între 5 şi 10 Septembrie o săptămână Spinoza sub forma unui congres-filozofic. Inaugurarea va avea loc în istorica sală Rolzaal, unde în secolul al 17-lea s'a decretat interzicerea operelor marelui filosof.

Desbaterile care se vor desfăşura în Casa-Spinoza nu vor avea o orientare istorică; e vorba ca în afară de problema interpretării spinozismului să fie tratată chestiunea raportului dintre fizică şi metafizică, cât şi dintre religie şi filosofie.

Printre vorbitori s'au anunţat: Sir Frederich Pollach (Londra), Léon Brunschvieg (Paris), José Ortega Y Gasset (Madrid), George Santayana, Stephan S. Wise (New-York), Pater v. Dunin-Borkowski S. I. (Koblenz), Ferdinand Lassen (Nymwegen), etc...

Şaptezeci de ani dela naşterea lui I. Schlaf

Germania sărbătoreşte 70 de ani dela naşterea poetului Iohannes Schlaf. Gazetele şi revistele literare închină sărbătoritului articole elogioase, încercând să caracterizeze opera şi personalitatea sa poetică.

Iohannes Schlaf a fost, alături de Arno Holz, promotorul curentului naturalist în Germania, de unde s'a adăpat mai târziu dramaturgul Gerhart Hauptmann.

In colaborare cu Holz, el a dat la iveală, sub pseudonimul Bjarne T. Holmes, volumul de schiţe intitulat „Popa Hamlet" şi drama „Familia Selicke" care deschideau drumul şcoalei naturaliste.

Fără a se depărta în decursul anilor de anumite tendinţe realiste, Schlaf are meritul de a fi ştiut totuşi să se adapteze spiritului nou al vremii.

Atât în proză cât şi în versuri se vede pe lângă influenţa americanului Walt Whitman, aceia a lui Ibsen şi Zola.

In trilogia: „A treia împărăţie", „Căutătorii" şi „Peter Boies Freite" a încercat să disece sufletul omului modern.

In scrierile teoretice se apropie de Tolstoi, fiind preocupat de problema crizei religioase.

Schiţele sale, bogate în elemente psihologice bine motivate, se caracterizează printr'o sensibilitate şi tonalitate proprie. Versurile au o structură interioară liniştită; claritatea şi accentele puternice se pierd într'o muzicalitate cu totul personală.

Dintre studiile sale literare merită să fie relevate essayurile asupra lui Walt Whitman, Verhaeren, Maeterlinck şi Novalis.

O anchetă asupra libertăţii femeilor

Una din problemele „cele mai arzătoare la ordinea zilei" este, desigur, libertatea femeii. Lupta pe care o duc femeile de câtăva vreme pentru emancipara lor, a dovedit perseverenţa, vigoarea, maniera particulară de a gândi a sexului slab de pretutindeni.

In paginile cotidianului francez *l'Intransigeant*, citim câteva răspunsuri foarte semnificative la o anchetă instituită printre avocate, doctoriţe, actriţe, etc, şi referitoare la problema emancipării feminine.

D-na Campinchi, soţia legislatorului francez, ea însăşi maestră a baroului parizian, pare să fie conservatoare, conştientă de autoritatea specific şi eternă a femeii, dincolo de libertăţile civile şi politice pentru care luptă lumea feminină de azi.

„Liberarea mea se apropie, spui d-ta? — se adresează d-na Campinchi anchetatorului. Dar n'am suferit niciodată din pricina sclaviei mele!"

D-na Blanche Montel, interpreta pieselor soţului său Henry Decoin, dovedeşte o judecată limpede, judicioasă: „Egalitatea pe care codul a început s'o acorde femeii este şi rezonabilă şi logică. In viaţă, faptul acesta nu va schimba lucrurile cu nimic. Bărbatul care-şi cunoaşte femeia îi va impune totdeauna deplină ascultare. Şi reciproc. Nu e o problemă a legilor, ci a caracterelor".

O altă actriţă a Parisului, Jane Provost, se arată veselă de succesul pe care sexul său l'a dobândit: — „Dece ne-am menţine servitutea oficială, câtă vreme bărbaţii noştri depind de noi în aceiaşi măsură în care depindem noi de ei? Egalitatea soţilor nu va împiedica buna lor înţelegere, fii sigur. E bine ca femeile, a căror slăbiciune stă mai ales în frica lor, să 'nceapă a-şi da seama de puterea pe care o au într'adevăr. Mâine, femeile vor fi mai cuminţi, întrucât a nu se supune nu va mai avea pentru ele farmecul fructului oprit".

Soţia cunoscutului căpitan Jauréguy, doctoriţă de meserie, este foarte spirituală:

„Cred, a spus d-na Jauréguy, că cincizeci dintr'o sută de femei măritate abuzează de ascendentul ce-l au asupra soţilor lor şi că cincizeci la sută din bărbaţii căsătoriţi abuzează de drepturile pe care le dădeau legile, până acuma. Că femeile sunt liberate este foarte bine. Nu ştiu ce vom face însă ca să liberăm sclavii sexului masculin.

„Femeile cu o oarecare subtilitate s'au gândit, cu mult înaintea legislatorului care a ţinut să le emancipeze, să scuture prin fraudă jugul servituţii, spunând totdeauna da şi făcând de capul lor.

„E o metodă care mi-a reuşit întotdeauna şi care împacă în menajul meu autoritatea d-lui Jauréguy şi propria mea independenţă. Dacă vreo femee nefericită nu cunoaşte încă acest mijloc, i-l servesc acum, declarându-i că dă cele mai bune rezultate. Chiar după liberarea noastră, va putea oricând să-i fie de folos".

O bibliotecă publică

La Roma, în Giordino del Lago — un parc umbros, situat pe o înălţime şi înconjurat de apa limpede a unui lac — se află Villa Borgheze.

De curând s'a deschis aci o bibliotecă publică. Vizitatorii care vin să respire aerul curat al parcului şi vor să-şi întrebuinţeze vremea citind, îşi pot procura volumul dorit urmând ca la plecare să-l înapoieze.

Biblioteca dispune de un număr de 1000 de volume.

In fiecare carte se află un *ex-libris* care pune în vedere acelora care folosesc cartea să aibă grijă de ea. Ideea aparţine Spaniolilor şi în special oraşului Cordova. Se zice că acest oraş a făcut experienţa cea mai frumoasă în legătură cu onorabilitatea şi grija cititorilor faţă de cărţile luate cu împrumut. N'am putea imita străinătatea şi de data aceasta?

Dostoievschi şi procedeele sale de elaborare artistică

Un vast material de manuscrise, corespondenţe şi note autobiografice, asupra cărora s'a concentrat în ultimii ani întreaga atenţie a tinerei critici literare, a permis să se aprofundeze, aşa cum nu s'a putut face până acum, personalitatea marilor scriitori ruşi din veacul al XVIII-lea şi în special a lui Dostoievschi. Ale sale „caete de însemnări" pline de un scris fin şi elegant, întrerupt de desene şi schiţe, lasă să înţelegem că lucrul lui Dostoievschi nu decurgea într'o ordine oarecare şi că elaborarea unui roman era supusă unei profunde transformări faţă de ideea primitivă.

In „Crimă şi pedeapsă", a cărei ţesătură a fost desigur construită cu relativă repeziciune, se vede că tipul protagonistului, dela prima idee pe care a avut-o autorul şi până la romanul definitiv redactat, a suferit profunde modificări.

Intr'adevăr, Raskolnikov e imaginat la început ca unul care ascultă numai de interese materiale ca să asigure mijloacele de existenţă cui socoteşte el că are acest drept. Numai în fazele succesive ale elaborării, Raskolnikov, parcă ascunzându-se pe după ideea „suferinţelor colective" atât de scumpă romancierului rus, se transformă din asasin ordinar în delicvent pasional. Evoluţie care are o curioasă influenţă şi asupra caracterelor personajelor minore ale romanului.

In ce priveşte forma romanului, e interesant de relevat că „Crimă şi pedeapsă", într'o primă schiţare, a fost imaginat ca o confesiune, adică o povestire la persoana întâia. Apoi Dostoievschi avu intenţia să urmeze o formă diversă: jumătate confesiune, jumătate jurnal intim, integrate de comentariile autorului. Dar încetul cu încetul, aceste planuri se spulberară.

Din caetele de însemnări mai rezultă clar că primele schiţe ale „Idiotului" cuprind germenii elementelor principale din „Posedaţii" şi „Fraţii Karamazov". Cum pornind dela „Idiotul", Dostoievschi trebuia să învingă aprige dificultăţi ca să ajungă la un roman organic, printre atâtea idei morale şi atâtea concepte filosofice, se vede într'adevăr că a început cu *opt* scheme succesive. Elaborarea acestui roman a fost cu totul dureroasă pentru marele scriitor rus.

Debutul în teatru al lui J.-B Priestley

Autorul celebrului roman *Bunii camarazi* a reprezentat pe scena lui *Lyric Theater* din Londra prima sa piesă: *Dangerous Corner* (Cotitura primejdioasă).

Piesa aceasta are o construcţie foarte originală, dar care pare contrară unor anume legi ale artei dramatice.

Intreaga ei acţiune se petrece în trecut. Ceeace se vede pe scenă nu-i decât sfârşitul unei drame ale cărei peripeţii esenţiale sunt încet-încet reconstituite de dialog.

Intr'un cerc de rude şi prieteni conversaţia începe să se învârtească în jurul sinuciderii lui Martin Caplan, fratele stăpânului casei, Robert Caplan. Gestul de uimire pe care o tânără femee nu-l poate împiedica în faţa unui obiect despre care crede că a aparţinut răposatului, înveninează lucrurile. Certurile, apoi confesiunile se succed în tot timpul acelor trei acte şi vedem la sfârşit adevăratul suflet al acestor oameni care par la început atât de pacinici şi de inofensivi.

In cele din urmă, când Robert Caplan se sinucide şi el la rândul său, şi când pasiunile şi desnădejdea care au pus stăpânire pe toţi au ajuns la culme, primul act reîncepe până la momentul „cotiturii primejdioase", dar de data asta totul este evitat, căci tânăra femee îşi înnăbuşe gestul care e gata să-i scape şi cortina cade în sunetele unui cântec de dans.

Piesa desigur câştigă la lectură.

Educaţie

MAMA. — Dragii mei, aş vrea să nu-l mai contraziceţi pe tatăl vostru. Aduceţi-vă aminte că e mai bătrân decât voi.

Argument decisiv

— Ştiu că-ţi place fata... dar ca să te însori cu ea trebue să vă cunoaşteţi mai bine.

— Păi, ne cunoaştem, mamă... Am făcut împreună cură de soare la Mamaia...

Logica beţivului

— Degeaba baţi aici, domnule! Nu e o casă, e un felinar.

— Te înşeli. E lumină sus.

PENTRU CINE ARE NEVOE DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 608

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 31 Iulie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Montesquieu, precursor al spiritului modern

In secolul al XVIII-lea, când Francezii călătoreau şi mai puţin decât astăzi, Montesquieu a colindat Germania, Italia, Elveţia, Austria, Ungaria (referinţe despre Timişoara, Orşova şi obiceiuri valahe), Olanda şi Anglia. Studiază instituţiile statale respective, face prime cercetări de drept comparat şi conform concepţiei sale iluministe asupra istoriei, încearcă să stabilească forma de Stat cea mai raţională.

Emoţional — avea o puternică ură contra Despoţilor — in tyrranos.

Nobleţea provincială franceză avea pe-atunci două sentimente contradictorii faţă de curtea dela Versailles: invidie şi dispreţ, adică cele două surse din care se naşte obişnuit resentimentul. Ura lui Montesquieu împotriva despoţilor este starea sufletească a unui aristocrat provincial cu mari speranţe şi simţăminte refulate. Aici sunt rădăcinile concepţiei sale despre lume şi viaţă, precum şi a veşnicei lui „nostalgii" (Klemperer). Montesquieu este iluminist şi revoluţionar, deşi resentimentele proprii nu aveau drept bază o încadrare în lupta de clasă deschisă între burghezie-feudalitate, ci numai un conflict uşor în sânul clasei sale posedante. In calitate de înalt funcţionar, judecător şi filosof al Statului iubitor de ordine nu poate uita, că „libertatea este în noi o imperfecţiune" (Pensées et Fragments, II, 484), complicat fiind cu resentimente oscilează între patrie şi umanitate, divin şi demonic, stat şi individ, valori comunitare şi suveranitate contractualistă, legături interioare şi atomizare, mecanizare şi *organon*. Montesquieu trăieşte părăsirea treptată a divinului din lume şi este unul dintre precursorii conflictului tragic, care caracterizează sufletul modern.

Intre Montesquieu şi André Gide întâmpinăm falanga cea mai superbă de luptă a culturii franceze: renunţare la dogmă, solitudine, disperare, nihilism eroic. Se pot deosebi trei curente în acest domeniu: a) scepticismul elegant şi agnosticismul comod (Montaigne, Anatole France); b) disperarea mărturisită onest şi blestemul luptei neîntrerupte (Montesquieu, Gide, Montherlant), şi — last not least —; c) dogmaticii ajunşi la dogmă ca o terapeutică a disperării morale şi metafizice (Pascal, Léon Bloy, Maritain). Sunt trei tipuri nu numai ale culturii franceze, ci ale spiritului european, în genere.

Interpretarea personalităţii şi doctrinei lui Montesquieu se face îndeobşte sub steagul pozitivismului liberal. Dar rămâne cert impresia clară, că lipsa de aderenţă cu valorile comunitare a liberalismului burghez nu poate să prindă natura originală şi tragic-duală a celui care a scris „L'Esprit des Lois". Această interpretare rămâne numai la latura democratic-constituţională, fără îndoială existentă, fiindcă teoria împărţirii puterilor este o tehnică excelentă de desfăşurare a puterilor Statului, în sensul intereselor lor de clasă. Statul, în general, este un instrument de stăpânire şi exploatare al clasei dominante.

Teoria liberalismului în sec. XIX şi a democraţiilor constituţionale în sec. XX indică o prioritate a puterii legislative faţă de celelalte puteri. Pentru a face imposibilă o exageraţiune a uneia din ele, organele statale au fost astfel aranjate, încât se ţin reciproc în lanţ. Executiva nu poate interveni represiv ori preventiv fără îngăduinţa Legislativei, iar Legislativa este controlată de puterea judecătorească în cazul când face legi, care trec limitele prescripţiunilor pactului fundamental.

Pentru interese politice de clasă, Montesquieu a fost luat în lotul liberal-pozitivist. Dar el e mai de grabă personalitatea unei epoci de tranziţie. Pe deoparte iluminist, în timp ce rădăcinile religioase medievale n'au fost complet distruse.

Montesquieu e o apariţie tipică a stilului francez rococo de viaţă şi artă.

Origina împărţirii puterilor în „Spiritul Legilor" este iluminist-rococo, adică mecanic-statică, iar nu organică, cum e cazul concepţiei engleze asupra dreptului şi puterilor Statului. Puterea judeătorească, legislativă şi executivă sunt trei agregate mecanice. Impărţirea tripartită a fost luată de Montesquieu din Anglia, răspândind-o, apoi, în teoria continentală europeană şi în America, deşi „pe acea vreme, creşterea puterii cabinetului britanic adusese deja o uniune a puterii executive cu puterea legislativă *(N. M. Butler,* Construcţia Statului american, tr. germ. pg. 110).

Trebuie să facem deosebire între concepţia engleză şi franceză a împărţirii puterilor. Sunt fără îndoială anumite puncte de contact între cele două concepţii, dar deosebirea nu este graduală, ci existenţială. Concepţia engleză este o zidire organică a organelor Statului şi a puterilor. Concepţia franceză e gândită ca o despărţire mecanică şi „une trouvaille" geometrică a raţiunii pentru tratamentul aplicat puterilor, un mijloc al agnosticismului estetizant pentru apărarea sfintelor drepturi ale Eului împotriva autorităţii. Deosebirea este aceea obişnuită între organon şi mecanism. Dreptul public englez a păstrat mereu izvoare organice spre deosebire de cel francez. Spiritul geometric al lui Montesquieu — *l'esprit de géométrie* şi *l'esprit de finesse* sunt două direcţii obişnuite ale civilizaţiilor neolatine — preferă formule statice.

Epoca dinaintea anului 1789 în Franţa se găseşte sub steaua spiritului geometric, mecanic, static. Este o epocă a rococo-ului, narcisismului, introspecţiei, pasiunii teatraliste, bergeriei şi a Mariei Antoinette. Masca acestui timp e peruca; viaţa interioară o statornică analiză a Eului; forţele vitale sunt sleite. Iluzia — teatru, salon, adoraţia Naturii gen Watteau — este preferabilă stringentei realităţi. O creaţie a rococo-ului este şi împărţirea puterilor.

Gândul omului-rococo e scurt circuit. Nu poate gândi o idee până la sfârşit, are sărituri capricioase, improvizaţiuni dansante. Caută pretutindeni stofă, neavând şi negăsind nicăieri o cherestea. Acest tablou nu poate fi portretul puritanului englez, ci portretul omului modern anticipat cu răni interioare iremediabile.

Tragedia lui Montesquieu e tragedia dilatoriului, a omului rococo, care nu se poate decide pentru vechea lume feudală medievală sau pentru cea nouă burgheză şi iluministă.

Dorind a juca un rol la curtea din Versailles, eventual a fi trimis ambasador, rămâne prieten cu D'Alembert şi Helvetius (căruia i-a arătat manuscriptul pentru *L'Esprit des Lois)*. Lucrează la Enciclopedia lui D'Allembert, iar în inedite se vede antidemocratismul funciar şi mefianţa teribilă împotriva massei populare *(„populace")*.

Oamenii rococo-ului, cum a fost Montesquieu, sunt exponenţii anarhiei interioare: au pierdut vechile valori şi nu pot găsi pe cele noui. Atitudinea sufletească şi intelectuală este atitudinea tipică a nihilismului, care nu se vrea numit pe adevăratul său nume. Aceşti oameni rămân mereu în legătură cu vechea ca şi cu noua lume şi formează un soiu special de indivizi fără rădăcini şi inconştient de o absolută negaţiune.

O creiaţie a acestei anarhii sufleteşti este împărţirea tripartită a puterilor: asigurarea extremă a libertăţii individului fără asigurarea responsabilităţii. Atomizarea definitivă şi esenţială a fiecărei puteri, după cum sufletul nihilist se aseamănă cu un atom fără legătură cu ceilalţi, adevărată „monadă fără ferestre".

Paralelismul şi legătura continuă între aceste două apariţii sunt eclatante. Montesquieu, exemplu tipic al epocii de tranziţie cu toate stigmatele în laboratoriul sufletesc, era aproape predestinat să creieze „L'Esprit des Lois", care avea să joace un rol atât de simptomatic în ideologia şi viaţa publică a Europei.

PETRE PANDREA

Remuşcare postumă

— după Charles Baudelaire —

Când vei dormi deapururi, frumoasa mea cea brună,
In fundul unei hrube de marmură şi când
Drept pat şi drept podoabă a trupului tău blând
Vei căpăta o groapă şi-o veştedă cunună;

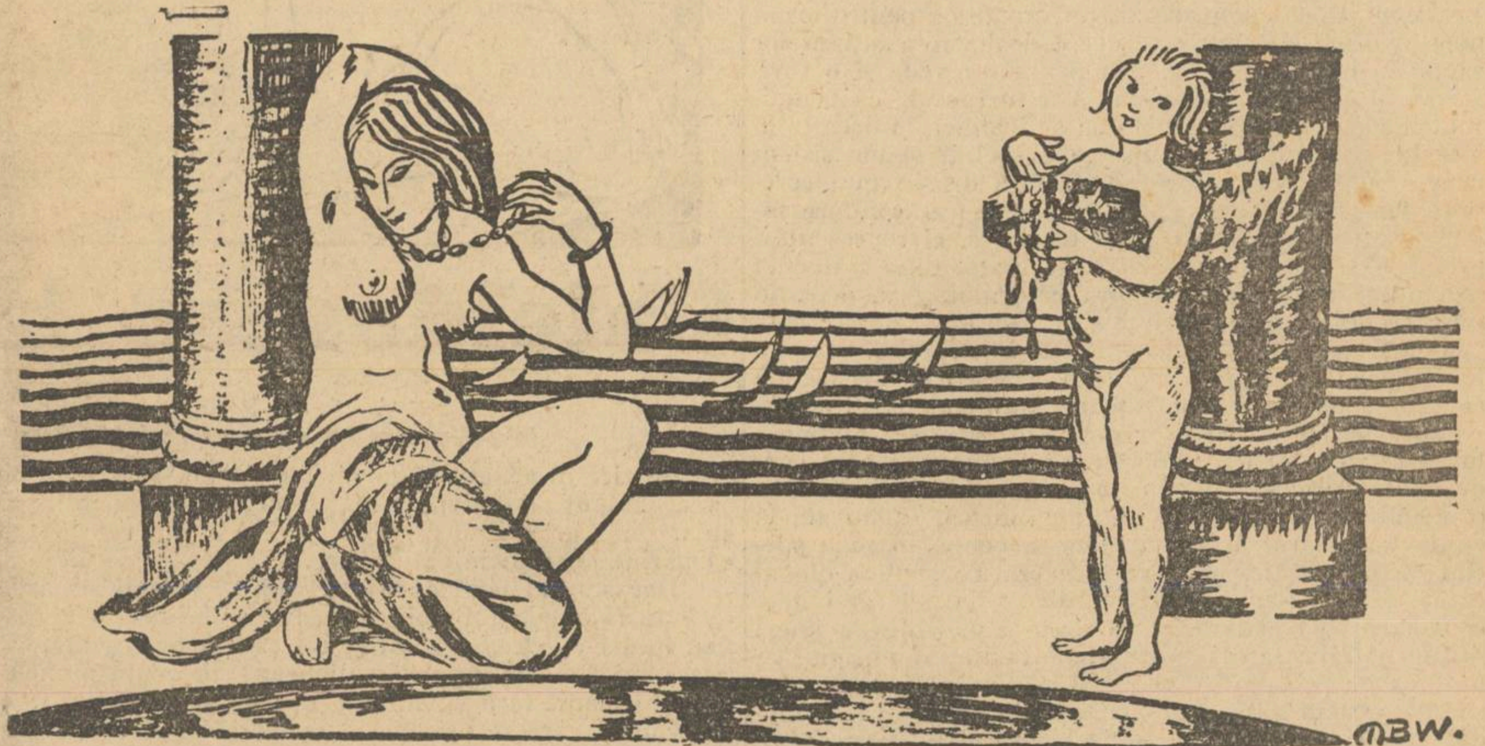
Pe sânul tău molatec de-o leneşă minciună
Când lespezile grele vor apăsa, storcând
Din inima ta slabă voinţă, vis şi gând,
Oprind pe veşnicie colinda ta nebună;

Mormântul, bun prieten al sufletului meu
(El, care cu poeţii demult se sfătueşte),
In nopţi de nedormire îţi va şopti mereu:

„Neroadă curtezană, acum la ce-ţi slujeşte
Că ceiace plâng morţii n'ai vrut să înţelegi?"
— Şi viermii, drept pedeapsă, te-or roade nopţi întregi.

AL. A. PHILIPPIDE

Metafizica sexualităţii la Schopenhauer

Deşi Schopenhauer a acordat instinctului sexual atenţia unui capitol special în volumul al II-lea din „Welt als Wille und Vorstellung", trebue să parcurgem şi câteva capitole mai de seamă din volumul I. Acolo găsim elementele de temei pentru înţelegerea acelui capitol izolat, care nu poate fi sesizat decât prin integrare în sistemul schopenhauerian. Mai trebue ţinut seama apoi că volumul I scris de Schopenhauer între anii 1814—1818 la Dresda (autorul avea atunci 30 de ani) şi apărut la Brockhaus în 1819 a fost complectat de volumul al II-lea, conţinând numai capitole lămuritoare, abia în 1844. Aceasta însemnează că încă în volumul I, gândit la început ca un tot complect, găsim unele indicaţii preţioase asupra chestiunii care ne interesează.

Voinţa, piatra angulară a sistemului lui Schopenhauer, nu este, privită în sine, decât o pornire oarbă, lipsită de facultatea cunoaşterii. Lumea reprezentărilor, de care dispune omul, (spre deosebire de animale şi vegetale, la care voinţa e oarbă) — s'a adăugat voinţei spre a o servi şi a-i procura conştienţa că ceiace vrea nu e altçeva decât viaţa, aparenţa voliţiunii în oglinda reprezentărilor. De aceia „voinţa" e sinonim cu „voinţa de viaţă". In consecinţă „voinţa de viaţă" este o expresie pleonastică. Voinţa este *lucrul în sine,* conţinutul lăuntric (der innere gehalt), esenţa (das Wesentliche) lumii; iar viaţa, lumea, aparenţa (die Erscheinung) numai oglindirea voinţei, care însoţeşte tot atât de inevitabil ca umbra, corpul omenesc.

Cei doi poli ai vieţii sunt naşterea şi moartea; care nu afectează, însă, lucrul în sine, voinţa, ci numai aparenţele voinţei (die Erscheinungen des Willens). Procreaţia şi moartea nu sunt decât expresia superior potenţată a ceiace constitue viaţa întreagă: schimbarea continuă a materiei cu perseverarea formei. Materia ar fi aici indivizii trecători în formă — o constitue speţa nepieritoare. Alimentarea permanentă şi reproducerea nu sunt deosebite decât în gând de procreare. Procesul alimentării este o procreare permanentă, iar procrearea o alimentare superior potenţată. Plăcerea care însoţeşte actul sexual nu este decât bucuria de a trăi. (Die Welt der Wille und vorstellung. IV. Buch. 54).

In mod special Schopenhauer s'a ocupat de problema sexualităţii în volumul II din „Die Welt als Wille und Vorstellung" în capitolul 44, intitulat „Metafizica iubirii sexuale". (Metaphisik der geschlechtsliebe). Pentru Schopenhauer iubirea, oricât ar fi ea de eterică, îşi are originea numai în instinctul sexual, ba nu este altceva decât instinct sexual precis determinat, specializat şi individualizat. Sexualitatea este, împreună cu dragostea de viaţă, instinctul cel mai puternic şi ocupă după Schopenhauer jumătate din gândirea şi acţiunea insului tânăr, constituind ţinta din urmă a oricărei năzuinţi omeneşti, având influenţă dăunătoare asupra celor mai neînsemnate chestiuni, întrerupând cele mai serioase activităţi în orice oră, punând în încurcătură câteodată şi cele mai bune capete, netemându-se să intervie cu minciunile sale în tratativele oamenilor de stat şi în cercetările oamenilor de ştiinţă, introducând scrisorile de dragoste în portofoliile ministeriale şi în manuscrise filosofice, aţâţând şi culminând cele mai complicate conflicte, dizolvând cele mai preţioase legături, cerând drept sacrificiu uneori viaţa sau sănătatea, alteori bogăţia, rangul şi fericirea, scoţând din minţi pe omul cinstit şi făcând din credincios trădător. Sexualitatea apare, deci, ca un demon duşmănos, în permanent efort de a încurca şi răsturna totul; — aşa că eşti determinat să exclami: pentruce atâta zgomot, atâta sbucium, teamă şi nevoie?[1]).

In aparenţă e vorba de un lucru de minimă însemnătate: ca fiecare Hans să-şi capete pe Greta lui. Oare numai atât să fie? — se întreabă Schopenhauer. Nu, ci ceeace se decide în această agitaţie e compunerea generaţiei viitoare. Existenţa fiecărei persoane viitoare e condiţionată de instinctul sexual în genere, iar esenţa ei (das Wesen) e în funcţie de selecţia individuală în cursul satisfacerii acestuia care ia forma iubirii. Nu soarta individuală e în joc ci a speţei. De aceea voinţa aparent individuală numai în manifestarea instinctului sexual are potenţă superlativă de voinţă a speţei şi pe ea se întemeiază „pateticul şi sublimul iubirii transcedentului extazului şi durerilor ei."

Ceiace apare în conştienţa individuală ca instinct sexual în genere şi fără obiect precis nu este decât voinţa de viaţă (der Wille zum Leben). Dar ceeace apare ca obiect precis de sex opus este voinţa de a trăi ca individ concret, determinat. Natura, însă, întrebuinţează aici o stratagemă, travestind această necesitate cu totul subiectivă în aparenţă obiectivă (admiraţia desinteresată—bunăoară). In realitate, însă, ne aflăm în faţa unei finalităţi precise: procrearea unui nou individ. Simpatia reciprocă a doi îndrăgostiţi nu este decât voinţa de viaţă a individului nou, un fel de procreaţie virtuală. Incă în întâlnirea privirilor lor pline de dorinţă se aprinde viaţa cea nouă şi se manifestă ca o individualitate viitoare armonică. Dimpotrivă, antipatia reciprocă, hotărîtă şi perseverentă între un bărbat şi o femeie este o indicaţie că ceeace ei ar putea procrea n'ar fi decât o fiinţă rău organizată, nearmonică, nenorocită. Schopenhauer încearcă să formuleze şi o lege a atracţiei sexuale şi a eredităţii care ar fi dominată de voinţa speţei, obiectivată în doi indivizi şi ţinând seama că progenitura moşteneşte voinţa sau caracterul dela tatăl iar dela mamă intelectul, dela tatăl mai mult statura[2]) şi mărimea dela mamă, mărimea fătului trebuind să fie adecuată uterului matern. Inclinaţia reciprocă, pasiunea părinţilor e cu atât mai mare cu cât chezăşia ca voinţa tatălui şi intelectul mamei să se completeze armonic în progenitură este mai mare. Doi indivizi de sex opus care seamănă prea mult, adică nu se completează armonic, nu pot avea decât legături de prietenie şi de multe ori ei se duşmănesc, căci iubirea — pasiunea produsă de instinctul sexual se naşte numai când e asigurată o compoziţie armonică a ingredientelor sufleteşti pentru viitorul copil. In altă parte Schopenhauer a arătat că atracţia sexuală se conduce după următoarele criterii:

1. *Criterii privind tipul speţei, adică frumosul.*
2. *Criterii privind însuşiri fizice şi*
3. *Criterii relative, rezultând din necesitatea corectării sau neutralizării unilateralităţilor sau anormalităţilor indivizilor puşi în prezenţă prin instinctul sexual şi dornici să rectifice în progenitură devierea de la tipul speţei.*

Individul cel nou este oarecum o nouă idee platonică şi după felul acestora tinde cu toată violenţa la existenţă în lumea aparenţelor, ahtiat după materie, distribuită în dimensiuni limitate de legea cauzalităţii. Ideia nouei individualităţi omeneşti născută cum am văzut din scăpărarea iubirii celor doi viitori părinţi apropiaţi prin instinctul sexual, ideia aceasta a individualităţii omeneşti tinde cu apetenţă (Gier) şi violenţă să se realizeze în lumea aparenţelor. Această apetenţă şi violenţă constituie rădăcina patimii celor doi părinţi unul pentru celalt.

Cum se face, însă, se întreabă Schopenhauer, că egoismul, însuşire de temelie a oricărei individualităţi, mobilul de căpetenie al activităţii sale, egoismul e totuş depăşit, învins de interesele speţei, manifestate prin instinctul sexual? Natura îşi poate ajunge scopul aici numai sădind în individ un fel de nebunie, ce face să-i apară drept interes personal ceeace în realitate este unul al speţei, pe care astfel individul o serveşte crezând că se serveşte pe sine. Această nebunie este instinctul, reprezentant al intereselor speţei.

Instinctul sexual e prezidat de simţul frumosului fără de care ar decade într'o necesitate respingătoare (ekelhaftes Bedürfnis). Frumos apare, însă, sub prizma instinctului sexual, individul care însumează maximum de însuşiri ale speţei întrunind în chipul cel mai pur caracterele acesteia.

Ceeace-l conduce, aşa dar, pe individ este un instinct având drept ţintă binele speţei, în timp ce el crede că urmăreşte plăcerea sa personală. Adevărul ia aci forma nebuniei spre a putea influenţa voinţa. Astfel

[1]) (pag. 659 în ediţia Otto Weiss, edit. Hesse u. Becker, Leipzig 1919).

2) Voinţa fiind după Schopenhauer esenţa în sine (das Wesen an sich) iar intelectul accidenta acelei substanţe urmează că tatăl ca sexus potior şi principiu procreator va fi baza, conferând progeniturei elementul principal: voinţa, iar mama ca sexus sequior şi principiu receptiv va da copilului elementul secundar: intelectul (vol. II. IV. Buch, Kapitol 43 Erblichkeit der Eigenschaften, pag. 638 et seq. ed. Weiss).

(Continuare în pag. II-a)

procedează natura oridecâteori un individ n'ar fi capabil să-i înţeleagă finalitatea — cum e cazul animalelor, complet conduse de instincte — sau nu ar realiza scopurile ei cu zelul necesar, cum e cazul omului pe planul procreaţiei.

Instinctul pare să acţioneze după un concept al scopului (Zweckbegriff) şi totuş acesta nu există în această formă (adică a conceptului conştient). Aşa bunăoară de multe ori cei cuprinşi de nebunia instinctului sexual sub forma iubirilor nelegiuite, nu numai că ignorează, dar abhorează şi caută să împiedice scopul adevărat al naturii: procreaţia.

Şi instinctul sexual la animale, peste care se suprapune iubirea pentru pui sau dragostea pentru ornamentaţie artistică, nu este decât deghizarea intereselor speţei în motive egoiste. Schopenhauer vede şi o verificare filozofică a aserţiunii sale în faptul că la animalele conduse precumpănitor de instinct, în deosebi la insecte, sistemul ganglionar căruia el îi spune sistem nervos subiectiv, are prevalenţă faţă de sistemul cerebral obiectiv. De aci el deduce că ceeace conduce insectele nu e înţelegerea justă obiectivă, ci reprezentări produse de dorinţa subiectivă, născută din influenţa sistemului ganglionar asupra creerului, pus, deci, în mişcare de un fel de nebunie. Acesta ar fi după Schopenhauer mecanismul general al instinctului. Din situaţia privilegiată pe care o are creerul la om rezultă că el are mai puţine instincte ca animalele şi acelea pe care le are pot fi uşor deviate. Astfel se întâmplă în cazul pederastiei, unde simţul frumosului care conduce instinctiv selecţia în vederea satisfacerii sexuale, e denaturat. Intr'o anexă la capitolul 44, adăugată la ediţia ulterioară, Schopenhauer se ocupă în mod special de pederastie, pe care încearcă s'o explice din aceeaşi perspectivă a interesului speţei. Plecând dela constatarea că pederastia se observă mai ales la tineri sau la bătrâni, la cei doi poli contrari ai vieţii, unul cu puterea de procreaţie încă nedesvoltată, altul cu această putere epuizată, Schopenhauer conchide că în modul acesta speţa se fereşte de pericolul unei progenituri slăbite. Şi atunci ea orbeşte pe cei care nu sunt încă sau nu mai sunt capabili de procreare şi-i îndreaptă spre propriul lor sex, împiedecând astfel naşterea unor indivizi inferiori. Natura are, deci, în pederastie un fel de mijloc profilactic.

Dovada că ceeace se exprimă în instinctul sexual este speţa o vede Schopenhauer în faptul că iubirea produce prin posesiunea fiinţei dorite fericirea nemărginită şi din imposibilitatea de a o avea, durere inexprimabilă. Această fericire, această dorinţă şi acest fel de durere, toate însoţite de simţimântul nemărginirii nu pot fi produse de necesităţile individului efemer, ci sunt suspinul speţei (Seufzer des Geistes der Gattung) care vede în fiinţa iubită pierderea sau câştigarea unui mijloc de neînlocuit pentru realizarea scopului ei. Numai speţa, pentru că are viaţă nemărginită e capabilă de dorinţe, fericire sau durere de aceeaş calitate. De aceea reprezentanţii adevăraţi ai intereselor speţei sunt tinerii, în timp ce bătrânii — crede Schopenhauer — nu au în vedere decât interesul individual. Instinctul sexual e atât de puternic şi reuşeşte să intre în concurenţă cu instinctele de conservare individuală pentrucă speţa, în care e sediul fiinţei omeneşti, are un drept mai vechiu decât individul. De aceea precum pe plan psihologic Schopenhauer compară voinţa cu rădăcina şi intelectul cu coroana unui copac, pe plan fiziologic rădăcina o constituie aparatul genital care face legătura individului cu speţa. Pe planul fizic individul este un produs al speţei, precum pe cel metafizic e o imagină mai mult sau mai puţin completă a ideii, care se manifestă, în categoria timpului ca speţă. Aparatul genital este focarul voinţei, iar omul nu e altceva decât instinct sexual concret. E drept, recunoaşte Schopenhauer, că voinţa de viaţă se manifestă mai întâi sub forma instinctului de conservare individuală; iar acesta nu constitue decât o treaptă spre instinctul de perpetuare a speţei, care e mult mai puternic decât întâiul. In instinctul sexual voinţa de viaţă devine transcendent, căci el depăşeşte individul şi se extinde asupra speţei întregi.

Decepţia, care urmează întotdeauna satisfacerii instinctului sexual, Schopenhauer o explică astfel: pasiunea sexuală se întemeiază pe o nebunie, mascând în interes individual ceiace în realitate e interes al speţei, iar în clipa când acesta e înfăptuit iluzia dispare şi în chip firesc apare deziluzia. Spiritul speţei, care a pus stăpânire pe individ, îl părăseşte şi el decade atunci în hotărnicirea şi sărăcia-i primară.

In încheerea capitolului Schopenhauer schiţează legăturile metafizicii sale sexuale cu sistemul său general de metafizică.

Instinctul sexual confirmă mai întâi aserţiunea lui Schopenhauer că esenţa în sine (das Wesen an sich) a omului e indestructibilă. Dacă individului i-ar succede în timp o generaţie cu totul diferită, ceiace ar însemna că individul e cu totul trecător, nu s'ar putea explica participarea acestuia la soarta generaţiei viitoare, interes care nu isvorăşte din reflexie şi premeditare, ci din tainiţele adânci şi pornirile profunde ale fiinţei noastre.

A doua concluzie confirmată este aceia că esenţa în sine a omului îşi are sediul mai mult în speţă decât în individ. Omul trăeşte mai mult în speţă, decât în individ — aserţiune dovedită — prin faptul precumpănirii interesului sexual asupra tuturor celorlalte interese individuale.

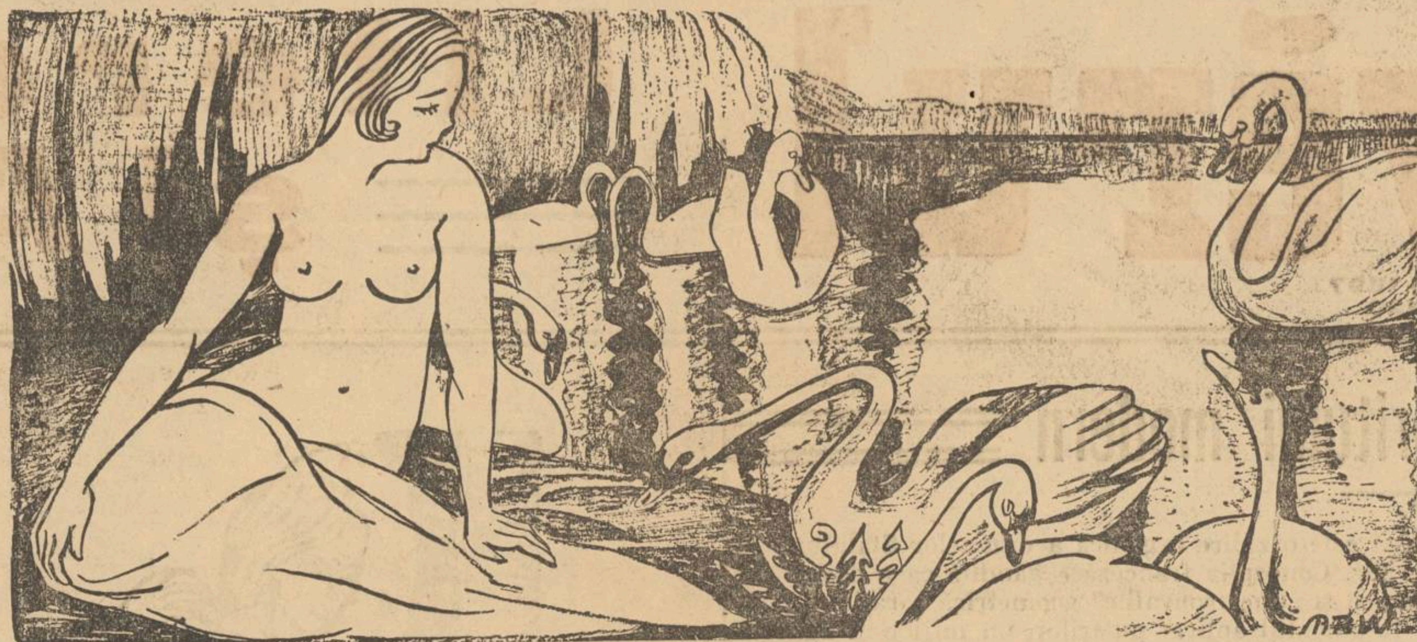
Individul nu este decât aparenţa, nu lucrul în sine, spune Schopenhauer în vol. I din „Welt der Wille und Vorstellung" [1]). Natura nu urmăreşte decât conservarea speţei şi de aceia îngrijeşte din belşug de ea prin uriaşul număr de celule reproductive şi puterea cea mare a instinctului de procreare.

Individul izolat însă n'are nici o valoare şi nici n'o poate avea, căci împărăţia adevărată a naturei o constitue timpul infinit, spaţiul nemărginit şi numărul incomensurabil de indivizi. De aceia individul e atât de uşor sacrificat şi susceptibil de peire din clipa în care şi-a îndeplinit slujba întru menţinerea speţei. In chipul acesta — conchide Schopenhauer — natura exprimă în chip naiv marele adevăr că, numai ideile au realitate (adică obiectivitate a voinţei) şi nu indivizii.

Inclinaţia adâncă pentru sexul opus nu este decât dorinţa sâmburelui nemuritor al individului de a se conserva şi constitue în acelaş timp dovada indestructibilităţii esenţei în sine şi a existenţei sale perpetue în speţă.

TH. LÖWENSTEIN

1) Cartea IV-a pag. 372 ed. Weiss.

Caleidoscop intelectual

Medicina în opera lui Homer

Se zice în genere că medicina din al V-lea veac îşi avea câmpul de activitate în temple, iar Hippocrat, secularizând arta vindecărilor, merită să fie considerat ca părintele medicinii ştiinţifice.

Dar studiul textelor istorice nu confirmă această teză. In Homer, nu numai că medicina se bucură de cea mai înaltă onoare, ci chiar şi cei care o profesează. In opera lui Homer, nu se menţionează niciodată numele vreunui medic fără cuvinte de respect şi deferenţă.

Omul care se pricepe în medicină „preţueşte cât mulţi oameni", stă scris în *Iliada*. Iar în *Odiseea*, medicul e pus în rândul „oamenilor folositori comunităţii" ca poetul, profetul şi constructorul de nave. Medicii umblă, ca şi aceştia, din oraş în oraş, fie chemaţi, fie din proprie iniţiativă, şi pretutindeni sunt bineveniţi. Semn al importanţei deosebite ce se dădea medicilor. Pe de altă parte, faptul acesta dovedeşte că în acel veac depărtat, medicii existau, nu numai militari, ci şi civili.

Medicii din câmpia acheiană, de ale căror nume pomeneşte *Iliada*, sunt Macaones şi Podalirios, fiul principelui tessalian Asclepios.

Dar aceştia doi nu erau singurii medici pe care-i poseda armata grecească. Macaones a fost chemat o singură dată ca să vindece pe Menelaos de o rănire de care însuşi rănitul şi-a dat seama că nu-i primejdioasă. Iar Podalirios, deşi citat ca medic, nu se arată lucrând în această funcţiune cu nici o ocazie.

De altfel, poetul atribue relativ o mică importanţă acestor doi medici, întrucât singura operaţie dificilă. care atingea domeniul chirurgiei şi de care se vorbia mereu, a fost executată de Patrocle. De aceea ne este îngăduit să credem că mai existau şi alţi medici.

In afară de medici propriu zis, până şi unii din eroii de pe vremea aceea se pricepeau mai mult sau mai puţin în arta medicală, fireşte nu în măsura priceperii celor doi fii divini ai lui Esculap, dar suficient totuşi ca să folosească cu succes diverse medicamente pe câmpul de bătae şi sub corturi.

In cazurile când nu se recurgea la invocări supranaturale, cele mai adesea vindecările se făceau după regulele medicinii. Achile a învăţat dela Chiron arta de-a vindeca pe răniţi. Patrocle a fost instruit în această artă minunată de către Achile, şi se pare că a atins o abilitate apreciabilă dacă rănitului Euripil „i-a scos cu cuţitul din şale enorma săgeată ascuţită şi curăţi cu apă caldă sângele închegat. Strânse apoi rana cu mânile şi puse pe rană o buruiană amară, dar alinătoare, care făcu să înceteze toate durerile. Sângele încetă de-a mai curge şi rana se închise".

Această vindecare făcută de Patrocle este o preţioasă mărturie în ce priveşte folosinţa medicinii pe vremea dinainte de Homer.

Claude Débussy

Despre marele compozitor francez, Claude Débussy (1862—1918), a cărui memorie a fost de curând sărbătorită în Franţa, Enzo Greco scrie în revista italiană *La Parola e il Libro:*

„Arta lui Claude Débussy, apărută la sfârşitul veacului trecut, a deschis un nou capitol în istoria muzicii.

Caracteristica acestei arte este părăsirea absolută a formelor tradiţionale, a simetriei, a liniei melodice, a temelor şi a relativelor desvoltări. Asta nu înseamnă însă că Débussy a ţinut să fie duşman al trecutului muzical din pur spirit de contradicţie sau din dorinţa de-a se manifesta brusc ca un profund inovator.

Necesitatea de-a orienta arta sa către opuse orizonturi s'a născut într'însul din convingerea nestrămutată că spiritul timpului său va căuta să găsească un alt mod de exprimare în muzică.

Pe acest drum, fără îndoială că alţii s'ar fi pierdut, întrucât, abolind structurile vechi, muzica ar sucomba în inconsistenţă şi morbositate. Dimpotrivă, acel *Prélude à l'après-midi d'un faune* dela 1892, dacă poate părea ilogic unei severe analize făcute după metoda clasică, va da totuşi o admirabilă senzaţie poetică.

Claude Débussy a folosit în primii ani al tinereţii sale două izvoare străine: Wagner şi Mussorgski. Dela muzica rusă a luat fără îndoială Débussy primele indicaţii: lectura lui *Boris Godunov* i-a deschis drumuri noui, până atunci necunoscute. In ce priveşte influenţa lui Wagner, părerile criticilor se contrazic. Totuşi putem afirma că, dacă maestrul francez a urmat la început maniera compozitorului german, s'a descătuşat curând de ea.

Opera lui Débussy este foarte vastă şi merge pe drumuri diverse: dela compoziţiile pentru pianoforte, printre care acele delicioase *Douze préludes*, până la compoziţiile pentru canto şi pian, până la muzica instrumentală de cameră şi la poemele simfonice pentru orhestră *(La mer, Images,* etc.)

Toate aceste opere au un caracter aproape aristocratic. Dar Débussy s'a afirmat şi în faţa mulţimii pe terenul teatral, cu *Pelléas et Mélisande,* reprezentată pentru prima oară la Opéra Comique din Paris la 30 Aprilie 1902, şi cu acele intermezzi pentru *Le martyre de Saint-Sébastien* de D'Annunzio, în afară de două compoziţii pentru dans.

Arta lui Claude Débusy fu pe drept comparată cu ceeace este impresionismul în pictură.

Atitudinea criticilor şi a publicului de elită în faţa acestei maniere noui, s'a manifestat pe de-o parte printr'o adorare infinită, iar pe de alta detractorii cei mai înverşunaţi declarară muzica lui Débussy decadentă şi bolnăvicioasă.

In schimb astăzi, putem considera acest fenomen artistic dintr'un punct de vedere mai obiectiv, şi prin urmare îl putem socoti ca cel dintâiu semnal al muzicii moderne".

Instrucţia copiilor în India

In India de azi, un fapt evident este defectuozitatea instrucţiei primare: abia 6% din populaţie ştie să scrie şi să citească — scrie *Kitty Shiva Rao* în revista „Montessori".

Există diverse universităţi, cu deosebire în marile oraşe indiene, unde se împarte învăţământul diverselor materii la mii şi mii de studenţi înaintaţi, cu scopul de-a încadra pe laureaţi în posturi guvernamentale, şi nu pentru a le forma o cultură: asta, cu excepţia câtorva Universităţi, ca aceea din Calcutta.

Necesitatea înfiinţării de şcoli elementare este cu atât mai imperioasă, cu cât copilăria la indieni este *scurtă,* maturitatea fiind precoce.

Copiii sfârşesc de-a se duce la şcoală la vârsta de nouă sau zece ani, şi apoi redevin aproape cu toţii analfabeţi, întrucât — cu sistemul de instrucţiune făcută pe baza *memorizării literale* — totul este uitat cât se poate de repede. Iar copiii, fără să fie aţâţaţi de vreun interes, nu se servesc de ştiinţa lor de-a scrie şi citi.

Astfel, educaţia sufletească şi desvoltarea intelectuală a copilului indian sunt cu desăvârşire părăsite.

Copilul indian, fiind din fire mai sensibil decât acela occidental, este capabil de o desvoltare mai rapidă dacă i se dau atenţiile necesare şi este educat în medii adecvate. Pe câtă vreme cu sistemul actual suferă o depresiune a energiilor sale.

Cu situaţia actuală contrastează nivelul înalt al culturii şi educaţiei la care a ajuns India în secolii trecuţi.

In fiecare sat, exista altădată câte o şcoală. *Guru,* adică profesorul, ocupa un loc de onoare şi de influenţă în societate. Studiile mergeau mână 'n mână cu conştiinţa datoriilor din viaţa de toate zilele: profesorul era aproape să călăuzească, să ajute la desvoltarea tuturor energiilor.

O asemenea concepţie întâlnim în doctrina doctoriţei Montessori. Când am început metoda Montessori (1926) — spune scriitoarea indiană — asumându-mi direcţiunea claselor de copii într'o mare şcoală din Benares, care exista deja de mulţi ani, şi aflai vârsta elevilor, relevai cu surprindere că niciunul din ei n'avea mai puţin de opt sau nouă ani şi că părinţii indieni nu voiau să trimeată la şcoală copii mai mici. A trebuit însă, să recunosc că părinţii indieni aveau dreptate, căci şcolile comune nu erau adaptate copiilor de cinci sau şase ani şi chiar mai mari.

Odată institută şcoala Montessori, după a cărei metodă copiii aveau să prindă treptat interes pentru învăţătură — şi o învăţătură temeinică, până la maturitatea lor, — copiii de trei şi patru ani au devenit mai numeroşi în şcoală.

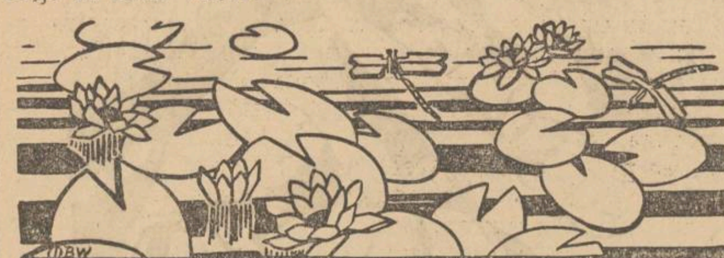
Dacă această metodă, care pare a prejudicia intereselor stăpânirii străine din India, ar fi şi azi folosită, dificultăţile instrucţiei primare ar fi înlăturate.

O corabie cu pânze va traversa Atlanticul

O corabie cu pânze imitând exact corabia faimoasă a lui Crisphor Columb, numită *Santa Maria,* care a fost expusă acum doi ani la Expoziţia din Sevilla, va întreprinde în curând un voiaj în insula San-Domingo, transportând pe bord un bloc de granit, luat dela mânăstirea dela Robida, care va fi prima piatră a farului monumental pe care Uniunea panamericană îl va înălţa, în colaborare cu Statele Noului Continent, în semn de omagiu universal marelui corăbier.

Corabia va călători mânată numai de pânze şi slujindu-se de instrumente identice cu acelea folosite de Columb.

După inaugurarea farului la San-Domingo, corabia va lua drumul spre Statele-Unite până la lacul Michigan, unde va figura la marea Expoziţie dela Chicago în anul viitor.

TURISM

De pe coasta de azur

In partea de sud-vest a Franţei, în frumosul golf al Gasconiei, sub cerul albastru şi cald, se întinde cea mai celebră plajă şi cea mai elegantă staţiune climaterică şi balneară: Biarritz.

Biarritzul e un oraş de 20,776 locuitori. Aşezat pe coasta Oceanului Atlantic, el are plaja cea mai frecventată din Apus. Afară de admirabila-i poziţie, acest oraş mai atrage şi prin înfăţişarea sa veselă şi însufleţită, prin curăţenia aerului şi vecinătatea sa cu munţii Pirinei, ceia ce-l face unul din însemnatele centre de excursiuni ale ţinutului basc. De o parte conturul uşor al Pirineilor, cu pajişti verzi şi zâmbitoare, sub un cer veşnic senin şi primitor, de altă parte întinderea nesfârşită a Oceanului, pierdut în depărtarea albastră, ne face să ne credem duşi într'o lume de basme şi de poezie.

Datorită climei blânde, această staţiune e vizitată de străini în tot cursul anului. Din această cauză, acest ţinut încântător a atras în sânul său multe personagii istorice, dintre care pe Regina Victoria a Angliei; pe Impărăteasa Elisabeta a Austriei şi pe Regele Alfons XIII al Spaniei, care s'a logodit aici cu Ema de Battenberg. In 1838, câţiva spanioli, din cauza revoltei carliste, au venit la Biarritz.

Printre dânşii, era şi Eugenia de Montijo, ajunsă apoi împărăteasă a Franţei. Ea s'a mai întors apoi în Biarritz, cu Napoleon III în 1854, când şi-a zidit frumoasa ei vilă „Eugénie".

In 1865, Bismark a avut aici o întâlnire cu împăratul, întâlnire numită: „Intrevederea de la Biarritz".

Această vilă, precum şi domeniul imperial, au fost cumpărate mai târziu de o societate, aşa că vila a ajuns mai întâi un cazinou, iar apoi un hotel de mare eleganţă.

In acest ţinut, populaţiunea este bască. Acest popor e de statură înaltă, brun, cu fruntea mare şi profil regulat. Jocurile lui sunt foarte caracteristice, întovărăşite de fluer sau de tambur. Locuitorii dau un fel de reprezentaţiuni populare, de o naivitate uimitoare, şi care nu sunt de cât reminiscenţe ale „misterelor" din evul-mediu. Dar distracţia lor favorită este jocul lor special „cu pelota", pe care-l joacă cu o dibăcie extraordinară. Caracterul lor este independent, curagios şi religios. Işi iubesc foarte mult ţinutul şi mai toţi ai lor care emigrează aiurea se întorc pentru a-şi sfârşi zilele la locul naşterii.

Locul cel mai însufleţit din oraşul Biarritz este „Piaţa-Libertăţii", unde se află cazinoul „Belle-vue", foarte elegant, prin terasa lui nesfârşită, expusă spre nord şi în centrul căreia se găseşte un pavilion cu vitraliuri, unde cântă orchestra în toate zilele, de după amiază până seara. Aici se află un vestibul şi o galerie împodobită cu picturi, reprezentând vederi din Biarritz, precum şi o sală de teatru, restaurant, salon de ceai şi salon de lectură.

Dar nimic nu e mai frumos de cât o plimbare de-a lungul plajei, continuând pe bulevardele largi, împodobite cu straturi de flori, umbrite de castani, înconjurate cu bănci şi oferind ochiului minunate privelişti pe mare.

Plaja este mărginită în toată întinderea sa de un dig şi se termină printr'o grădină, în care se află monumentul lui Eduard VII, executat de pictorul Real del Sarto.

Cea mai originală plimbare din Biarritz este aceea ce se întinde în largul Oceanului, pe un imens pod, care duce la o stâncă gigantică şi întortochiată, deasupra căreia se ridică statua argintată a Sfintei Fecioare. E un simbol de pace şi de apărare deasupra furiilor valurilor, pentru acei ce călătoresc pe ape. O imagine tot atât de simbolică şi caracteristică am văzut şi în Elveţia, unde, la poalele unei stânci, în drumul ce duce de la Lucerna la Vitznau, pe lacul celor patru cantoane, răsărea imagina Mântuitorului, cu braţele întinse ca o viziune reală de dragoste şi de protecţiune.

Pentru a ajunge la stânca Fecioarei, mergi pe un pod lung de fier în largul Oceanului, apoi treci print'un tunel format din stâncă, la ieşirea căruia se deschide o terasă, de unde se desfăşoară o privelişte măreaţă, de la râul l'Adour, până la coasta cantorabică.

Ce minunăţie a naturii, de la această prelungire înaintată în apă şi până la depărtarea nesfârşită a farului!

Apa Oceanului se aruncă cu un zgomot asurzitor, chiar când timpul e liniştit, la poalele uriaşelor stânci, producând valuri spumoase şi argintate, pentru care cauză s'a şi numit coasta Bască — Coasta de Argint.

E un tablou măreţ şi teribil, când în zile furtunoase valurile se ridică la mari înălţimi, cu sgomote înfiorătoare, lovind năprasnic asupra stâncilor, ca nişte gigantici nori înfuriaţi.

In Biarritz, am avut prilejul de-a vizita, printre altele, şi interesanta biserică Sfânta Eugenia, iluminată toată cu becuri albastre, ceia ce dă o impresiune de misticism şi de mister, şi pe ai cărei pereţi se află basso-reliefuri pe marmoră roşie şi albă, care dau un puternic efect artistic.

Ea este zidită în stil gotic-modern.

Altă biserică mai este capela Palatului, veche capelă imperială în stil bizantin. Apoi biserica Sf. Carol, în stil romano-modern, şi biserica rusească, unde se află picturi pe aramă.

Farul de la Biarritz e zidit pe un platou înalt de 32 metri. In interior, se află bustul ilustrului fizician Augustin Fresnel. O scară de 248 de trepte duce către o galerie, de unde se desfăşură o privelişte neînchipuit de măreaţă.

Am plecat din Biarritz, ducând cu mine imaginea neştearsă a cerului albastru şi înviorător, a vilelor bogate şi vesele, a grădinilor înflorite şi împodobite cu palmieri, de-alungul întinderii sclipitoare şi nesfârşite a Oceanului argintat de valuri spumoase.

LAURA SCRIBAN

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Tablete

Pana de aur

Lui Adolf

Pană de aur, cu tine rup din caerul nopţii câte un fir de nimic, întortochiat în patru, în opt şi în şaisprezece, după desenul petalelor simple de muşeţel ale orelor, înflorite în dreptul stelelor albe. Eşti de aur pentrucă aşa te voieşte fabricantul, făcător altădată de pene de pană...

Eşti unealta de buzunar a fiecărui. Pintenul tău mărginaş licăreşte la piept, alături de colţul alb al batistei de olandă, cochetăria bărbatului curat, ras la deşteptare şi certificatul soţului iubit, sărutat la uşă. Pestriţă sau sobră ca o baghetă neagră, tu nu-i mai lipseşti cărturarului pe drum şi ai tot ce-ţi trebuieşte, grosime, estetică şi cerneală — pe dinăuntru. Cu ochelarii şi un carnet voi sunteţi laolaltă atelierul portativ al poetului, care-şi poate deschide cancelaria pe genunchi, într'un parc, şi în dreptul nasului pe bulevardele aglomerate. Cel care te-a născocit, gândindu-se la trestii, ca Pascal, murdărit de negreala lichidă şi de fulgul jerpelit al condeiului străbunicilor sâcâiţi de o idee şi scoşi din sărite de un subiect, nu are nicăieri în lumea modernă, populată cu momâi şi socluri, monumentul lui de ebonit, rezervat anţârţ canulelor emoliente.

De dragul tău, poetul care nu scrie, şi-a cumpărat vre-o cinci duzini din aspectele tale, păstrându-le în colecţia de pipe, autor al unui număr mai mic de poeme decât amator de panoplii numeroase de tocuri cu rezervor. Unele sunt pentru arta dramatică, dramă şi comedie, flautele mari; altele au destinaţia capodoperelor în proză voluminoasă — oboaie şi clarinete; altele în sfârşit, vor ţipa cu fineţe, ca fluierul şi ţevile subţiri ale naiului, suflate cu buza mustăţii. Şi pe cele mai scumpe şi mai decorative, artistic rastacuer, tot cel care nu scrie nici atât şi care numai iscăleşte, le are.

— Iubite Penkala, poţi tu să spui cititorului meu cum se chiamă acele mari personagii culturale sau tecnice, care în serviciile Statului sau ale comunei, primesc şase milioane pe an, pentru patru semnături realizate? Şovăi: te-am înţeles.

La mine în buzunar eşti opera lui Adolf, negustorul de pene de aur. Am voit să cumpăr din vitrina lui cu seringi de cerneală, un condei ca lumea.

— Daţi-mi voie, mi-a spus Adolf, pe care nu-l cunoşteam, să vă ofer pana mea de buzunar. E mai bună decât tot ce cumpăraţi; să o stăpâniţi sănătos. Mi-a plăcut odată povestirea, pe care aţi făcut-o unui împachetator. Poate că din condeiul ăsta, care stă de geaba în jiletca mea, să sară din întâmplare povestirea unui vânzător de tocuri şi pene de aur.

Dragă Adolf, cu condeiul d-tale, într'adevăr, cred că am scris de câteva milioane de ori pe *a*, cu care ţi se începe numele. Condeiul continuă să scrie şi odată la două zile, cum mi-ai recomandat, îl alimentez... Să-ţi mai mulţumesc odată de un tovăraş pe care mi l-ai dat, de cauciuc vulcanizat, şi care nu simte curgerea vremii şi nu osteneşte, intact la cioc, cu inima invariabilă şi totdeauna gata, virtute ideală şi niciodată ajunsă, a omului cu degetul bătut la falangă. Ai auzit şi d-ta de inspiraţia, care vine ca fulgerul şi face dintr'un individ de carne şi oase o vioară sunătoare. Nu-i adevărat, domnule Adolf, cerneala vine mai iute şi curge mai lin. Condeiul d-tale suge un poloboc, înainte ca pagina, aproximativ isprăvită, să poată suporta două lecturi. Condeiele d-tale sunt întotdeauna de aur, pe când manuscrisul meu e rareori bun de tipar, o împrejurare tot atât de nefericită ca şi improvizarea lui pe hârtie. Nu-ţi închipui cât te pismuiesc, dragă Adolf, că poţi vinde 3.000 de condeie pe lună, fără să te împingă Diavolul să încaleci gardul vecinătăţii. Cuminte şi liniştit, te-am văzut cu admiraţie la dulapurile de cristal, oferind clientului care ţine să te priceapă, cel mai bun *stylò* la preţul marcat, redus pentru clientul director, subdirector sau secretar general, cu zece la sută.

Ai condeie cu băşică absorbantă, care înghit automatic din sticla, prezintată de-a dreptul, cuminecătura culturală, de sânge vânăt, preparat la Londra, la New-York şi Berlin. Demonstraţia se face pe loc, în faţa clientului, ispitit de sute de condeie, nesigur şi bănuitor. Dar pentru numeroşii cumpărători, care te impresoară ca pe un dentist de iarmaroc, d-ta ai şi condeie fără băşică. Un simplu şurup desface aparatul în două; într'o mână arăţi peniţa desfăcută de ţeavă. Acesta e rezervoriul, zici d-ta. Cu o pipetă de sticlă introducem, zici d-ta, cerneală în rezervoriu: înşurupăm la loc, strângem, ştergem bine — mai aleş ştergem bine — şi scrim. D-ta zici „scriem", pentru că ţi se pare mai academic şi mai concordant cu marile aşteptări ale limbii. Preferaţi subţire sau gros? întrebi d-ta — şi uneori clientul rămâne confuz, neştiind dacă scrie gros ori subţire, ca atunci când îl întreabă negustorul de gulere: ce măsură purtaţi? Noi, dragă Adolf, noi clienţii, dacă ne-ai lua de scurt, nu ştim numerele la nicio marfă.

Dar d-ta crezi că noi ne pricepem nu numai în mărfurile d-tale, dar şi în mărfurile noastre. De aceea mi-ai dăruit tocul d-tale personal. Mărfurile noastre au pentru d-ta prestigiul, obţinut, ca toate marile prestigii, din inexistenţa lor. Ţi se pare că dacă scrie altcineva cu condeiul d-tale, cuvintele capătă licăriri din metalele autorului. Vrei să-ţi spui ceva la ureche, dragă Adolf? Să nu te mai potriveşti cu asemenea poveşti. Autorul habar nu are de ce scrie şi dacă iese ceva, asta e din vina penei de aur a d-tale şi poetul are în conducerea lui rolul dactilografei. Dacă uneori, în legănarea vorbelor, poetul bărbat are înşelăciunea că i se schimbă sexul şi că devine femenin sau neutru, acelaş lucru i se întâmplă şi domnişoarei dela maşina de scris, simţindu-se că i se îngroaşe vocea odată cu degetul pus brusc pe un accent şi că se transformă esenţele ei subtile în măduve osoase de flăcău.

A! mi se pare totuş că te-a îmbrâncit şi pe d-ta, dragă domnule Adolf, Demonul, să te faci autor... Bag de seamă din voce, din tărăgănirea surâsului, din insistenţa cititului, să seara te dai şi d-ta pradă stricăciunii care face din oamenii cumsecade scriitori şi călăreţi pe cai închipuiţi şi de multe ori ismeneşti făptura onestă, simplă şi dreaptă a bietului băiat vărsat în literatură. Dacă e adevărat, ai tot ce-ţi trebuieşte şi peste măsură mai mult: zece mii de pene de aur, cu şi fără vârf de iridium, cu şi fără pompă interioară, groase, mijlocii şi subţiri.

T. ARGHEZI

FEODOR ŞALIAPIN

Dela ciubotar la împărat

Cine mi-a citit în ziare biografia a aflat, de pildă, că în tinereţe am fost cizmar şi corist de operetă. Dar puţini, în afară de câţiva prieteni, ştiu că în viaţa mea plină de aventuri, am avut prilejul să fac... — veţi crede oare? — până şi pe împăratul într'un mic oraşel din Basarabia, la hotarul dintre România actuală şi Ucraina.

O frumoasă pereche de cizme

In realitate, cizmar n'am ajuns niciodată să fiu. Eram ucenic pe lângă un simplu ciubotar din Cazan, oraşul meu natal. Trebue să fi fost lipsit de orice talent pentru arta de a face ghete, căci mi-amintesc că patronul avea ciudate noţiuni despre întrebuinţarea ciocanului: în loc să-l întrebuinţeze la bătutul cuielor în talpă, se încăpăţâna să mă lovească cu el peste picioare. Ca să mă facă să înveţ, spunea el.

Odată, plictisit de neîncrederea pe care severul ciubotar mi-o arăta într'un chip destul de neplăcut pentru arta mea inferioară, încercai să mă reabilitez şi insistai pe lângă patron să-mi îngăduie să fac eu însumi, cu propriile mele mâni perechea de cizme comandate în ziua aceea de un bogat mujic din împrejurimile Cazanului.

După patruzeci şi opt de ore, sărind în sus de bucurie şi profitând de o clipă în care eram singur în dugheană, încredinţai mujicului o frumoasă pereche de cizmuliţe noi, strălucitoare. Ţăranul cu parale fu entuziasmat.

— Bravo, Malcic (băeţaşule)! Ai făcut o capodoperă! Numai... — şi învârtea între mâni sub ochii mei, fructul oboselilor mele — nu-ţi par puţin cam strâmte?

Am protestat cu demnitate: drept cine mă lua? Şi bunul om se convinse, plăti, îşi luă cizmuliţele şi plecă.

Puţin după aceea se întoarse patronul şi eu cu un aer de importanţă îi încredinţai banii căpătaţi, făcându-l discret să înţeleagă că de-acum înainte putea să lase liniştit ciocanul, sau cel mult, în caz de absolută necesitate, să-şi dea el însuşi cu el peste picioare.

Dar un ciclon dintre acelea care irump ades pe coastele Floridei, nu ar fi zguduit atâta şi devastat neînsemnatul spaţiu unde lucrez, decât făcu în clipa aceea mujicul cu intrarea lui infernală. M'am ascuns după un paravan şi în mijlocul urletelor acelui energumen, reuşii să înţeleg ce lucru groaznic se întâmplase. Primul şi ultimul meu client, după ce-şi încălţase cizmele lui noi, în admiraţia familiei şi a vecinilor casei, simţise ceva — un cuiu, poate? — care-l supăra la piciorul drept. Voi atunci să-şi scoată cizma ca să vadă despre ce e vorba şi să lecuiască micul neajuns. Vai, totul fusese în zadar: părea că cizma se lipise de picior.

Acest cuvânt „lipise" a fost pentru mine ca lumina neaşteptată a farului pentru un naufragiat. Fireşte, în fundul cizmelor după ce-am întins fără economie cel mai puternic pap pe care am reuşit să-l combin, am uitat pur şi simplu să lipesc deasupra acea subţire pieliţă care însemna desăvârşirea muncii mele: rezultatul acestei neglijenţe se afla acum, aci, sub ochii mei înspăimântaţi.

Şi ameninţat de privirea întunecată a patronului meu, trebuii, cu ajutorul foarfecelor şi al cuţitului, să fac bucăţi ceeace mă costase atâta sudoare, iar ţăranului să-i restitui banii. Mă grăbii atunci să părăsesc pentru totdeauna teatrul unei atât de înspăimântătoare tragedii. Nu fără a fi făcut un salt, se înţelege, care ar fi să lase pe jos un acrobat, numai să evit ciocanul ce zbura deasupra capului meu cu o putere care-mi păru în clipa aceea supranaturală.

Chelner pentru puţină vreme

Nu e nevoe să vă conving că, dacă n'am avut înclinaţii speciale pentru reparatul ghetelor vechi, mai puţin mă simţeam creat să fac pe chelnerul. Şi totuşi, foamea ne împinge ades la hotărîri mai aspre, iar eu pe vremea aceea aveam o foame de lup! Făcui şi pe chelnerul, profesiune nu tocmai rentabilă, dar care îmi oferea cel puţin posibilitatea să-mi mulţumesc stomacul, vecinic nesătul, cu toate rămăşiţele mirositoarei bucătării a restaurantului unde serveam.

Viaţa mea, oricât mă împăunai cu un frac superb, viaţa mea de chelner o repet, nu era strălucitoare. Pot să vă spun numai că, după puţine zile de la intrarea în serviciu, a trebuit să-mi întrerup promiţătoarea dar neplăcuta carieră, din pricina unui incident destul de banal.

In ospătăria aceea murdară, frecventată de obicei de ţigani zdrenţuroşi şi zgomotoşi, intrase într'o zi, nu se ştie cum, însoţit de un mare domn caucazian, proprietarul mai multor terenuri din împrejurimi, şi desigur aproape prinţ, titlu tot atât de răspândit în Caucaz ca şi Don în Spania. Mi-l amintesc foarte bine: avea pe el unul din acele vestminte caracteristice de stofă albă, ale cărui buzunare de pe piept sunt făcute dintr'o dublă cartuşieră: cine ştie de câteori n'aţi văzut aşa ceva pe pânza vreunui cinematograf!

Ei bine, pe haina aceea albă, avui nenorocirea să răstorn o zeamă neagră, căreia stăpânul ospătăriei se încăpăţâna, poate cu bună credinţă să-i spună cafea. Prinţul caucazian, fără să asculte cuvintele mele de scuze, începu să se arate mânios încât făcu pe toţi cei de faţă să se adune în jurul lui. Eu, demn, continuam să încerc a-l calma; totul era în zadar, ba chiar la un moment dat prinţul îşi scoase unul din pumnale din teaca fin gravată, care împodobea centura lui largă de mătase, şi ameninţă să mă ucidă dacă nu-i voiu plăti imediat paguba suferită. Inaintea unei astfel de tratări, nedemnă de oameni liberi, mă revoltai.

— Ei bine fie! — exclamai eu, voi plăti. Dar, dumneavoastră scoateţi-vă haina, numaidecât: din clipa în care o plătesc, îmi aparţine.

Dar nu mi s'a făcut dreptate şi a trebuit, după ce am dat jos fracul, să-mi reiau, îmbrăcat în sărmanele mele sdrenţe, viaţa nomadă, urmărit de spectrul rece al foamei.

Pe pragul tronului

Dar nu toate aventurile mele se terminau într'un chip atât de umilitor. Printre cele mai plăcute amintiri din viaţa mea, rămâne însă aceea relativă la funcţiunea mea de... aspirant-împărat la Chişinău. Intâmplarea s'a petrecut numai acum câţiva ani.

Trebue să amintim, pentru cei care nu ştiu, că acest mic oraş, trecut României odată cu Basarabia, după războiul european, se numia atunci, pe ruseşte Chişiniov şi era un focar aprins de iredentism. Eu sosisem acolo într'o sanie mare cu trei cai, pretutindeni cunoscută sub numele de troică. Trebuia să cânt chiar în seara aceea şi ca să nu fiu plictisit de primirea nelipsită a autorităţilor şi a locuitorilor, am lăsat ca trenul care venea din Odesa şi cu care oficial trebuia să vin la Chişiniov, să sosească fără mine.

M'am retras la hotel ca să mă odihnesc; eram în bună dispoziţie, din pricina farsei nevinovate pe care le-am jucat-o oamenilor simpatici ce trebuiau să mă aştepte la gară.

Deodată, din piaţa spre care dădeau ferestrele odăii mele, auzii un zgomot nelămurit neîntrerupt, ca al unei mulţimi adunate. Curios, dădui la o parte perdeaua, aruncai o privire jos în stradă, şi văzui o enormă mulţime, zgomotoasă, cu mii de feţe îndreptate spre intrarea principală a hotelului meu.

Era tocmai în zilele când în sferele înalte diplomatice, se desbătea pasionanta chestiune a naţionalităţii Chişinăului: gândeam prin urmare că, desigur în hotelul meu, locuia vreun mare personaj de hotărîrile căruia depindea poate soarta cinstitului popor. Dar ca să-mi înlăture acest gând, intră în odaia mea, obosit şi roş de bucurie, proprietarul hotelului.

— Arătaţi-vă, domnule Şaliapin! Arătaţi-vă o clipă! Au aflat de sosirea dumneavoastră şi au venit aici. Vor să vă vadă! Arătaţi-vă! Ieşiţi la fereastră!...

Şi mai înainte ca eu să ajung să mă minunez şi să mă înveselesc de popularitatea de care mă bucuram la Chişinău, bunul om îmi aruncă pe spate blana, îmi vârî în cap căciula de astrahan, deschise fereastra şi mă împinse spre ea, împăunându-se lângă mine în faţa mulţimii.

„Trăiască Impăratul"

Un strigăt de „trăiască Şaliapin!" se ridică până la mine. Ce idee infernală pusese stăpânire pe mine în clipa aceea? Nu ştiu: dar prea buna dispoziţie în care mă găseam şi caracterul meu glumeţ din fire, mă împinseră să fac semn mulţimii că doresc să-i vorbesc. Şi iată ce ieşi din gura mea, în mijlocul cele mai religioase tăceri:

— Cetăţeni ai Chişinăului! Mulţumesc din adâncul inimii pentru afecţiunea pe care mi-o arătaţi! Şi eu vă iubesc şi întotdeauna v'am purtat în sufletul meu. Ştiu că în clipa aceasta o mare dilemă se desbate între voi. Rusia sau România? Ei bine, cetăţeni, ascultaţi propunerea mea: Incredinţaţi-mi mie guvernarea oraşului vostru. Eu voi fi Feodor I, împăratul Chişinăului. Vreţi?

A înţeles oare mulţimea că voiam să fac o glumă? Sau mai curând fusese fascinată de ideia nouă şi neaşteptată? Cred mai probabilă prima presupunere. Totuşi un urlet nemaiauzit aclamă sfârşitul discursului meu:

—Da! da! Trăiască Impăratul Feodor I!

Câţiva zmintiţi urcară în goană scările hotelului, pătrunseră în odaia mea, mă smulseră sub ochii hotelierului îngrozit şi mă ridicară pe umerii lor, triumfal.

In aceiaşi noapte după recital, plecai cu troica mea lăsându-mi supuşii pe care aveam de gând să-i fac fericiţi.

COUNTEE CULEN

Obsesie

Treceam prin Baltimore, cândva:
Zi veselă de Mai
Un băeţaş cu păr bălai
In ochi mi se uita.

Eram de-o seamă: doi copii.
Cu drag eu i-am zâmbit.
El şi-a scos limba şi rosti:
„Eşti negru-afurisit!"

Prin Baltimore-am mai trecut
Aşa, din când în când;
Din toate câte am văzut
Doar asta-mi vine 'n gând!

In rom. de AD. BYCK

Zdenka Watterson

Convorbire cu buchiniştii

Se crede în mare parte că buchiniştii fac parte din industria parisiană străină; ei se opun însă cu îndârjire acestei afirmaţiuni. Cele mai multe cărţi de pe cheiurile Parisului sunt cumpărate de Francezi. Buchiniştii, care se integrează în viaţa şi mişcarea cheiurilor Senei, resimt şi ei vitregia vremurilor. Incă de astă iarnă făceau o impresie tristă: când în zile reci, cu dulapurile deschise, sub pomi pleşuvi, prizonieri ai cărţilor sărăcăcioase, îi vedeai tropăind de frig. Căci micile lor scaune de fer, adevărate frigorifere, nu le foloseau la nimic; iar vântul tăios le aşternea zăpadă şi ghiaţă în jurul picioarelor degerate.

Lumea a sărăcit, oamenii nu mai au bani ca să cumpere cărţile eftine orânduite în primul raft.

Dar a venit vara. Pomii sunt verzi şi împrejurimile Senei sunt pline de viaţă. Jos gâfâe remorcherele. Iar oraşul e asemenea unei *fata morgana* împietrită. Bătrânii stau alături de femeile îmbrăcate sărăcăcios, care croşetează la soare înaintea dulapurilor deschise.

Cărţilor, cărţilor, unde aţi dispărut voi, tipărituri interesante din anii studenţiei noastre; unde a rămas încordarea nervoasă cu care răsfoiam grăbiţi aceste pagini misterioase, aşteptând în fiecare moment să descoperim incunabule rare?

Inainte de toate, în vitrinele buchiniştilor s'a ţinut seama de principiile higienice. Cele mai multe cărţi nelegate sunt închise în învelişuri galbene de celofan. Cărţile au căpătat gălbinare şi te avertizează să nu pui mâna! Buchiniştii se văicăresc, dar ordonanţa e ordonanţă. Faţă de tradiţia prafului şi neorânduelii, higiena pare acolo un anacronism. Buchiniştii au afişat totdeauna o singură maximă: Trecătorule, opreşte-te şi răsfoeşte după placul inimii. Citeşte în voe printre paginile prăfuite şi cumpără apoi la preţul mâzgălit pe copertă.

Azi însă, cărţile stau, ca să spunem aşa, încinse într'o centură de castitate. Se poate întâmpla ca cineva să fie amăgit să cumpere o carte din pricina titlului „Lesbos", iar apoi, după citirea primelor şase pagini — în care i se face cunoscut că Sapho n'a lăsat nici un fel de document, dar că a trăit pe insula mai sus amintită — să afle că autorul nu poate comunica nimic interesant din viaţa acestei femei romantice, dar că în schimb va povesti tot ce ştie despre favoritele destrăbălaţilor Ludovici.

Buchiniştii mârâe din pricina asta, ştiindu-se induşi în eroare de autor. Unul dintre ei, un om excepţional de cinstit, pe care nouile măsuri îl sâcâe în special, mă sfătueşte prieteneşte:

— Nu cumpăraţi cartea asta, domnişoară. E un spanac.

— *Cine mai cumpără azi clasici ca Voltaire, Molière şi Renan?*

Prietenul meu, buchinistul, dă din umeri. Ia o carte mică, legată în piele, clasic, însă enervant de banal.

— *C'est beau*, — îşi dă cu părerea cam trist; dar imediat spune cu înţelegere: — Desigur, nimeni nu mai vrea să-l citească pe Renan. Alte vremuri, alte gusturi. Oameni tineri. *Que voulez-vous?* Renan e cumpărat numai de oameni în vârstă care sunt *très serieux*. Englezi bătrâni, dascăli bătrâni, Americani mai vârstnici cu înclinări târzii spre frumuseţile spiritului, care caută frumosul adevărat şi romantismul *very continental* din „René" şi „Atala".

— *Ce se cumpără azi mai mult?*

Răspunsul urmează prompt:

— Literatură umoristică de autori convenţionali ale căror nume îmi sunt cu desăvârşire străini.

—*Aveţi şi o traducere a „Bunului soldat Schwejk"?*

Şi buchinistul scoate dintre celelalte cărţi pe Schwejk în traducere germană.

— *Ça c'est rigolo*. Un bătrân Alsacian care citeşte şi nemţeşte şi franţuzeşte!

— Pe Schwejk l-a scris un Monsieur Hasek — pe care-l pronunţă Asek — un ceh care nici nu era scriitor. Dar de scris, a scris admirabil. *Ça existe aussi maintenant* în traducere franceză.

Eram acum de aceeaşi părere. Cele mai multe cărţi le cumpără Francezii.

— Apoi?

— Studenţii americani şi englezi.

— Dar înţeleg ceva?

— Puţin. Ei cumpără cărţi cu gravuri, reviste, volume vechi din *„La vie Parisienne"*. Răscolesc teancurile cu „Vie Parisienne" unde se găsesc desene fine semnate de *Préjilan* şi *Fabian* şi în care se află spirite picante, dar decente. Astăzi „Vie Parisienne" s'a dus pe copcă! *Maintenant c'est sale*. Dar am aici şi broşuri vechi din *„L'Assiette au Beurre"*, unice, cu doi sau patru franci, toate ciclurile renumite, spirite şi nume celebre. Ce preţueşte Renan pe lângă toate acestea?

— *Cine cumpără mai mult, bărbaţii sau femeile?*

— Totdeauna au cumpărat numai bărbaţii.

— *Cum merg treburile azi, când piaţa cărţilor franceze stagnează, când editurile şi librăriile desfac cărţile cu preţuri reduse?*

— Mizerabil! Ce poate face în asemenea împrejurări un biet buchinist când înaintea fiecărei librării stau mese pline cu volume ademenitoare, când capeţi cărţi de calitatea a doua, curate şi aproape noui pentru doi sau trei franci? Pe de altă parte, ediţiile eftine de trei franci pot anunţa mereu noui nume însemnate. Da, da, ne merge foarte prost!"

Şi astfel se văd goluri mari despărţind dulapurile orânduite pe cheiu. Numeroase rafturi rămân încuiate. Vopsite cenuşiu-închis, posomorîte, ele îţi fac impresia unor sicrie. In sufletul buchiniştilor a coborît tristeţa.

PENTRU CINE ARE NEVOE
DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile
Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

Primii paşi

Fragment din „un roman obişnuit"

Ajunsă în fața Regalului, Mariana se decise să intre.

Acum înflăcărările ei, pentru vedetele ecranului şi în special pentru cele masculine, erau totdeauna ponderate de un sentiment de neîncredere pregătitor al blazării finale, de când suferise atât din cauza lui Mosjoukine, care după ce reuşi s'o entuziasmeze în cel mai înnalt grad, sfârşi prin a o decepţiona lamentabil. In cele din urmă îi fu ruşine de sentimentul ce-l avusese pentru un tip atât de „caraghios". Aceiaş pudoare a situaţiilor o avu şi faţă de Ivan Petrovich, pe care în urmă îi găsi supărător de stângaci, lipsit de personalitate şi de temperament.

Poate constrângerea şi blazarea aceasta cu anticipaţie era şi un efect al vârstei ?

Dar era încă atât de tânără!

Totuşi, independent de disciplina impusă de raţiune în faţa scenelor de patetism şi voluptate ce se desfăşurau pe pânză, iluzia răsări iar puternică, stăpânitoare, în sufletul Marianei şi cu mimetismul specific femeilor, în seara aceasta Mariana se simţi patetică şi voluptuoasă ca Lil Dagover... se simţi Lil Dagover.

Când eşi din sală schiţă mersul şi atitudinea marei artiste. Pe stradă mai persistă o bucată de drum, în atitudinea împrumutată dar era întuneric, frig, târziu şi trebui să se grăbească.

Ducea însă cu grije lui Andrei, în adâncurile inconştientului, ca o comoară preţioasă, sufletul de patimă, de voluptate şi de graţioasă drăgălăşenie al celebrei vedete.

Acasă însă lucrurile stăteau altfel.

Andrei o aştepta îmbufnat. Chiar el îi deschise uşa. Mariana încercă să-l îmbuneze. Vru să-l sărute, dar el se uită la ea aşa de curios că pare că ar fi crezut-o nebună, încât se retrase cam jenată. Se desbrăcă de haină şi de pălărie şi într'o clipă fu jos în sufragerie în faţa lui Andrei tot îmbufnat.

Primul fel de bucate se ridică de pe masă neînceput, fiind aproape ars.

Al doilea se putea mânca, dar nu mai era pâne. Mariana se enervă pe slugi, apoi ca să mai schimbe vorba, îi spuse că o întâlnise pe Anie, care îi trimetea sărutări.

— „Ai putea să mai iei lecţii de gospodărie de la Anie".

Vorbele aceste au declanşat totul.

Mariana a fugit sus (mutase dormitorul sus) svârlind şervetul şi s'a trântit numaidecât în pat în hohote de plâns.

Era contrastul între viziunea de fericire de adineauri de la cinema şi realitate, era buna ei intenţie şi dorinţa ei de expansiune înmormântată subit, era enervarea cu care pornise din vreme de acasă, era imagina nesuferită a Aniei, reabilitată, lăudată de soţul ei şi mai erau poate şi altele care o făceau să plângă cu disperare.

Işi plângea viaţa ei fără noroc. Altele sunt iubite, menajate şi ea pentrucă întârziase o jumătate de oră...

Ce jalnică e viaţa şi nimeni nu o auzea cum plânge! Ea plânge şi el stă jos ca un nesimţit şi mănâncă (în realitate, nu mânca nici el ci se gândea cu silă la toate, dar aştepta să treacă criza).

Dela un moment Mariana simţi că nu mai are lacrimi, dar făcea toate sforţările să le mai întreţie cu sughiţuri, în aşteptarea lui Andrei.

In durerea ei sinceră de până atunci se amestecă deodată o ciudată şi inexplicabilă doză de cabotinaj.

Ştia că aşa îl va face să capituleze (dece ţinea oare să-l facă să capituleze?) că-i va cere scuze (în cazul de faţă poate că vina era a ei şi ar fi putut ea să ceară scuze, drept vorbind).

Era eternul conflict ancestral şi baroc între autoritatea bărbatului şi femeia, care se lasă veşnic impresionată, neştiind să se ridice la nivelul acelei autorităţi ; mărturisind greşala, lămurind, ori supărându-se, dar raţional; ci se lasă cu tristeţe şi cu voluptate biciuită de acea autoritate, scâncind şi nevrând să-şi recunoască o vină — întocmai ca copii, ca sclavi.

Ar fi putut să-i răspundă lui Andrei:

— „Ai dreptate, era de datoria mea să mă îngrijesc de toate acestea. Tu ai altă ocupaţie şi desigur ai nevoe şi de linişte când vii acasă, dar uite mi s'a întâmplat şi mie odată ori de două ori, ori de câteva ori, după cum era cazul — sunt cam distrată, am să fiu mai atentă pe viitor, dar te rog şi pe tine să nu dai atâta importanţă unei greşeli, nu chiar atât de fatală".

Să presupunem că Andrei tot nu s'ar fi înveselit. Ei atunci, ce să facem, ne resemnăm (aşa e viaţa) până îi trece.

In tot cazul scena descrisă putea să lipsească.

Dar câte femei procedează aşa ? Şi nu din cele mai apreciate de tabăra inamicului. Femeilor le trebuesc numaidecât scene şi vorbe mari. Se vede că acesta-i faimosul „etern feminin" la care se închină atât bărbaţii.

Andrei tot nu venea.

Exasperată, Mariana începu să se desbrace şi când auzi scara scârţâind sub paşii lui Andrei, deschise tiptil geamul ca să creadă el, că e deschis mai de mult şi se aşeză aşa desbrăcată în faţa ferestrei să se *îmbolnăvească şi să moară*. Ii venea acum să moară de-abinelea numai ca să pară sinceră.

Când intră Andrei, convins că de acuma scăpase de scenă se înfurie grozav văzând cum stau lucrurile.

Violent, se repezi şi-i închise fereastra, iar pe Mariana se luptă s'o ridice, s'o ducă în pat.

— „Ce, eşti nebună ? Eşti nebună ? Nu te gândeşti că eşti femee în toată firea ?"

Gestul de autoritate şi mai ales cuvintele o impresionară. Se miră şi Andrei ce brusc se linişti Mariana, dar parcă tot nu-i venea să creadă şi aştepta o nouă scenă...

Mariana însă se gândea copleşită ca sub acţiunea unei iluminări.

— „Are dreptate... Sunt femee *în toată firea !* Până când am să fac scenele astea ? Şi la 30, la 40, la 50 de ani ? S'ar putea să rămân cu deprinderea... Dar e ridicol... ridicol...."

Şi începu să se gândească la tot felul de lucruri. Işi făcu şi câteva triste reflexii, asemănătoare cu ale noastre, în privinţa „eternului feminin" dar sub altă formă, prin altă asociaţie de idei. Işi aminti de conversaţia ce a avut odată cu un domn care îşi exprima convingerea că cincizeci la sută din atitudinile oamenilir sunt poze. El susţinea că nevoia aceasta au simţit-o chiar şi oamenii superiori, îl cita chiar pe Christ. Mariana nu a prea înţeles atunci, dar în noaptea aceasta îşi aminti de părerea acelui domn, pentrucă o consola. Işi luă rezoluţia să se schimbe, să fie mai raţională.

Ce sens aveau scenele acestea? Mai ales că nici nu-l iubea cine ştie ce, pe Andrei... Doar nu era idealul ei de bărbat! A, nu! Atunci dece atâta pasiune în scene? In general pune prea multă pasiune în sentimente care nu merită.

Işi aminti şi de Anie... Dece o urăşte aşa? Poate că nu-i chiar aşa rea... Rea, poate nu era, dar când se gândi la „vanitatea ei nemăsurată" şi la „manierele ei ipocrite" îşi dădu seama că antipatia aceasta e mai presus de forţele ei! Dar ar putea totuşi să nu-şi mai cultive acea antipatie! Să evite de pildă, să o mai întâlnească aşa des...

Se gândi şi la alţi cunoscuţi, care nu se puteau suferi, dar erau mereu împreună.

Şi ea simţea nevoia aceasta faţă de Anie... Când îşi făcea o rochie nouă, ori când cumpăra ceva în casă, ori chiar când arăta bine, ca să-i facă în necaz. Oare antipatia aceasta era reciprocă? De aceasta era sigură. Totuşi îşi făcu reflexia că sentimentul acesta nu era chiar permanent, ci intercalat, cu perioade binevoitoare, prieteneşti.

In legătură cu gândurile acestea, Mariana îşi aminti de declaraţia ciudată pe care i-a făcut-o odată, la şcoală, o colegă.

Trăise cu ea un an de zile în relaţii de indiferenţă, şi tot timpul nu a avut nici un indiciu din partea ei, că ar fi nutrit altfel de sentimente faţă de dânsa. Dacă s'ar gândi mai bine, Mariana ar putea afirma că fără a fi avut o atracţie, a simpatizat totuşi cu felul fetei acèleia de a fi — după toate aparenţele o fire dreaptă, sinceră... (poate puţin brutală) şi fizicul frumos... (poate puţin cam băieţesc) dar atunci nu i se păreau cusururi.

La sfârşitul anului însă, două zile înainte de distribuirea premiilor, având şi liber zilele acelea — Mariana fu atât de entuziast dispusă, fericită şi comunicativă, contribuind la animaţia tuturor, încât Margareta M. cucerită şi ea, la un moment dat într'un elan tineresc şi sincer se repezi la Mariana şi apucând-o de mână îi declară că tot anul nu o putuse suferi, dar acum şi-a schimbat complect sentimentele faţă de dânsa şi are să-i păstreze cea mai frumoasă amintire (Mariana anul următor avea să schimbe şcoala).

Pe Mariana suprinsă, mărturisirea o întristă atunci. Acest sentiment lipsit de reciprocitate avea însă o explicaţie, de care îşi dădu seama imediat şi Mariana. Margareta iubea cu înflăcărare o profesoară, pe care o simpatiza, într'un grad mult mai mic, şi Mariana, profesoara însă nu numai că îi arăta o afecţiune foarte mare Marianei, în nici o împrejurare desminţită, pentru care îi era mai recunoscătoare acum, dar pe care atunci, drept vorbind, nu punea chiar atâta preţ; dar ceva mai mult, profesoara nu o putea suferi pe Margareta, pe care o cicălea mereu (pentru atitudine, pentru mersul ei, pentru modul de a pricepe — pe scurt o adevărată persecuţie).

Ceeace Mariana obţinea fără nici un efort dela persoana adorată de Margareta, cea din urmă, cu toate sforţările, nu reuşea să şi-o apropie. De fapt antipatia acesta nu era decât gelozie, se gândi Mariana.

In mintea Marianei, gândurile începură să se separe unul de altul, — să alunece în depărtări din ce în ce mai mari şi să dispară apoi complect — adormise.

Razele lunei care pătrundeau prin fereastră îi nimbau obrazul cu o transparenţă şi o delicateţe de marmoră, din care reeşea gura roşie întredeschisă, ca pentru un sărut imaginar.

* * *

In noaptea aceia Mariana visă pe un necunoscut tânăr şi frumos, care o făcu să simtă plăceri nebănuite.

Dimineaţa se sculă mai languroasă, dar dădu repede visul, uitării.

A doua noapte însă, se visă în aceiaş postură cu o persoană cunoscută. Se miră şi ea.

Dar visurile continuară aproape fără întrerupere, nopţi şi nopţi de-a-rândul, perindându-se în patul ei iluzoriu, nenumăraţi bărbaţi: cunoscuţi, întrezăriţi, unii uitaţi de mult şi chiar necunoscuţi.

Ziua îi era ruşine de orgiile de peste noapte; unele imagini însă stăruiau şi peste zi în mintea şi toată fiinţa Marianei, stăpânind-o, delectând-o, detaşând-o de preocupările obişnuite.

Uneori se gândea cu groază dacă i-ar ghici cineva gândurile...

Aceste visuri au durat vreun an, apoi se opriră brusc, fără să se mai repete niciodată. Mariana nu a înţeles nici ea ce se petrecuse cu dânsa.

Sentimentul ei însă pentru Andrei, suferise o profundă modificare. Relaţiile cu el nu-i mai făceau plăcere decât ca un derivativ.

Cum era femeie frumoasă şi mai mult singură, se întâmpla să-i facă curte unii bărbaţi, dar după ce îi încuraja puţin curioasă, îi îndepărta.

Visurile ei fuseseră atât de incomparabile!

Citind într'o zi „Ostenelile cuvioasei Teodora" a lui M. Sadoveanu şi Patraşcanu, care după cum spune povestea a petrecut mulţi ani din viaţa ei, deghizată, într'o mânăstire de călugări în post şi rugăciuni, Mariana avu o adevărată revelaţie şi o invidie pe Sfânta Teodora pentru voluptăţile ei unice. I se părea un ideal demn şi de ea.

Incepu să se pasioneze după dans.

Iată ce scria de pildă, îşi închipuia ea, din aceiaşi nevoie care o făcea pe Sfânta Teodora să mărturisească Atotputernicului păcatele ei, într'o seară după bal.

— M'am întors târziu, astă-noapte, dela bal. Bărbatul meu era puţin gelos, mai ales după ce m'am întors acasă, căci acolo a jucat cărţi şi nu m'a prea văzut. Mă ghicea prea dispusă şi cu gândul aiurea... eu căutam să înnăbuş, să maschez, dar era o bucurie de viaţă în mine, care isbucnea se vede din toată fiinţa mea.

De fapt, am profitat amândoi de gelozia aceasta şi am petrecut o noapte de pasiune... eu, e drept, cu gândul aiurea.

Şi acum ţin să-mi lămuresc un lucru. Trec drept o femeie onestă, în înţelesul strict al cuvântului. Oare multe femei oneste au gânduri aşa de libertinaj, cum am eu uneori?

Nu mi-aşi putea înşela bărbatul şi aceasta nu numai din lipsă de curaj, din pruderie, ori dintr'o veche prejudecată ci pentrucă nu vreau să creez o situaţie falşe şi degradantă şi apoi *nu pot să mint*. Niciodată nu am putut minţi.

Insfârşit nu aş putea să-l înşel... poate pentrucă nu-mi plac realizările. (Noi credem totuşi că intră şi ceva pruderie şi lipsă de curaj şi prejudecată în onestitatea Marianei, cu toate protestările ei). „Dar cu gândul îmi permit luxul tuturor trădărilor".

Şi mai departe se exprima astfel, despre dansurile moderne:

„Atât de elementare, de sincere, de inspirate şi de individuale. O odevărată purificare a simţurilor. Sunt cu totul altceva decât valsul de pildă şi încă la vals se mai pot face rezerve, dar toate celelalte dansuri vechi: gavote, espane, cadril, atât de învăţate pe derost şi drept vorbind, prin nedeterminarea lor, prin lipsa lor de sinceritate, un preambul... O invitaţie pentru mai târziu...

In dimineaţa aceasta, cu toate că nu-mi mai este somn, stau totuşi în pat şi retrăiesc clipele de aseară. Totuşi, lucidă, mă felicit că astă-noapte am avut destulă judecată să refuz doctorului, dansatorul meu asidu, orice întâlnire, ori cât de „inofensivă" — cum spunea el. Mi-am dat seama că e un om care merge drept la ţintă şi nu cred să se lase amăgit, şi atunci mi-am luat rezoluţia să-l evit complect, dar de gândit la toate câte s'ar putea întâmpla *dacă aş vrea*, îmi iau permisiunea aceasta delectabilă, care va dura o zi... două... poate şi o săptămână..."

Ii reveni o clipă în minte comparaţia, care o făcuse cu Sfânta Teodora. Ce prostii... un adevărat sacrilegiu se gândi mai grav — sentimentele ei mici, incomplecte, superficiale să le compare cu... dar preferă imediat, să fie ceeace este şi veselă începu să cânte în timp ce se îmbrăca.

Tot Mariana într'o conversaţie, spunea cam la aceiaşi epocă:

— Ah, dansurile acele vechi cu figuri bine definite, şi despre care ştiai dinainte cum se vor desfăşura, penmiţând totuşi fiecăruia să le imprime un caracter cu totul personal. Graţia şi suavitatea unei gavote se poate oare compara cu gestul brutal şi uniform de îmbrăţişare în public, a dansurilor moderne?"

Şi era sinceră în amândouă cazurile.

Inţelegea două epoci, pusă în două situaţii deosebite. La bal, învăluită în dorinţa unui bărbat senzual, şi ascultând o muzică barbară... Acasă... stând de vorbă în salonul ei calm, cu o prietenă, care cântase la pian, două mazurci de Chopin.

In general despre oameni ne facem concepţii prea unitare — le dăm o caracterizare, mai mult ori mai puţin vagă şi nu mai vrem să ne gândim de tot ce ar mai putea cuprinde acei oameni.

Tot astfel şi în sufletul Marianei se amestecau perversiuni alături de elanuri tinere şi sincere; aspiraţii plate, gânduri serioase, practice şi interesate, alături de idealism şi dezinteresare... după împrejurări, influenţe externe şi mişcări lăuntrice. Noi însă care nu avem nici un motiv să-i punem acea mască obligatorie şi necesară a vieţei posibile — dintr'un interes pur scriitoricesc facem aceste incursiuni în adâncurile ei secrete.

T. C.

SPORT

Ce a fost? Ce este? Ce ar trebui să fie?

Faţă de dezvoltarea uimitoare a sporturilor, este de datoria oricărui practicant activ sau pasiv să-şi puie puţin şi creerul la contribuţie şi să urmărească câteva întrebări, care să-l lumineze asupra motivelor care au făcut din jocurile primitive de ieri, o concepţie nouă despre viaţă pentru azi şi mâne.

Se face adesea greşala să se considere ca origine a sporturilor jocurile antice. Diferenţa e mare. Sportul, aşa cum îl practicăm noi, este de origine anglosaxonă. Primul sport introdus pe continent, a fost gimnastica. In acele timpuri de preistorie sportivă sălile de gimnastică erau totul. Apoi a venit ceeace azi numim canotajul, alături de acestea, studenţii germani practicau un fel de scrimă, care şi azi mai trăieşte, întreţinută de tradiţie, dar s'a modernizat mult; cu toate acestea scrima studenţilor germani cu „Schlägerul" este, faţă de elegantul asalt al unui practicant al săbiei sau floretei, ceeace birja cu un cal este faţă de vre-o maşină super sport.

A urmat apoi bicicleta înaltă, pe care şi azi o mai întâlnim în filmele sonore, alături de alte ustensile antedeluviane.

O schimbare însemnată a adus patinajul; pentru prima oară şi sexul slab a putut să facă ceva pe domeniul educaţiei fizice.

O paranteză: şi înainte de acest moment femeia face sport: călăria, vânătoarea, „parforce" era la modă; acest sport era însă rezervat numai elitei, aşa cum azi este Polo, necunoscut la noi.

Costumele obicinuite pe atunci în sport ne par nouă, celor de azi, ridicule. Ni se par nepotrivite scopului lor aceste hiper-pudice învelitori, care făceau deliciul străbunilor noştri. „Decenţa" dicta un costum care era o piedică mare în dezvoltarea sporturilor.

Până aici, adică în jurul anului 1880, nu se poate vorbi de sport în adevăratul sens al cuvântului; era un joc de societate, o originalitate; unul care făcea sport era privit ca un european care ar lua parte la mişcarea lui Mahatma Gandhi.

Pela 1892 apare pentru prima oară ceeace azi numim *tennis* şi care se trage, după cum se ştie, din „jeu de paume", un joc la modă în Franţa înaintea revoluţiei de la 1789. Acest joc, trecut prin distilatoarele chimiei sportive anglo-saxone, apare cu un secol mai târziu ca SPORT, şi poate ca primul sport. Imediat vine şi un joc cu o minge rotundă pe care o loveşti cu piciorul; original nu? Idolul maselor de azi, foot-ball-ul este deci printre primele manifestaţiuni sportive.

Urmează apoi bicicleta modernă şi, în scurt timp. majoritatea sporturilor noastre de azi, sunt practicate de o minoritate; insule mici pierdute într'un ocean de indiferenţă. Se citează pe la 1894, ca mare curiozitate. un om care venind din Nord aduce în ţinutul Vorarlberg nişte lemne lungueţe cu care alunecă pe zăpadă. Skyul, cel mai frumos dintre sporturi, este deci destul de bătrân.

Acesta este sportul văzut în leagăn. De aci şi până la histeria masselor de azi, este un drum destul de scurt.

Pe la 1895 începe concurenţa ; vânătoarea după record, *match*-uri, ba chiar match-uri între echipe selecţionate a două ţări.

In scurt timp, până la 1900 se ajunge la primul pas care încheie viaţa de adolescent a sportului: Pătrunderea spiritului sportiv în masse.

Spiritul sportiv este cea mai mare cucerire, cel mai mare câştig moral al secolului al XX-lea. Tânărul de azi păşeşte în partea cea mai dificilă a vieţii, epoca aceea nelămurită, bolnăvicioasă în care nu e nici copil, nici adolescent, nici om matur, susţinut de spiritul sportiv şi, cu multă admiraţie, trebuie să constatăm că în ţările unde acest spirit este religie, procentele de alcoolism, de cocainomanie, etc. sunt în continuă descreştere, în timp ce o morală pură pune baza vieţii sănătoase.

Vom stabili mai târziu că nu numai viaţa sănătoasă, nici disciplina sunt scopurile sportului, ci altceva, mult mai mare: *salvarea omului*.

Aici e locul să vorbim de anumite chestiuni; unii, prea bătrâni cu sufletul, găsesc în starea de azi a sporturilor o înfrângere a culturii. Şi în vechea Roma, în epoca decadenţei, un gladiator era mai preţuit decât un retor; azi fiecare ştie că Nurmi trece de la cursele de fond la marathon, că Suzanne Lenglen ar vrea să redevie amatoare, că Babe Ruth e cel mai mare jucător de baseball şi că Bobby Jones este primul sportiv din lume; cine însă ştie ce vrea Einstein, cine a citit ceva de germanul Heidegger, cel mai mare filosof al actualităţii, cine urmăreşte azi probleme de filozofie sau de ştiinţă pură! Sunt acestea toate semnele decadenţei pe care marea criză de azi pare s'o prevestească?

Inainte de a răspunde la această chestiune care pentru orice sportiv este rezolvată, trecem la examinarea motivelor întinderii, popularizării extraordinare a sporturilor.

In momentul când goana după record a început, individul a văzut că orice om sănătos poate deveni jucându-se, petrecând, un erou, un om admirat; nu trebuie altceva decât niţică perseverenţă. Apoi, vă închipuiţi că numai prin sport micul funcţionar, calfa de cizmar, elevul-frizer au văzut posibilitatea să fie egali cu fiul unui lord, cu băiatul patronului. In sport nu există cerc-exclusiv, sau dacă există, este non-sens, o crimă lèse-spirit-sportiv. Mulţi au fost atraşi de faptul că deveneau oarecum originali, ceeace cultura, inteligenţa, sau mijloacele băneşti nu le-ar fi permis.

Adăugaţi aci excelentele rezultate din punct de vedere higienic pe care le-a dat sportul şi veţi găsi încă un punct care i-a adus adepţi noi.

Marea massă a venit din spirit imitativ: ce poate cutare, pot şi eu şi apoi a văzut că jocul acesta are toate calităţile şi a rămas partizan entusiast al sporturilor.

Incetul cu încetul spiritul de întrecere, emulaţia dusă la extrem a adus publicul la această nouă concepţie despre viaţă: Sport. Chiar şi cu moartea se face sport. Amintiţi-vă că în războì un aviator german sau francez deţinea recordul distrugerilor: a incendiat şi doborît 16 avioane, a adus la explozie arsenalul cutare sau altele similare. V'aţi întrebat vreodată, sportivi, dacă această desvoltare extraordinară este firească sau forţată?

Până la un punct sportul se odihnea încă în obscuritate.

A survenit maşinizarea omului. Atâtea doctrine noi, nu la urmă Taylorismul au redus rolul omului în uzine, ateliere, birouri, la rolul firului de aţă în acul maşinei de cusut; e primul ca importanţă, dar vrândnevrând firul trebuie să coase când maşina merge.

Progresele maşinizării, nu trebuie s'o mai spun, au fost şi sunt imense; partea tristă e că acest progres este în raport invers cu desvoltarea omului.

Câteva spirite luminate şi-au dat seama că urcarea aceasta necontenită, vertiginoasă a ritmului vieţii, va aduce omului alt profil sufletesc şi cu aceasta catastrofa. Şi atunci au încercat un leac: împrăştierea, popularizarea culturii; ignoranţa, însă, e atât de înrădăcinată încât cultura n'a putut pătrunde; s'a căutat altă soluţie şi un original a găsit-o: Sport.

Aşa că, desvoltarea firească a sportului a găsit un sprijin puternic tocmai unde aştepta rezistenţa îndârjită.

Numai că, pentru a ţine piept maşinizării, sportul a trebuit să ia o acceleraţie forţată, ceva nefiresc şi aci este punctul negru.

Tempo-ul uimitor, adoptat *forţat* şi de sport, aduce după sine cerinţa perfecţiei; or, nimeni nu poate fi remarcabil în vreo disciplină sportivă fără antrenament continuu, matchuri numeroase şi altele, care cer o specializare absolută. Munca profesională nu se împacă cu sportul. Amatorul care ajunge la nume mare e silit să renunţe în curând la sport, sau să devie profesionist. Exemplele sunt multiple: Lacoste renunţă la tennis, Bobby Jones, Weissmüller, Suzanne Lenglen, Arne Borg şi mulţi alţii devin profesionişti.

Dar scopul sportului, speranţele în sport, se îndreptau în următoarea direcţie: Omul ocupat, după sfârşitul celor 8-10 ore de muncă, să poată practica un sport complect aşa cum aude un concert, fără dorinţa de a întrece pe un Huberman la vioară, un Friedman la pian sau un Georgescu la pupitrul de dirijor. Nebunia tempo-ului nu permite acesta; lozinca se cheamă: fii *mai* bun sau... renunţă. Sportmanul mediu, este, pare-se, o figură ridicolă; de ce un amator de muzică, pianist mediu este un pianist, pe când un sportiv mediu este o nulă?

Goana după record mai are încă un mare desavantaj: Bătrânii! Pentru a ajunge la cea mai bună formă, un atlet cheltuieşte atâta energie, încât la 28-30

(Continuare în pag. V-a)

ani este un om sfârşit; nici un om nu se stăpâneşte atât de bine, încât să poată fi un diletant oarecare, după ce a fost mare campion. Deştept e acela care se retrage la vreme.

Aceasta ne arată că goana după record, necesară înainte pentru reclama în favoarea acestei noi mişcări, împiedică azi sportul să-şi îndeplinească misiunea.

Rezultatul acestui fel de a înţelege sportul este un om nou, creaţia tipică a secolului XX: Duminică după masă merge la un match de foot-ball; când pleacă de la birou trece pe lângă locurile de tennis; ştie ce e un „drive", un „Off-side", un „knok-out", cunoaşte diferenţa între „crawe" şi brassă"; discută forma lui Schmeling, poartă knicker-bockers, veston cu umerii bine vătuiţi, cravate ţipătoare şi... e sportiv.

Unele ţări încearcă să înlăture momentul concurenţei: mişcarea sokolilor, Boy-scouts şi alte organizaţii similare; din păcate componenţii acestor grupe sunt prea tineri, visează numai să ajungă odată campioni; afară de aceasta mai există şi cluburi sportive care nu au cultul recordului: In America sunt alături de speak-easy-uri, localuri clandestine unde se găseşte alcool; la noi aceste cluburi sportive sunt taverne de joc de cărţi.

Şcolile de educaţie fizică având un program analog universităţilor populare sunt azi *idealul*. O oră pe zi să-ţi lucrezi corpul, cum alţii îşi lucrează mintea, fără să tindă să devie profesori universitari, ci numai ca să-şi îmbogăţească bagajul de cunoştinţe, fără altă ambiţie decât menţinerea omului la treapta înaltă la care a reuşit să se ridice.

Fiindcă trebue spus, omul stă azi mai sus decât a stat vreo dată; dovada? Dovada este analiza crizei umane; omul ridică azi criza la rangul unei ştiinţe; au mai existat şi în alte timpuri crize umane, mai mari şi mai grele ca cea de azi, dar nici odată omul nu şi-a dat atât de bine seama de importanţa lor, nici odată nu le-a cercetat ştiinţific, azi o face.

Deoarece nu putem înlătura maşinizarea progresivă, căutăm alte leacuri; singurul punct către care ne putem concentra atenţia este: cum trebuie omul legat de o meserie să-şi petreacă timpul liber? Şi vedem că într'adevăr, pentru scopul nostru, sportul este factor de primă importanţă; însă nu aşa cum e înţeles azi de majoritatea oamenilor, nu!

Recordul trebuie să rămâie numai pentru profesionişti. „Amator sportiv" trebuie să devie sinonim cu „om", dar un amator în sensul frumos al cuvântului, o fiinţă plină de spirit sportiv, plină de sănătate, plină de înţelegere pentru raporturile dintre individ şi societate. Şi atunci specia umană o să poată privi cu încredere în viitor!

NICK GROSS

F. ZIELESCH

Bisonii şi Coyote

Dacă n'ar fi trăit „călătorul Coyote", un indian din tribul Pend d'Oreille, acest animal romantic care trezeşte în sufletul a milioane de europeni poveştile din copilărie cu Indienii, ar fi pierit cu siguranţă. „Călătorul Coyote" prinse, în anul 1873, în preriile din Alberta de Sud din Canada, patru pui de bison: doi juncani şi două junci. Această captură nu l-a emoţionat câtuşi de puţin nici pe el nici lumea dimprejur. Şi totuşi era aproape un eveniment istoric. Căci din aceşti patru pui de bisoni se trag aproape toţi bisonii existenţi astăzi.

Cei patru pui intrară în posesia unei misiuni, sub îngrijirea căreia au devenit străbunicii unei cirezi respectabile. Michael Pablo cumpără în 1884, dela această misiune, zece exemplare la preţul de 250 dolari şi întemeiă o mică crescătorie de bisoni. In 1906 cireada lui Pablo cuprindea peste 1000 de bisoni. Dar crescătoria a fost desfiinţată şi soarta ultimilor bisoni părea pecetluită. Guvernul canadian îşi dete la timp seama de îndatoririle lui. Cumpără 716 bisoni şi întemeiă cu aceştia un parc pentru protecţia bisonilor la Wainwright în Alberta. Animalele trăesc aci pe un domeniu de mărimea Bornholm-ului, împrejmuit cu un gard de sârmă de oţel de 1500 de kilometri.

Problema întreţinerii interesantului animal părea rezolvată. In fiecare an interesantul spectacol dela Alberta era vizitat de aproape 20.000 de turişti. Cireada devenea tot mai mare. Se născu însă o problemă nouă. In 1923 parcul cuprindea 5000 de exemplare. Aceasta era maxima cifră prevăzută. Ce era de făcut cu surplusul? Să fie tăiat? In primul an se făcu şi acest lucru. In anul următor se ajunse însă la socoteala că sistemul poate duce la nimicirea bisonilor.

Cu imense sacrificii băneşti surplusul fu transportat prin regiunile singuratece ale Canadei de Nord-Vest, spre lacul Sclavilor. Aci mai trăeşte un rest al unei alte specii de bisoni, aşa numiţii bisoni de Woodland. Dar şi specia asta e în stare de dispariţie. Mai există încă vreo 2000 de exemplare. O duc bine. Sunt îngrijiţi, nimeni n'are voie să-i vâneze şi trăesc într'un parc ocrotit de mărimea provinciei Rhinului.

Se speră că rassa Wainwright se va încrucişa cu bisonii Woodland şi că vigoarea familiei bisonilor va câştiga prin această încrucişare. Căci nu trebue uitat că cei 5000 de bisoni Wainwright, ultimii descendenţi ai bisonilor americani, ai lui „Buffalo" sunt până acum produse ale crescătoriei indigene. In tot cazul, guvernul canadian trimite acum anual un număr de bisoni Wainwright spre lacul Sclavilor. Restul trebue vrând-nevrând să-l distrugă. In ultimii nouă ani au fost omorâte 7500 de capete din aceste animale crescute cu atâta trudă şi dragoste. Cheltuelile de întreţinere joacă aci un rol important. Veniturile animalelor ucise acoperă însă o însemnată parte a cheltuelilor parcului.

In aceste condiţiuni, bisonul pare salvat dela pieire câteva decenii. La trecutul lui de bună seamă că nu trebue să ne gândim. Când omul alb a pus piciorul în America, bisonul era răspândit pe un sfert din întreg continentul. Istoria nimicirii sale a avut un tempo american. In 1870 existau milioane şi zeci de milioane. In 1880 devenise rar; iar în 1890 dispăruse aproape complet de pe suprafaţa pământului.

Cu treizeci de ani mai 'nainte — povesteşte cercetătorul Froebel — în drum dela Missouri spre Mexico, a călătorit opt zile în şir printre cirezi de bisoni. Iar un alt călător ne informează a fi văzut rătăcind prin prerie o cireadă care avea o lăţime de 40 de kilometri şi o lungime de 80 de kilometri.

GIOVANNI PAPINI

O vizită la Knut Hamsun

Cristiania, 24 August

Am întrebat pe un librar care este cel mai mare scriitor norvegian în viaţă. Mi-a răspuns:

— Knut Hamsun.

Trebue prin urmare să-l cunosc şi pe Hamsun. N'am citit nimic de el, dar fiindcă mă aflu în Norvegia — unde nu voiu mai veni niciodată, şi e cel mai bun lucru pe care-l pot face — vreau să-l aşez pe acest scriitor în colecţia mea de întrevederi memorabile.

Ceeace mi s'a spus despre dânsul îmi place: Hamsun a suferit de foame (ca şi mine), a făcut *tramp* în Statele-Unite (ca şi mine) şi se fereşte pre cât poate de tovărăşia oamenilor (ca şi mine). Trăeşte, după cât mi s'a spus, într'o insulă solitară şi foarte rar vine la oraş. In 1920 i s'a acordat premiul Nobel. Un secretar dela legaţia americană mi-a făgăduit să-mi obţină permisul ca să ajung până la el.

2 Septembrie

Ieri în sfârşit am putut să vorbesc lui Knut Hamsun. Excelentă impresie. E un om de peste şaizeci de ani, cu toate astea, s'a păstrat foarte bine. O păreche de mustăţi cuceritoare îi dă aerul unui ofiţer fără nicio slăbiciune. Obraz deschis, dar puţin trist şi uneori sever. Vorbeşte cu uşurinţă englezeşte. Nu-i câtuşi de puţin ceremonios. Mi-a plăcut.

— Am consimţit să te primesc, fiindcă nu eşti nici cerşetor, nici literat, nici ziarist, nici şomer, nici editor, nici colecţionar de autografe, nici admirator. Toţi aceşti oameni sunt inegal de nefaşti, dar egal de insuportabili. Mă feresc de ei ca un căpitan de bandiţi, dar nu totdeauna cu succes. Am pus între mine şi ei o fâşie de mare, dar această seminţie ştie de existenţa vapoarelor şi profită de ea.

„Din fericire pentru d-ta, d-ta nu ştii ce este gloria: fie ca o asemenea nenorocire să nu se abată asupra capului d-tale! A fi celebru înseamnă să devii totdeauna bătrân şi persecutat. Când ai câştigat o faimă e tot una cu a te transforma într'un cadavru viu pe care lumea îl sfâşie. Tinerii şi rivalii te socotesc ca pe cineva care se supravieţueşte, dar care n'are niciun pic de viaţă şi te tratează ca atare. Celebritatea este o anticipare a coşciugului şi mormântului. Eşti celebru? Prin urmare ai dat tot ce-ai putut; şi se poate proceda la autopsie sau mai mult: la vivisecţie. Eşti deja recompensat: să scoatem, deci, postamentul de subt acest stârv încununat şi ghiftuit, ca să facem loc oamenilor obscuri! Orice ai face, va fi totdeauna inferior operelor care ţi-au asigurat renumele. Gloria este un certificat de impotenţă. Şi mai mult o închisoare. Să vrei sau nu, eşti supus unei supravegheri speciale. Nu te poţi muta într'o casă sau intra într'o cafenea sau să pleci în voiaj fără ca mii de oameni să n'o afle imediat, fără să se facă zarvă şi fără să se tipărească toate acestea. Să te refugiezi în singurătate, la ce bun? Şi aici eşti desgropat; şi dacă nu se poate afla nimic despre tine, se inventează.

„Dar ăsta-i cel mai puţin însemnat dintre lucruri. Ceeace e mai rău este că celebritatea te face pradă în mâinile unor tâlhari cinstiţi. Toţi vor câteceva, toţi pretind ceva şi toţi, efectiv, iau câteceva. Din o sută de scrisori pe care le primesc, nouăzeci cel puţin sunt scrise ca să solicite. Din douăzeci de persoane care au putut să mă găsească, nouăsprezece izbutesc în cele din urmă să iee ceeace au dorit.

„Admiratorul depărtat vrea cadou cărţile mele; unul vrea o dedicaţie sau un autograf pentru colecţia lui; cutare îmi cere o fotografie şi amănunte asupra vieţii mele; cutare vrea să-mi vorbească cu orice preţ ca să-i dau un sfat, să-l călăuzesc, să-l ajut, să-l luminez şi să-l salvez. Decând am obţinut premiul Nobel, nu se mai sfârşesc cererile de bani. Toate pretextele sunt excelente: boli, brevete, taxe şcolare, voiaje indispensabile, părinţi paralitici, mame nebune, surori tuberculoase, căsătorii urgente, subscripţii pentru monumente, centenarii, morţi, licee, nobili ruinaţi, spitale zoologice, explorări arctice, catastrofe. Dacă i-aş fi ascultat pe toţi, mi-ar fi trebuit întreaga avere a lui Nobel, şi aş fi ajuns, pentru a doua oară să mor de foame.

„Sunt deasemenea unii cărora celebritatea mea le dă credinţă în omnipotenţa mea. „Intrucât toată lumea îl cunoaşte, asta înseamnă că şi el cunoaşte pe toată lumea şi, prin urmare, poate obţine ce vrea". Greşală grosolană, cum desigur îţi dai seama. Un scriitor poate fi foarte celebru şi totuşi să n'aibă legături decât cu un mic număr de prieteni, care nu dispun de nicio influenţă pe nicăiri. Dar toate acestea, gloata asta de postulanţi nu le ştie sau nu le crede. Şi în fiecare săptămână există cineva care-mi pretinde imposibilul: să-i procur un post bun, bătând toba; să fac să i se publice cartea în cutare editură importantă, să-l recomand la cutare gazetă ca să obţină o colaborare bine plătită; să mă adresez miniştrilor sau Academiei ca să-i obţin un subsidiu, o bursă de voiaj, o pensie.

„In realitate, ca urmare a vieţii solitare pe care mi-am impus-o, nu cunosc şi nu frecventez acele personaje de care depind asemenea favoruri. Şi chiar dacă i-aşi cunoaşte, nu înseamnă că sunt obligaţi să-mi acorde ceeace le cer pe singurul motiv că mă numesc Knut Hamsun. Ar trebui să scriu scrisori peste scrisori, să frec băncile anticamerelor, să-mi jertfesc însfârşit timpul, lucru pentru artist mai preţios decât orice — şi să acopăr cu numele meu oameni care, mai totdeauna, îmi sunt necunoscuţi. Şi dacă uneori, din slăbiciune, mulţumesc pe câţiva, dacă obţin ceeace au dorit, ah! Doamne Dumnezeule! nimic nu-i satisface! Vin din nou cu noui rugăminţi şi din ce în ce mai exigenţi. Apoi, dupăce i-ai copleşit cu servicii, te părăsesc indignaţi şi obraznici, în ziua când nu vei mai fi în stare să le acorzi o satisfacţie derizorie...

„Mai sunt aceia care-mi trimit volume sau manuscrise şi care-mi cer să le citesc şi să le dau apoi o opinie motivată. Apoi, această ciumă de anchetatori, care-ţi fură un ceas dela lucrul sau din repaosul tău ca să câştige ceva parale pe socoteala ta. Insfârşit, de la omul celebru se pretinde totul. A dăruit plebei oarbe puţină lumină, inimilor reci puţină căldură, creerului gol câteva din ideile sale. A dat o parte din el, din sângele, sufletul, viaţa sa ca să îmbogăţească sufletele altora şi să le facă viaţa mai puţin tristă. A dat şi tocmai fiindcă a dat, trebue să mai dea, să dea până în pânzele albe, şi nu numai spiritul lui, ci şi banii lui, zilele, necazurile şi chiar câteva fărămituri din gloria lui.

„Scriitorul celebru este împrejmuit de paraziţi, de cerşetori, ciocli şi hoţi. Celebritatea, departe de a fi o răsplată, e un blestem, o pedeapsă. Dacă ştiam asta în 1890 l'aş fi ucis pe Brandes care a revelat Europei prima mea carte: *Foamea*. Mai bine să fii înfometat decât celebru.

„Şi d-ta, deşi nu mi-ai cerut nimic, mi-ai luat ceva: o jumătate de ceas din timpul meu şi ceva din forţa mea. Şi d-ta eşti un hoţ cinstit, un hoţ bine crescut, dar un hoţ!"

La auzul acestor cuvinte, a căror dreptate o recunoscui, nu m'am supărat deloc, dar am crezut că-i decent să mă ridic şi să plec. Knut Hamsun m'a văzut că plec cu o vădită plăcere şi, în uşe, mi-a strâns mâna cu putere.

Knut Hamsun e un tip care-mi place şi încă mult. Am să cumpăr toate cărţile lui şi să-l despăgubesc astfel, într'un mod cât se poate de delicat, de timpul pe care l-a pierdut cu mine.

Trad. de L. S.

Doi, de pe stradă

De câteva zile plouă aproape fără încetare. E frig deabinelea. S'ar putea chiar, ca la noapte să înceteze ploaia şi să se aşeze pe ninsoare. Aşa vine întotdeauna iarna: o săptămână, două, plouă mereu, de zici că-i toamnă, până într'o noapte... E deajuns să ningă odată şi pe urmă, cine mai poate dormi afară? Când plouă, e altceva. Te bagi sub o streaşină, într'un gang, în orice loc unde nu cade de sus. Cu frigul ce te faci, că el nu vine numai dintr'o direcţie.

Te găseşte din toate părţile, de parcă numai pe tine te-ar căuta... Uf, domnul meu, ce viaţă!

Cei doi merg, unul în urma celuilalt, fără grabă. Sunt amândoi uzi până la piele şi de aceea nici nu iau seama pe unde păşesc; de abia dacă mai evită bălţile.

Omul merge înainte mârâindu-şi, în surdină, gândurile, iar după el, cu botul în călcâile lui, căţelul. Cel dinainte poartă pălărie de pae şi pardesiu negru, cel din urmă o blană uzată, de „setter", neagră.

Când ajung la pod, amândoi se opresc.

— Ei, ce ne facem, domnul meu? întreabă unul.

Se reazimă de parapet şi îşi încrucişează braţele.

Celălalt îşi potriveşte coada şi se aşează. N'are nici-o părere.

— Aziluri de câini nu există, iar la azilul de oameni nu te primesc, reia primul. Să zicem că n'aş fi băut litruţa şi că mi-ar fi rămas încă cinci lei ca să-ţi plătesc şi ţie azilul. Dar nu există... Hm... Aşa cum arăţi nu vrea nimeni să te ia de suflet.

Oftează odată şi cade pe gânduri.

Un automobil care trece în goană îi stropeşte de sus până jos.

Omul se şterge pe faţă cu pulpana pardesiului, îşi potriveşte, cu dosul palmii, o jumătate de mustaţă dată în răspăr de aruncătura de apă şi oftează iarăş, din tot coşul pieptului. Pe urmă, adresându-se tovarăşului:

— Eu ţi-am spus. Decât să te laşi mâncat de râie, cum erai când te-am adunat astă primăvară, mai bine s'o sfârşeşti...

Se caută prin buzunare, scoate un nod de sfoară, îl desface şi pornesc amândoi în căutarea unui bolovan. Găsesc o bucată de cărămidă de mărime convenabilă. Omul o cumpăneşte în mână şi se declară mulţumit. Face apoi câte un laţ la fiecare capăt al sforii: într'unul potriveşte cărămida; pe celălalt îl trece pe după gâtul căţelului.

Inainte de a-l arunca în apă potriveşte aşa fel cărămida, ca să nu vină, în cădere, peste animal şi să-l lovească până jos.

E bine. Gata.

Cărămida a ajuns întâia şi peste ea căţelul. Acum ies, în locul acela băşici, şi după cum se sbate apa, se vede bine cum se petrece ceva, dedesupt. Incă un minut de suferinţă. Una, două, trei... A, la, la, la, la. S'a desfăcut cărămida?

La suprafaţă reapare botul negru şi urechile. Restul e dedesubt; bate apa şi se învârteşte în loc. Vrea parcă să ştie mai întâi în ce direcţie s'o apuce.

Se scufundă iară şi iar apare — în acelaş loc. Se învârteşte încă odată şi încă odată. Apare acum şi vârful cozii, cârmind într'o parte şi într'alta.

Bun. In jos, în sensul curentului. Omul o ia în goană înspre capul podului, sare peste bara de fier care mărgineşte malul şi se scoboară târâş, aproape rostogolindu-se, până jos.

Acolo începe să facă semne dezordonate cu amândouă mâinile şi strigă: „Domnu! Domnu! Aici!"

Celălalt îl vede şi fiindcă nu se poate să nu asculte ordinul, iese mai mult la suprafaţă, răzbeşte curentul şi se îndreaptă hotărât către mal.

Odată ajuns, se lungeşte cu botul şi burta la pământ:

Eu nu ştiu, sunt vinovat? Omul îi desface laţul şi, aşa ud cum e, îl ia în braţe.

Câţiva trecători au urmărit de pe pod ultima parte a întâmplării cu mult interes. Când omul a luat căţelul în braţe, cineva a strigat bravo! dar cel aclamat n'a auzit.

Se depărtează în jos pe cheiu. Merge până la nişte trepte dela intrarea unei prăvălii care are obloanele trase. Acolo e ferit de ploaie şi se poate sta.

Au loc amândoi.

CONSTANTIN BALEANU

O opinie italiană despre Unamuno

D. G. B. Angioletti, cunoscut ziarist italian, a făcut o călătorie recentă în Spania republicană, unde a stat mai multă vreme. In urma acestei călătorii, ziaristul italian şi-a scris impresiile despre Spania de azi în maniera îngăduită de publicaţia fascistă *l'Italia letteraria*, unde a publicat aceste impresii.

Zic: în maniera îngăduită, fiindcă e greu să credem că gândirea, dealtfel liberă, a d-lui Angioletti a putut să greşească în unele aprecieri. Dar oricâtă libertate şi-ar permite un fel de-a gândi, într'o ţară dictatorială, unde mai ales presa, câtă poate fi tipărită, poartă fatal amprenta vederilor de sus, nu se poate să nu conţină mentalitatea generală, aproape impusă. Şi dacă nu impusă, în tot cazul infuzată pe nesimţite chiar în spiritele cele mai libere, care, prin fatalitatea împrejurărilor, devin poltrone.

D. Angioletti, în răstimpul cât a stat în Spania, a avut fericirea să stea de vorbă cu don Miguel de Unamuno, profesorul de la Universitatea din Salamanca şi autorul atâtor cărţi grele de gândire, pline de înalte sentimente naţionale şi mai ales de-o originalitate în atitudini, izbitoare.

Pentru cine nu ştie sau a uitat istoria lui Unamuno, voi aminti că profesorul salmantin a înjurat elegant, vehement şi cu justeţe, dictatura răposatului Primo de Rivera, „de soioasă aducere aminte", cum ar spune Costache Negruzzi al nostru, şi că, din pricina protestelor sale revoluţionare, a suferit demiterea dela Universitate, închisoarea şi exilul. Explicabile aceste suferinţi, când în Spania regalistă el este nedesminţit şi îndârjit republican.

Odată cu urmările revoluţiei spaniole, Unamuno a avut fericirea să vadă instituindu-se în patria sa dragă, republica pe care o aştepta. Dar această fericire este, am spune formală, întrucât republica de azi a Spaniei, aşa cum arată şi d. Angioletti, nu mulţumeşte pe Unamuno, cel care a visat-o, visând-o altfel.

Cu alte cuvinte, se vede treaba că noua republică, schimbând o formă veche de stat, n'a schimbat — după părerea lui Unamuno — mai nimic în fondul ei.

Spunând d. Angioletti că „celebrul gânditor nu pare prea satisfăcut de întorsătura pe care a luat-o revoluţia spaniolă, al cărei părinte spiritual se consideră", insinuează că această nemulţumire se datoreşte faptului că „ noua formă de guvernământ stabilită nu ţine efectiv cont de persoana lui". Şi mai departe: „Unamuno ar fi trebuit să fie preşedintele republicii, după toate prevederile, şi în fapt nu-i decât un cetăţean ca toţi ceilalţi".

Că Unamuno ar fi trebuit să fie preşedintele republicii, nu e de mirare şi nimic catastrofal într'asta. In Cehoslovacia, nu e preşedinte Masaryk? Şi între Unamuno şi Masaryk, faţă de patria lor în parte, nu e nici o diferenţă.

Lupta politică a lui Unamuno, care n'a fost înscris în nici un partid, a fost dusă pentru liberarea dinlăuntru a Spaniei încătuşate de dictatură, aşa cum toate eforturile lui Masaryk fuseseră închinate închegării statului cehoslovac.

Dar d. Angioletti, fatalmente fascist în Italia fascistă şi dictatorială, încearcă să explice dece „acest om avea mai multă influenţă asupra conaţionalilor săi mai deunăzi, când era un persecutat, decât acum, într'un regim preconizat de el". Şi explicaţia d-lui Angioletti e plină de frumuseţi literare. Domnia sa vrea să ne spună că Unamuno e un „intelectual tipic", un om al cărţilor şi al gândirii solitare, ceeace este foarte adevărat şi foarte apreciabil. Că, prin urmare, un asemenea om se află în imposibilitate să conducă un stat, întrucât conducerea unui stat cere un spirit de acţiune pură, o mână forte, etc. Ceva care să samene cu d. Mussolini.

„Unamuno — spune d. Angioletti — este un intelectual tipic. El posedă o inteligenţă modernă, francă, ductilă şi de bun gust, dar profund *inactivă*"... Şi cum „Spania, asemenea tuturor naţiunilor încătuşate, simte o mare necesitate să se organizeze şi să se construiască", după opinia italiană a d-lui Angioletti „Unamuno nu poate să fie şef nici chiar în ţara lui".

Această opinie mi se pare complect nejustă. Nu fiindcă am dori ca Unamuno să se afle în fruntea republicii spaniole, ceeace într'un fel ne este indiferent. Dar pentrucă Unamuno este unul dintre cei mai luminaţi cetăţeni din patria sa, dacă nu chiar cel mai luminat, şi fiindcă spiritul său profund şi larg democratic, ca şi conştiinţa sa liberă şi integră, îl desemnează ca reprezentativ şi chiar ca cel mai indicat conducător al Spaniei. Ca să poţi accepta acest lucru, trebue să cunoşti nu numai operele sale, ele însile acţiuni vii şi temerare, ci şi faptele reale, efective ale acestui om frământat de dragostea implacabilă pentru poporul şi pământul spaniol. Şi n'avem motiv să ne 'ndoim că d. Angioletti ar fi străin de toate acestea.

Dar d. Angioletti trăeşte în ţara în care florile dictaturii sunt îndreptate, deschise, cu corola către soare, iar impresiile sale de călătorie şi le-a publicat într'o revistă fascistă, fie ea pur literară.

L. SEBASTIAN

Biblioteca Dimineaţa

Literatură — ştiinţă — artă

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare

Iată lista ultimelor numere apărute :

138. — INCERCARI DE PRECIZIE LITERARA de Paul Zarifopol . . . . 8.—
139. — SOCIETATEA VESELĂ de Schalom Alechem . 8.—
140. — CE-AM VAZUT IN OLANDA de Eduard S. Konya 6.—
141. — SCENE NOCTURNE de Nicolae Nicandrov . . 5.—
142. — NUVELE de Em. Gârleanu . . . . . 7.—
143. — ATITUDINI CRITICE de Ion Sân-Giorgiu . . 7.—
144. — D-ŞOARA BOURRAT de Claude Anet . . . 5.—
145. — PAVILIONUL No. 6 de A. Cehov . . . . 7.—
146. — OMUL FARA DE NOROC de Eug. Boureanul . 8.—
147. — FARA COPIL de I. Herrmann . . . . 6.—
148. — SYNNÖVE SOLBAKKEN de Björnstjerne Björnson . . . . 8.—
149. — AMINTIRILE UNUI STUDENT SARAC de Jules Vallès . . . .
150. — APOLLONIUS DIN TYANE de Adrian Verea .

Fiecare volum cuprinde 70—300 pagini.

Rubrica filmului

Ipocrizie sau dezorientare?

Spre complectarea programelor cinematografice care, de multe ori, par destul de lungi chiar și numai prin însăși mediocritatea deconcertantă a filmelor principale, servesc între altele și așa numitele jurnale săptămânale, editate de marile case de producție Paramount, Fox, Ufa, etc., și destinate, în principiu, să dea spectatorilor un reportaj rezumativ al evenimentelor mondiale mai de seamă din cursul săptămânii.

Pentru a dovedi că aceste jurnale sunt departe de a-și îndeplini menirea, este suficient să ne reamintim că în mai nici unul din ele nu lipsește, spre delectarea instinctelor robuste ale generației moderne, redarea vizuală și auditivă a vreunui match internațional de foot-ball sau rugby, sau a unei curse fascinante de galop cu obstacole. Este greu de închipuit că aceste exhibițiuni, desigur interesante ca documente sportive, ar putea mijloci spectatorilor interesați o noțiune cât de slabă a problemelor esențiale care agită realitatea amenințătoare a prezentului; dimpotrivă, strigătele, aplauzele, uralele care se desprind de pe pânza luminată, topindu-se într'o clamoare de războinice triburi sud-africane, sunt parcă înadins introduse pentru a trezi primitivitatea de simțiri care exclude prin agasarea timpanului și încordarea artificială a forțelor emotive, orice efort cât de mic de meditațiune serioasă.

Acolo însă, unde jurnalele își aduc aminte de menirea care le-ar justifica rolul pe ecran, o fac cu o atât de dezolantă naivitate, încât se pune întrebarea dacă ne găsim în fața unor scopuri ascunse cu o ipocrizie demnă de cea mai severă reprobare, sau dacă este vorba numai de reflexul inconștient al desorientării generale.

Cu o lună numai înainte de deschiderea marei conferințe a dezarmării, s'a putut vedea într'unul din jurnalele recent proectate următoarea succesiune de imagini: o întrunire pacifistă la Paris, culminând în strigătul „Paix" aruncat ca un postulat definitiv de unul din cei mai chemați, deputatul orb de războiu Thébaudet; apoi o paradă, în fața împăratului Hirohito, a diviziunilor japoneze gata de plecare în Mandciuria, înarmate până în dinți cu tunuri și tancuri; această viziune războinică urmată imediat de o exhibițiune de mode în Florida, unde exemplare selecționate ale feminității yankee, perfect ireproșabile dela ondulațiunea permanentă până la pedicura provocator de inutilă, etalau sub un soare strălucitor, și cu cele mai ispititoare grații, ultimele modele de pyjamale și maillot-uri en vogue pe plajele fericitei penisule.

Admițând cu bunăvoință că acestei așezări în succesiunea tablourilor n'a premers nici un fel de intențiune conștientă, încă este evident că, transcrisă în limbaj deschis, ea nu poate să însemne decât o ilustrare a slăbiciunii atitudinii pacifiste față de fatalitatea oarbă și inevitabilă care nu poate renunța la încăerarea sângeroasă a forțelor armate între popoare; și pentru a deruta înfiorarea pe care o astfel de constatare trebue să o trezească în suflete și revolta doritoare poate a se împotrivi violent, și hotărît provocărilor mascate, atenția spectatorilor este deviată, prin proectare de imagini distractive și ușor agreabile ochilor și simțurilor, de la căutarea înfrigurată a unui remediu consolator în vâltoare, către prețuirea superficială a acelor satisfacții materiale dar efemere care sunt mai ușor realizabile în viața de toate zilele. Omagiu anticului Horațiu: Carpe diem!

In carența de valori, idealuri, și noțiuni stabile, favorizată de destrămarea morală consecință a războiului mondial, și agravată de cursa nenumăratelor relativisme care s'au fugărit de atunci încoace dispărând tot atât de iute precum au apărut, un singur ideal pozitiv și hotărîrea de a-l realiza cu orice preț rămăsese dăltuită în conștiința generației care-și știa trupul ciuruit de plumburile marelui măcel și sufletul zdrențuit de ororile lui: convingerea că un nou războiu mondial ar însemna doborîrea definitivă a individului și a colectivității civilizate și că nici un sacrificiu nu trebue evitat pentru a exclude încăerarea armată din rândul posibilităților de a lichida litigiile între popoare.

Această convingere, care a luminat cu exclusivitatea unui imperativ categoric primii ani de după războiu, și părea a-și fi asigurat mersul triumfător spre o înfăptuire practică apropiată, se găsește din nefericire, de câtva timp încoace, într'o poziție de grea defensivă, și rândurile celor care-și opun pieptul asaltului năvalnic al naționaliștilor agresivi, pierd pe zi ce trece din desime.

Fie că mulți din participanții la marea conflagrație au dispărut ducând cu ei amintirea veșnic prezentă a grozăviilor trăite, fie că memoria celor rămași în viață se distanțează din ce în ce mai mult, fapt este că armata legionarilor convinși ai păcii bate azi în retragere față de atacurile tot mai ințețite ale noilor generații, ațâțate de mizeria generală și insidios fanatizate de toți reacționarii care, în lipsa altor formule, agită ideile revanșarde și rezolvarea lor prin vechile metode combative, ca unicul panaceu inevitabil aducător de remedii pentru toate rănile și consolări pentru toate durerile.

Și când astfel stau lucrurile, când lumea se umple iar de vuet și scrâșnet de dinți, și ceasul se apropie în cuprindere de sminteală de cel din Iulie 1914, când unul din cei mai vajnici susținători ai ideilor generoase, Aristide Briand, într'o renunțare de mare tragedie intimă, pleacă fruntea și recunoaște înfrângerea momentană, dar niciodată definitivă, a credințelor din apărarea cărora își făcuse un magic și emoționant apostolat, când singura piedică sigură la reaprinderea flăcărei distrugătoare este azi numai mizeria nesfârșită a tuturor, și singura garantă a granițelor, lipsa de bani fără de care războiu nu se poate face, mai este nevoie ca pe pânza luminată a ecranului, spre care se îndreaptă milioane de ochi, să se discrediteze și mai mult acțiunea acelora care, slăbiți de nenumărate defecțiuni și poate chiar ei înșiși roși de viermele îndoelii, mai caută totuși să salveze din nebunia de acum două decenii, unica moștenire binefăcătoare cristalizată în strigătul: „Nie wieder Krieg!"?

Să luăm aminte. Precum slova neagră rânjind de pe hârtia albă, are pentru neștiutorii de carte, când o aud citită, influența hipnotică a unor axiome nesusceptibile de interpretări și deslegate de orice intențiuni subversive ale autorilor, tot astfel mulțimile care se adapă la comorile ecranului, primesc sugestiile și insinuările care se desprind de pe el, cu o lipsă de discernământ în care absența înăscută a înclinărilor analitice este coroborată de anemia sufletească rezultată din apăsarea copleșitoare a grijilor materiale zilnice.

Succesiuni de imagini ca cele pomenite mai sus trebue să fie evitate, dacă sunt incidentale, iar dacă ascund intențiuni bine determinate, să-și dea seama autorii că omenirea nu până la infinit poate fi indusă în eroare.

Și acest „Caveant" rămâne în picioare chiar dacă va fi nevoe de o nouă cădere, de un nou dezastru, pentru a ajunge la o trezire definitivă: ca acel mizerabil erou al lui Tolstoi, care n'a vrut să vadă stelele deasupra lui decât atunci când, cu forța, a fost pus cu umerii în noroiu...

ERNEST GHERMANI

Cronica balneară

Tekirghiol-Movilă

Se poate întâmpla ca Madam Popescu să fi venit la băi pentru motive de sănătate, pentru a-și resorbi bunăoară rotundul pântec în granițele legale ale bazinului, sau spre a înmuia rugina care de la o vreme, depusă la încheeturi, o face să-și întoarcă în ace și cuțite, articulațiunile. In această împrejurare pacienta nu este decât de compătimit. O vreme am avut naivitatea să cred că numele localității are vreun raport cu acela al vestitului domn Ieremia Movilă. In realitate însă, o statue care privește în postura lui Ovidiu cursa vapoarelor Constanța-Constantinopol ne dumirește că Movilă este un personagiu mult mai modern, care a ctitorit băile, spre binefacerea ologilor care și-au sdrobit aci de genunchii restaurați cârjile ce-i purtase. Acțiunea are așadar un caracter filantropic de proporțiuni mărețe și aduce aminte de locul biblic, turburat de înger, în nămoalele căruia schilozii își vindecau membrele. Pătrunsă de constelația divină sub care sunt puse sărurile lacului, Societatea exploatatoare nu face nimic din ceeace s'ar putea socoti o concurență a aripei îngerului, ci se mulțumește numai să încaseze obolul tot așa de sărat ca și apa lacului. Pe malul unei ape a bunului Dumnezeu în care orice ins poate să se scalde, ea a înfipt niște scânduri murdare, unse pe alocurea cu var, pe care le-a botezat *Băi* și *Solarii*. Câteva cuie și piroane bătute în scânduri alcătuesc *cabinele*. Pentru ca să-ți poți atârna veștmintele de un cuiu, Direcțiunea percepe lei douăzeci, iar pentru alți câțiva gologani un individ te unge pretutindeni cu nomol. Spre a înlătura tentația unora de a se scălda, fără cuiu, alături de scânduri, Direcțiunea a pus înștiințări cu *scăldatul oprit*, deși nicio primejdie nu se vede nicăeri și nimeni nu te poate împiedica să te bălăcești într'o apă, a tuturor.

Dacă însă Madam Popescu este nevoită de condițiunile sănătății să facă băi, soarta ei este deplorabilă. Intr'un local primitiv, neîndestulător și străbătut de curente, ea este pusă să aleagă între două alternative. Dacă spiritul de economie o va îndrepta către băile obicinuite, în căzi de lemn mustitor, ea va plăti circa lei 140 cu bacșișurile obligatorii, dar va fi curând silită să fugă la baia de lux (în ciment vânăt, tip-sarcofag) cu treizeci de lei mai scumpă, din cauza neputinței de a găsi o cadă de lemn liberă fără așteptări îndelungi. Direcțiunea nu are cearceafuri — ca la băile biblice — și când le are, percepe pentru ele alți lei 20, nu are atâtea paturi de „sudație", câte trebuesc și lumea așteaptă despuiată în picioare ca în valea Iosofatului, la Județul din urmă, în vreme ce Direcțiunea de esență divină zice: „Cui nu-i place, n'are decât să plece acasă!"

In realitate Madam Popescu nu vine pentru scopuri terapeutice ci pentru anume exibiții pe care dorește să le fixeze pe placa fotografică, spre invidia cunoscuților. Ea dorește *să facă plajă*. In acest scop și-a cumpărat un costum de bae strâns pe trup, o pijama cu pantaloni largi sau o capă, o pălărie de cowboy, pantofi de gumilastic și una bucată de pânză cu patru bețe, spre a-i servi de umbrar. Astfel înzestrată, ea pornește de dimineață, înspre țărmul mării, lungind drumul la nesfârșit, legănându-se când pe un șold, când pe altul și prin simularea unei furtuni inexistente, expunându-și groasele și vinetele pulpe. Aceasta este și singura satisfacțiune pe care o trage din vilegiatura marină. La plajă, ea se leagănă iarăși în șolduri în nisip până acolo unde limbile apelor abia-i udă vârful picioarelor, privește cu indiferență apa și se tolănește jos, sub cuvânt de cură solară, în chipul în care i se pare mai avantajos pentru expunerea și valorificarea frumuseților sale corporale. Aceasta este toată *cura*, în care apa este în deosebi evitată.

Intoarcerea de la „baie" se face cu acelaș ceremonial lent și undulos și cele mai adesea natatoarea în aer intră în restaurant în costum de baie spre a putea fi îndelung admirată. In acest scop ea iese astfel chiar și seara cu acelaș spirit de oportunitate cu care un scafandru ar ieși la plimbare în costumu-i de enorme inele.

Așa înțelege o romăncă să petreacă la mare. Dintr'o sută de tricouri cumpărate cu aere sportive în București, este sigur că 99 se întorc fără să fi fost udate de valurile Pontului Euxin.

OVIDIUS

Cronica Șahului

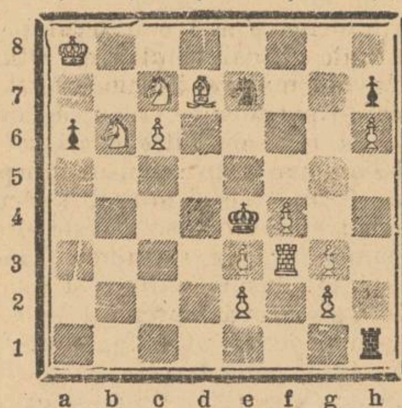
PROBLEMA No. 473

de **E. Palkoska**, Praga

(«*Hamburger Nachrichten*» *1929*).

Negru:

Ré4, Th1, Cé7, Pa6 și h7 (5).

Alb;

Ra8, Tf3, Cb6 și c7, Nd7, Pc6, é2, é3, f4, g2, g3 și h6 (12).

Alb joacă și face mat în 3 mutări.

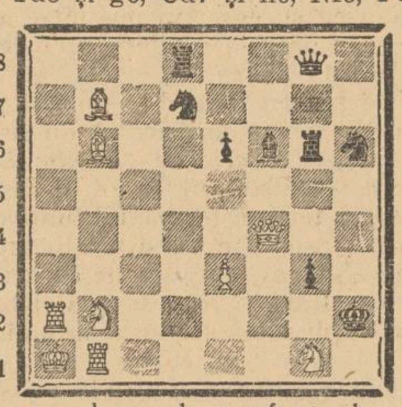
PROBLEMA No. 474

de **A. Chico**, Genua

(«*L'Echiquier*» *1932*)

Negru:

Rh2, Dg8, Td8 și g6, Cd7 și h6, Nf6, Pé6 și g3 (9).

Alb:

Ra1, Df4, Ta2 și b1, Cb2 și g1, Nb6 și b7, Pé3 (9).

Alb joacă și face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 222

Jucată la concursul pentru campionatul orașului Viena în ziua de 16 Aprilie 1932.

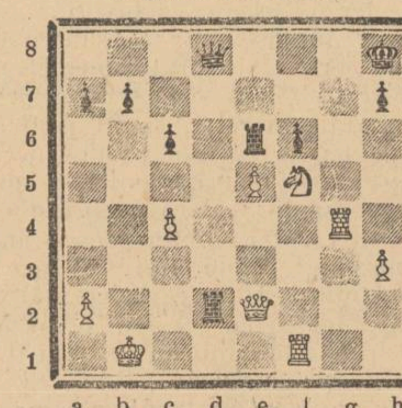
Alb: J. Lokvenc. **Negru: E. Gruenfeld.**

Gambitul damei

1. c2—c4, é7—é6; 2. Cb1—c3, d7—d5; 3. d2—d4, Cg8—f6; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, c7—c6; 6. c4×d5, é6×d5; 7. Nf1—d3, Nf8—é7; 8. Dd1—c2, 0—0; 9. Cg1—é2, Tf8—é8; 10. 0—0—0; există mai multe feluri de continuări pentru alb, se pare însă că aceasta e cea mai tare. 10...., Cd7—f8; 11. h2—h3, Cf6—h5; mai bine ar fi fost a5. Mutarea din text este o pierdere de timp. 12. Ng5×é7, Té8×é7; 13. g2—g4!, Ch5—f6; 14. Cé2—g3, Nc8—é6; o mutare slabă care favorizează atacul albului; negrul ar fi trebuit să procedeze la contraatac prin b5, urmat de a5 și a4, etc. 15. f2—f4, Cf6—é8; 16. f4—f5, Né6—d7; 17. é3—é4, d5×é4; 18. Cc3×é4, Dd8—a5; 19. Ra1—b1, Ta8—d8; 20. g4—g5!, la Thé1, jocul ar fi putut continua astfel: Rh8; Cg5, T×é1; C×f7+, Rg8 cu avantai pentru negru. 20...., Nd7—c8; la N×f5, ar fi urmat: C×f5, D×f5; Cf6+ cu câștigarea damei. Negrul încearcă să continue cu atacarea pionului „slab" din d4. 21. f5—f6, poate mai bine ar fi fost Nc4!, căci acum negrul obține pentru figurile sale câmpul din é6. 21...., Té7—c7; 22. f6×g7, Rg8×g7; 23. Cé4—f6, Nc8—é6; la D×g5 alb ar fi continuat cu Thg1 urmat de Cé4 sau Ch5. 24. Cf6×é8+, Td8×é8; 25. b2—b3, Né6—d5; 26. Th1—f1, Té8—é6; 27. Nd3—c4, prin această mutare alb sacrifică din nou pionul din g5: acuma negrul îl acceptă în defavoarea sa. 27.... Nd5×c4; 28. b3×c4, Da5×g5; 29. Tf1—g1, Rg7—h8; 30. Cg3—f5, Dg5—f6; 31. Td1—f1, Cf8—g6; alb amenința Cg7 și un eventual atac împotriva punctului f7. 32. Dc2—h2!, Df6—d8; turnul negru din c7, care e atacat, nu poate trage, căci nu poate, nici părăsi apărarea gunctului g7, nici să permită intrarea damei albe la b8. 33. Dh2—b2, f7—f6; 34. Tg1—g4, Cg6—é5?; această mutare care pare mortală pentru adversar, căci atacă punctele g4 și c4, însemnează o sinucidere pentru negru. Acesta ar mai fi putut menține partida prin c5. 35. Db2—é2!, Acuma negrul pierde calul, căci laC×g4, D×é6, calul negru nu are nici un punct de retragere (Ch2, Tf2). 35...., Tc7—d7; 36. d4×é5, Td7—d2;

Situația partidei după a 36-a mutare a negrului.

Negru: Gruenfeld.

Alb: Lokvenc.

37. Dé2—é3!, Dd8—a5; la T×é5, alb ar fi continuat astfel: Ch6!, Td7 (Té7; D×d2!); Tfg1! Td1+; Rc2 și câștigă. 38. a2—a3, c6—c5; 39. Rb1—c1, Té6—b6; o ultimă încercare: la D×d2, Tb1+, etc. 40. Tg4—g8+, forțând matul în 4 mutări. 40..., Rh8×g8; 41. Dé3—g3+ și negrul abandonează.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozități

Razele ucigașe din corpul omenesc

După o descoperire făcută la Institutul bacteriologic dela Universitatea Cornell din Statele-Unite, condus azi de cunoscutul om de știință german Otto Rahn, razele care provin din sângele omenesc și se iradiază din vârful degetelor, din ochi și din vârful nasului, sunt capabile să ucidă micro-organismele.

Profesorul Otto Rahn referi în persoană asupra descoperirii sale în fața Societății americane pentru progresul științelor. Luă ca obiect experimental o bucată de drojdie și făcu vârful degetelor, prin atingerea cu drojdia, să iradieze acele raze ale sângelui omenesc. In cinci minute, micro-organismele aflate în drojdie au fost ucise.

Se repetă experiența, punându-se între vârful degetelor și drojdie o placă de cuarț de doi milimetri grosime: micro-organismele au fost ucise în 15 minute.

Efecte analoage au fost verificate cu noui experiențe, prin care s'a dovedit radiația ochilor și a vârfului nasului. După aceste experiențe, se poate deduce într'o oarecare măsură confirmarea superstiției „deochiului".

Pieptul omenesc nu emite razele ucigătoare. In schimb, examinarea amănunțită a vârfului degetelor stabili că degetele dela mâna dreaptă — chiar la cei stângaci — emit raze mai intense decât acelea dela mâna stângă.

Experiențele au demonstrat că intensitatea razelor prezintă multe diferențe dela individ la individ și chiar la o singură persoană, după diverse împrejurări.

Natura precisă a razelor nu s'a putut stabili până acum, dar profesorul Rahn deduce că e vorba de raze ultra-violete, deoarece acestea străbat cuarțul.

Interesant în această privință este faptul că mai acum câțiva ani oameni de știință germani și ruși au observat raze ultra-violete emise de corpul omenesc în timpul unei activități musculare intensificate; dimpotrivă, aceste raze nu apar când mușchii sunt în repaos.

Deși musculatura femeilor este foarte slabă, s'au observat totuși și la femei radiații de raze ucigătoare de micro-organisme.

Descoperirea profesorului Otto Rahn are o mare importanță pentru știință și a fost primită în America cu mult interes.

Marmora de Carrara

Printr'o ciudățenie, criza economică mondială a mărit consumul marmorei de Carrara. Pentru a se putea face față comenzilor tot mai numeroase, se extrag din muntele de marmoră dela Tecchione aproximativ 1 milion tone de marmoră cu ajutorul a 100 chintale de dinamită și 400 chintale de pulbere.

Probabil că monumentele se ridică mai mult în epocile de criză.

Pantalonii lui Beethoven

Orașul californian Los Angeles a hotărît să ridice, într'unul din parcurile sale, o statue lui Beethoven. Marele muzicant fu deci cioplit în piatră. Dar comisiunea parcului refuză autorizația așezării statuii pe motivul că nu-i plac pantalonii lui Beethoven, — pantaloni executați cu scrupulozitate, și care cădeau în falduri.

Bietul Beethoven a avut nenorocirea să trăiască într'o epocă în care fierul de călcat nu fusese încă inventat; așa încât nu merită să fie cinstit cu o statue, sau — sculptorul renunță la original și se hotărăște să-i facă pantaloni cu dungă.

„Aș vrea să știu"

M. ANTONIU-LOCO.

Care sunt principiile filozofiei pozitiviste a lui Auguste Comte?

După Auguste Comte, orice cercetare asupra cauzelor inițiale și finale, în sensul filozofiei metafizice, este sterilă și ca atare, trebue abandonată. Știința trebue să se limiteze la fapte și la determinarea legilor fenomenelor accesibile.

Legea celor trei stări, clasificația științelor și *religia umanității* sunt teoriile esențiale ale sistemului pozitivist, datorit lui Comte.

Legea celor trei stări susține că omenirea își explică — în prima ei etapă de desvoltare — fenomenele naturii prin intervenția unor forțe divine *(faza teologică)*, în a doua etapă atribue aceste fenomene unor cauze oculte, sau entități abstracte *(faza metafizică)* și în sfârșit, în a treia etapă, ajunge la o explicație pozitivă, prin legile științifice *(faza pozitivă)*.

Clasificația științelor a lui Auguste Comte constă într'o orânduire în care diferitele discipline științifice se implică mutual, ordine, care coincide de altfel cu aceea a desvoltării lor istorice. Această ierarhie dela supra la subordonat este următoarea: matematica, astronomia, fizica, chimia, biologia, sociologia.

Religia umanității în accepțiunea lui Comte constă în cultul oamenilor mari, a morților iluștri, care prin *incorporarea* lor la umanitate constituesc *„ființa cea mare"* ce se desvoltă pe pământ (marele fetiș), și situată în spațiu (marele mediu).

Pozitiviștii se consideră ca fondatorii sociologiei *ca știință*. Ei proscriu metafizica și profesează o morală înaltă, bazată pe altruism.

MICU REICHER-IAȘI.

a) Ce traduceri în limba română există din operele scriitorului evreu Șalom Alechem?

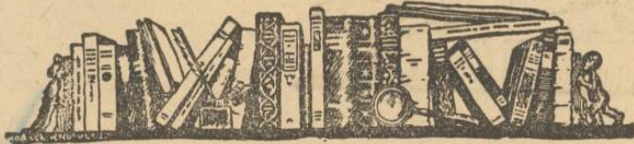
In editura „Viața Romînească" a apărut volumul de schițe și nuvele *„Cartoforii"*, apoi în colecția „Foi Volante", (edit. Viața Romînească-Iași), *„Stația Baranovici*, „Biblioteca Dimineții"a publicat de curând o nuvelă lungă de Șalom Alechem: *„Societatea Veselă"*. Deasemenea câteva numere din colecția „Lectura" (editura „Adevĕrul") cuprind unele opere ale acestui autor.

b) Ce carte în limba română îmi recomandați pentru a cunoaște istoricul afacerii Dreyfus?

Citiți lucrarea „Afacerea Dreyfus" — o expunere documentară" — de Theodor Reinach, apărută în editura „Adevĕrul".

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

Cărţi şi Reviste

IGNAT HERRMANN: Fără copil
Biblioteca Dimineaţa

Nuvela „Fără copil" a scriitorului ceh Ignat Herrmann a fost aleasă în 1927 — după cum spune traducătorul ei român — ca reprezentativă pentru literatura Cehoslovaciei şi publicată într'o antologie engleză a literaturii universale, apărută la Londra.

Prin urmare, nuvela pe care ne-o aduce acum ultimul număr al Bibliotecii Dimineaţa nu-i numai o lucrare literară, cea mai bună dintr'o operă întreagă necunoscută la noi — ceeace ar fi deajuns ca să ne provoace interesul — ci o lucrare reprezentativă a literaturii unei ţări tinere, pe care n'o cunoaştem.

Nu trebue să considerăm opera lui Ignat Herrmann. întrucât ne este necunoscută, ca făcând parte din acele opere aşa zise noui, noui cu orice preţ. Scriitorul ceh are astăzi şaptezeci şi opt de ani şi este un scriitor cumpătat, aproape clasic.

In „Fără copil", Ignat Herrmann se dovedeşte un mare pătrunzător şi al situaţiilor psihologice şi al sufletului omenesc.

Sunt unele scrieri care, dela primele pagini, ne prezintă, în întregime şi în toată complexitatea ei, psihologia personajului central. Curiozitatea de-a citi până la urmă o asemenea scriere, se datoreşte numai acţiunii. La Ignat Herrmann lucrurile se petrec altfel. Ceeace îţi ţine interesul încordat este tocmai dorinţa de-a cunoaşte psihologia integrală a lui Ivan Hron, eroul nuvelei sale.

După titlu, aţi înţeles, desigur, despre ce este vorba. Ivan Hron, un om foarte bine situat, fericit în căsnicia sa, are o singură supărare: n'are copil. Toată nostalgia după copil a unui om sănătos care se vrea tată şi nu poate fi, este cu multă măestrie zugrăvită de autor. Cauzele acestui neajuns, Hron le caută fără să le găsească.

Ştie că acum zece ani, când s'a însurat, femeia lui n'a mers la altar cu toată bună voia. Ştie că femeia lui. care-l iubeşte mult, nu-l iubea atunci. Dar asta poate fi cauza anomaliei fiziologice?

Intr'o bună zi însă Ivan Hron descoperă o taină a soţiei sale. Cu mult înainte de căsătoria lor, Magdina a fost sedusă de un bărbat cu spiritul nestatornic, şi fructul acestei ispite a fost o fetiţă care trăeşte la părinţii Magdinei.

Dela descoperirea acestei taine, Ivan Hron are lupte lăuntrice, adânc răscolitoare, pe care nu le poate învinge uşor. Mai întâi, o vagă gelozie pe necunoscutul care i-a posedat femeia înnaintea lui, o ciudă vagă pe însăşi femeia cu care trăeşte de zece ani şi care-i e dragă şi apoi persistenţa neînduplecată a dorinţei de-a mângâia un copil.

Pe de altă parte, Magdina suferă între dragostea ei de mamă, pe care trebue s'o înnăbuşe, s'o tăinuiască şi dragostea pentru soţul ei atât de atent şi de bun.

Din clipa în care Hron află secretul, ţinut zece ani, ne apare ca un suflet muncit şi aproape rău. El îşi chinue soţia cu aluzii la copilul care ar trebui să-l nască şi cu hotărîrea de-a adopta un copil. Dar gândul ascuns al lui Hron, descoperit de cititor la sfârşitul nuvelei, este să aducă în casă pe fetiţa Magdinei.

Acest gest profund omenesc, pe care Ivan Hron îl săvârşeşte cu toată naturaleţa, în ultimele pagini ale nuvelei răstoarnă cu totul ura cititorului pentru acest personaj care i s'a arătat urît până atunci: o simpatie caldă cuprinde pe cititor pentru fondul bun sufletesc al eroului. Din punct de vedere artistic, Ignat Herrmann, a izbutit perfect acest efect emotiv.

Astfel, din luptele lăuntrice ale eroilor nuvelei lui Herrmann, a ieşit o operă literară puternică, deşi simplă ca stil (sau tocmai deaceia) în care emoţia caldă şi duioşia uşoară îşi fac jocul în libertate.

JULES VALLÈS: Amintirile unui student sărac
Traducere de I. Botez - Biblioteca Dimineaţa
Lei 6

Numele lui Jules Vallès a circulat printre noi, pentru întâia oară, acum, cu prilejul sărbătoririi centenarului de la naşterea sa. Desigur, articolele ce s'au scris ca să-l amintească celor ce l-au cunoscut şi să informeze pe cei ce nu l-au cunoscut asupra vieţii agitate şi operei însemnate a marelui comunard parizian, ziarist şi romancier, au fost foarte binevenite.

Dar fapta cea mai bună, prin mijlocirea căreia cititorul român poate într'adevăr să afle *ceva* din spiritul lui Jules Vallès, este traducerea d-lui I. Botez, publicată de Biblioteca Dimineaţa.

Citind „Amintirile unui student sărac," ne vom da seama nu numai de unele moravuri — „moravurile şcolare din Franţa secolului trecut", cum spune d. Botez — ci şi de talentul literar, de spiritul pamfletar şi răsvrătit al autorului lor.

Cu aceste „Amintiri", Jules Vallès găseşte prilej să închee diverse socoteli cu meschinăria vremii sale, cu mizeria în care a trăit fără ca el să fie responsabil de ea şi mai ales să condamne o serie de oameni dintr'o necăjită categorie socială: profesoratul.

După ce ne înşiră „ca pe aţă" diverse tipuri ale învăţământului superior, înfăţişându-ni-le ca nişte maniaci, neputincioşi, meschini şi răi în marea lor mizerie, comunardul de acum cincizeci de ani mărturiseşte: „Cu pleoapele înroşite şi cu inima întristată, ajunsesem să-mi zic că mai bine era să mă fac ebenist ca unchiu-meu Joseph, să îmbrac bluza şi să fiu de capul meu, îndată ce lăsam rândeaua şi cleiul răcit, decât să ajung ca tata un belfer păcătos, rob cu o redingotă prost croită pe care directorul căuta urzeala şi număra petele, aşa cum supraveghea gesturile, spiona cuvintele şi adulmeca paşii subalternilor săi".

Pentru revoluţionarul francez era de preferat o meserie, profesiunii libere de dascăl, cum voiau să-l vadă ajuns părinţii lui, întrucât „ştiam doară câte parale fac profesiunile acelea", şi întrucât a petrecut viaţa „într'o atmosferă de belferi, tată-meu puţind a limbi moarte".

Revolta lui împotriva dascălilor — revoltă ce seamănă foarte bine cu aceea a Sfântului Augustin şi a lui Caragiale — nu era totuşi lipsită de înţelegere pentru mizeria şi materială şi sufletească a oamenilor însărcinaţi cu educaţia generaţiei tinere de pe-atunci.

In mijlocul orelor de clasă, ştiind că afară viaţa îşi urmează cursul, şi plictisit de tictacul predicii profesorale, Jules Vallès — neastâmpărat — trebuia să scrie aceste rânduri:

„Imi aminteam de pajiştile de la Favieyrolles, de mireasma lor pătrunzătoare, muzica gârliţelor şi a copacilor — cu altfel de muzică decât cea a regimentului — şi voiam să arunc cărţile împodobite cu panglicuţe albastre în nasul domnilor acelora, îmbrăcaţi ca nişte câni savanţi şi să le spun: vi le dau înapoi pe preţul unui drum până la un plop pe care îl ştiu colo la ţară, nu departe de gârlă!"

Ştiind că bacalaureatul se poate obţine, nu în urma unui examen just, ci mai degrabă după noroc şi cu ajutorul aşa numiţilor *passeurs*, care, având meseria să cunoască materiile, dădeau examenul pentru tine, el nu punea mare preţ pe „patalamaua aceea aşa de ieftină".

Dacă tabloul pe care Jules Vallès ni-l face despre viaţa de student de acum cincizeci-şaizeci de ani, nu seamănă poate în totul cu viaţa de azi, — acest tablou are totuşi ceva etern într'însul: opiniile şi expresia pictorului.

Toate paginile acestor „Amintiri" sunt impregnate de spiritul revoluţionar al lui Vallès şi, mai ales, sunt într'adevăr, aşa cum le desemnează d. I. Botez: „pline de vervă şi humor şi scrise într'un stil cu adevărat galic".

ELLA MAILLART: Parmi la jeunesse russe
Fasquelle Editeurs *)

Biografiile romanţate sau călătoriile în Rusia, care pe care?... Dar să lăsăm reveriile şi să revenim în chestie.

Ella Maillart e o mare sportivă şi o fată exclusiv de capul ei, după cât se pare. Se duce în Rusia unde trăieşte pe sponci spre deosebire de mulţi alţi străini. Devine membra unui club sportiv şi camarada a diverse tinere şi tineri sovietici. Toate acestea cu destulă lipsă de talent literar. Călătoria se sfârşeşte printr'o excursie în munţii Caucaz, amuzantă, pitorescă şi deci consolatoare. Intimitatea care leagă pe autoare de ruşii tineri şi reprezentativi prin banalitate, face din cartea aceasta un document preţios pentru cei ce se interesează de realitatea din Rusia actuală. Dar o revistă literară nu poate fi printre aceia.

I. D.

„Opium"

Reproducem din volumul „Opium" al lui Jean Cocteau un pasaj caracteristic:

„Ceiace duce organismul spre moarte în opiomanie e de ordin euforic. Torturile se datoresc reîntoarcerii spre viaţă. O primăvară chinuitoare îţi înebuneşte arterele prin care târăşte sloiuri de ghiaţă şi lave de foc.

Sfătuiesc pe bolnavul înţărcat de opt zile să-şi înfunde capul în braţ de care să-şi lipească urechea, şi să aştepte. Dezastre, răscoale, uzine care sar în aer, armate fugărite, potop, urechea aude un apocalips întreg din noaptea înstelată a corpului omenesc.

* * *

Viaţa e o cădere orizontală. Fără opium toate proiectele: căsătorii, călătorii, îmi par tot atât de nebuneşti ca şi cum un om care s'a aruncat pe fereastră ar vrea să se împrietenească cu locatarii odăilor prin faţa cărora cade.

* * *

Plictiseala de moarte a opiomanului vindecat. Ori ce faci în viaţă, chiar dragostea, se petrece în trenul expres care aleargă spre moarte. Să fumezi opium înseamnă să părăseşti trenul din mers; înseamnă să te gândeşti la altceva decât la viaţă şi moarte.

* * *

Profit de insomnie ca să încerc ce-i cu neputinţă: să descriu nevoia de opium.

Byron zicea: „dragostea nu rezistă răului de mare". Ca şi răul de mare, ca şi dragostea, nevoia te pătrunde tot. Impotrivirea e zadarnică. Inchipuiţi-vă o tăcere care ar fi asemenea vaietelor a mii de copii ale căror doici nu mai vin să le dea să sugă. Neliniştea dragostei întrupată în chip sensibil, o absenţă care te stăpâneşte, un despotism negativ.

* * *

Avem cu toţii în noi ceva asemănător acelor flori japoneze de lemn care nu se deschid decât în apă. Opiumul joacă rolul apei. Nici un om nu poartă în el acelaş tipar de floare. Cineva care nu fumează nu va şti nici o dată ce fel de floare opiumul ar fi făcut să înflorească într'însul.

* * *

E chinuitor să ştii că covorul zburător din poveste există şi că n'ai să mai sbori nici o dată cu el; încântător era să-l cumperi ca 'n Bagdadul califului dela chinejii dintr'o ulicioară murdară unde fâlfâie rufe; încântător să te întorci iute acasă să-l încerci, să-l desfăşori, să te întinzi pe el, să deschizi fereastra către port, să pleci. De sigur prea încântător.

* * *

Să zici de un fumător de opium vecinic fericit că se înjoseşte, înseamnă să zici despre marmură că e stricată de către Michel Angelo, despre pânză că o pătează Rafael, despre hârtie că o murdăreşte Shakespeare, despre linişte că o turbură Bach. Nu e nimic mai neprihănit decât această capo d'operă: un fumător de opium, şi nimic mai firesc decât societatea, duşmana individualismului, osândindu-l ca pe o frumuseţe nevăzută şi fără urmă de prostituare.

* * *

E greu să trăieşti fără opium după ce l'ai cunoscut, pentru că e greu după ce ai cunoscut opiumul să mai iei pământul nostru în serios. Şi dacă nu eşti un sfânt e greu să trăieşti fără să iei pământul în serios.

* * *

Spiritul fumătorului de opium se mişcă neclintit ca apele mătăsii".

I. D. G.

*) In depozit la librăria Hasefer.

PLASTICA ANULUI 1931
de H. BLAZIAN

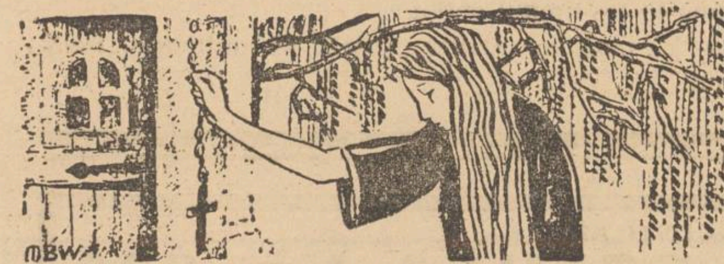
un volum de 140 pagini, tipărit pe hârtie chromo, cu 125 clişee în text şi în afară de text, şi cuprinzând un studiu introductiv în limba franceză asupra evoluţiei artei româneşti moderne şi o prezentare critică a tuturor manifestărilor artistice din cursul anului 1931.

Executată în atelierele Soc. „Adevĕrul", lucrarea d-lui H. Blazian este, atât din punct de vedere tehnic cât şi sub raportul utilităţii artistice, singura în felul acesta la noi.

Citiţi ultimele numere apărute
în „Biblioteca Dimineaţa":
EUG. BOUREANUL
OMUL FĂRĂ DE NOROC

Pentru comemorarea marelui scriitor Julès Vallés
„Biblioteca DIMINEAŢA"
publică în No. 149
AMINTIRILE unui STUDENT SĂRAC
Preţul 6 Lei

PENTRU BORŞ ŞI BAE
FLOARE DE TĂRÂŢE HERDAN

Reflexii asupra Artei Noi

1.

Omenirea se îndreaptă spre o etapă de mai mare maturitate, spre un integralism nebănuit de generaţiile vechi.

Spiritul Lumii Noi se manifestă într'o largă măsură în mai toate ramurile de activitate omenească, dar prin excelenţă în acelea care nu sunt constrânse de controlul şi autoritatea statului. Astfel omenirea a avansat în artă şi literatură mai repede spre forme noi decât în structura ei socialo-politică şi economică.

2.

Lumea şi Arta Veche se complăceau în probleme în majoritatea cazurilor pur individualiste.

Lumea Nouă, în care tendinţa individualistă spre o disproporţionată desvoltare a eului va fi contrabalansată de imperativul colectivităţii, va crea problemele ei proprii şi inedite.

3.

Stilul modern în artă e o încercare de a cristaliza ceva din firea sau tendinţele generaţiei noi. Adevăratul stil modern nu e echilibristică sau mistificare, în acest fel manevrează numai acei ce tind la exploatarea ignoranţei şi a snobismului.

Stilul modern cinstit cere încordare de atenţie, subtilităţi de sensibilitate, orizont transpus pe alte planuri de viziune a lucrurilor, într'un cuvânt nu se împacă cu pasivitatea cititorului, auditorului sau spectatorului. In cele mai multe cazuri acesta va reuşi numai prin anumite eforturi să se apropie de fondul şi de forma operei de artă nouă. Pentru această osteneală va fi însă răsplătit. Işi va fi lărgit şi împrospătat receptivitatea şi va fi trecut peste unele dogme preluate din tradiţie şi obişnuinţă.

4.

Arta Nouă a adus un aport nepreţuit. S'a liberat de îngrădirile logicei realiste. Ea îşi afirmă logica şi legile ei proprii. E perfect realistă, aceasta în sensul că urmăreşte realitatea imanentă ei şi posibilităţile ei proprii. Nu mai vrea să trăiască în promiscuitate cu viaţa de aevea.

Lumea imaginativă a artei e net demarcată de real. Realitatea numai constrânge lumea imaginată a artei în dezvoltarea ei.

Imaginaţia şi-a găsit domeniul unde poate fi nestânjenit autonomă. In schimb arta purificată şi integralizată răsplăteşte viaţa ne mai impietând asupra ei prin produse hibride în care elemente reale şi elemente imaginate sunt astfel contopite, încât produc confuzii în viaţa cerebrală şi emotivă a oamenilor, (mai ales a celor tineri).

5.

Omenirea frământată de evoluţie spre noi aşezăminte sociale încă nu şi-a putut dobândi o viaţă adecuată.

Arta ca un ecou cristalizator al rumoarei masselor e în fond nedumerită ca şi acestea. Caşi acestea rumegă forme noi, fără ca de multe ori să schimbe ceeace e esenţial: conţinutul care e încă vechi. Arta nouă de multe ori nu găseşte decât formula, însă nu reuşeşte pe deplin să-i dea viaţă.

Opera de artă ca expresie a vieţii trebuie în mod firesc să transmită scânteia de viaţă celor care vin în contact cu ea. Credinţa că e deajuns ca opera de artă să fie înţeleasă de un cenaclu restrâns, nu e justă. Operele de valoare care s'au menţinut ca atari au avut întotdeauna un număr relativ destul de mare de înţelegători.

Un conţinut nou în formă veche e viabil, un conţinut vechi în formă nouă e hibrid, şi e stigmatizat de slăbiciunea efemerului. Ceeace trebue să preocupe înnainte de toate pe artist este găsirea de conţinuturi, adică de viaţă şi conflicte noi, care însă nu pot lua naştere decât aevea. Deaceia când formaţiunile noi ale societăţii vor fi luat fiinţă, viaţa nouă putându-se dezvolta nestânjenit în plinul ei, va fecunda arta integral.

6.

Demascarea iluziilor atât de specifică timpurilor noastre — are o profundă înrâurire asupra artei scenice. Acel amestec hibrid de real şi fictiv, în care fictivul are pretenţiuni de realitate, iar puţinele clipe de realism autentic sunt fără legătură organică cu celelalte situaţii şi par suspendate în vid, tinde spre dispariţie.

Nu este absolut necesar a crede că un lucru ar putea fi aevea pentru a-i gusta frumuseţea.

Nu este indispensabil ca spectatorul să se identifice cu ficţiunea de pe scenă, ajungând la un moment dat să facă confuzie între viaţa ce se desfăşoară pe scenă şi a sa proprie.

Imbinarea elementelor reale şi fictive într'un tot organic este o operaţie artistică dificilă şi rară. De obicei amalgamarea este imperfectă, *atunci ori realul este denaturat de ambianţa fictivă ori fictivul are anumite pretenţii ascunse de realism.* De aci rezultă latura convenţională şi puerilă a celor mai multe spectacole.

7.

Sunt unii artişti care prin vehiculul sexualităţii călătoresc spre meleaguri în care arta lor înfloreşte.

Sunt alţii care pe aripa pură a unui suflet străin de orice chemare a eului plămădit din substanţă legată de pământ se avântă înspre tainele şi formele firii.

Cei dintâi, erotici prin excelenţă, au dorurile pământului şi opera lor e zămislită în fiorii şi patima dragostei de materie.

Ceilalţi străbat această lume nerobiţi de nici o cursă întinsă de persoana lor fizică, la ei omul e opera şi opera este unicul rost adânc, unica realitate. O realitate care e mai presus de tot ce-i leagă de acest pământ căci îi uneşte cu viaţa însăşi.

8.

Artiştii noui nu călătoresc cu vehiculul sexualităţii înspre realizările lor. Ei sunt prea raţionalişti sau cerebrali, prea puţin emotivi. Această răceală e bună. E un început de purificare. Ceea ce se cere imperios aceluia care reprezintă arta nouă e lipsa oricărui subiectivism.

Personalitate, da, — subiectivism în nici un caz. *Invingerea subiectivismului va permite o mai puternică şi mai liberă desvoltare a personalităţii.* Cu alte cuvinte: lirismul dispare. El s'a strecurat mai mult sau mai puţin aparent în mai toate operele de artă ale timpurilor, care au trecut. In secolul maşinei, al preciziunei infinitesimale lirismul n'are ce căuta. Şi e bine aşa. *Oamenii noui vor fi o rasă de stăpânitori. Vor fi mai stăpâni pe ei înşişi.*

A fi liric, înseamnă a te pierde în ceva, a pierde o părticică din tine în ceva. Nu înseamnă asta oare, într'un anumit senz, o cedare a personalităţii faţă de anumite influenţe?

Artistul din Lumea Nouă va trebui să-şi dea seama de aceste influenţe. El va putea îmbina obiectivitatea cu pasiunea, dar va fi întotdeauna *conştient şi lucid* în procesul său de creaţiune.

L. SEREANU

ÎNSEMNĂRI

Orientarea filozofică a lui Ion Petrovici

In cultura noastră contemporană, Ion Petrovici este o personalitate bine reliefată şi de original contur. Lumea noastră cultă îi savurează îndeosebi arta oratorică de superior stil şi fină calitate. Virtuositatea oratorului ridicată la forme clasice, dă auditoriului momente de inegalabilă delectaţie spirituală. Dacă intelectualitatea ar urmări cu aceiaşi ardoare şi paginile de filosofie cu care-i urmăreşte literatura şi oratoria, ar găsi aceiaşi distincţiune şi acelaş elegant stil în opera filosofică a lui Ion Petrovici. In general însă filosofia este mai puţin accesibilă, pentru că presupune mai mult efort intelectual şi o mai mare capacitate de asimilare. Şi în al doilea rând există prejudecata unanimă după care filosofia ar fi un joc abstract de concepte, străin de orice raporturi cu realitatea. Sentimentul frumuseţilor abstracte, pentru a se putea desvolta, presupune un rafinament al gustului pe care lumea noastră cititoare nu dovedeşte că-l posedă.

I. Petrovici

In aceste condiţii, care mai dăinuiesc, opera filosofică a lui Ion Petrovici este mai gustată şi apreciată de cei care au specialitatea filozofiei, şi care au depăşit diletantismul. Dacă „Titu Maiorescu", „Impresii din Italia", „Simţiri rostite", „Felurite" sunt la îndemâna oricui, trebue să spunem că: „Probleme de logică", „Teoria noţiunilor", „Studii istorico-filosofice" şi „Introducere în metafizică" cer pregătire şi competenţă, care se găsesc la un număr, din nefericire destul de neînsemnat, de cititori. Cititori pasionaţi de filosofie, care trec dincolo de frumuseţile stilului şi calităţile formei, urmărind raţionamentul, speculaţia de fond, ideia abstractă. Pentru această categorie de cititori, vreau să insist asupra unei caracteristici a operei filosofice a lui Ion Petrovici: atitudinea şi orientarea sa de gândire. Constitue un merit excepţional, pe care-l subliniez şi pe care-l apreciez mai mult decât orice, faptul că Ion Petrovici a rămas în cercetările filosofice de specialitate la Logică, Teoria Cunoaşterii, Metafizică şi Istoria Filosofiei. Aceasta dovedeşte un simţ autentic filosofic. Pentru că înainte de toate filosofia este: Logică, Teoria Cunoaşterii, Metafizică. Alta a fost însă opinia Europei de după Hegel şi Schopenhauer, a Europei din a doua jumătate a sec. XIX. Acesta a fost secolul ştiinţei. Scientismul, care pentru sine nu este ceva rău, era criteriul unic care garanta valabilitatea oricăror preocupări. La crearea acestei stări de lucruri, în care balanţa cântărea exclusiv în sensul şi favoarea ştiinţei exacte, pentru care prototipul îl constitua idealul matematic întâi şi naturalismul în urmă, contribuise în măsură hotărîtoare positivismul, pentru care metafizica e o speculaţie sterilă şi neştiinţifică. Şi care deci trebuia înlăturată. Totul trebuia să fie „ştiinţific". Această mentalitate predominantă, explicabilă, şi-a avut efectele ei şi în gândirea filosofică. Filosofia trebuia să devie neapărat ştiinţifică. Naturalismul prinsese atunci rădăcini adânci; nu pentru că era o necesitate filosofică, ci sub imperativul puternic al modei timpului. Era o vreme în care toată lumea cugetătoare era contaminată de psihologism şi filosofie experimentală. Activitatea filosofică se reducea la experienţe de laborator cu maşini şi tabele statistice. Filosofia era deci asimilată complect ştiinţelor naturale. Efectele, dezastruoase, n'au încetat să se arate: s'a ajuns la aberaţia materialismului metafizic, care nu putea rezista unei critici serioase.

Şi n'a rezistat. Pentru că azi asistăm la o schimbare fundamentală de raporturi, atitudine şi perspectivă: metafizica şi logicismul sunt azi centrul activităţii filosofice. Nu vreau să spun că tendinţa de a se constitui o filosofie ştiinţifică era o greşală. Acelaş lucru, cu mai multe şanse, îl încearcă azi Husserl prin fenomenologie, care vrea constituirea filosofiei ca „ştiinţă exactă" (als strenge Wissenschaft). Şi Husserl nu aparţine de loc orientărilor secolului trecut. Greşala era că sub filosofie ştiinţifică se înţelegea filosofia naturalistă. Prin aceasta filosofia tindea să fie asimilată până la pierdere în ştiinţele naturale (după ce fusese „ancilla teologiae", acum filosofia era o „ancilla scientiae"). Tendinţele noi se ridică tocmai împotriva naturalismului filosofic şi psihologismului, care ameninţau cu o pozitivizare (în sens naturalist) şi cu o empirizare, şi primejdioasă şi ineficace. Numai aşa s'a putut ajunge la considerarea Psihotechnicei ca obiect filosofic ştiinţific. (Se predă în Facultatea de Filosofie). Nu vreau să spun că ar fi lipsită de valoare intrinsecă. Ci numai că nu-şi are locul la Filosofie, unde trebue considerată ca obiect intrus şi detaşabil. Filosofia înseamnă speculaţie, teorie, dialectică, raţionament, lucruri care presupun aptitudini adequate, altele decât cele de laborator.

De erorile scientismului, în sensul de mai sus, Ion Petrovici nu s'a făcut vinovat. Asta arată intuiţie filosofică, sesizare, instinct de orientare şi apreciere. Daruri superioare şi indispensabile care definesc pe filosof. Văd aci influenţa bună a lui Maiorescu, care a orientat pe Ion Petrovici înspre probleme de Logică, teoria cunoaşterii şi metafizică, adică înspre filosofia autentică, propriu zisă. Indiferent că este întors înspre raţionalism (de nuanţă kantiană) şi nu înspre intuiţionismul bergsonian.

Această calitate şi meritul de a fi făcut totdeauna distincţiunea necesară între ştiinţă şi filosofie (vezi „Introducere în metafizică"), considerând pe cea din urmă ca activitate originală de sine stătătoare, deşi păstrează contactul, util, cu ştiinţa, am vrut să o desprind şi subliniez. Atitudinea cuiva nu este fapt de mică însemnătate. In ce priveşte renaşterea contemporană a metafizicei, Ion Petrovici trebue să împărtăşească o plăcută şi măgulitoare satisfacţie, văzându-şi confirmate previziunile şi valorificată atitudinea filosofică (orientarea spre logicism şi metafizică, direcţie în care a meditat subtil). — *N. Tatu.*

Moartea lui René Bazin

A murit la Paris, zilele acestea, romancierul René Bazin dela Academia franceză.

Scriitor şi ziarist cu renume, René Bazin a avut o activitate prodigioasă pe tărâmul literar.

S'a născut la Angers în 26 Decembrie 1853. A călătorit mult în Italia, Spania, Portugalia, Asia mică şi Terrassanta. Una din ultimele sale cărţi, publicată în 1928, este o biografie documentată a Papei Sarto şi se intitulează „Piu al X-lea".

După ce a predat câtăva vreme dreptul penal la Universitatea catolică din Angers, veni la Paris, unde se dedică exclusiv ziaristicei şi literaturii.

Dintre numeroasele sale scrieri, cităm: *O pată de cerneală* (1888), *Sicilia* (1893), *Familia Noellet* (1890), *Schiţe italiene* (1892), *Din toată inima* (1897), *Donatienne* (1902), *Izolata* (1905), *Pământul care moare* etc., etc.

In afară de romanele sale, au fost mult apreciate însemnările de călătorie, care sunt peregrinări intelectuale în ţări străine.

Scriitor fin, paginile sale au fost inspirate de un puternic sentiment pentru natură. Era considerat ca „romancierul provinciilor franceze" prin excelenţă.

Membru al Academiei franceze, a fost ales în 1908.

Centenarul lui Walter Scott

Intâmplări aventuroase şi fantastice, evocări ale timpurilor îndepărtate, iubiri, bătălii, personaje misterioase, îndrăzneţe şi aproape toate generoase, fete care suspină după feţi-frumoşi, — iată esenţa romanelor lui Walter Scott şi secretul vastei popularităţi pe care fecundul autor englez a cucerit-o în toată Europa, dominând literatura povestitorilor de la începutul veacului al XVIII-lea. O jumătate de veac, Walter Scott a fost romancierul prin excelenţă.

Straniu la popularul romancier este faptul că faima şi-a câştigat-o publicându-şi operele în proză fără să le iscălească.

Astăzi, când se sărbătoreşte centenarul morţii sale, istoricii îi răscolesc povestea lui ciudată.

Walter Scott era de mult cunoscut în Anglia ca poet: renunţase la cariera de avocat ca să se dedice poeziei. Şi în scurtă vreme — n'avea nici treizeci de ani — izbuti să cucerească titlul de „fiu al bătrânei Scoţii", precum şi o recunoaştere publică ce-i aduse un premiu foarte important în acel an. Coroana de lauri la care aspira o dobândise: „Cântecele hotarelor scoţiene" l-au pus în lumină, iar volumele următoare de versuri au făcut ca gloria lui să crească.

Walter Scott părea destinat să fie bardul Angliei. In lirica lui vibra romanticul şi sentimentalul, îndrăgostitul de pământul natal, sclavul afectuos al naturii. Accesibil în poezia lui, Scott nu era departe de triumful definitiv.

Dar pe drumul acoperit de trandafiri, Walter Scott întâlni atunci un alt cântăreţ, un necunoscut care atrase atenţia publicului cu un volum de versuri intitulat: *Child Harold.* „Fiul bătrânei Scoţii" înţelese că tânărul poet era pentru el un rival, şi un rival de care trebuia să fie în curând învins. Intr'adevăr, Georg Byron îl depăşi.

Fără îndoială că atunci, în inima lui Scott se dădu o luptă. El cântări puterea lirică a noului poet, se simţi inferior, şi nu voi să ofere publicului, ca şi lui însuşi, spectacolul trist şi melancolic al unui dualism, periculos pentru dânsul.

Ceeace câştigase până atunci, i-a permis să-şi cumpere un castel la Abbotsford, unde se retrase cu soţia şi copiii. Aici, îşi impuse o desăvârşită tăcere. Câtăva vreme, nimeni nu află nimic despre el. Publicul crezu că puterea lui de creaţie i se istovise.

Dar nu mult după aceia, apăru un roman anonim: *Wawerley* (1814), care făcu furori. Nimeni însă nu-şi putea închipui că era scris de Walter Scott în timpul şederii la Abbotsford. Succesul fu atât de mare, încât un al doilea roman, intitulat *Guy Mannering,* al cărui autor era indicat ca fiind acelaş cu autorul lui „Wawerley", fu citit cu imens interes.

Subt acelaş pseudonim — dacă se poate spune — al „Autorului lui *Wawerley*" apărură succesiv alte romane şi povestiri: *Anticarul, Rob-Roy, Lucia de Lamermoor, Ivanhoë,* etc.

Incetul cu încetul vălul misterului este dat de-o parte. Toată lumea află că „marele necunoscut" era „fiul bătrânei Scoţii", poetul care a renunţat la laurii poeziei ca să scrie romane. Insuşi Walter Scott îşi declară mai târziu în chip oficial paternitatea acelor romane populare. Poate că la început, exista în el, un sentiment de reticenţă, de ruşine, judecând el însuşi ca inferior genul căruia se dedicase faţă de acela care i-a adus faima dintâi.

A fi un mare romancier i s'a părut, desigur, mai prejos decât a fi un mare poet. „Oricare ar fi succesul temporar al unei opere literare, ştiu bine în ce măsură depinde de capriciile modei. Convingerea că gloria unui asemenea gen este cum nu se poate mai precară, mă face să n'o doresc" — scrie el însuşi.

Intr'adevăr, gloria lui a fost mai mult populară decât literară. Totuşi, şi acum, după o sută de ani de la moartea lui, Walter Scott este citit de massele populare.

Arhitectura romanelor lui Scot nu este prea amplă, dar foarte bogată în amănunte; caracterele personajelor nu sunt excepţionale şi profunde, dar evidente, clare, precise. Şi autorul se pricepe să facă simpatici pe acei eroi care trebue să învingă vicisitudinile vieţii şi antipatici, eroii pe care îi sacrifică, ceeace satisface pe cititor.

Astfel, farmecul romanelor lui Walter Scott a rămas viu, iar interesul pentru lumea creată de el, este etern.

Un congres al psihologilor

In fiecare doi ani psihologii de pretutindeni se întrunesc la o masă comună. Ultimul congres a avut loc la New-Haven, în Statele-Unite, sub auspiciile Americii. Congresul din anul acesta, al zecelea, se va ţine la Copenhaga, între 22-27 August, având patronajul regelui Danemarcei. Numărul acelora care şi-au anunţat participarea şi care vor să ia parte activă la desbateri e aşa de mare încât s'a hotărît împărţirea şedinţelor pe secţii de specialitate. Congresiştii vor întreprinde apoi o călătorie pe la principalele institute de psihologie din Germania şi Austria. La Berlin vor fi vizitate, printre altele, renumitul institut al profesorului Köhler şi institutul de psihotehnică industrială.

Ludwig Fulda a împlinit 70 de ani

Poporul german, deşi trece azi prin frământări politico-sociale extrem de grave, dă dovada unui nobil spirit de recunoştinţă faţă de marii lui poeţi în viaţă. E un semn de matură civilizaţie şi un gest demn de laudă.

După a 70-a aniversare a lui Max Dreyer şi Johannes Schlaf, poporul german îl sărbătoreşte acum pe Ludwig Fulda. La 15 Noembrie va veni rândul lui Gerhardt Hauptmann şi după el al lui Maurice Maeterlinck, faţă de care Germanii nutresc un cult deosebit, socotindu-l printre ai lor.

Ludwig Fulda s'a născut în anul 1862 la Frankfurt pe Main. A debutat în 1883 cu o piesă prezentată la un concurs: *Oamenii sinceri,* o comedie într'un act cu vădite calităţi. Urmară piesele: *Intre patru ochi* şi *Vânătoarea sălbatecă,* în care observaţia e mai profundă. In „Vânătoarea sălbatecă" e vorba de vânătoarea după onoruri, renume şi avere, goană fără răgaz în care eroii se uzează urmărind un bine imaginar şi care nu le lasă timp să se bucure de viaţă. Vânătorul şi vânatul se identifică, formând una şi aceleaşi entitate.

Comedia lui Fuda nu dispreţueşte vechile expediente pentru a da deslegare intrigii, cum ar fi spre exemplu: scrisoarea rătăcită, destăinuirea târzie, etc.; dar e onestă, plină de bun simţ, de gust şi de umor.

Un succes răsunător l-a avut Fulda cu *Talismanul:* un fel de basm oriental, desvoltat cu ingeniozitate şi scris în versuri curgătoare şi fin cizelate.

Tot atât de fericit a fost autorul cu piesele mondene ca: *Prieteni din tinereţe* şi *Surorile gemene. Prostul* şi *Herostat* sunt de asemenea pline de duh şi scrise cu îndemânare.

Spirit suplu, având o temeinică cultură generală şi fiind dotat cu strălucite calităţi de stil, Fulda—cu excepţia lui Stefan George—poate fi socotit drept cel mai bun traducător german. „Cyrano de Bergerac" şi „Romanţioşii" de Rostand, precum şi comediile lui Molière au găsit în el un admirabil traducător.

La noi, Fulda e destul de cunoscut publicului. „Prostul" şi „Talismanul" au fost mult gustate, făcând serie.

Gazul asfixiant, invenţie chinezească

Chinezii n'au inventat numai praful de puşcă. O ştire din Peking anunţă că pretind azi gloria de-a fi inventat folosinţa gazului asfixiant.

Cia-Scioa, într'un articol publicat în „China-Critic" care apare la Peking, afirmă că Chinezii s'au bucurat cei dintâi de această armă. El admite că Japonezii, înaintea Chinezilor, au încercat să orbească duşmanul cu un praf foarte fin şi aminteşte cum Spartanii fărâmiţau lemne impregnate de sulf ca să silească pe duşman să se retragă, cu ajutorul fumului pe care-l făceau acele lemne aprinse.

Dar cu mult înainte, Chinezii aveau aşa numitele „vase fetide", dovedite ca armă foarte eficace. Totuşi, piraţii chinezi nu s'au folosit de ele, dându-şi seama încetul cu încetul că nu e bine să se pună în pericol încărcătura preţioasă a navelor, când e mai uşor să pui echipajul în afara oricărui pericol cu ajutorul gazelor asfixiante.

La Institutul de frumuseţe

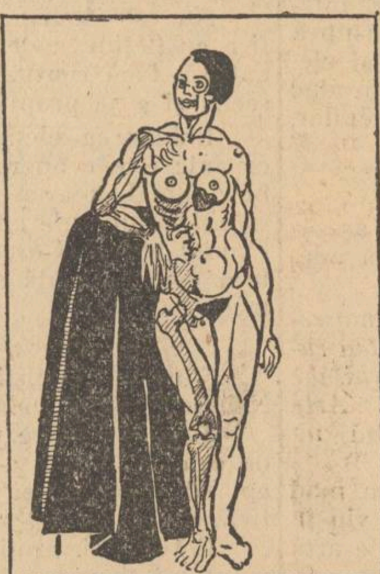
— Spuneţi-i doamnei să poarte această mască de cauciuc în tot timpul nopţii.

— Vă mulţumesc, domnişoară! Vă mulţumesc foarte mult!

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 390
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
J. MAREIN
TRICOUL VERDE
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Tabloul — cum îl face pictorul...

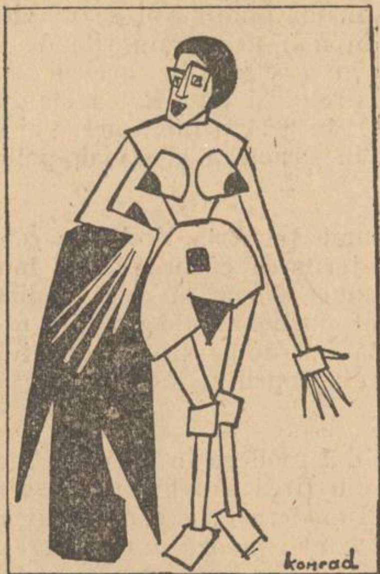
Şi cum îl vede doctorul...

moralistul

coaforul

şi modernistul

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11